

İNGİLTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ: IRA ÖRNEĞİ

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Seda AKŞAM

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN**

İNGİLTERE'NİN TERÖRLE MÜCADELESİ: İRA ÖRNEĞİ

Seda AKŞAM

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

HAZİRAN 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TEZ ONAY SAYFASI.....	III
DOĞRULUK BEYANI	IV
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	VIII
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	IX
KISALTMALAR	X
ARAŞTIRMANIN KONUSU	XIV
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	XIV
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	XIV
ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ.....	XIV
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	XV
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM	4
1.1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE: TERÖR-TERÖRİZM KAVRAMLARININ TANIMI....	4
1.2. TERÖRİZMİN TARİHİ	15
1.3. TERÖRÜN NEDENLERİ VE UNSURLARI.....	20
1.3.1. Bireysel Nedenler.....	22
1.3.2. Toplumsal Nedenler	23
1.3.3. Ekonomik Nedenler	24
1.3.4. Siyasal Nedenler	25
1.3.5. Kültürel Nedenler.....	26
1.4. TERÖRÜN AMACI	29
1.5. TERÖRİZM TÜRLERİ	31
1.6. ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖR	34
1.7. DÜNYA'DA ETNİK BAĞLAMDA KURULAN TERÖR ÖRGÜTLERİ.....	39
1.7.1. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army-IRA).....	40
1.7.2. Bask Ülkesi ve Özgürlüğü Örgütü (Euskadi Ta Askatasuna-ETA)	42
1.7.3. Ermenistan'ın Özgürlüğü için Gizli Ermeni Ordusu (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia-ASALA).....	46

2.BÖLÜM	49
İNGİLTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ	49
2.1. BİRLEŞİK KRALLIK TARİHİNDE TERÖRİZMİN İZLERİ	49
2.2. BİRLEŞİK KRALLIK’IN HUKUK SİSTEMİNDE TERÖR VE TERÖRLE MÜCADELE YASALARI	60
2.3. İRLANDA CUMHURİYET ORDUSU (IRA)	70
2.3.1. İrlanda-Kuzey İrlanda.....	70
2.3.2. İrlanda Cumhuriyet Ordusu’nun Doğmasındaki Etkenler	72
2.3.3. Sinn Fein ve IRA’nın Kurulmasında Etkili Liderler	81
2.3.3.1. Arthur Griffith	83
2.3.3.2. Michael Collins	85
2.3.3.3. Eamon De Valera.....	87
2.3.4. IRA’nın Hedefinde Bulunanlar ve Örgüt Yapısı.....	89
2.3.5. IRA’nın Propaganda Eylemleri ve Eylem Yöntemleri.....	96
2.3.6. Birleşik Krallık ve İrlanda’nın Tarihsel Boyuttaki İlişkisi	102
2.3.7. İngiltere’nin İstihbarat Faaliyetleri	105
2.4. BREXİT SÜRECİ VE İNGİLTERE	113
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	124
TABLolar LİSTESİ	139
ŞEKİLLER LİSTESİ	140
ÖZGEÇMİŞ	141

TEZ ONAY SAYFASI

Seda AKŞAM tarafından hazırlanan “İNGİLTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ: IRA ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN

Tez Danışmanı, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Bölüm Başkanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu Seçiniz ile Uluslararası Politik Ekonomi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Metin girmek için buraya tıklayın veya dokununuz.

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU (KBÜ)

Üye: Prof. Dr. Ali ASKER (KBÜ)

Üye: Doç. Dr. Umut KEDİKLİ (Manisa C.B.Ü)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN (KBÜ)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ÖZTÜRK (Recep Tayyip Erdoğan Üni.)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

.....

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölümde araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Seda AKŞAM

İmza:

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, araştırmanın her bir aşamasında görüşleriyle beni destekleyen, samimiyetini her zaman hissettiren ve beni doğru yönde yönlendiren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN' e, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamda desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen, bana olan güvenlerini hiç kaybetmeyen hep arkamda durup yeniden ayağa kalkmamı sağlayan ilk öğretmenlerim olan anneme ve babama, çalışmamda bilim dalı fen olmasına rağmen her ayrıntıda yanımda olup destek veren ablam Eda AKŞAM'a, erkek kardeşime ve ev arkadaşım Elif TOKMAK'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Seda AKŞAM

ÖZET

İnsanlık tarihinin varoluşundan itibaren devam eden hayatta kalma ve yönetme arzusu dönemlerin her devrinde mevcuttur. Terörün sadece savaş olarak değil, iki kardeşin arasında bile olabilmesi söz konusudur. Kimlik ve etnik milliyetçilik olgusu terörün sebeplerini oluşturan ve nasıl şekillendiğini göstermek amacıyla var olmuştur. Birleşik Krallık 'da yaşanan terör olaylarına çözüm ve bakış açıları zaman içerisinde oluşan hukuksal sonuçları bulunmaktadır. Bu çalışmada terörün etnik boyutlu yönünün ele alınması ve bu uğurda yıllardır savaşan İrlanda ve İngiltere meselesinin kökenlerine inilmiştir. Dünya'da etnik kökenli, çıkan terör örgütleri olan BASK, ETA ve IRA gibi, örgütlerinin neden ortaya çıktığı anlatılarak terörün farklı türleri araştırılmıştır. Protestan ve Katolik görüşlerin ayrılması İngiltere'nin tarihsel süreç boyunca terörle mücadelesi etmesinin kaynağıdır. Ayrıca çalışmada terörün tarihsel arka planına inilerek uluslararası boyutta terörün nasıl tanımlandığı tek tek kavramsal manası ortaya konulmuştur. Birleşik Krallık'ın İrlanda halkına yaptığı baskılar bunun neticesinde oluşan İrlanda milliyetçiliğinin temelleri araştırılmıştır. Sinn Fein Partisi ve İrlanda milliyetçiliği için mücadele veren liderlerin toplumlar üzerindeki etkisi açıklanmıştır. Ulusal kimlik bağımsızlığı elde etmek isteyen İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) örgüt yapısı ve oluşum süreçleri ele alınmıştır. Çalışmanın son kısmında ise İngiltere'nin Brexit sürecinde yaşadığı süreçler ele alınarak sonuç kısmına varılmıştır. Son bölümde çalışmada yer alan bölümlerin problem ve bulguları araştırmanın analiz kısmında yer almıştır. Araştırmanın literatürde ayrı bir yerinin olacağı ve araştırmacılara katkısının olacağı bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: IRA, Birleşik Krallık, Terör, Uluslararası Terörizm

ABSTRACT

The desire to survive and rule, which has continued since the existence of human history, is present in every period. Terrorism is not only a war; there is a possibility could happen even between two brothers. The phenomenon of identity and ethnic nationalism was formed to show the causes of terrorism and how it is shaped. Terrorist incidents in the UK have legal consequences, solutions, and perspectives in time. In this context, addressing the ethnic dimension of terrorism and Ireland and England, who have been fighting for this cause for years, went to the issue's roots. Different types of terrorism have been researched by explaining the ethnic origins of the world and the reasons for the emergence of terrorist organizations such as BASK, ETA and IRA. The separation of Protestant and Catholic views is the source of Britain's historical struggle with terrorism. In addition, by going down to the historical background of terrorism, the conceptual meaning of how terrorism is defined at the international level is revealed. The pressures of the United Kingdom on the Irish people and the foundations of Irish nationalism, as a result, were investigated. The effects of the leaders fighting for the Sinn Fein Party and Irish nationalism on societies are explained. The organizational structure and formation processes of the Irish Republican Army (IRA), which wants to achieve national identity independence, are discussed. In the last part of the study, the processes experienced by the UK in the Brexit process were discussed, and the conclusion part was reached. In the last part, the problems and findings of the sections in the study are included in the analysis part of the research. It is a study subject that the investigation will have a different place in the literature and will contribute to the researchers.

Keywords: IRA, United Kingdom, Terror, International Terrorism

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	İngiltere'nin Terörle Mücadelesi: IRA Örneği
Tezin Yazarı	Seda AKŞAM
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali YETGİN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	22 Haziran 2022
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tezin Sayfa Sayısı	158
Anahtar Kelimeler	IRA, Birleşik Krallık, Terör, Uluslararası Terörizm

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Britain's Struggle Against Terrorism: The Case of IRA
Author of the Thesis	Seda AKŞAM
Advisor of the Thesis	Asst. Prof. Dr. Muhammed Ali YETGİN
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	22 June 2022
Field of the Thesis	International Political Economy
Place of the Thesis	Karabük University Institute of Social Sciences
Total Page Number	158
Keywords	IRA, United Kingdom, Terror, International Terrorism

KISALTMALAR

- AAB:** Abdullah Azam Tugayları
AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ABM: Ensar Beytel Makdis
AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK: Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı
AGİT: Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIAI: Al İttihal Al İslamia
AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK: Avrupa Konseyi
AS: Ansar Al Sunna
ASALA: Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
ASALA-MR: Asala İhlalci Hareketi
ASG: Ebu Sayyaf Grubu
BCRCI: Bilgisayar Ortamında İşlenen Suçların Bastırılması
BH: Boko Haram
BK: Birleşik Krallık
BLA: Belucistan Kurtuluş Ordusu
BM: Birleşmiş Milletler
BMGK: Birleşmiş Milletler Genel Konseyi
BR: Kızıl Tugaylar
CAV: Bölge Bask Otonom Topluluğu
CIA: Merkezî İstihbarat Teşkilatı
CIRA: Devamlı İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
DCSSI: Haberleşme Sistemleri Güvenliği Merkez Birimi
DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/ Cephesi
DST: Fransız İstihbarat Örgütü
EIJ: Mısır İslami Cihad
ELN: Estade Plurinacional de Bolivia
EOKA: Kıbrıs Rum Silahlı Örgütü
ETA: Bask Yurdu ve Özgürlük
FARC: Kolombiya Devrimci Silahçı Güçleri

FBI: Federal Soruşturma Bürosu
FDKC: Filistin Halk Kurtuluş Cephesi
FKO: Feuerkrieg Bölümü
FK: Filistin Kurtuluş rgt
FLNC: Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi
GAL: Anti Terörist Etnik Grupları
GAL: Anti Terörist Etnik Grupları
GCHQ: Government Communications Headquarters-Hükümet İletifimler Karargahı
GIA: Silahlı İşlam Grubu
GICM: Groupe İşlamique Combattant Marocain
GIMF: Küresel İşlam Medya Cephesi
GRAPO: 1 Ekim Anti-Faşist Direniş Grupları
GSPC: Çağrı ve Mücadele Selefi Grubu
HAMAS: İşlamî Direniş Hareketi
HM: Harakat Mujahideen
HQN: Haqqani Network
HUJI: Harakat-Ul-Cihad-Ul-İşlami
IAA: Aden İşlam Ordusu
IJU: İşlami Cihad Birliği
IM: Hint mücahitleri
IMU: Özbekistan İşlam Hareketi
INLA: Irish National Liberation Army / İşlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu
IRA: İşlanda Cumhuriyet Ordusu
IRB: İşlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği
IRCGN: Jandarma Genel Komutanlığı Seğ Araştırmalar Enstitüsü
IRGUN: İsrail Topraklarındaki Ulusal Askerî rgt
İNİS: İnsan İştihbaratı
JAA: Aksa Askerleri
JAK-A: Halifeliğin Askerleri
JCAG: Ermeni Soykırımını için Ermeni Adalet Komandoları
Jİ: Jemaah İşlamiyah
JIC: Birleşik İştihbarat Komitesi-Joint Intelligence Committee
JKI: İşlam Halifeliği Ordusu

JKO: Japon Kızıl Ordusu
JMB: Jamaat-ul Mücaid Bangladeş
JNIM: Cemaat Nusrat El-İslam vel Müslimin
JUA: Jamaatül Ahrar
JUF: Jamaat-ul Furquan
LEHI: İsrail Özgürlük Savaşçıları
LT: Laskkare Tayyabe
LTTE: Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları
M.Ö: Milattan Önce
MI5: Military Intelligence Section 5-Askeri İstihbarat Bölümü 5
MI6: Secret Intelligence Service 6-Askeri İstihbarat Bölümü 6
MIP: Aka Millat-e Islami Pakistan-
MIR: Movimiento de Izquierdo Revolucionaria/ Devrimci Sol Hareketi
MIT: Doğu Endonezya Mücahitleri
NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NC: Ulusal Konsey/ National Council
NORAIID: İrlanda Kuzey Yarım Komitesi
OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OIRA: Resmi İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
PFLP-GC: Filistin Kurtuluş Halk Cephesi, Genel Komutanlık
PIJ: Filistin İslami Cihadı
PIRA: Gönüllü İrlanda Cumhuriyet Ordusu
PKK: Kürdistan İşçi Partisi
PNV: Bask Milliyetçi Partisi
PTA: Terörizmi Önleme Yasası
RAF: Kızıl ordu Fraksiyonu
RIRA: Gerçek İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
SDLP: The Social Democratic and Labour Party- Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi
SIS: Özel İstihbarat Servisi
SKD: Sonnenkrieg Bölümü
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSP: Sipah-e Sahaba Pakistan-
T.B.M.M: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBB: Türkiye Barolar Birliği
THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TIP: Türkistan İslam Partisi
TMK: Türkiye Terörle Mücadele Kanunu
TNSM: Tehrik Nefaz-e Shari'at Muhammadi
TPIMACT: Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Önlemleri Yasası
TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTP: Tehrik-e Taliban Pakistan
UDA: Ulster Savunma Birliği
UDP: Ulster Savunma Partisi
UDR: Ulster Savunma Gücü
UFF: Ulster Özgürlük Savaşçıları
UK: Ansar Al Sharia
UUP: Ulster Birlik Partisi
UVF: Ulster Gönüllü Kuvvetleri
UVF: Ulster Gönüllüler Gücü
UWC: Ulster İşçi Konsey
vb.: ve benzeri
WTO: Dünya Ticaret Örgütü
WUO: Hava Yeraltı Örgütü
YPG-PY: Suriye Halk Koruma Birlikleri
yy.: yüzyıl

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Terör ve terörizmin vermiş olduğu yıkımlar, nedenleri ve sonuçlarını Birleşik Krallık üzerinde etkisi ve yıllardır süregelen Kuzey İrlanda sorununun incelenmesi ve bu sorunların çözümüne şu perspektiften çıkarım yaparak öneriler türetilmesi çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ülkelerin terör ve terörizm dalgasında yer aldıkları gözlemlenmektedir. Gerek ulusal gerek ise uluslararası boyutta terörün vermiş olduğu zararların nasıl çözüm yoluna gidildiği üzerine araştırma yapılması bu çalışmanın temel amaçları arasındadır. Geçmişten günümüze çok zor çözülen bir konu olan Kuzey İrlanda sorununun ayrıntılı bir şekilde incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada terörün nedenlerine, amaçlarına ve sorunun çıkış noktasına inilerek Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda ile olan meselesi bilimsel anlamda özgün bir çalışmadır. Tez nüksedebilecek yeni meselelerin araştırılmasında katkı sağlayarak çözüm önerileri bulmada önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın yönteminde, Birleşik Krallık ile alakalı olan terör örgütleri ve çıkan terör eylemlerinde oluşan yaklaşımları saptayarak içerik analiz metodu uygulanmıştır. Çalışmanın ilk bölümü literatür araştırmasını kapsamaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde içerik analizi ile elde edilen veriler ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, analiz neticesinde elde edilen bulgular ile araştırmaya dair kurgulanan problemler sonuçlandırılmıştır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ

Terör ve terörizm konusu yüzyıllardır süregelen bir olgu olarak incelenmiştir. Problemlerin temelinde Kuzey İrlanda ve Birleşik Krallık arasında yaşanan çekişmelerin durumu ülkelerde iç çatışmaya neden olmuştur ve bunun neticesinde Birleşik Krallık ile Kuzey İrlanda sorununu ortaya çıkmıştır. Kuzey İrlanda'da var olan egemenlik düşüncesi Sinn Fein adında bir partinin kurulmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Birleşik Krallık, belli koşullarla İrlanda'ya sınır koymuştur. Uzun yıllar süren bu problem, ülkelerin Avrupa ve Birleşmiş Milletler hukuku açısından sorunlar gün yüzüne çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda terörün Birleşik Krallık'ta etkisi nedir? Birleşik Krallık'ın teröre hukuksal açıdan yaptırdığı ambargolar nelerdir? Terörün ülkelere vermiş olduğu zararın boyutları nasıldır?

Şeklinde sorular araştırmanın esas noktasını oluşturmaktadır. Araştırmanın temel problemleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

P: İngiltere'nin IRA terörü ile mücadelesi silahlı mücadele ve hukuki olarak nasıl gerçekleşmiştir?

P₁: İngiliz halkının, istihbarat örgütlerinin (MI5-MI6) terörle mücadeledeki güvenlik faaliyetlerine yönelik olumlu algıları var mıdır?

P₂: Kuzey İrlanda halkının, IRA'nın örgütsel yapısı ve Sinn Fein üzerine olumlu bir algısı var mıdır?

P₃: İrlanda halkının IRA üzerinde olumlu bir algısı var mıdır?

P₄: İngiltere'nin terörle mücadelesinde IRA'nın siyasallaşmasının ülkedeki barış ve güvenliğe olumlu etkisi var mıdır?

P₅: Brexit döneminin Birleşik Krallık halkı açısından güvenlik yönüyle olumlu bir algısı var mıdır?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Birleşik Krallık'ın hukuksal ve ulusal boyutta incelenmesi konusunu ele alan tez çalışmasında, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'a tepkisinin az ve düzensiz olması çalışmada karşılaştığımız güçlüklerdendir. Araştırmada, ülke olarak İngiltere, konu olarak bu ülkenin terörle mücadelesi, daha dar kapsamda IRA terörü ile mücadelesi ve hukuki yönleri araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

GİRİŞ

Terör, tarihte geçmişten günümüze evrensel bir sorun haline gelen karmaşık bir olgudur. Siyasal, ekonomik ve dinsel davalar uğruna sosyal bütünlüğü bozan, içerisinde bulunduğu düzeni değiştirmeye çalışan, eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile zorbalık ve şiddet içeren bir nevi yıldırma, baskı, hazmettiriş veya korku salmaya yönelik eylemler bütünü olarak belirtilmiştir. Terörün nihai amacı, kendi sapkın ideolojilerini duyurmak ve varlıklarının devamını sağlamaktır. Amaçlarına ulaşmak için yıldırma politikası doğrultusunda toplumlara psikolojik ve fizyolojik şiddet uygulama, kuşatma, rahatsız etme ve devlete olan güveni sarsmak, huzur ve barışı ortadan kaldırmak uğruna kötü niyetli girişimlerini toplumsal düzeni bozmak olarak ifade edilmiştir. Bu hedeflere terörizm adını vermişlerdir.

Terörizm, bir doktrin, ideoloji, sistematik bir olgu değil gayri muayyen bir strateji biçimidir. Terörizmin global olarak farklı bir anlamla tanımlanması 1789 Fransız İhtilali'nin ardından, uluslararası bir boyut kazanması ise 9/11 diye anılan 11 Eylül 2001 yılında gerçekleştirilen dört koordineli terör saldırısıyla değişmiştir. 11 Eylül 2001 terör olayları ardından, batı tarafından Müslümanlara karşı ön yargılar başlamış, bu ön yargılar 2003 yılında İstanbul, 2004 yılında Madrid, 2005 yılında Londra ve 2015 yılındaki Paris terör saldırıları ile üst seviyelere çıkmıştır (Kedikli ve Akça, 2018). Uluslararası terörizm kavramı da terörün sınır aşan boyutlar haline gelmesiyle birçok ülkeyi ilgilendiren kavram olarak nitelendirilmiştir. Bu bağlamda terörizmin amaçlarına göre ayrılan dalları ortaya çıkmıştır. Bunlar; sağ, sol motifli ve etnik terördür. En baskın ve radikal olan diğer terörizm dallarından farklı olarak ayrılıkçı hareketlerden doğan terör türü etnik bir diğer adıyla bölücü terördür.

Etnik kavramı kökenini Yunancadaki “*ethos*” kelimesinden alarak türemiştir (Newell, 2019, s. 5). Etnik; ortak bir geçmişe, ırk, soy ve kabile gibi yaşam şekillerini kapsayan ve özgün kültürden etkilenerek oluşan topluluklardır. Etnik grup mensupları ise, gerçek bir ortak geçmişe ya da farazi bir geçmişe dayanarak oluşturdukları kültür ve sosyal gruplardır. Günümüz dünyasında bu terim daha çok ‘terörizm’ çatısı altında etnik terör adıyla anılmaktadır. Etnik esasa dayalı terörün çıkışı, 1900 yılının ikinci yarısından sonra kilit bir şekilde dünyada yaygınlaşması hız kazanmıştır. Benimsedikleri etnik temele dayalı olan davayı devam ettirmek için buldukları ülke sınırlarında haksızlığa uğradıklarını ve dışlandıklarını iddia ederek uzun vadeli olacak şekilde ulus devletlerini

kurmak üzere var oldukları konum içerisinde toprak isteminde bulunan ve bilinçli şiddet uygulayan hareketlere etnik terör denmektedir. Diğer terörizm tiplerine nazaran öncelikli amaçları kendi çıkarları üstünde yoğunlaşarak yöneldikleri etnik grubu kendi taraflarına çekmek ve statülerini yükseltmektir. Şiddete daha meyilli, ağır ve acımasızca yaptırımları bulunur. Etnik terör ideolojiye, maddiyata veya dini esasa dayalı değildir. Bu hareketin oluşması ve devamını sürdürebilmesi açısından ayrılıkçı hareket olması gereklidir. Ayrılıkçı bir hareketin olabilmesi ise öncelikle halkın kendilerinden ayrı ortak birtakım değerlere sahip olduklarının bilincine varmaları gerekmektedir. Varlıklarını sürdürebilmeleri içinde psikolojik baskı uyguladıkları toplumdan etnik tabanlı militan yetiştirebilmesine, mühimmat ve mali destek sağlayabilmesine bağlıdır. Bilinen bazı ayrılıkçı örgütler arasında Tamil Kaplanları (Sri Lanka), PKK (Türkiye), ASALA (Ermeni), IRGUN (İsrail), ETA (İspanya), ve tarihi 121 yıllık bir geçmişe dayanan İrlanda orijinli IRA'dır.

Terörizmin bu karmaşık yapısının gündemdeki yerini asla kaybetmemesinin nedeni doğurduğu kötü sonuçlarla ve tahribatlarla ilintilidir. Terör üzerine yapılan birçok akademik çalışmalarda hemfikir yorumlar yapılırken terör eylemlerinin verdiği zararlarla ilgili farklı yorumlar bulunmaktadır. Diğer yandan, bariz şekilde görülen zararları arasında, insan kayıpları, ekonomiye etkileri ve sosyal yaşantılarda kalıcı hasarlar oluşturabilmektedir. Terör eylemlerinin yıkımı uluslararası değişmelere, toplumda artan sapmalara ve anlaşmazlıklara sebep olmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda iki bölümü oluşturan çalışmada "*İngiltere'nin terörle mücadelesinde Kuzey İrlanda ile olan sorunların ne sebep ile başladığını ve nasıl ilerlediğini, çözümlerinin ve anlaşmaların neler olduğu*" araştırmaya konu olacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde 'Kavramsal Çerçeve' başlığı altında; Terör-Terörizm-Terörist Kavramlarının Tanımı? Terörün Tarihçesi, Terörün Nedenleri ve Unsurları, Terörün Türleri, Terörün Amacı, Uluslararası Hukukta Terör ve Dünya'da Terör Örgütleri: Etniksel Bağlamda konularını içeren altı alt başlıktan oluşan olguların ne anlama geldikleri üzerinde durulmuştur ve literatür bilgileri aktarılmıştır. İkinci bölümde ise İngiltere'nin teröre karşı tutumunu, hukuk sistemlerindeki yaptırım ve ambargoları ele alınmıştır. Ayrıca, İngiltere'nin IRA ile olan ilişkilerine, IRA'nın tarihçesine, gizlilik, strateji ve homojen olan yapısına, amaçlarına değinilmiştir. IRA'nın İngiltere'deki sosyolojik etkileri, siyasi ve ekonomik etkileri, IRA'nın doğmasında yer alan etkenler, Sinn Fein ve liderler nezdinde tek tek anlatılmıştır. Genel olarak bu

bölümde IRA temelli sorunlar, çözümler, anlaşmalar ve istihbaratların analizleri yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ayrılıkçı/etnik terör örgütü olan IRA'nın gerek çevresel koşulların gerekse örgüt yöneticilerinin tercihleri doğrultusunda farklı serüvenlere yol alabildiği ortaya konmuştur. IRA'nın diğer terör örgütleriyle mukayese edildiğinde daha etnik tabanlı, yıkıcı ve kısa sürede can kayıplarının fazla olduğu gözlemlenmiştir. İngiltere için 20.yüzyıla damgasını vuran IRA yüzyıllık bir tarihi müzakere yoluyla 2005 yılında sona erdirilmiştir.

1.BÖLÜM

1.1. Kavramsal Ve Kuramsal Çerçeve: Terör-Terörizm Kavramlarının Tanımı

Asırlardır var olan terör günümüzde daha geniş bir alana yayılmış olup can, mal ve psikolojik çöküntü olarak etkisini yoğun bir şekilde hissettirmeye devam eden bedbin olaylar bütünüdür. Mevcut toplumsal yapının siyasal ve sosyal düşünce yelpazesini kısıtlamaya ve düzeni değiştirmeye çalıştığı aşikârdır. Şiddetin olağanüstü hallerine ve illegal yollarına başvuran terörün resmi bir tanımı olmaması, uluslararası boyutta farklı terminolojik yorumlara sebebiyet vermiştir.

M.Ö 105 yılında Roma’da düşmanı korkutmak, düşman saflarında panik havası yaratmak için kullanılmış olan “*Cimbricus*” sözcüğü ile terör kelimesinin ilk tohumları atılmaya başlamış olup etimolojik olarak terör kavramı Fransızca ‘terreur’ kelimesinden Türkçeye sirayet etmiş ve Latince ‘terrere’ sözcüğü kökeninden meydana gelmiştir (Formula Lingua, 2015). Kavramın anlamı 1793 yılında Konvansiyon döneminde Jakoben yönetiminde uygulanan hukuk ve siyaset alanlarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Karaaslan, 2014, s. 315). 1793 Mart ve 1974 Temmuz ayı dönemleri ‘terör dönemi’ ya da ‘terör rejimi’ (regime de la terreur-reign of terror) adıyla nitelendirilmiştir (Laquer, 1977, s. 6). Literatürde yıllardır var olan ve müşterek bir görüş birliği sağlanamayan terör, gündemi her zaman meşgul etmiştir. Terör deyimini korkudan dehşete düşürmek, şiddet, tedhiş, yıldırım, yaralamak ve öldürmek gibi ana öğeleri barındıran geniş versiyonlar bütünüdür. 1789 senesinde yayınlanan *Dictionnaire de l’Academia Française*’in ekinde terör ilk defa kavramsallaşmıştır (Altuğ, 1995, s. 19). Akabinde literatürde genel olarak, kontrolsüz kitlenin yaratmış olduğu şiddet eylemi diye yer almaktadır. Terör her dönemde yaygındır ve her yaş grubunda olabilir (Ortaylı, 2002, s. 11).

Terörle ilgili devletlerin sübjektif yorumları ele alındığında ortaya çıkan tanımlamalar şu şekildedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Vatanseverlik Yasası’nda (Patrioy Act): “*İnsan hayatını tehdit altına alan her türlü faaliyet teşkil eden kitle imhası, öldürme veya alıkoyma gibi eylemselliği bulunan kavram*” olarak tanımlanmıştır (Muğlu, 2020, s. 71). CIA (ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı) terör ile ilgili tanımı: “*Bireyler veya gruplar tarafından şiddet kullanımı veya kullanım tehdididir*” şeklinde ifade etmiştir.

ABD'nin terörist saldırılarından korumaya çalışan Federal Soruşturma Bürosu (FBI) terörü resmi sitesinde şu şekilde tanımlanmıştır: “*Sivil halkı ve herhangi bir kesimi gözdağı verme ve yıldırma amaçlı hükümeti ya da uluslararası kuruluşları zorlamaya yönelik yapılan amacı ise işlenemez durum haline getirmek için yapılan faaliyetlerdir*” (Dedeoğlu, 2016, s. 9-50). FBI terör tehdidini hem uluslararası cephede hem de iç cephede faktörler bulunduğunu ve bu faktörlerin terörün aktif olarak geniş alanda etki ettiğini iddia etmiştir. 3 faktör ise, internet, sosyal medya ve Homegrown Şiddetli Aşırılıkçı Destekleyicileridir (HVES) (Abdurrahmanli, 2019, s. 98).

İngiltere'nin Terörle Mücadele Yasası (Terrorism Bill) 2001 yılında terörü şeklinde tanımlanmıştır: “*Dini, siyasi amaca veya ideolojik neticelere varmak için devleti, toplumu ya da bireyi farklı bir tarafa yöneltmek gayesiyle şiddet eylemi içinde bulunması*” şeklinde tanımlanmıştır (Karaağaç, 2019, s. 233). Diğer yandan Fransa'nın Terör ile Mücadele Yasası'nda ise, “*baskı ya da tehdit yolu kullanarak hâlihazırda ki düzeni bozmak için kişilere veya topluma şiddet maksadıyla yapılan herhangi etkinliklerdir*” olarak belirtilmiştir (Çitlioğlu, 2008, s. 189).

Birleşmiş Milletler Genel Konseyi (BMGK) terörün tanımını, bireylerin, bağımsız grupların ya da devletlerin kendi iradesi ve inancı ile siyasi politik değişimleri etkileme maksadı ve sivil yaşamı yok etmeye, zarar vermeye ya da belli bir devletin açıkça imtiyazlı izni olmaksızın sivil ya da devlete ait mal ve mülkleri zarara uğratma eylemi olarak ifade etmektedir (Stevens,2005, s. 507-526).

ABD Savunma Bakanlığı “*Genellikle politik, dini veya ideoloji kavramlarını içinde barındıran ve amaçları bu yönde olan, hükümeti ve toplumu baskılama ve korku niyetiyle kasıtlı olarak illegal şiddet kullanımı ya da şiddet tehdidi içeren eylemler*” olarak tanımlamaktadır (Msozcan, 2017, s. 37).

19 Nisan 1991 yılında yayınlanan Türkiye Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 3713 kanun numarasının 1. fıkrasının 20. maddesine göre “*Terör*” kelimesi aşağıda verilen ifadelerle yer almaktadır:

“*Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla*

bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Terörizm konusunda farklı birden fazla tanımlamalar bulunmasına rağmen bir başka tanımı da *“terör, belli bir ideoloji çerçevesinde silahlı gruplar tarafından belli konudaki karar ve tutumlarını şiddet kullanmak suretiyle legal ve illegal olarak kasten sivillere yönelik olacak biçimde toplumda karmaşa ve korku iklimi yaratan propaganda ve mesaj verme amaçlı sembolik şiddet eylemleri yapılmasıdır”* olarak ifade edilmiştir (Kamu Düzeni Müsteşarlığı, 2017, s. 694).

Terör sözcüğünün, sözlük ve ansiklopedilerde farklı yorumlardan ziyade varılan ortak noktalar yer almaktadır. Terör eylemlerinin vücut bulması için, ‘örgüt’, ‘ideoloji’ ve ‘şiddet’ unsurlarının birlikte bulunması gerekmektedir. Terör kavramını ilk kez akademik yazında kullanan isimlerden biri olan Thornton terörün tanımı için, *“şiddeti amaçlayan ya da şiddet tehdidi bulunan illegal yollara bağlı olarak siyasal davranışları etkilemek için planlanmış sembolik fiil”* ifadesini kullanmıştır (Kurum & Avcı, 2018, s. 46).

Carole Nagangast terör olgusundan *“yönetme ya da politik muhalefet yürütme yöntemi olarak korkuların büyüğüne sebep olan eylemleri işleme geçirme politikası olarak”* bahsetmektedir (Nagangast, 1994, s. 109).

Terör, profesyonel sınırlar kapsamında yahut arasında farklı şekillerde ele alınmaktadır. Sinclair (2003, s. 1) terör olarak nitelendirdiği 10 maddelik prensibinin bulunduğunu söylemiştir. 10 maddelik prensiplerin sıralanışı (Şahinoğlu, 2005, s. 23-24):

- Terör bazıları için ‘gizlilik’ esası altında başarı yakalanmasıdır,
- Terör, bir mültecinin (sığınmacı) arkasında bulunan bir kamçı darbesidir,
- Terör, acizlik olgusu bulunan bir katliamdır,
- Terör, basit şekilli bir topluca öldürmedir,
- Terör, illegal yola başvuranların en büyük mühimmatıdır,
- Teröre göz yumulması ahlaki bir davranış değildir,
- Terör, alçakların savaşıdır,
- Terörün zulmün kritik örneği ve özelliğidir,
- Terör, toplumun korkusunun açığa vurulması sonucu yenilmesidir,

- Yılgınlık/ yenilgiye uğrar isek ve kabullenir isek, korkutanlar karşısında aciz ve zavallı bir durumda yer alırız ve terör, amacının değeriyle değil, kurbanların fazla olması ile belirlenebilir (Sinclair, 2003, s. 16).

Alex P. Schmid ile Albert J. Jongman terör konusunda akademik olarak 109 tane terör tanımını bir arada toplamış ve 22 tane tanım analizi saptamışlardır (Schmid, Jongman, 1998, s. 28). Yüzdeler olarak ele aldığımızda; şiddet ve cebir eylemi %83,5; siyasi hedefler %65; korku ile terör vurgusu %51; tehdit kavramı %47; ruhsal etki ve reaksiyon %41,5 vb. unsurlar ön plana çıkmıştır (Ayhan, 2015, s. 121). Terör tanımındaki ayrışıklık 2004 senesinde Leonardo Weinberg, Ami Pedahzuh ve Sivan Hirsch-Hoelfer tarafından gerçekleştirilen araştırma tarafından da onaylanmıştır (Taşdemir, 2020, s. 176). Weinberg, Pedahzuh ve Hirsch-Hoelfer terörün tanımına ışık tutmak adına alanında uzman 3 dergiden 55 makale inceleyip derledikleri farklı tanımlar meydana getirmişlerdir (Hirsch-Hoelfer, Pedahzur & Weinberg, 2004, s. 777-794).

Terör ve terörizm kavramının uluslararası platformda bu denli farklı tanımlanmasının ve çoğu zaman ülkelere göre değişkenlik göstermesinin sebebi ise mevcut bir yasal tanımının bulunmamasıdır. Genel olarak ise terörün kavramsal boyutu tanımlanırken dikkat edilen ayrımlar yer almaktadır. Terör eylem türleri ayrımı, gösteri-amaçlı ve yıkıcı terör eylemi ayrımıdır. Gösteri-amaçlı terör eylemi türünde şiddet faktörü ön plandadır ve siyasi tiyatro niteliği göze çarpmaktadır. Eylem türündeki amaç kendini duyurmak ve ön plana çıkmak nihai hedefleri arasındadır: sempatizan sayısını artırmak, memnuniyet düzeyi az sayıda olan kişi ve grupların ilgisini çekebilecek hareket planları oluşturmak, zıt fikre mensup gruba baskı yapma olasılığı olan üçüncü taraf(ların) göze çarpmasını sağlamaktadır (Efegil, 2019, s. 26). Gösteri-amaçlı terör örgütlerinde uçak kaçırmak, rehine almak ve ciddi boyuta ulaşmayacak eylemleri planlayıp uygulamaktadır, bunun sebebi ise siyasi davalarına bozguna uğratabilir düşüncesidir (Pipes, 2019, s. 26).

Diğer eylem türü olan yıkıcı terör ise saldırgan özelliği daha yoğundur, rakiplerini geri plana atarak onarı zorlamaktadır ve var olan mücadelesinin destek alma arayışı devam etmektedir. Sempatilerin kaybolacağını düşüncesinde olup hedef aldıkları rakibin üyelerine davalarına yönelik ciddi boyutlu zarar verme kapasitesinde olan terör grubudur (Pape'den akt. Efegil, 2019, s. 26).

Bu tür ayrımlar haricinde ise, eski (klasik) ve yeni terörizm diye adlandırılan terör türleri de bulunmaktadır. Eski terörizm modeli, hasar verdiği yapılar veya yerler

önemsiz nitelikte, can kaybı sayısının daha az olması ve verdiği savaşı doğrudan yansıtmaktadır. Eski dönem terörizmdeki amacı hasar boyutundan çok siyasi güç elde etmek olarak hedeflenmektedir (Sakharkar, s. 11). Ayrıca, eski terör örgütleri, siyasi hedefleri net ve laik bir ideolojik yapıya sahiptir. Siyasi, ekonomik ve askeri gücünü simgeleyen hedefler doğrultusunda saldırılar gerçekleştirilmektedir. Grup üyeleri bir düzine ya da yüze yakın kişilerden oluşmaktadır ve örgütün yapılanma şekli bakımından hiyerarşi söz konusudur ve lider kesin olarak bilinmektedir (A Military Guide to Terrorism in the Twenty- First Century'den akt. Efeğil, 2019, s. 27).

Yeni terörizm ismi verilen ve günümüzde var olan terör örgütler türü ise, şiddet açısından daha yoğun, can kaybı daha fazla ve radikal dini söylemlere bağlı kalarak motive edilmiş olan bir yapılanmadır (Silke, 2008, s. 102). Günümüzde görülen “*yeni terör*” siyasi, ekonomik ve askeri düzeyden ziyade toplumu hedef alarak nüfusun büyük kısmını “yok etmeyi” öngörmektedir (Sakharkar, s. 11). Yapılanmaları ise esnek ağlara sahip olmasının yanı sıra hiyerarşi kavramı çok az olan yapıya sahiptirler. (Efeğil, 2019, s. 27).

İdeolojik olarak, anlaşılabilmesi daha az olan yeni yapılı terör örgütleri, motivasyon olarak daha yüksek yapılanmaya sahiptirler (Sakharkar, s. 14). Teröristler iletişim ve bilgi teknolojilerini daha fazla kullanarak kolayca bağlantı kurabilmektedir ve mensup oldukları örgüt üyeleri destekçilerinden eğitim ve lojistik alanında yardım almamaktadır, sebebi ise internet aracılığıyla verilen eğitim, destek ve bildirimler bağlı kalmalarıdır. Gelir kaynakları ise, illegal yollarla (kredi kartları, uyuşturucu ticareti, organ ticareti, kalpazanlık ve tarihi eser kaçakçılığı vb. gibi) sağlamaktadırlar (Efeğil, 2019, s. 28-30).

Terör ve terörizm terimleri birbirinden farklı iki kavramdır. Terör, korku ve yıldırganlık yaratan sembolik şiddet eylemlerini ifade ederken, terörizm herhangi bir gayesine (bu gayeleri genellikle siyasaldır) ulaşmanın yolu mevcut durumu illegal yollarla değiştirmek örgütlü, dizgeli ve sürekli terör eylemlerinin kullanılması ve yöntem olarak benimsemesini ifade etmektedir. İnsanlığın siyasal yapılanmasına koşut olarak gelişen terörizm son zamanlarda kişilerin hükümete karşı yaptıkları eylemleri veyahut hükümetin kişilere uyguladığı şiddete dayalı politika olarak adlandırılmaktadır (Öktem, 2007, s. 452).

Doğu Ergil iki kavram arasındaki farklılığı; “*yukarıdan*” ve “*aşağıdan*” terör ayrımı diye nitelendirmektedir. Terörü, demokratik hakların ve özgürlüklerin nerdeyse

tamamının baskı altında hükmedildiği, siyasal erkin stratejik olarak yukarıdan baskı ve zulme dayalı olmasına, terörizm kavramını da egemen güç haricinde başka bir güç odağından doğan, var olan otorite düzenini çökertmeyi hedefleyen aşağıdan şiddet eylemleri olarak tanımlamaktadır (Ergil,1980, s. 2, s. 39).

Yılmaz Altuğ tarafından yürütülen bir çalışmada, terör çoğu zaman istençsiz olarak meydana gelebilecekken terörizm ise siyasi erklerle istemli olarak teröre sebep olmaktadır ve terörü sistematik olarak kullanmaktadır, ifadeleriyle terör ve terörizm farklılığını bu tanımlarla ele almaktadır (Altuğ, 1995, s. 18).

Terörizm sözcüğünü terminolojik olarak nasıl tanımlamamız ve nerde olacağını anlamamız için ilk olarak “*ne olmadığının*” farkına varılması tam tanımın yapılabilmesi için önem teşkil etmektedir (Kamu Düzeni Müsteşarlığı, 2017, s. 695). Terörizm nedir? sorusuna yanıt olarak ülkelere göre farklı bakış açıları mevcut olduğundan tanım anlaşılabilirliğin ötesinde olunca, bir hükümetin terörizm dediği bir yapılanmaya diğer hükümet tam tersini düşünüp her türlü yardımı yapmak adına imtina etmemektedir.

Nitekim terörizmle yakın anlamlıymış gibi birçok kavram yer almaktadır; bu ise terör ve terörizmin gerçek anlamda nasıl literatürde doğru bir yere oturturulması gerektiği konusunda kafa karışıklığı yaratmaktadır. Zira terörizm ahlak, sorumluluk, adalet vb. ortak değerlere ulaşmak için aşılması önemli gereken önemli bir problemdir (Kaya, 2003, s. 75). Bu kapsamda Christopher J. Joyner (1988) “*Siyasal olarak, akademik olarak ve hukuksal olarak terörizm fenomeni açık bir tanım gerektiriyor. Gerçek bir duygu içinde terörizm pornografi gibidir; gördüğünüzde onu bilirsiniz ancak evrensel olarak üzerinde uzlaşmış bir tanımlı yoktur*” ifadesini kullanmıştır (Taşdemir, 2006, s. 10).

Terörizmin konsensüse de bir manası olmadığı için birçok ortak ya da farklı görüşler meydana gelmiştir. Terörizm konusunda bilirkişi olan Hoffman, terörizmi çoğu insanın ne olduğu konusunda muğlak bir fikre sahip ya da intibayı vardır ancak terörizm sözcüğünün kesin, elle tutulur ve tam manasıyla açıklayıcı bir tanımı bulunmamaktadır demiştir (Hoffman, 2017, s. 1).

Walzer, terörizmi özgürlüğe ulaşmak ve yeni uluslar meydana getirmek namına baskıcı rejimlere karşı kullanılacak araçlardan bir tanesi olarak nitelendirmektedir (Akutay & Ateş, 2013, s. 114). Terörizm bu bağlamda baskıcı rejimler karşısında politik amacını hayata geçirme neticesinde kullanılan bir metottur. Bu metodun içerisindeki en önemli araç ise şiddet ve şiddet kullanma tehdididir.

Kegley ise terörizm için, toplum üzerinde korku salma amacı güden şiddet ve şiddet yanlısı eylemler barındıran teröristin planladığı oyun ifadelerini kullanmıştır (Kegley, 2003, s. 2). Ayrıca terör ve şiddet bilinçaltındaki hastalıkları ortaya çıkararak bazı büyük kitleleri sömürgeye müsait hale getirmektedir. Terörizmde amaç devlet otoritesini sarsmak ve toplumun bağı ile güven ilişkisini bozmaktır, ayrıca devleti itibarsızlaştırarak örgütünün gücünü ön plana çıkarmak ve halkın desteğini almak hedefleri arasındadır (Caşın, 2008, s. 293).

Siyaset bilimci Noam Chomsky ise terörizmi; herhangi bir ülkenin yasa kurallarına uymayan şekilde topluma/insana yönelik olan veya tehdit eden, bariz ya da ürkütücü, bilinmeyen olguya sahip, sindirici ve sivil toplumu hedef alan, bir hükümetin politikalarını etkisi altına alarak etkileyecek her tür şiddet eylemi olarak tanımlamaktadır (Laquer, 1987).

Terörizmi başka ifadelerle tanımlayan Paul Wilkinson, istenen sonuçların elde edilebilmesi için çevre yaratarak belirlenmiş bölgelerde gerçekleştirilen ve anımsanan amacın elde edilebileceği neticeler yaratan her tür davranış olarak ifade etmektedir (Wilkinson, 1991). Burada sözü edilen ‘çevre’ ifadesi günümüzde bir ülkenin sınırlarından ziyade tüm dünyayı da etkisi altına almasıdır.

Türkiye çalışmalarında Taner Tahir’in tanımı ile terörizm olgusu “...*korku ve endişe ortamı var ederek dehşet ve toplumlar üzerinde genel olarak huzursuzluk hali oluşturan fiil ve hareketlerin işlenmesi*” şeklinde tanımlamaktadır (Tahir, 1939, s. 462).

Türk Barolar Birliği (TBB) terörizm tanımını terörün tersine; spontane olmayan, dizgesel, istençli, çoğu zaman örgütlü yapıya sahip olan, savaşın uzun süreli olarak kural tanımadan yapılması ve strateji odaklı eylem planlarını içeren yapı olarak tanımlamaktadır (TBB, 2006, s. 4).

Terörizm kavramı El Kaide’nin 11 Eylül 2001 yılında dört koordineli terör saldırısından sonra kaçınılmaz bir boyuta evrilmiştir ve terörizm çalışmaları bu tarihten sonra milat yaşamıştır. Adeta değişime sebep olan 11 Eylül saldırılarından önce, konvansiyonel patlayıcıları terör eylemlerinde en etkili araç iken, artık terör eylemlerinde hem nitel hem nicel boyutlu bir sıçrama gerçekleştirdiği söylenmektedir. Bundan dolayı “*Süper Terörizm*” ve “*Kıyamet Terörizmi*” bu tarihten sonra sıkça duyulmaya başlanmıştır (Kamu Düzeni Müsteşarlığı, 2017, s. 751). Terörizm sözcüğü, devlet olmaya özenen aktörlerin organize şiddet kullanarak kamuoyunda korku ve tehdit algısı yaratmaktır. “*Yeni*” sıfatı ise terörizm tanımı açısından bir özellik yaratmamakla

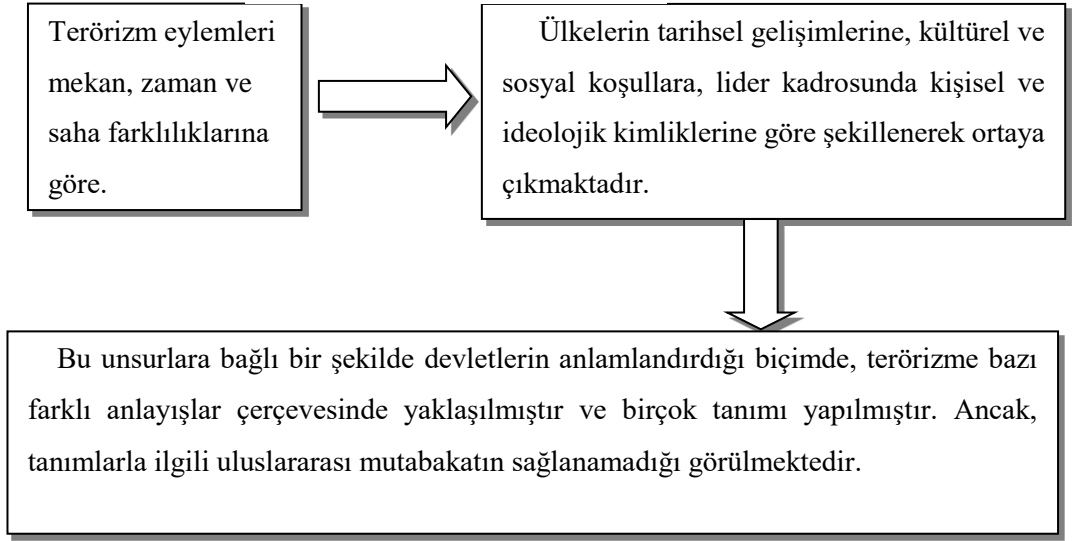
birlikte, “yeni” ifadesini almasındaki sebep, terör örgütlerinin amaçladığı eylem planlarının yapısının değişmesi, terör eylemlerinin teknolojiye dolayısıyla daha fazla kitleye ulaşabilmesi ve etki altına alabilme oranının artmasıdır (TERAM, 2020). Terörizmin eski ve yeni kelimelerini karşılaştıran Lizardo ve Bergsen terör eylemlerinin hiyerarşi yapılanma yerine birer ağ (network) haline geldiklerine dikkat çekmektedirler (Kaya, 2017, s. 57).

Terörizme ‘yeni’ kelimesinin eklenmesi, 1990 yıllarında akademide ortaya çıkmış olsa da 11 Eylül saldırısının uluslararası dengeyi etkilemesi ‘yeni ve kökten değişen’ terör tehdidi ifadesini akademi boyutundan sıyrarak dünyaya yayılmasında etkili olmuştur. Benzeri görülmemiş olan 11 Eylül olayının yarattığı korku ve kaçınılmaz olarak kışkırttıkları aşırı algılardan sonra yeni terörizm kavramı yaygın popüler geleneksel bilgeliğin ve kolektif siyasi tahayyülün bir parçası haline gelmiştir (Gofas, 2012, s. 18). Yeni terörizmi eski terörizmden farklı kılan özellikleri belirtmek mümkündür. Öncelikle ayırt edici özellik terörizmi uygulayan kimselerin uluslararası şekilde hareket etmeleridir. Hiyerarşi yapılanmanın aksine organize şekli gevşek olan ağlarda hareket etmesidir. En belirleyicisi ve yeni terörizm tanımının anahtarı olan dini motivasyonun laik ideolojik motivasyonun yerini alması ve bu tür değişimin tarihsel süreçte etkin olmasıdır (Kurt, 2018, s. 567). Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte suikast eylemlerinin daha etkili olması, vahşice sivil halk ölümleri sayısının artması ve internet ağlarının yaygınlaşması da terörizmin önüne yeni sıfatının eklenmesinin sebeplerindedir.

11 Eylül saldırılarıyla birlikte ele alınan yeni terörizm kavramını AB açısından ele alınmış ve ifadelerle tanımlamaktadır:

“Bir ülkenin halkını ciddi manada korkutmak ya da sindirmek, bir hükümeti ya da bir uluslararası kuruluşu bir şey yapmaya veya yapmamaya zorlamak ve bir ülkenin ya da uluslararası kuruluşun politik, sosyal, ekonomik, anayasal temel yapısını yıkmak veya işlemez hale getirmek amacı ile bir ülkeyi ya da uluslararası bir organizasyonu ciddi zarara uğratan kasıtlı eylemleri yapmaktır” (Özcan,2005).

Şekil 1: Terörizmin Tanımı

Kaynak: Anarşi-Terör ve Uluslararası Terörizm, 2001.

Yeni terörizm kavramı akademik literatürde daha eskilere dayanmaktadır. Tarihi içerisinde koşullara bağlı olarak terörizmin ne şekilde devinim yaşadığı ile ilgili çalışmalar ele alınmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak 1960-1990'a kadar etkin olan İrlanda Cumhuriyet Ordusu-IRA, Kızıl Ordu Fraksiyonu-RAF, Filistin Kurtuluş Örgütü-FKÖ ve EFTA'nın eylemlerindeki dönüşüm, 1993 yılında El Kaide üyesi Remzi Yusuf'un başında olduğu New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi saldırısında altı kişinin ölümü de dahil olmuştur. 1995'te Tokyo metrosunda on iki bireyin yaşamını kaybetmesine bitişine sebebiyet veren kimyasal bazlı eylem Aum Şinrikyo (Yüce Gerçek) terör örgütü saldırıları yine 1995 senesinin Nisan ayında Oklahoma bombalı saldırıları aslında terörizmin yapısal değişimleri ve terörizmin kendi içerisinde evrimleştiğinin habercisi olmaktadır (Ağkaya, 2017, s. 212-214). Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası Koruma Bürosu, yasada belirtilmiş olan ağır suçlar ifadesini terörizm kavramı için kullanmıştır (Msozcan, 2017, s. 38).

Çağlar'a göre yeni terörizm: "Dini motivasyonun ön planda olması, ağ biçiminde örgütlenme şekli, kitlesel zayıflar oluşturacak eylemlerde bulunma olarak öne çıkıyor" ifadesini kullanmıştır (Çağlar, 2018, s. 657).

Bu kapsamda yapılan en etkili çalışma ise Rapoport'un "*The Four Waves of Modern Terrorism*" kitabında dönemler içerisinde terörizmi, belirli zaman dilimine bağlı dört ana dalga teorisi belirlemiştir.

1. Dalga Terörizmi: 1880-1920 yılları arasında "*Anarşist Dalga*" olarak adlandırılan, tetikleyicisi haberleşme ve ulaşım teknolojisindeki değişimlerin

başat rol oynamasıdır ve dönemin terörizm eylemleri suikast üzerinedir (Rapoport, 2004, s. 46-73).

2. Dalga Terörizmi: 1920-1960 yıllarını kapsayan “*Sömürge Karşıtı Dönem ya da Anti Kolonyal*” olarak adlandırılan ve temelinde self- determinasyon bulunan, dönem içinde terörizm saldırıları vur-kaça dayalı olan ve kolluk kuvvetlerini yok etmeyi amaçlayan saldırılardan oluşmaktadır. Bu dönemde örgütlerin terörist sözcüğünün yaratmış olduğu pejoratif algısını ortadan kaldırmayı yeni kavram yaratmayı hedeflemişlerdir (Rapoport, 2004, s. 46-73). Avrupa Kıtası haricindeki birçok bölgede Milletler Cemiyeti çatısı altında İrlanda, İsrail, Cezayir ve Kıbrıs gibi yeni devletlerin kurulması yolunda terör eylemleri önemli payı bulunmuştur (Ökten, 2016, s. 8).
3. Dalga Terörizmi: 1960-1990 dönemlerini ele alan “*Yeni Sol Dalga*” olarak adlandırılmaktadır. Vietnam Savaşı ve Filistin problemi bu dönemler arasında gerçekleşen gelişmeler terörizmin şekillenmesinde etkili olmuştur. Sovyet Birliği WUO (American Weather Underground-Hava Yeraltı Örgütü), RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu), BR (Kızıl Tugaylar), JKO (Japon Kızıl Ordusu), FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) ve Action Directe gibi batılı örgütlere bu dönemde mesnet vermiştir. 3.dalga da insan alıkoyma, uçak kaçırma, önemli mecralara saldırılar gibi eylemleri benimseyen ETA, IRA, FNLC PKK ve ASALA terör örgütleri yer almaktadır (Rapoport, 2004, s. 46-73).
4. Dalga Terörizmi: baskın dini ideolojileri kapsayan, 1979 sonrası dönem diye nitelendirmektedir. –İrlanda, Ermeni, Makedonya, Filistin, İsrail, Fransa, Kanada, Kıbrıs vb.- dini motifli terör örgütü grupları ön plana çıkmıştır (Ökten, 2016, s. 12). Bu dalga türüyle birlikte intiharlar, rehin alma olayları, bombalı eylemler, devlet dairelerine baskınlar ve suikastlar vb. gibi terör eylemleri artmıştır (Rapoport, 2004, s. 46-73).

Tablo 1: Rapoport'un "Dört Dalga Teorisi" Karşılaştırmalı Özet Tablosu

Terör Dalgaları	1.dalga	2.dalga	3. dalga	4.dalga
Eylem Türü	Suikast (Üst düzey yetkililere)	Suikast (Polis)	Uçak Kaçırma Rehine Elçilik Baskını	İntihar Saldırısı
Eylem Motivasyonu	Yükselen Beklenti	Self-Determinasyon	ABD'nin yenilebileceği	İran Devrimi
Finansmanı	Banka Soygunu	Diaspora	Fidye Banka Soygunu Kaçırma	Usame Bin Ladin
Eylem Alanı	Şehir	Kırsal	Avrupa	Şehir
Önemli Gruplar	Narodnaya Volya	IRA	IRA ETA FNLC ASALA FKÖ	El-Kaide
Taktik	Vur	Vur-Kaç	Kaçırma	Tesis ve Üslere Saldırı
Terimler	"Terörist" kötü anlamda değildir.	Terörist" kötü anlamda Özgürlük Savaşçıları iyi	Sol İdeoloji "U/A Terörist"	Din Motifli Terör

Kaynak: Korkmaz, 2015'ten aktaran Şahin, 2015, s. 154.

Terörizmi tanımlayabilmek için Makarenko (akt. Yenal & Begenirbaş, 2019, s. 205-206) 2002 yılında gerekli 5 madde nitelendirmiştir. Bu bağlamda terörizm,

- I. Organize haline gelmiş grup azalarının planlamış olduğu şiddet eylemlerinin ya da şiddet tehdidinin uygulamaya konulması,
- II. Toplumun belli bir kesiminde veya adlandırılmış düşman arasında muhatara yaratmak amacı için planlandığından muhatara, yan ürün olmaktan çıkıp, terörizmin zorlama aracı konumuna gelmesi,
- III. Normalde siyasal davranışı cezbetme girişimi olan, önceden belirlenmiş bir siyasal hedefe ulaşmayı amaç edinen unsur,
- IV. Terörizm özünde siyasal etken bulunduğu için çoğunlukla iradiye bağlı ve bu nedenle teröristlerin hedeflerine daha dikkatli tercih etme fırsatına sahip olması,

- V. Karşit görüşlerini dağıtmanın yanı sıra, terörizm eylemlerinin çoğu düşmanlarının pes etmesini sağlayarak isteklerini yaptırmaya zorlamakla alakalıdır.

“Yeni ve eski terörün ideal çeşitleri” Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: “Yeni” vs. “Eski” Terörizm (İdeal Çeşitleri)

İdeal Çeşitleri	“Eski” Terörizm	“Yeni” Terörizm
Örgüt Yapısı	Hiyerarşik	Ağ bağlantılı
Operasyonel Uzaklık	Ana bölge içinde (Ülkesel çıkışlı)	Ana bölge dışında (ulus-ötesi çıkışlı)
Motivasyonlar	Siyasi-Milliyetçi İdeolojiler	Dinsel Fanatizm
Taktikler	Ölçülü şiddet	Ekstrem şiddet
Westfalya Sistemine Karşı Tutumlar	Sistem- onaylayıcı	Sistem- tehdit edici

Kaynak: Gofas, 2012, s. 21

Ayrıca, terörizmi adi suçlardan (parada sahtecilik, hırsızlık, dolandırıcılık, irtikap, görevi kötüye kullanma vb.) ayıran yegâne özellik terörizm dalgasının ideolojik yapısını mistik, politik ve dini motivasyona dayalı olmasıdır (Kurt, 2019, s. 144). Günümüzde geleneksel olan savaş stratejileri yerini terörizm gibi aykırı eylemlerin yer almasıyla devletler, teröre bağlı korku ortamını pasif ve aktif tedbirlerle engellemeye çalışmaktadırlar. Aktif tedbirler sert gücü doğurmuştur, temelini ise ekonomik tedbirlere bağlı teknoloji ve silahın; pasif tedbirler ise yumuşak gücü ele almıştır, temelini de kültürel varoluşların oluşturduğunu ifade etmek mümkündür (Nye, 2005, s. 11-20). Bununla birlikte yeni terörizm artık teknolojinin ağır bastığı organizasyonların örgütsel, stratejik ve uluslararası arenada küresel boyutlu değişim taktikleri ön plandadır.

1.2. TERÖRİZMİN TARİHİ

Terör sadece bir zamana ve ülkeye ait bir özellik değil, tarihte her devirde ve zaman diliminde var olmuştur. Bundan dolayı ne zaman kullanıldığını kesin olarak tespit etmek mümkün olmasa da terörizm dediğimiz olgunun kökleri insanlık teriminin olduğu zamana dayanmaktadır. İnsanlığın varoluşundan beri çeşitli şekillerde ve farklı yöntemlerle tarihte yer alan terörizm olgusu Âdem’in oğulları Kabil’in Habil’i öldürmesi ile başladı diyebiliriz. Siyasi amaçlı olmayan terör şiddet gibidir ve insanlık tarihi kadar eskidir (Ayhan, 2015, s. 122). Kimi kaynaklara göre terörün tezahürü antik

devirlerde Aristogeiton'un Tiran Hiparküs'ü öldürmesi ile siyasi terörün başladığı gözlemlenmektedir (Martin, 2020, s. 17). Bununla birlikte Julius Sezar'ın MÖ.44'te rakiplerince suikast yoluyla öldürülmesi de terördür.

Terörizm adı konulmasa da ilk kez MÖ.430-349 yılları arasında eski Yunanlı tarihçi, filozof ve asker olan Ksenofon kullanmıştır (Onay, 2009, s. 19). Ksenofon Pers ordularında uzun yıllar yer almış ve Persler tarafından yakalanıp idam edilen beş generalin yerine seçilen adamlardan biriydi (Tuplin, 2019). Ksenofon eserlerinde terörizmi, ülke içinde düşman tarafın belirli kişi ve gruplara yönelik saldırılarla, karışıklık yaratmak ve topluluklara karşı psikolojik bir savaş yöntemi olarak tanımlamaktadır (Onay, 2009, s. 20 & Aslan, 2017, s. 190). Ksenofon görüşüne göre Romalılar Perslerden sonra psikolojik savaş yöntemini kullanan uygarlıktır.

Din adına yapılan ve bilinen en eski terör savaşının başlangıç halkasının M.S. 66-73 yılları arasında Romalılara karşı Yahudi yerleşikleri Zealotlar ve Sicarii hareketi oluşturduğu bilinmektedir (Chaliand & Blin, 2007, s. 13). Zealot grubu, Judas The Galileo tarafından M.S. 1. yüzyılda kurulan siyasi harekettir. Zealot kelimesinin anlamı İngilizcede yobaz (bağnaz) demek ve ideolojinin kör ettiği insanlar/gruplar için kullanılmaktadır (Warbletoncouncil). Roma İmparatorluğu'nun Judea bölgesini işgalini kabul etmeyen Zealotlar, Yahudi-milliyetçi bir silahlı direniş hareketi örgütüdür (Horsley, 1986). Faal oldukları dönemde faaliyetleri şiddetli olmasa da yıllar içinde kendi çıkarları doğrultusunda sivilleri öldüren üyelerden ibarettir. Zealot üyeleri özellikle düşmanlarına karşı saldırı yaparken şahitlik edecek kişilerin bulunduğu yeri seçmekteydiler (Gürel, 2008, s. 40). Uygulanan öldürme yöntemi modern anlamda terörizm olarak adlandırılmasa da yarattığı korku ortamı terörizm eylemlerine adım attıklarını belgelendirilmiştir (Zalman, 2021).

Sicariiler, Felix zamanında aktif olarak ortaya çıkmış olan gizli bir örgüttür. Sicarii ve Zealotlar, birbirine benzemeyen ve düşman olan iki gruptur (Zeitlin, 1962, s. 395). Bunun sebebi ise, Zealotlar daha muhafazakârlar ve toprakları için ölümü göze alırken, Sicariilerin batini yönü daha kuvvetli olması sosyal inançlarındaki zıtlıklardan kaynaklanmaktadır (Onay, 2009, s. 25). Sicarii hareketi adını, Romalıların sica denilen kıvrımlı hançer şeklindeki silahlardan esinlenip, suikastlarını da bu hançerlerle yapmalarından dolayı kendilerine Sicarii denilmektedir (Özman & Açıl, 2019, s. 22). O dönemde Putperest inancına sahip Romalılar, Yahudi dinine mensup kişilere müdahale etmeden, özgürce inançlarını sürdürmelerine izin vermişlerdir (Onay, 2009, s. 21). Din

temelli olsa da asıl onları rahatsız eden Roma imparatorluğuna ödemek zorunda oldukları vergilerdir (Onay, 2009, s. 21). İlk suikast eylemleri Kudüs (Yeruşalayim) olan örgütün, yüksek rahip Jonathan'ı katletmesi de eylemin resmen başlangıcının ilanı olmuştur (Özman & Açıl, 2019, s. 25-26). Sicarii, yapmış olduğu bu eylemle hedeflerinin dini boyutlu olduğunu da göstermeye çalışmaktadır. Yapılan eylemler karşısında bölgede bulunan halkın yaşadığı korku ve değer verilen geleneksel imgelerini hedef almaları bireylerde güvensizlik hissi yaratmıştır (Horsley, 1979, s. 440-450). Bu durum halkı Romalılara yaklaştırmıştır, ayrıca Sicariilerin ve Zealotların birbirine karşı olmaları Roma İmparatorluğunun çıkarları lehine olmuştur.

7-17.yüzyıl arasında kurulmuş olan Hindu-Thug tarikatı en eski terörizm listesine giren örgüt olarak nitelendirilmektedir ve Thug üyeleri yerli halkı olan Hintlileri ipek iplik ile boğarak katlediyor, batılı olan kişilere ise dokunmazlardı (Al, 2012, s. 3). Thuggee inancı, Hint tanrıçası Kali'ye kurban adamak düşüncesiyle hareket etmekte ve ölümü önemsiz görmekteydiler (Martin, 2006, s. 194-195). Thug tarikatının uzun yıllar varlığı İngiliz yetkililer tarafından kabul görmemiş ancak İngiliz General William Sleeman, uzun süren çalışmalarının ardından XIX. yüzyılda bu tarikatı ortadan kaldırmıştı (Selvi, 2011, s. 40-41).

Din temelli siyasal terörü kurumsallaştıran Hasan Sabbah, 1090 yılında kuruculuğunu ve liderliği yaptığı Haşhaşiler (ASSASİN) profesyonel suikastçılardı. Haşhaşi tarikatının ortaya çıkışının temelinde yatan sebep ise din farklılığıydı. Merkez üssü Alamut Kalesi olan İsmailiye bağlı tarikat, Sünni mezhepli olan Selçuklu Devletini yıkmayı amaçlamıştır. Hasan Sabbah'ın propaganda gücünün temelinde, örgütte yer alan fedai ve mürşitlere bir uyuşturucu türü olan 'haşhaş' maddesini vererek kendisine bağlı olmasını etkin hale getirmiştir (Çeşme, 2005, s. 44). Günümüzde Batı dilleri assasin sözcüğünü 'cani', 'suikastçı' olarak kullanılmaktadır (TBB Rapor, 2006, s. 29). Sayıları az olduğu için stratejik plan yaparak ilerleyen Sabbah'ın, fedailerinin ve müritlerinin suikast aracı ise hançerdir. Siyasi otoriteler ve Selçuklular için tehdit haline gelen tarikat, kurbanlarını halkın görebileceği yerlerde, kutsal günlerde, kutsal mekanları hedef alarak gerçekleştirdikleri suikastlarda masum insanları hedef almaktan kaçınırlardı (Ündücü, 2011, s. 8). Hasan Sabbah'ın kurmuş olduğu bu tarikat, katı kurallara ve sıkı bir hiyerarşiye dayanmaktadır. İsmaili mezhebine bağlı olmalarından dolayı Haşhaşiler'in en önemli özelliği takıyye ve kendilerini çeşitli biçimlerde gizleyip örgütlenmeleridir. "*Vur-kaç*" ve "*kurtarılmış bölgeler*" taktiğiyle örgütlenen tarikat,

savaş meydanında düzenli askeri birlikleri geride bırakmış ve müritlerini fedai olarak yetiştirerek, düşmanlarını öldürmekle görevlendirip terörizm tarihinde farklı yöntem uygulamıştır (Çeşme, 2005, s. 44). Sabbah'ın tarikat üyeleri için ilk defa kullanmış olduğu fedai kelimesini yıllar sonra, Filistin Kuruluş Örgütü (FKÖ) militanları da kendi eylemlerinde kullanmıştır (TBB Rapor, 2006, s. 30). Bazı sol İslam düşünürleri tarafından Hasan Sabbah, İslam'daki ilk Marksist olarak tabir edilmektedir (Taheri, 1990, s. 45-54).

İnsanlık tarihinin başlamasından kısa bir süre sonra vukuu bulan terörizm, modern anlamıyla Fransız Devrimi'nden sonra dünya literatüründe de bilinmiştir. 1793-1794 yıllarında Fransa'da ortaya çıkan Jakobenlerin kurmuş olduğu siyasi parti giyotinle 17.000 insan idam edilerek öldürülmüş ve en kanlı dönem olarak tarihe geçmiştir (Ağaoğulları, 1989, s. 196). Dolayısıyla on aylık olan bu sürece “*Terör Hükümranlığı*” veya “*Terör Dönemi*” adı verildi. Tarihte çoğunlukla din temelli olan terör eylemlerinin aksine, Terör Dönemi'nde siyaset ile terör buluşmuş ve dini motifler geride kalarak milliyetçilik ön plana çıkmıştır (Gürel, 2008, s. 40). Büyük Britanya'nın çıkarmış olduğu *The Times of London* gazetesi 30 Ocak 1795 yılındaki basımında ilk kez terör ifadesine yer verildiği göze çarpmaktadır (Yavuz, 2009, s. 18-20). 19.yüzyılın ortalarına doğru sistemli terör anlayışı ortaya çıkmıştır. Sistematik terörizm, Mısır'daki köktendincilik ideolojisi üzerine İslam Kardeşliği ve Filistin'deki İngilizlerle savaşan Siyonist milis Irgun örgütü ile LEHI (İsrail Özgürlük Savaşçıları) Ortadoğu'da baş göstermiştir (Gürel, 2008, s. 42). Otokratik bir yönetime karşı 1878-1891 yıllarını kapsayan ve 19. yüzyılın son zamanlarında anti-monarşi Naradnoya Volya adlı Rus devrimcileri ve radikal milliyetçi olarak adlandırılan (Makedonyalı, İrlandalı, Sırp, Ermeni) gruplar bağımsız olmak için terör eylemlerine yoğun bir şekilde başvurmuşlardır (Sadi, s. 95). 20.yüzyılın ilk çeyreğinde faşist Nasyonal Sosyalist partilerin yönetimleri ellerinde bulundurmaları faktörü ile toplumu örgütleyerek hazmetmeye dayalı sistemler oluşturmayı hedeflemekte yükümlüdürler (Karaman & Katman,2019, s. 6703).

I. ve II. Dünya Savaşları ile terör uluslararası boyutta etkisini geniş çaplı ve uzun süreli olarak hissettirmiştir. İki savaş arası dönemde bilhassa devlet terörü olgusu yer almıştır. Almanya, Rusya ve İtalya gibi hükümetler de ırkçılık ayırımı devlet terörizminin doruklarda yaşanmasının sebebi olmuştur. 1947 yılı ve 1991 yılları arası Soğuk Savaş döneminin ilk zamanlarında terörizm devrimsel yan ifadesi yeniden gündeme gelmiştir. O zamanlar kavram 1940 yılının sonlarına doğru ve 1950 yılında, Afrika, Asya ve Orta

Doğu meydana gelen farklı etnik milliyetçi/sömürge sınıflarına aykırı olarak ortaya çıkan ve Avrupa yönetimlerine şiddetli ayaklanma eylemlerine tepki olarak kullanılmaktaydı (Hoffman, 2006, s. 16). Siyasi boyutlu terör ise bu dönemin ikinci yarısında ortaya çıkmıştır (Bozkurt & Kanat, 2007, s. 50).

II. Dünya Savaşı dünya genelinde bir korku ve panik havası yarattığı için savaşın bitmesine rağmen Doğu ve Batı bloklarının savaş çıkarma olasılığı, insanlarda paranoya oluşmasına sebep olarak terörün o zamanlardaki etkinliğinin boyutunu bize göstermektedir. II. Dünya Savaşı ardından ideoloji boyutlu strateji yöntemi benimsenmeye başlamış ve global endeksli dünyaya ayak uydurmaya çalışılmıştır (Msozcan, 2017, s. 20). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber Soğuk Savaş dönemi son bulmuştur. Buna rağmen terör, sömürge idarelerinden kurtulmak isteyen milliyetçiler tarafından sağ nitelik taşımaya devam etmiştir. Ancak, terör devreye Mao, Castro ve Che Guevara öncülüğünde sol hareketli olarak ikiye ayrılmıştır (Altuntaş, 2007, s. 269).

II. Dünya Savaşı'ndan 20.yüzyıl ortasına kadar gerilla savaşı kırsal boyutlu olarak baş göstermiştir. Kırsal boyutlu gerilla savaşının yanlış rejim politikası ve halka baskı uygulaması halkın devrimci mücadele fikrine olumlu bakmasına yol açmıştır. 1960'lardan sonra kentsel gerilla terörü ön planda olmuştur (Lagueur, 1980, s. 33). Bu terör örgütlenme modeli, küçük ve işlevsel olup düşmanları yormak, motivasyonlarını düşürerek, kayıplar yaşamalarına sebep olan gerilla savaş türüdür. Kentsel gerilla savaşının teorik kurucusu ise İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) komutanı Michael Collins'tir. Collins, 1991 yılının Nisan ayında Dublin'de On iki Havariler adlı suikast birimi oluşturarak IRA'ya bağlamıştır. İngiltere'nin sömürgesi altından kurtulmak için kurulan ilk kent gerilla birliğinin amacı ise şehirdeki İngiliz gizli örgütlerinin yerini belirlemek ve İngiliz casuslarını öldürmektir (Ali, 2015). Kızıl Ordu Fraksiyonu-2 Haziran Hareketi (Almanya); Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC)-Action Directe (Fransa); Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA)- 1 Ekim Anti- Faşist Direniş Grupları (İspanya); Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (Filistin); Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi, Marksist-Leninist Komünist Parti (Türkiye) kent gerilla tarzı terör örgütleridir (Katrancı, 2012). Ülkelerde yaşanan terör olayı boyutları 3 farklı grubun ortaya çıkmasıyla birlikte biçimsel olarak ayrıştığının kanıtı olan İrlanda, İspanya ve Kanada örneklerini vermek mümkündür. Bu dönem de birçok terör örgütü ortaya çıkmıştır.1990 yıllarının başında SSCB'nin yıkılması ile birlikte, Batı bloğu

siyasal ve kültürel yönden etkisini arttırmıştır. Bu bağlamda terörizm olgusunun din ve şiddet kavramlarının ivedi bir şekilde değişimi söz konusu olmuştur (Msozcan, 2017, s. 22-23).

Terörizmin tarihini 3 önemli olayla sınıflandırabiliriz: İlk olarak, 19.yüzyıldaki terör olayını sanayileşme ve şehirleşme olgusunun gelişmesiyle Batı ülkelerinde yaşanan işçi hareketi sendromu ile meydana gelmesi söz konusu iken ikinci terör kısmı; 20.yüzyıldaki özgürlük hareketleri nedeni ile uçak kaçırma, rehin alma vb. gibi terör olayları bariz olsa bile “*Soğuk Savaş Terörizm*” terörün evirildiği dönem olduğu göze çarparken; üçüncü önemli terör dalgası ABD’nin Soğuk Savaş döneminden sonra gücünün artması ve dünyada yegâne lider olarak görülmesi de terörün etkisinin artma sebebi olmuştur (Ekici, 2012, s. 7).

20.yüzyılın en son çeyreğinde, çok boyutlu bir dönüşüme uğrayan uluslararası terörizm pratik olarak dış politikaya uygulanacak olan meşruluk sağlamış ve teröristler teknolojinin imkanlarından yararlanma gücüne sahip olma fırsatı elde etmişlerdir (Yalçınar,2006, s. 100). 1970’li yıllarda terör eylemlerinde uçak kaçırma, tehdit etme, fidye isteme vb. gibi yöntemler ağırlıktayken, 80’lere doğru uygulanan yöntemlere ekstra olarak kimyasal silahlanma da dahil olmuş, 90’lara gelindiğinde ise bu yöntemlere ek olarak teknolojinin de ön plana çıkması ile kitle imha silahları ve istihbarat savaş ön plana çıkmıştır (Medd & Goldstein, 1997).

Yeni Dünya düzeninin adımları ile savaşlarda boyut değiştirmiştir. Soğuk Savaşla birlikte savaş türü değişerek güçlü ve güçsüz ülke kavramı yerini, ülkelerin kendi içinde yaşamış olduğu teröre dönmüştür. Bundan dolayı, yeni terör stratejisi daha çok insanın ölmesine yol açmıştır. 11 Eylül saldırısı ile ABD’ye yapılan suikast sonucunda ekonomik yönlü zararın dışında, binlerce insanın da katledilmesiyle dünyada güvenlik ve diplomasi alanlarında değişikliği beraberinde getirmiştir. Hükümetlerin kendi içerisinde gücünün zayıflaması ile birlikte de terörün etnik-dini temelli yönü daha fazla gelişmiştir.

1.3. TERÖRÜN NEDENLERİ VE UNSURLARI

Terörizm olgusu dışlanmışlık, hâkimiyet kurma, savundukları görüşü benimsetmek veya sosyoekonomik yetersizlik hisseden grupların kendilerini göstermek için ortaya çıkardıkları eylemlerdir. Terörün başlangıcının nedenleri ile yapılan eylemler arasında deterministlik bir bağ mevcut değildir. Ayrıca terör örgütünün nedenlerini bilmek ve o nedenlere göre harekete geçmek önemli bir adımdır.

Terör olgusunun karmaşık ve belirsiz tanımını gibi, terörün motive olguları ile dönüşümü konusunda da ayırım iddiaları yer almaktadır (Laquer, 2002, s. 95). Terör eylemleri genelde iç ve dış nedenler olmak üzere ikiye ayrılarak yorumlanmaya çalışılır. Terörün nesnesi beşerî olduğundan nedenleri ve konuları insani duygularla ilintilidir. Terör eylemlerinin, faaliyetlerinin ve terörist gruplarının nedenlerini incelerken; kültür, sosyo-ekonomi, tarih, demografik yapı, psikoloji, sosyoloji, siyasi-idari boyutlarıyla incelenmesi gerekmektedir (Halaçoğlu, 2003). Terörizm oluşurken devlet etkili olsun ya da olmasın, operasyonel biçimli istihbarat birimleri, terörizm hipotezi oluştururken yöntem olarak elemanlaşması ve bir coğrafyada oluşması nedenlerin bileşkesi arasına girebilecek faktörler arasındadır (Akın, 2012, s. 14).

Terör eylemlerinin nedenlerini anlayıp bitirmeye çalışmak için üzerinde durmamız gereken olguları sıralayabiliriz:

- Bir amaç edinme,
- Siyasi davalar,
- Sosyal olgular,
- Din,
- Üstün olma çabası,
- Özerklik yetersizlik,
- Cezalandırma,
- Eşitsizlik,
- Umutsuzluk,
- Demografik sorunların yaşanması,
- Baskı,
- Korku,
- Başkaldırma içgüdü,
- Gücün tekelleşmesi,
- Nefret
- Bir tarafı desteklemek,
- Zengin olma isteği ve ekonomik olarak güçlü olma duygusu,
- Adaletsizlik,
- Yoksulluk,
- Devlet çıkarlarının kendi düzenine uyarlanması (Bayer, 2007, s. 41).

Oslo'da Haziran ayının 2003 yılında Uluslararası Uzman Toplantısında Terörizmin temel nedenleri konusu yer almış ve konferansta aşağıdaki temel nedenlerin terörizmin ortaya çıkmasında etkin olduğu gözlemlenmiştir:

- Başarısız veya güçsüz devlet,
- Hızlı modernleşme,
- Sınır noktadaki dini ve siyasi ideoloji unsurları,
- Siyasi şiddetin, iç savaşların, davaların, devrimlerin veya diktatörlerin tarihsel kalıntıları,
- İdeolojik bağnazlık,
- Güçte dengesizlik veya üstünlük,
- Bozulmuş ve yasadışı hükümetler,
- Demokrasi, kişisel özgürlük ve yasal düzendeki eksiklikler,
- Milliyetçi ya da dini kökenler nedeniyle ayrımcı yaşam,
- Devletin, karşıt görüşlü grupları ya da oluşmakta olan sosyal sınıfları entegre etmede başarısız veya isteksiz olması,
- Karizmatik ideolojik liderlerin varlığı,
- Sosyal eşitsizlik,
- Harekete geçmesine neden olan olaylar şeklindedir (Sayar, 2010).

Bu nedenler terör eylemlerinin belli bir perspektiften ele alınmış biçimidir. Nedenlerin bütün eylem ve boyutlarıyla irdelemek gerekirse tabloda yer alan alt başlıklar şeklinde ayırmak mümkündür.

Terörün nedenleri literatüre göre aşağıdaki maddeler ile birlikte tanımlanmıştır.

1.3.1. Bireysel Nedenler

Terörizm eylemleri ekonomik, idari, sosyal ve tarihsel sebeplere bağlanılabildiği gibi bireysel olarak da ele alınabilmektedir. Bireylerin gruplara katılmaları yetiştiği çevre, aldığı eğitim, aile yaşantısı gibi etkenlerle de bağdaşır. Öyle ki aynı aile içinde büyümüş bireylerden biri, terör faaliyetlerine meyilli iken, öbür kişi seçmiyorsa bireysel sebeplerinde büyük payı bulunmaktadır. Bir kişi siyasi-idari sonuçlardan mahrum ise terörist olma isteği patolojik bir olgu söz konusudur (Cirhinlioğlu, 2004, s. 194). Bazı bireylerin heves adı altında yaşamak istediği hayata kolay ulaşma yöntemi olarak seçmelerindeki etken ise terörist grupların bireylere hayal ettikleri olguları çok çabuk elde edeceğini empoze ederek kendi taraflarına çekmişlerdir. Bu bağlamda bireyleri dar gelirli ailelerden, aile baskısı yaşayanlardan, maddi

imkânsızlık, yetersiz eğitim ve ruhsal sorunları olan kişilerden tercih edip göz boyamaktadırlar. Bireylerin yalnız bu sebeplerden olmamakla beraber terörist olma girişimlerindeki ortak noktaları sıralamak muhtemeldir:

- Dışlanılmış olma- mağduriyet- aşağılanma duygusu,
- Bir gruba veya sınıfa olan öfke hissi,
- Kimlik buhranı yaşamaları ve ideolojileri kendilerine uygun bulmaları,
- Hükümetin doğru ya da yanlış politika uygulaması ve baskılar neticesinde sisteme karşı olma isteği,
- Halkın kişilik açısından şiddet ve saldırganlığa meyilli olması veya bunun içinde bulunan bir toplumda yer alması,
- Kişilerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan araçların azlığı ya da hiçliği,
- Ergenlik zamanlarında yaşanan bunalımlar (Taş, 2014, s. 27).
- Bu etkenler içerisinde, bireyin terörist olmasının psikolojik etkenler haricinde birçok etmenin de var olduğu bilinmektedir. Konu her ne olursa olsun terörizm ve terörist olguları genel kanıyla hiçbir şekilde savunulmamalıdır.

1.3.2. Toplumsal Nedenler

Toplum, tarihsel gelişme sırasında, aynı toprak parçası içinde yer alan ve ortak bir geçmişe dayanan insanların tümüdür. Toplum da bireylerin davranışları sonucunda farklılıklarla şekillenebilmektedir. Toplum bu nedenden dolayı kaidelere uymak zorunda olan bireyler tarafından oluşturulur ve yapılanmış örgüt misali varyasyonlara hazır ve salt olan kültürel sistemler bütünüdür. İşte bu nedenden dolayı yaşamış olduğu toplumdan bağımsız olan kişilerde fark edilen kimlik arayışları, kültürel aşımın, birey ile birlikte zincirleme halde tüm topluma aksetmesi muhtemeldir (Şahin, 2017, s. 13). Toplumsal yapıda kendini göstermeye çalışan bireyler kanserli bir hücre gibi topluma kendisini şiddet ve anarşi çatısı altında kabullendirmeye çalışması söz konusudur (Kalender, 2001, s. 108).

Göç, terörün bir başka toplumsal sebepleri arasındadır. Doğduğu, yetiştiği çevreyi terk edip, göç ettikleri yerlere uyum sağlayamamalarıdır. Göç eden insanlar, katılmış oldukları yeni çevreye/topluma kültürel adaptasyon sürecini tamamlayamayıp, ekonomi yetersizlik gibi sebeplerle de terör örgütüne militan ve sempatizan kaynağı oluşturmaktadır (İçli, 2002, s. 174). Toplumda yaşanan ahlaki dejenerasyon sorunu ve

şiddete olan yönelim teröre alt yapı oluşturan önemli olgulardır (Altun, 2010: 88). Küreselleşen dünyada homojen yapıli bir kültür bulmak neredeyse imkansızdır. Bundan dolayı siyasal anlaşmazlıkların, dini farklılıkların ve yaşamsal uyumsuzlukların globalleşen dünyada terörün attığıının işaretidir.

1.3.3. Ekonomik Nedenler

Terörizm her toplumda yaşanan habis bir eylem türüdür. Terör örgütleri maddi imkansızlıkları ve gelir eşitsizliğini topluma ajite etmesiyle yoksul kesimin terörist olma eğilimini arttırır. Ekonomi terörizmin iş kolu haline gelmiştir (Akın, 2012, s. 15-16). Gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler terör örgütleri için zemin oluşturmaktadır. Sosyal değişimler ile beraber finansal piyasaların entegrasyonu, terörizm gibi ekonomik meçhullük oluşturan hadiselerin neticesinde uluslararası alanda yayılmasına sebep olmuştur (Alp, 2018, s. 16). Günümüzde terörist faaliyetleri belirsizlik ortamı, tehlike ve korku sebebiyle, ekonomik değişkenleri etkileyerek sabit ya da devamsız değişikliklere sebep olmaktadır (Aşçı, 2007, s. 383). Uluslararası boyutta ekonomi ülkelerin varlıklı veya bürokrat elitleri, kendi güçlerini kaybetmemek adına, yoksul olan kişilerden siyasal manada inançlı ve militan ekipler kurarak terörist olmaya hazırlamaktadırlar (Ergil, 1980, s. 13).

Yoksulluk veya ekonominin zayıf olması terör örgütlerinin kolay bir şekilde taraftar toplamasına zemin hazırlamaktadır (Bölügiray, 1996, s. 118). Ekonomik koşullar insanların statüsünü, yaşam kalitesini, eğitim düzeyini vb. gibi faktörleri belirler. Öyle ki, örgütler yoksul, gelir dağılımındaki adaletsizliğin, adaletsizlik olgusu yüzünden sınıflaşmaya yol açan toplumların oluşmasını, gizli veya açık işsizlik yaşayan bireylerin oranının fazlalaşmasını, dış borçlanmayı ve ekonomideki dengesizliklerin temel sebebini devlet olarak gösterir. Gecekondu, köy, mutsuz ve baskıcı ailelerde büyüyen gençlerden, durumu zayıf, aç, üniversite mezunu olup iş olanağı sağlayamayan gençleri veya bireyleri, sıkıntılarında faydalanarak çeşitli vaatlerle terör çatısı altına almaya önemli bir etken olarak belirlemektedirler. Bundan dolayı, mevcut sisteme karşı provokatörler toplayarak planlarını eyleme geçirecek insan topluluğunu yaratırlar. Ekonomideki sallantıların terörizmin nedeni olmadığını gösteren örgütler bulunmaktadır. ETA terör örgütü İspanya'nın Bask bölgesinde ayrılıkçı/ etnik terör adı altında faaliyet gösterir (Turanlı, 2008, s. 19).

Sonuç olarak ekonomi de yaşanan dalgalanmalar terör örgütlerinin ortaya çıkmasında diğer tüm nedenler gibi, tek başına etken değildir. Gelişmiş ülkelerin,

ekonomik ve maddi açıdan zengin olması terörizmin olmadığı anlamına gelmediği gibi az gelişmiş bazı ülkelerde ise ekonominin zayıf olmasına rağmen terörizmin görülmediğini belirtmek gerekir (Çınar, 1997, s. 257).

1.3.4. Siyasal Nedenler

Ekonomi, kültürel, toplumsal, bireysel nedenlerin yanı sıra terörizmin amacı ve sebebi olan siyasaldır. Doğu Ergil, Uluslararası Terörizm konulu makalesinde siyasal amaç ve sebebi kısaca şu şekilde özetlemektedir:

“Terörizm, bütün inançsal ve siyasal sistem tarafından toplum felsefesinin merkezi değeri sayılan insan canını yok sayarak, insanı, siyasetin öznesi değil, nesnesi haline getirir. İnsan canını ve haysiyetini siyasi amaçlarla kullanabilecek, harcanabilecek bir araç olarak görür ve sunar. Bu tavır, demokrasi idealiyle de çelişir. Demokrasinin amacı, insana hizmet eden bir süreç olmasını sağlamaktır. Çoğunluğun özgür iradesini yaşama geçirmektir. Oysa terörizm çoğunluğun iradesini hiçe sayan silahlı bir azınlığın, kendi iradesini, çoğunluğa dikte etmesidir. Terörizm, totalitarizm genlerini içinde taşır. Terörizm eylemlerinin ezici çoğunluğu, demokratik ülkelerde ve demokratik yönetimlere karşı gerçekleşmiştir” (Ergil, 1992, s. 142-143).

Esas itibarıyla siyasetin temelinde, belli meselelerle alakalı farklı çözüm önerileri bulunur ve iktidar mücadelesi yer aldığı için iç savaşın, kaosun kaçınılmaz olduğu göze çarpar (Şahin, 2017, s. 16). Hükümetin yenileşme sözü ile yapmış olduğu baskılar arasındaki gelgitler, terörizmin siyasi nedenine sebep olabilir. Özellikle, yönetimin baskıcı siyasi davranışları şiddetin ön plana çıkmasıyla yorumlanır (Efeğil, 2019, s. 32-33). Terörizm de şiddet, terör gruplarının menfaatlerinden veya ayrıcalıklarından dolayı doğmaz, kişisel güdü söz konusu olsa bile bazı ideolojik kavramlarla gizlenir (Yayla, 1990, s. 340). Politika da yaşanan dengesizlikler, siyasi konuda toplumun yeteri kadar bilgilendirilmemesi ve katılımın yaygınlaşmaması, siyasi cepheleşmenin günden güne fazlaşması, siyasi partilerin çekişme halinde olması beraberinde gerilimin artması, siyasi kuvvetin menfaatler uğruna kullanılması, halkın siyasetten beklemediği ile siyasetçiden aldığı farklı olması ve siyasalere karşı sepsizm algısı oluşması (Acar & Urhal, 2007, s. 411) gibi etkenler toplum içinde terörizmin oluşmasına zemin hazırlar. Siyasal unsurlar çoğunlukla diğer unsurların desteğini alması ile devreye girerek terörizme sebep olan unsurların son kısmını oluşturur (TBB, 2006, s. 143).

1.3.5. Kültürel Nedenler

Terörizmin birçok nedeni var olduğu gibi çok boyutlu olması karmaşık sorunlar silsilesidir. Esas itibariyle toplumun değer yargılarından, örf-adetlerinden (kan davası, aşiret temelli çatışma, intikam vb.) ve cehaletinden beslenen terörizmi ele alırken toplumun kültürel değerlerine dikkat edilmesi gereken olgulardır. Terör örgütlerinin, inanç ve davranış biçimlerini anlamaya çalışmada kültür önemli bir kaynak olabilir. Uzmanlar terör örgütlerinin düşünce yapısını anlamak için tarihsel ve simgesel kaynaklara başvurur (Moghadam'dan akt. Efeğil, 2019, s. 37-38). Hızlı modernleşme, sanayilerin ve kentlerin çoğalması, göç sebebiyle ortaya çıkan adapte sorunları, teknolojinin artması beraberinde sosyal yaşantıya etkileri ve iletişim aygıtlarının fazlalaşması (Urhal, 2002, s. 405) bireylerde kültürel farklılıklara sebebiyet vererek terör örgütlerine militan ve sempatican kazandırır. Terör faaliyetlerinin daha kapsamlı anlaşılmasında kültürel faktörler yardımcı olabilir (Moghadam'dan akt. Efeğil, 2019, s. 38).

Son olarak, diaspora toplumu ve kendi benliği ile özünü kaybetmeyen mültecilerin terörizme ve radikal düşüncelere karşı direnme güçleri daha zayıftır (Efeğil, 2019, s. 38). Dolayısıyla kültürel olgu ve onu oluşturan unsurlar, ortak us ve beraberinde sağduyunun etkin olması terörizme yol açmayacaktır (Akın, 2012, s. 19).

Geçmişten günümüze terör olgusu tüm dünyada etkisini göstermiştir. Terörizmin içerisinde hükümete karşı olmayı barındıran sistematik ve örgütlü eylemi şiddet olarak karşımıza çıkmıştır. Terörizm şiddet hareketi olarak tanımlamamız için 3 unsur bulunmaktadır. Bunlar ideoloji, örgüt ve eylemdir. Eğer 3 unsurdan biri mevcut değilse, terör şiddet hareketi olarak tanımlanamaz (Öztürk & Çelik, 2009, s. 88). Tanımlardan yola çıkarak unsurların saptanmasında saik, faik ve hareket mutlaka olması gereken ölçütlerdir (Şen, 2015, s. 26). İdeoloji (saik siyasi motivasyona), fail örgütlere, hareket ölçütü şiddet olarak denk gelmektedir (Dilmaç, 2011, s. 109).

-İdeolojik unsur: Bir hedefe erişmek için izlenilecek yol ideolojii en basit tabirdir. Terör faaliyetlerinde, örgüt bireyleri kendine bağlı kılma konusundaki temel stratejisi ideoloji belirlemektir. Zira, terör eylemlerini şiddet eylemlerinden ayıran en önemli unsurlardan biri ideolojidir. Diğer unsur ise siyasi motivasyondur. İdeoloji, terör örgütlerinin temelini ve hareket noktalarını, örgüt yapısını, faaliyet planlarını, uygulanan programlarını ve personel teminlerini gibi faaliyetleri biçim ve fikir yönünden alt yapısını şekillendirir (Atlı, 2002, s. 25). Terör örgütü üyesi için ideolojileri

doğrultusunda bir eğitim çizelgesi oluşturur ve örgüt üyelerine ideolojiyi benimsetmek asıl amaçlarındandır. Kurucu üyeler ideolojileri çerçevesinde gruplar oluşturur. Bir grup ideolojisini tanımlarken siyasi kimliğini lider, üye, destekçilerin oluşturduğu grup içi ve baskı altında tutulacak insanlarda grup dışını indirgeyerek tanımlamaktadır.

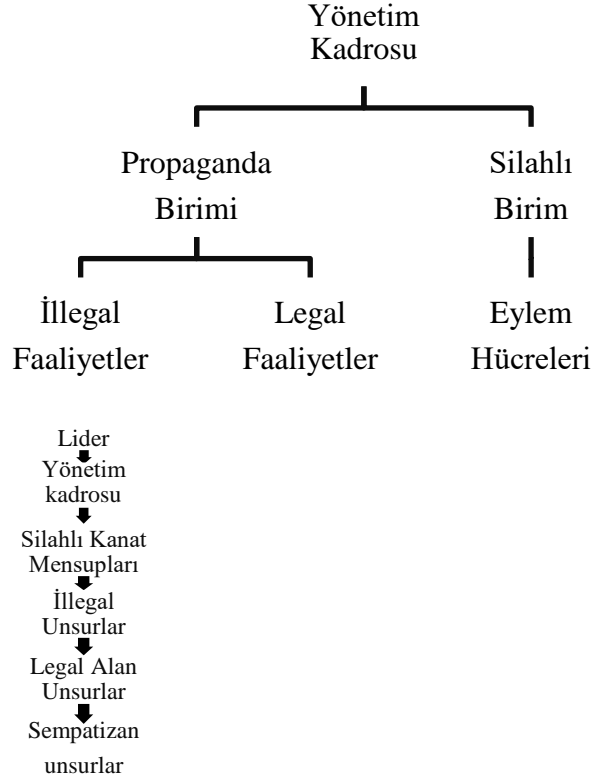
İdeolojisi olmayan örgütlerin eylemsel hareketleri terör olarak adlandırılmaz, organize suç kapsamındadır (Çağlar, 1997, s. 123). Terör örgütü mensupları ideolojileri ölçüsünde aktif ve etkin olabilmektedir. Terörizm farklı ideolojilerden meydana gelmektedir. Örgütlerin dayandığı ideolojiler arasında, Marksizizm- Leninizm-Maoizm ideolojileri Komünizm, Milliyetçi yani etnik ideoloji kaynaklı terörün bariz şekli faşizm (Kuyaksil, 2014, s. 84) ve dini (irticai) olarak kendini gösterir. Sosyal hareketler ve acıklı hadiseler terör eylemlerinin temelini oluştururken, bu temel üzerine kurulan yardımcı sebepler ideolojinin yaygınlaşmasını arttırmaktadır. Terörizmin ideolojik kökenin kolektif bir sebep olarak sosyal bir hoşnutsuzluk temelli olduğu söylenebilir. Bu noktada ideolojik kaynaklar siyasi, sosyo-kültürel, eğitim, ekonomik ve psikoloji terörizm olgusunu oluşturur.

-*Örgüt unsuru:* Aynı fikre ve amaca sahip iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu topluluk, çete ya da teşkilat olarak adlandırılan örgüt terörün unsurları arasındadır. Örgüt, belli gayelerini gerçekleştirmek için iş bölümü yaparak oluşturduğu yetke ve yükümlülük hiyerarşisi dâhilinde rasyonel idare biçimidir. Genellikle hayatımızın her döneminde yer almış olan örgütlerin varoluşlarının en temel sebebi, kişinin tek başına başaramadığı amaçlarını gerçekleştirmektir. Örgüt içinde yer alan bireylerin birbiri ile olan kuralların bariz bir biçimde saptanmış olmasıdır. Bu durum örgüt üyeleri arasında anlaşılamayan durumları ve belirsizlikleri ortadan kaldırarak iç çatışmanın yaşanmasının önüne geçmesine etkindir.

İdeoloji ve örgüt bir halkanın ayrılmaz zinciri gibidir. Terörizmde ideoloji beyin, örgüt ise bedendir (Kuyaksil, 2014, s. 86). Terörizm, ideolojiye dayalı bir teşkilat eylemidir. Terörizm eylemleri, az ya da çok tanımlanabilen küçük eylemler, teşkilat, organize veya küçük/büyük hücrelerin grup ağlarının parçasıdır. Bu sebepten, terörizm faaliyetleri, üstünkörü yapılan şiddet eylemleri ya da bozulan kişilik yapısının eseri olarak değil, örgütsel yapı tarafından oryantasyon koordineli saldırıların/faaliyetlerin bir uzantısıdır (Efegil, 2019, s. 49). Günümüzde terör eylemlerine bağlı kurulan örgütler, genellikle örgüt lideriyle birlikte üst ve alt düzey birim, il, bölge mesuliyetlerinden oluşmaktadır (Gürel, 2008, s. 45). Örgüt içinde yer alan bireyler ikiye ayrılır. Birincisi,

aktif olarak eylemlerde yer alanlara militan adı verilir ve örgütün silahlandırılan etkin kanadı ideolojisini benimseyerek eylemlere başlayan taraftır. İkincisi ise yönetim kadrosudur. Terör örgütünün faaliyet gösterdiği ülke haricinde başka bir ülke de yer alır. Üst yönetim kadrosu aktif olarak sahada yer almaz sadece yönetim ile eğitim alanında faaliyetler yaparak desteklerler (Şahinoğlu, 2008, s. 31-33). Terör örgütlerinin hiyerarşik yapısı aşağıdaki şemada yer almıştır.

Şekil 2: Terör Örgütlerinin Hiyerarşik Yapısı

Kaynak: Şen, 2015, s. 29.

-Eylem-şiddet unsuru: Terör olgusunun şiddet hareketi olarak algılanışının dayanağı olan diğer unsur eylemdir. Terörizm olaylarında şiddet, ideolojileri ekseninde belirlenen amaca ulaşma konusunda uygulanan silahlı propagandadır. Terör örgütleri planlarının belirli kısmını gerçekleştirdikten sonra kamuoyuna yönelerek seslerini duyurma adına eylem aşamasına geçiş yaparlar. Söz konusu eylem unsurunu hedefleri için araç olarak kullanırlar. Teröristler eylem hareketlerini otoriteye hâkim olmak adına şiddet kavramıyla pekiştirerek silahlanma ve saldırı yöntemini kullanırlar (Şahinoğlu, 2005, s. 34). Şiddet sadece silah teçhizatları ile uygulanmamakla sözlü olarak, hareket ve psikolojik baskı olarak da uygulanabilir. En genel biçimde siyasal şiddet; amacı, yöneldiği hedefler, kurban seçimleri, kapsayan koşullar, yerine getirilmiş formları ve

neticeleri itibariyle siyasi önemi taşıyan ve karışıklık taşıyan, tahribata uğratan eylemler olarak ifade edilebilir (Şen, 2000, s. 31). Farklı bir tanımla siyasal şiddet, devletin otoritesini etkileyerek ele geçirme planı veya koruma amacı ile yapılan siyasal çekişme sürecinde işlenen her çeşit şiddet hareketidir (Bahar, 2009, s. 240).

1.4. TERÖRÜN AMACI

Terör ve terörizmin amacı, ideolojilerini uygulamak namına korku ortamına neden olmak, toplumda ve bireylerde panik, ümitsizlik duygusu ve kaos oluşturarak devlete olan güveni sarsmak, sosyal bütünlüğün üzerine gölge düşürerek hedeflerine ulaşmaktır. Asıl ve öncelikli amacı olarak ise bir davaya ya da siyasi çatışmaları ortaya çıkarmak diyebiliriz. Stratejik planlara sahip olan terör örgütleri amaçları dahilinde hedeflenen kitlelere propaganda veya kitle imha araçlarıyla hitap etmektedirler (Şahin, 2017, s. 41). Terör örgütlerinin amaçları nedenlerine göre, yürüttükleri eylemlerin ülke profillerine, destek aldıkları ülkelerin veya kişilerin düşüncelerine göre farklılıklar oluşturabilir.

Terör grupları ve teröristler bireylere ihtiyaç duyduklarında hükümetin yardım edemeyeceğini göstererek, insanların devlete karşı düşüncesinde karamsarlık oluşturur. Terör örgütlerinin bir kısmı devrim ve iç savaş gibi oldukça aşırı siyasi amaçlar uğrunda kendilerini vatansever, halk savunucusu olarak kabul ederler (Plato & Olton, 1998, s. 202). Terör eylemlerinde ise yegâne gücün kendilerinde olduğunu göstermek amacıyla masum insanları öldürme, rehin alma, uçak kaçırma gibi eylemlerde bulunurlar. Bu bağlamda, terörist grupların amacına eylemlerle ulaşmasında önemli bir araç olarak kabul edilmiştir (Topal, 2005, s. 45). Terörizm bazı güçler ve hükümetler tarafından ekonomik ve siyasi çıkarlar sağlamak olduğunda durum farklılaşır. Terörizmin amacı bu hususlarda bir fayda sağlama düşüncesiyle hedef alınan hükümetlerin ve toplumda makul ortamın meydana gelmesinde aracılık eder (Günççek, 2015, s. 41).

Terör faaliyetlerinde amaç korku atmosferi yaratmanın dışında, örgütlerin temel hak ve özgürlükleri sınırlayarak ya da günlük hayatı ihlal eden devletin önlem olarak baskıcı politikalara katkıda bulunmaktadır (Efegil, 2019, s. 22). Terör örgütlerinin benimsediği amaçları gelişigüzel sıralamak gerekirse;

- Genel olarak korku atmosferi oluşturmak,
- Bireylerin dayanma gücünü kırmak için, şiddete hassasiyetini artırarak otoriteye ve rejime karşı olan güçleri etkileşime geçirerek mevcut düzeni sarsmak,

- Çaresiz ve boyun eğen bir toplum oluşturmak,
- Eylemler aracılığıyla fikirlerini yayarak lojistik destek, finansal kaynak ve destekçi sayısını çoğaltmak,
- Terör ve terörizm eylemlerini farklı grupların karşı karşıya gelmesi için araç olarak kullanmak,
- Kişilerin toplumdan ayırarak yalnızlaştırılması ve tek başına kalmışlık hissine kapılması; yerleşik düzene karşı hırçınlaştırıp düzen karşıtlarının harekete geçirilmesini sağlayarak intikam almaktır (Tavas'tan akt. Şahin, 2017, s. 25).

Bilinen yaklaşımlar ekseninde terörün gayesini; hedef alınan hükümeti, rejimi, sistemi şiddet aracılığı yoluyla devirerek, yerine benimsedikleri ideolojiler ekseninde yeni rejimlerini yerleştirmeyi hedeflediklerini söyleyebiliriz. Bu yaklaşım terör olaylarının amacı olarak hukuki ve siyasi davaları ve ön plana çıkma arzusu olduğunu belirtir. İdeolojilerine bağlı olan terör örgütleri, kendilerine uygun olmayan yönetim ve yöneticileri bertaraf etme arzusu amaç edindikleri düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Öyle ki terör örgütü amaçları doğrultusunda hükümete iki görev yükler; eylem olmadan önce tedbir almak ve eylem sırasında ya da sonrasında oluşan zararları gidermek (Şahin, 2017, s. 43).

Terör eylemlerinde kamuoyunu kendi düzeni lehine etkilemek ve yönlendirmek ilgi çekmek amacının bir parçasıdır. Terör örgütleri davalarının ilgi çekici hale gelmesini sağlayarak devletin misilleme yapmasını hedefler bu sayede kamuoyu radikalleşir, kişileri kendi tarafına geçmeye zorlayarak halkın tutumunu değiştirmeyi amaçlar (Bakken'den akt. Efegil, 2019, s. 23). Böylece terör eylemlerini toplumun algısını değiştirmeyi hedefler ve bu amacını, teknolojinin gelişmesiyle medya haberleri üzerinde baskı uygulayarak elde etmeye çalışır. Ayrıca her şeyden önce strateji olan terör hareketleri, olayları dramatize ederek gösterişli hal almasını sağlayıp kendisi için reklam yaratır.

Terör örgütlerinin temel savı, sadece kendi görüşlerinin biricik doğrular olduğunu ve var olan yönetimin bunu engellediğini, bu sebepten şiddet onlar için başvurmak zorunda oldukları bir nevi koruma mekanizması şeklindedir (Kaynak'tan akt. Keskin,2007, s. 43). Bu durumda terör örgütleri öncelikli olarak ideolojisi, inanç ve mezhebi, çıkarı doğrultusunda kamuoyunu kendi lehine etkileyip ön plana çıkararak yönlendirmeyi hedeflemiştir.

Genel olarak terörün amaçlarının ne olduğunu belirlenmesi, mücadele stratejisi ile araçların tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır ve amacın ne olduğunun belirlenmesi için nedenlerine bakılarak hareket edilmesi gerekir (TBB, 2006, s. 186). Terör örgütlerinin amacının yanlış anlaşılması/anlaşılmaması ya da terör örgütü amacını gösterdiği/yansıttığı biçimden farklı uygulaması durumunda ise yanlış ilerleme sonucunda zafiyete sebebiyet verecektir.

1.5. TERÖRİZM TÜRLERİ

Terör ideoloji üzerine kuruludur. Genel olarak ideoloji, inançlar, değerler, hedefler ve ilkeler ifade edilirken, örgüt için ideoloji yapacakları terör eylemleri için ilk basamaktır. Yalnızca, aykırı siyasal ya da toplumsal bir doktrin meydana getiren, devletin, partinin, topluluğun düşünce ve tavırlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini vb. unsurların tamamı demektir. Soğuk savaş döneminde ideolojilerin ortaya çıkması ile birlikte uluslararası sistem de değişikliklere neden olmuş bu bağlamda ideolojik terörizm kavramı ortaya çıkmıştır (Onay, 2009, s. 86). Belli bir ideolojiye sahip olmayan terör örgütlerinden bahsedilemez. Terör olarak ifade etmek için ideolojiden sonra şiddet/eylem unsurunun kesin olması gerekmektedir. İdeoloji çerçevesinde gelişen terör eylemleri olayların yol göstericisidir. Terörizm için ideoloji 3 gruptan oluşur. Bu ideolojik gruplar bazı örgütler için diğer terör tiplerinin de kaynağını oluşturmasına neden olmuştur.

- I) Aşırı sol (Marksist-Leninist-Maocu): Soğuk Savaş zamanında ortaya çıkmış ve dünyadaki ideolojik temelleri genellikle bu ideoloji ile anılmaktadır. Bu ideoloji türüne göre sosyal ihtilalinin varlığı olmazsa olmazdır.
- II) Aşırı sağ (Faşist): Etnik kaynaklı terörizmin ideolojik olarak bilinen en belirgin hali olarak tanımlanan ve kabul edilen etnik kimliğin her şeyin üstünde olduğunu savunan ideoloji türüdür.
- III) Dini motivasyonlu: Dünya tarihinin başlangıcından beri var olan ve toplulukların mezhepsel farklılıklarının temelinde yatan ideolojidir (Ekici & Sözer & Atak, 2010, s. 41).

Terör örgütleri ideolojilerini belirlerken bazı unsurları göz önünde bulundurmıştır. Bu unsurları aşağıda sıralamak mümkündür (Ekici & Sözer & Atak, 2010, s. 41):

- a) Üyelerini seçerken birincil derece etkili olması,

- b) Eylem\ şiddet şeklini belirlemesi,
- c) Aynı ideoloji etrafında toplanan grup ve\veya uluslararası ülkelerden destek sağlaması,
- d) Örgütlenme ve provokasyona şekil vermesi, iddia edilen problemin çözümü için siyasi amaç edinmesi.

İdeolojik terör olarak adlandırdığımız olgu, global alanda popüler etkisi olan kültürel bölgelerin, diğer kültür ile çatışmasından başka bir şey değildir. Terör örgütlerinin sosyal hareketler ve dramatik hadiseler ideolojik yaklaşımlarının zeminini oluştururken yapılan eylemler ise daha geniş alana yayılmasını sağlar. İdeolojik anlamdaki terörizmin sonuçları arasında en önemlisi, insanların ihtiyacı doğrultusunda olmayıp, tepkilere göre plan yaparak ilerlemek zorunda olmasıdır. Terör örgütlerinin ideolojisi strateji ve eylem planlarının oluşmasında bir referanstır; savunduğu ideolojiler teröristlerin dünya görüşlerine göre yaşamlarını biçimlendirir (Şahin, 2017, s. 33). Bu doğrultuda kişileri ve hadiseleri yorumlarlar (Dilmaç, 2011, s. 143).

Etnik temelli terör çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Etnik terör, ulusal, komünal veya etnik grupların mevcut rejimin bütünlüğüne ve kurumsal zarar verecek çabaların faaliyete dökülmesidir. Etnik terörün amacı, bulunduğu bölgedeki yönetimden kendisini ayırıştırarak o ulusa bağlı kalmadan bir kimlik oluşturmaktır (Msozcan, 2017, s. 45). Etnik terör olgusunu, etnisitelere yönelik duyulan kin ve uygulanan şiddet belirlerken; çoğunlukla siyasal şiddet olarak aktarılmaktadır. Bu bağlamda, herhangi bir ayrılıkçı kimliğin toplumsal statüsü farklılık gösterebildiğinden, farklı ülkelerde farklı hadiselerle şahit olunmaktadır (Kunsher'den akt. Msozcan, 2017, s. 45). Etnik tabanlı terör eylemleri diğer terör türlerinden farklı olarak radikal ideolojiyi daha fazla savunur ve şiddet faaliyetleri daha fazla görülmektedir (Muğlu, 2020, s. 93).

Etnik terörün sebeplerini ve amaçlarını anlamak için etnik azınlık kavramını bilmek önem arz etmektedir. Mevzubahis terim, bir takım insanın dominant olan grubun din, mezhep, dil, ırk, kültürel ve milliyetçilik kavramlarının kaynak olarak belirgin olarak terk etmesidir (Simon'dan akt. Şahin, 2017, s. 28). Her toplulukta ayrı dil konuşulmasının etnik kimlik sorunu olarak kabul edilmesi çözüme ulaşmayı tam sağlamakta yanıltıcı olabilmektedir.

Ergil (akt. Avşar, 1991, s. 17) etnik terör örgütünü iki temel unsura bağlamaktadır:

1) Mensup oldukları ulusun/toplumun aynı şartlara sahip bir üyesi olduklarını göstermek için şiddeti faal araç olarak kullanmaktadırlar.

2) Ekonomik sıkıntılar azınlıklar içinde yeni girişimciler doğmasına ve gelişmesine sebep olacaktır. Bunlar, çoğunluk girişimcileri karşısında, imtiyazlarını korumaya almak adına ayrılıkçı-milliyetçi akımları pekiştirebilirler. Mevzubahis akımların hedefinde yeni bir ulus devlet yaratma fikri ile doğmaktadır.

Stratejik açıdan bölücü terör örgütlerinin hedefleri ikiye ayrılır. Birincisi, sömürge durumlarda sömürge uygulayan kesime bölgenin elinde tutmasının ekonomik ve siyasi açıdan zarara uğrattığını göstermeye çalışmak ve pes etmeye zorlamaktır. Diğer ise, önce bölücü hareketin savaş ettiği tarafın kamuoyuna sonra tüm dünyaya yaymaktır (Keleş & Artun'dan akt. Turanlı, 2008, s. 28).

Etnik sınıf ya da etnisite grupları dinsel ya da ideolojik terörizmden farklı amaçlara sahiptir. Etnik örgüt mensupları, buldukları grupla benzerlikleri var olmaları sebebi ile “proto (gerilla) hareketi” olarak bilinmektedir (Keskin, 2007, s. 60). Etnik çatışma hızlı modernleşme sürecinde ulus-devlet yapılarının gücüne güç katarak ilerlemesi, kentleşme ile sosyo-ekonomik gelişmeler etnik sınıfların farkındalığının artmasına neden olmuştur. Etnisite olgusu ise insan toplulukların ortak karakterini analiz eden yapıdır (Milliyet Gazetesi, 2021). Diğer bir ifadeyle bireyin dil, klan, ırk, ulus, toplumsal kültür farkların kökenini araştırır. Etnisitenin ulus kavramından farklı olmasının nedeni ulus, bünyesinde birden fazla etnisiteyi kapsayan, belirli bir coğrafi bölgeyi otoritesi içine alan kendi başına hüküm sürdürebilen bunun için siyasal ve ekonomik birlik oluşturabilen toprak parçası bünyesindeki insan topluluğudur (Kamu Düzeni Müsteşarlığı, 2017, s. 211-212).

Bölücü-ayrılıkçı olarak da ifade edilen etnik terimi bir milletin alt yapısını oluşturur. Zemininde millet olan etnik yapıya dayalı terör eylemlerine “milliyetçi terör” adı verilmekle beraber etniklik ve milliyet kavramlarının ayrı olduğunu bilmekte yarar var. Kökeni etnik temel olan terörizm eylemlerinde kendisine ayrıcalık istekleri ve (veya) isteklerin elde edilmesi amacıyla farklı yöntem ve yol kalmadığına kendini inandırmış grupların çözümü olarak belirlemesidir (Şahin, 2017, s. 21). Etnik terörizm devlete karşı terör eylemleri ile benzer neden ve amaçları taşımaktadır. Fortna'ya göre etnik terör çatışmaları 5 farklı kurgu ile neticelenir (Özpek, 2019):

- Devlet kazanır.
- Etnik tabanlı terör örgütü kazanır.

- Savaşın süresi uzar.
- Anlaşma yoluna varılır.
- Terör örgütü olmaktan çıkar.

Bölücü terör eylemleri dünyanın çoğunda farklı ülkelerin gündeminde bir problem teşkil etmektedir. Terör eylemlerinin etnik amaçlı olanlarında mensup olunan grubun içinde bağımsızlık arzusu ağır basmaktadır. Etnik tabana dayalı terör örgütleri Büyük Britanya (İngiltere); Kuzey İrlanda IRA-Katolik İrlandalılar, Fransa; Korsikalılar-Bretonlar, İspanya; ETA (Bask ve Katalanlar bölgesini ayırmak), Kanada; Fransa kökenli FLO, Kıbrıs; EOKA, Türkiye’de ise Kürt boyu bölücüler olan PKK etnik terör eylemleridir (Avşar, 1991, s. 19). Bu terör örgütleri çoğu zaman ülkenin hepsi yerine kendi bölgelerinde etki kurmaya çalışırlar ve devletin sunduğu etnik kimliği yok sayarak farklı düşündükleri etnik sistemi ön plana çıkarırlar (Tuicakademi, 2012). Kuzey İrlanda’da kurulan IRA bugün hala dünyanın en bilinen ve eylemlerine hala devam eden ayrılıkçı terör örgütüdür. Her ne kadar bu örgütler sol ideoloji alt yapılanmaya sahip olsalar da diğer sol-devrimci örgütlenme yapılarından farklılık gösterir, bunun sebebi ise planladıkları etnik sınırlar etrafında bir ülkeden ayrılma mücadelesi söz konusudur (Alptekin, 2018, s. 29). Dolayısıyla bu örgütlerin temel amacı kendi hür iradeleri ile çıkar ve istekleri doğrultusunda ulus-devlet kurma fikridir. Etniklikten ortaya çıkan etnik sınıf bütünden sosyal mesafe açısından uzak kültürel olarak meydan gelen sosyal bir gruptur (Morris’ten akt. Erkal, 2011, s. 1).

1.6. ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖR

Terörün ahlak ve yasa dışı oluşu son çeyrek yüzyılda hız kazanarak günümüze kadar farklı faaliyet ve eylemlerle uluslararası hukukta her zaman yerini almıştır. Ülkelerin ulusal hukuk mevzuatlarında, terör ile mücadele için yapılan yasal yenilikler uluslararası boyutta da etkili olmaktadır. Uluslararası hukuk, hükümetler, uluslararası kamuoyu ve uluslararası örgütleri birleştiren diğer birimler arasındaki bağlantıları derleyen ve düzene uyulması zorunlu kaideler bütünüdür. Uluslararası hukuk kuralları düzenlenirken ayırt edilmesi gereken en önemli ayrımlardan ilki, bireylerinin ilişkileri ile alakalı düzenlemeler ile bireylerin toplanarak kendi aralarında kurmuş oldukları örgüt ve farklı hukuki kimliğe sahip olan devlet ile bireyler arasında düzenlemeleri şeklindedir. Ayrımın ikinci kısmını oluşturan ve öbür kısımdan ayıran, bu çeşit kuralların eylem ve faaliyetlerinin taraflarından diğeri olan devletin, hukuk düzleminde

detaylı bir şekilde bireylerinin hareketini belirleyen değişkenlerin dışında, siyasal düşünce ve siyasal kaçış gibi kurallarda dâhil edilmektedir (Sak, 2009, s. 165).

Terörist eylemler bir hükümetin çatısı altında gerçekleşiyor ve etkisi sadece o topraklar da yaşayan devleti etkiliyor ise ulusal terör olarak nitelendirilir ve bu durumda o devletin hukukuna tabi olunur. Bunun dışında, terör faaliyetleri uluslararası boyuta evrilmiş olursa uluslararası hukukun terör kurallarına göre yargılanmaktadır. Terörizm yapan teröristlerin eylemlerini gerçekleştirdiği ülke dışındaki bir devletin vatandaşı olması, terörist faaliyetlerinin devletlerinin dışında olması veya o ülkenin vatandaşlarından hariç başka ülkelerin vatandaşlarını etkilemesi durumları hep uluslararası terör eylemi olarak adlandırılır. Uluslararası terör kontekstinde devletler farklı ülkelerde girişilecek terör eylemlerine bir şekilde içinde olmuş sayılır. Bu olay doğrudan bir ülke aktörlerinin diğer ülkelerin terör faaliyetlerini gerçekleştirmesi şeklinde olabileceği gibi dolaylı yollardan da mümkündür.

Küreselleşmenin son yarısındaki yüzyılda hız kazanarak günümüze uyarlandığı karmaşık ve yeni problemlerin çözümüne ulaşılması bir taraftan, yaşanan problemlerin nitelik ve niceliklerini kesinleştirilmeye çalışılan şimdiki dönem; devletlerin alışılmış uluslararası ilişkileri ve iç politika ile olan bağlılıktan dolayı dış gelişmelere karşı hassas hale getirirken, terör için hukuksal boyutta problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Çitlioğlu, 2008, s. 170). Ayrıca devlet, uluslararası hukukun kurulmasının temel kaynağıdır. Uluslararası terörizmin bir çeşidi olan küresel terör faaliyetleri küresel terör olarak ifade edilmez. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası hukukta güvenlik kuralları artmıştır. Uluslararası düzeydeki terör eylemleri uluslararası hukuk açısından bir başkaldırıdır (Cassese'den akt. Kaya, 2005, s. 3). Terörün hukuk yoluyla mücadele esnasında yaşanan en büyük problem, terör, terörizm, terörist gibi kavramların tanımının tam bilinmemesinden dolayıdır. Yine de terörizmin mücadele boyutunda devletler adil olarak yargılanıp yargılanmayacağını ve terörizmi uluslararası hukukun dallarında ele alınırken; anlaşmalar hukuku, devletin sorumluluğu, kuvvet kullanımı, uluslararası ceza hukuku, yargılama yetkisi, silahlı çatışmalar hukuku gibi devlet hukukunu ilgilendiren alanlardır. Uluslararası hukukta terör ile alakalı düzenlenen dışarıda kuvvet kullanma ve kuvvet kullanma eğilimi geleneksel anlamda üç ihtimal kabul edilmektedir; barış süresinde bir krize cevap, savaş ve silahlı çatışmadır (Taşdemir, 2006, s. 71). Uluslararası hukukta terör eylemleri söz konusu olduğunda sadece uluslararası hukuku kapsamaz. Bununla birlikte, kriminoloji, sosyoloji, ekonomi,

tarih, uluslararası ilişkiler, felsefe, teoloji, psikoloji ve siyaset gibi birçok bilim dalı, terörü çalışma alanlarında ele almıştır (Kaya, 2005, s. 2). Uluslararası terörle mücadele yasasını, uluslararası hukuktan almaktadır (Guillaume, 2004, s. 537-539). Terörün uluslararası hukuk ile çözümü mümkün değildir bu sebeple diğer bilim alanları da gereklidir.

Terörün ülke sınırları dışına çıkması sonucu uluslararası hale gelmesi ve gündün güne etkinin artırması beraberinde devletlerin bir araya gelerek uluslararası alanda düzenlemeler yapmalarına neden olmuştur. Terörün bitmek bilmezliği, sınır tanımaz oluşu mücadeleye girmenin kaçınılmazlığı tetikleyerek sınır ötesi boyuta taşınması mecburidir. Bu sebeple, dünya uluslarının terörle mücadelede birçok metotlara başvurdukları görülmektedir. Devletlerin bağımsızlık haklarını kullanmakta müracaat ettikleri metotlar; temel insan hak ve özgürlüklerini üstün görmektedir. Günümüzde aşağıdaki tablonun bir süreç içerisinde değişen şartlar ve örgütsel tercihlerde uluslararası konjonktürün gerektirdiği yeni paradigmlar sebebiyle değiştiğini fark edebiliriz. Tabloda gösterilen birinci grup terör örgütleri, toplumsal desteği çok fazla önemsemeksizin toplumun bir süreç içerisinde siyasi yapısını değiştirmek amacıyla terör eylemlerini gerçekleştirirler.

Tablo 3 : Terör Örgütlerinin Sınıflandırılması

	<u>Geçici</u>	<u>Dönüşümlü</u>
Toplumdan Uzak	DEV-SOL GRAPO DHKP-C ESKİ PKK 17 KASIM	IRA El-Kaide Daeş Kızıl Tugaylar
	1	2
Topluma Yakın	Yeni PKK 3 ETA Hamis YPG-PY DAEŞ	4 Aydınlık Yol

Kaynak: Richardson, 2006, s. 30.

Uluslararası terörle mücadele konusunda BM, AB, AGİT gibi bu konuda farklı uluslararası örgütler kurularak bu hususta çalışmalar söz konusudur (Kaya, 2005, s. 32). Bu kapsamda devletler bir araya gelerek BM örgütü bünyesinde uluslararası terör ile alakalı 1963-2014 yılları arasında 14 adet doğrudan ve terörist faaliyetler ile alakalı sözleşme ve protokol onaylamaktadır. En önemli uluslararası boyutlu terörle savaş

sözleşmesi 1999 yılında yapılmıştır (Kaya, 2005, s. 33). BM tarafından gerçekleştirilen sözleşmeler, özgün terör faaliyetlerinin teşekkülü ile alakalı olup, yasaklanan eylemleri belirlemekte ve bu eylemlerin tekrar gerçekleşmemesi için önlemler almakla beraber mevzubahis sözleşmelerde belirtilen maddeler hakkında birlik olan devletlerin karşılıklı ereklere olmasından kaynaklı işbirliğine teşvik etmektedir (Polat, 2015, s. 120).

BM terörizm konusunda son yıllarda insan hakları ihlali temelinde yorumladığı için, terörle beraber duyulan ve yaşanan terim karmaşasının temel sebeplerinden birisini oluşturan ulusal kurtuluş ve ulusların kendi geleceklerini seçme hakkı (self-determinasyon) ve güç kullanımıyla ilişkin düzenlemeleri ele almaktadır (Çitlioğlu, 2008, s. 174). Uluslararası hukukta yalnızca uluslararası sulh ve güvenliğin sarsılması, dengenin bozulması veya saldırı eyleminin var olması halinde, BM Güvenlik Konseyi, üstün bir siyasi otorite gibi tek bir ülkeye veya ülkelere karşı karar alma yetkisine sahiptir (Acar & Kaya, 2010, s. 14-15). BM Genel Kurulu almış olduğu terörizmle alakalı bir kararda, genel kamu düzeni içinde eylem meydana getirme gayesiyle düşünülen fikrin arka planına bakılmadan yapılan her çeşit cezai suç kanun dışı kabul edilmektedir (Güneş, 2020). BM anlaşması uluslararası ilişkilerde güç\kuvvet kullanılmasını yasaklamıştır.

Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Teşkilatı AGİT uluslararası hukukta terör boyutlu başka bir örgüt olup 1975'te Helsinki de Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı (AGİK) imzasıyla Avrupa'da güvenlik namına başlatılan bir örgütlenmedir (Kaya, 2005, s. 67). AGİK isminin değişmesi 1994 senesinde Budapeşte'de kurumsal adla AGİT olarak değişmiştir. AGİT, Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika'da 55 üyesiyle BM şartının VIII. Maddesi uyarınca faaliyette bulunan uluslararası hukukun en kapsamlı bölgesel güvenlik örgütüdür (Kaya, 2005, s. 68). 11 Eylül terör eyleminin ardından AGİT terörle mücadele çabalarını düzenini kavrayarak kısa bir eylem planı hazırlayan teşkilatlanmadır.

Avrupa Konseyi (AK) uluslararası hukuk çerçevesinde terörle mücadele eden bir başka örgüttür. 46 devlet üye ile beraber yaklaşık 800 bir nüfusa sahiptir. AK'nin terör ile mücadele konusunda uluslararası hukuku alakadar eden en önemli çalışması 1978 yılında yürürlüğe giren Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'dir (Kaya, 2005, s. 70). Genel hatları ile literatürde 2005 Sözleşmesi olarak söz edilen terörizmle alakalı maddeleri (Atabey & Ulutaş, 2011, s. 342):

- Terörizm ve tanımı,

- Sözleşmede mevcut olan terör eylemlerine ortaklıkta bulunan tüzel kişilerin sorumlulukları,
- Terörizm eylemlerinde iade etme ve siyasi suç imtiyazı kararının dahil edilmemesi,
- Terör suçlarında adli ve idari makamların soruşturma ve devletlerin yargı yetkisi konuları yer almaktadır.

AGİT'in 2005 yılında yenilediği sözleşmede esas olarak, terörün engellenmesine dair önlemler ile terör mağdurları savunmak ve korumasına yönelik yenilikler getirmektedir. Giriş bölümünün ana hatları terörün önlenmesine dair tedbirler almayı ve terörizm suçlarının apaçık şekilde işlenmesi, terör faaliyetlerine meyletme ve eğitime karşı cevap bulmaya çalışmaktadır.

Avrupa Birliği'nin (AB) örgütsel manada terörizm ve güvenlik olgularına dair esas konuları ve bunlara verilmiş olan roller irdelenmiştir. Bundan sonra da AB'nin terörizmle mücadele politikası ve insan hakları hususları incelenmiş ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Çalışılan her konu ülkeler hepsi için geçerli olsa dahi AB ülkelerinin terörist örgütlere veya terörist eylemlerine karşı durduğu konular değişkenlik göstermektedir. AB de terörle mücadele üye ülkeler arasında tekdüzeliği sağlamak amacıyla terör eylemleriyle etkin mücadele hazırlamak için “Çerçeve Karar” almıştır. Karara göre;

“Her Üye Ülke”, ulusal hukuklarına göre tanımlanmış olan doğaları ve bağdaşıkları gereği (Özcan & Balcı'dan akt. Saraçlı, 2007, s. 1062):

1. Halkı ciddi bir biçimde sindirme ya da
 2. Bir devleti ya da uluslararası terör örgütü bir eylemi gerçekleştirmeyi ya da işlemekten çekinmeye illegal olarak zorlama ya da
 3. Bir ülkenin ya da uluslararası terör örgütün temel siyasal, hukuksal, ekonomik ya da sosyal yapılarını ciddi değişme durumuna sebep olma ya da yıkma amacıyla işlenen bir devlete ya da uluslararası terör örgütüne ciddi şekilde zarara sebep olacak olan aşağıda (a)' dan (i)'ye kadar yer alan fıkralarda belirtilen kasti faaliyetlerin terörist suç olarak görülmesi için gereken tedbirler olacaktır;
- (a) “Ölüme neden olabilecek şekilde bireyin yaşamına saldırılar,
 - (b) Bireyin fiziksel bütünlüğüne saldırılar,
 - (c) Adam kaçıırma veya rehin alma,

(d) *Devlet veya kamu imkanlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de yer almak üzere alt yapı imkanlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma ya da büyük ekonomik kayba yol açma ihtimalinde kamusal mekânı ya da özel mülkiyeti geniş çaplı yok etmeye neden olma;*

(e) *Uçaklar, gemiler veya farklı insan ve mal nakil araçlarını kaçıрма;*

(f) *Nükleer, biyolojik veya kimyasal silahları veya siyah patlayıcıları üretme, barındırma, dinme, nakil sağlama veya kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme;*

(g) *İnsan hayatını tehlikeye atacak biçimde tehlikeli maddeleri ortama salma veya yangın, sel baskını ya da patlamalara sebep olma;*

(h) *İnsan hayatını tehlike ve atacak şekilde su, enerji ya da diğer temel doğal kaynakların sunulmasına müdahale etme veya bunu engelleme; (i) (a)'dan (h)ye kadar olan fıkralarda sıralanan eylemlerden birini işleme tehdidinde bulunmak.”*

AB üye ülkeleri terörizme karşı konumları açısından iki bölümde incelemektedir. İlki, kendi ülkesi içinde terör eylemleri ve örgütleri konumuna göre, diğeri ise ülkesinin dışında terör eylemlerinin ve örgütlerin durumuna göre konumudur. Avrupa dışındaki terörist olaylar, Avrupa ülkelerinden desteklediği görülmektedir. Devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda gizli olarak, ancak gayeleri bir şekilde ülkeleri dışında yardımda bulunmuşlardır. Bu konudaki örneklerden en belirginini Avrupa'nın en güçlü devletlerinin Orta Doğu'da bulunan terörist eylemlerine ve terör faaliyetlerine verdikleri destek göze çarpmaktadır. Avrupa dahilindeki terörist olaylar iki biçimde yer almaktadır. Birincisi, Marksist-Leninist ideoloji çerçevesinde oluşmuş, iki kutuplu dönem sona erdiğinde biten terör dönemi, diğeri ise etnik köken tabanlı olan İngiltere, Fransa, İspanya ve Türkiye'de ortaya çıkan terör örgütleridir.

1.7. DÜNYA'DA ETNİK BAĞLAMDA KURULAN TERÖR ÖRGÜTLERİ

Ülkelerin bütünlüğünü ve ulusal kimliğini zedeleyen belirli bir bölücü grubun, siyasal isteklerini uygulamak gayesiyle gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Bölücü grupların devletlere verdikleri zarar ışığında ülkeler çıkarları doğrultusunda birleşmeyi göze almışlardır. Etnik terörün en çok zarar verdiği ülkelerin başında geçmişi en eskiye dayanan İrlanda Cumhuriyet Ordusu adıyla kurulan Büyük Britanya'ya karşı yer kurulan etnik terör örgütüdür. Diğer bölücü örgütler ise; LTTE, PKK, ETA, ASALA, FLNC dayandıkları etnik kimliği ortak geçmişe ve seçilmiş bir travma çerçevesinde kendi seçtiği doğrultuda inşa edebildiği milliyetçi terör örgütleridir. Ayrılıkçı ya da bölücü

olarak adlandırılan bu terör örgütlerinin terör eylemleri kısa vadeli konjonktürel ya da daha temelli yapısal sebeplerle zaman içinde değişiklik gösterebilir. Örgütler uygun şartlarda alan kazanarak gerilla ordusuna dönüşebilir, uygun olmayan şartlarda ise marjinalleşebilir yahut varlıkları sona erebilir (Alptekin, 2018, s. 16). Terörün çeşitliliğine bakılmada Dünya’da en çok saldırı yapan örgütler:

Tablo 4: Dünya’da En Çok Saldırı Yapan Terör Örgütleri

Terör Örgütü	Toplam Saldırı	Toplam Öldürülen	Saldırı/ Ölüm
Taliban	525	1842	3.51
Boko Haram	384	1132	3.11
İİD/İŞİD	249	892	3.58
Hint Maoist Komünist Partisi	204	131	0.64
El Şahab	121	278	2.30
Arap Yarımadası El Kaidesi	108	282	2.61
Pakistan Tehrik-e Taliban	103	510	4.95
PKK	80	83	1.04
FARC (Kolombiya)	71	122	1.72
Korsika Kurtuluş Cephesi	58	0	0.00

Kaynak: Anthony H. & Cordesman, S. K.,2014, s. 75.

Tablo 4.’de terör örgütlerinin ölüm saldırı ve toplam saldırı şeklinde bilgileri verilmiştir. Dünya terör örgütlerinin içinde en çok saldırı gerçekleştiren örgüt Taliban’dır. Sonrasında Boko Haram ve İŞİD takip etmektedir.

1.7.1. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army-IRA)

Etnik örgütlerden bilinen en eskisi Kuzey İrlanda’da ortaya çıkan IRA bağımsızlık ve etnik sebeplerden ortaya çıkmıştır. Yüzyıllarca süren İngiliz baskısına tepki olarak isyan, başkaldırı ve sayısız eylemler gerçekleşen İrlanda’da çok sayıda can kaybına sebep olmuştur. Kaybedilen onlarca insanın etkisi ekonomiye de zarar vererek, 1845-1848 yılları arasında gerçekleşen “Patates Kıtlığı” da eklenince İrlanda nüfusunun çeyreği yaşamını yitirmiştir (Bal & Özeren, 2010, s. 240). Kıtlık döneminde İrlandalıların ABD’ye göç etmesiyle burada İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB) kurdular. Örgüt, İrlanda’nın özgürlüğünü savunan ve mücadele için silahın kesin olması gerektiğini öne sürmüştür.

Günümüzde hala ismi geçen 1913’lü yıllardan bu yana eylemlerini aktif olarak devam ettiren örgüt etnik (milliyetçi) tabana sahiptir. 1913 İrlanda kökenli militanların

milliyetçi gönüllülerinin yer aldığı örgüttür. IRA gönüllü İrlandalıların örgütünün devamı niteliğinde 1919'da kurulmuştur (Şöhret, 2013, s. 55). Bu dönemde eylemleri ve faaliyetleriyle kendini gösteren IRA örgütü Old IRA (eski IRA) adı ile bilinmektedir. 1919 yılında başlayan 1921'de İrlanda'nın bağımsızlık savaşı sonucu "Anglo-İrish" anlaşması ile ada ikiye bölünmüştür. İngiltere ile yapılan anlaşmayı reddeden OIRA İrlanda Cumhuriyeti'nin iç savaşının başlamasına sebep olmuştur ve bu dönemde resmi verilere göre yaklaşık 3 bin olan IRA üyeleri, zaman zaman parçalanarak birçok etnik tabanlı örgüte bölündüler (Şöhret, 2013, s. 58). Bu bölünüş IRA'nın kutuplaşmasına öncülük ederek Birleşik İrlanda Cumhuriyeti'nin kurulmasının önündeki engeldir. IRA çatısında eylemleri süregelen örgüt üyeleri 1969 tarihinde Geçici IRA-PIRA ve Resmi IRA-OIRA olarak ayrılmıştır. Daha sonraki yıllarda Devam Eden IRA-CIRA ve Gerçek IRA-RIRA gibi farklı örgüt adlandırılması yaşanmıştır.

Sinn Fein partisinin adının duyulması ve İrlanda'da milliyetçiliğin yükselmesi gibi sebepler 1921 tarihinde İngiltere, İrlanda sorunu konusunda Cumhuriyetçilerle görüşmeyi onaylamıştır ve bu görüşmeler ile İngiltere Kuzeydoğu da 6 vilayetten oluşan bölgenin güneyde kurulan devleti kabul edeceğini belirtmiştir (Özçağatay, 1998, s. 66). IRA yer altı terör örgütü olarak faaliyetlerini yapmaya başladı. İrlanda'nın ilk anayasasını 1937 yılında kabul etti. 2 Eylül 1942 senesinde IRA mensuplarından birinin Kuzey İrlanda da bir polisi katletmesiyle İrlanda ve Büyük Britanya Cumhuriyeti teröre karşı beraber mücadele edeceklerini açıkladılar (Abdurahmanlı, 2018, s. 107). Bu olayın ardından 1962 yılında IRA terör faaliyetlerini sona erdirdiğini açıkladı. IRA, siyasal araçları kullanmak amacıyla birlikçilerin sonunu getirmek ve sosyal adalet uğruna savaşmak için halk hareketine önem verirlerdi. Bunun neticesinde, anti mezhepçi olan anlayışın gelişmesi önem arz etmektedir (Smith 'den akt. Erdoğan, 2018, s. 54).

1969 yılında IRA'nın stratejileri yön değiştirmiştir. Katolikleri korumada yetersiz kalan IRA'nın geleneksel kısmının muhalif cephe oluşturmasına sebep olmaktadır (Erdoğan, 2018, s. 54). 1972'lere doğru gelindiğinde Katolikler ve Protestanlar arasında yaşanan çatışmalar artmaya başladı. Aynı zamanda bu yıl IRA için en şiddetli dönem olmaktan ziyade tek taraflı ateşkes ilan etmiştir. Azınlık kesim yaşadığı toplum içinde eşit haklara sahip olmayı isterler ve devlet yönetimi tarafından ancak siyasi bir yöntemle başarı elde edemeyince terör eylemlerine başvurmaktalardır (Abdurahmanlı, 2018, s. 109).

İngiliz hükümeti IRA etnik terör örgütü ile Kuzey İrlanda hürriyeti ve barış anlaşması için yegâne şart IRA'nın silah bırakmasıdır. İngiltere IRA ile ilgili sorunlara profesyonelce yaklaşmamış 1990 yılına kadar sosyal, ekonomik boyutlarıyla ele almamış, siyasi yöntemler ile mücadele yollarına başvurmamıştır. 1998 yılında Belfast 'de yerine gerilen İyi Cuma (Good Friday) anlaşması ile sona kavuşmuş ve bu anlaşma tarafların hepsinin kanaat ettiği varsayılmaktadır (Erdoğan, 2018, s. 55). IRA bu anlaşma çerçevesinde 28 Temmuz 2005 yılında silahlı mücadeleye son verdiklerini açıklamışlardır. 2007 yılına doğru ise İngiliz hükümeti adadan çekilmiştir (Gürses, 2007, s. 47-48).

1.7.2. Bask Ülkesi ve Özgürlüğü Örgütü (Euskadi Ta Askatasuna-ETA)

İspanya'nın Bask sorunun öncüsü olan etnik zeminli örgüttür. Bask Bölgesi Görsel 1'de de yer aldığı İspanya'da dört bölge (Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Navarra), Fransa'da üç bölge (Lapurdi, Behe Navarra, Zuberoa) olmak üzere toplam yedi bölge mevcuttur. İspanya'daki topraklara *Güney Bask*, Fransa'da bulunan topraklara ise *Kuzey Bask* denilmektedir (Türkeri, 2007, s. 29-30). Euskadi Ta Askatasuna (ETA), 1959 Franco döneminde kurulmuş ve Bask milliyetçilerin baskısında meydana gelmiştir (Özdemir, 2012, s. 41). Franco zamanında ortaya çıkan ETA terör örgütü Bask Milliyetçi Partisi'nin (PNV) yaşadığı baskı ve sürgün politikaları sonucunda Bask halkına öncülük etmek için meydana gelmiştir. ETA örgütünün gayesi, Bask bölgesinin bağımsızlığının kabul edilmesidir. ETA örgütünün ideolojisi; İspanya-Alman anne babadan doğma, Bask dilini konuşabilen halkı bir araya getirmek ve bunu gerilla yöntemi ile sağlamaktır (Kalem, 2011, s. 49). İlk adım da ideolojileri Katolik sosyal radikalizm iken sonradan Sovyet Birliği'nin de yardım etmesi ile Marksist-Leninist ideolojiye dönüşmüştür (Güzel, 2002, s. 214). ETA örgütünün temel çıkarımı Bask bölgesini İspanya'nın bir kolonisi olarak görmekte hatta bölgenin tarihinin, ekonomisinin siyasal ve kültürel olarak sömürüldüğünü düşünüyorlardı.

Görsel 1: Bask Bölgesi Haritası

Kaynak: Arkut, 2016.

Bask problemi İspanya'yı terörizmle mücadele ederek faal bir milliyetçi-bölücü sorun haline gelmiştir. Bask bölgesinin 4 ana temel çerçevesinde milliyetçiliği oluşmuştur. En önemlisi İspanya'nın ETA terörünün zeminde Bask dili ve etnik kimliğin oluşumu ile doğrudan alakalıdır. Bask etnisitenin ayırt edici özelliği ise dilleridir. Bask milliyetçiliğinin karakteristiğini tamamlayan en önemli unsur Bask dilidir. Ayrıca, Bask dili, Baskları etraflarında yer alan topluluklardan ayırt edici unsurdur (Altun & Kahraman, 2011, s. 12). Dil ile birlikte önemli olan diğer unsur etnik kimliktir (Özçer'den akt. Çapan, 2005, s. 6) ve Avrupa'da bilinen en eski etnik grup olan Bask'dır.

ETA kendisine hedef olarak İspanya ve Güneybatı Fransa'daki Bask Bölgelerini bir araya getirerek bağımsız bir Bask ülkesi kurmak ve Navara eyaletinin Bask bölgesi ile birleşerek, İspanya güvenlik birimlerinin Bask topraklarından, geri adım atılmasını seçmiştir (Gürses, 2007, s. 51). ETA etnik örgütü 1961 yılında ilk etkili eylemini gerçekleştirmiştir. Yapılan eylemlerde çoğunlukla ETA'nın hedefleri arasında güvenlik güçleri ve kamu hizmeti veren devlet kurumları yer almıştır. Bu süreçte birçoğu siyasetçi olmak üzere kaçırılıp katledilmiş ve kamu binalarında çeşitli suikastlar yapılmıştır. Örgüt ilk suikast eylemini 1961 yılında Franko politikacıları taşıyan bir trene uygularken, en sarsıcı eylemini ise 1973'te İspanya Başkanı Blanco'ya düzenlenen suikast faaliyetleridir (Alptekin, 2018, s. 70). ETA örgütü eylemlerinde, 32 politikacı olmak üzere 800 kusun kişinin yaşamını kaybetmesine sebep olmuştur (Alptekin, 2018, s. 71). Örgüt hedef aldığı politikacı ve sivillere eylemlerinde büyük etki yaratmış ve İspanya ve dünya kamuoyunu etkileyecek saldırılarda imzası vardır.

Tablo 5: Bask Çatışmasında Ölümlerden Sorumlu Olan Başlıca Silahlı Güçler (1968-2003)

Hayat Kaybına Sebep Olan Organizasyon	Yaşamını Kaybeden Kişi Sayısı
ETA	
Sivil	339
Seçilmiş Politikacılar	32
Güvenlik Güçleri Personeli	478
Toplam	815
İspanya Polis Gücü Ve Birtakım Paramiliter Gruplar	
Sivil	24
ETA ve Türevi Örgüt Mensupları	273
Toplam	297

Kaynak: Alptekin, 2018, s. 71.

1977 seçimleri sonrasında, milletvekilleri Bask Bölgesi için bağımsızlık projesi geliştirmiştir fakat bu proje Madrid Hükümeti tarafından ret cevabı almıştır. Proje kabul olsun diye ETA eylem ve faaliyetlerinin sayısını arttırmıştır. 1979 sonlarında Navarra dışında kalan üç bölge referandum kararı ile özerk ilan edilmiştir. Bölge Bask Otonom Topluluğu (CAV) adını 1981’de Resmî Gazete de yayınlanmasıyla ilan etmiştir. ETA’nın en kanlı geçirdiği yıl 1980’dir. Bu yılda toplam 91 kişi hayatını kaybetmiştir (Özçer, 1999, s. 149). 1981’de ise patlaklar devam ediyor ve İspanya’da kötü neticelenen askeri darbe girişimi olmuştur (Gücenmez, 2014, s. 86). ETA-PM, Bask probleminin görüşülüp çözüme kavuşturulması için ateşkes ilan ederken, ETA-M tam tersini düşünerek ordu üyelerini hedef alan silahlı faaliyetlerinin artırılmasının darbe girişimi sebebiyle önem kazandığına değinilmiştir. (Türkeri, 2007, s. 73).

İspanya Devleti 1980’lerin ortasına doğru ETA terör örgütüne karşı Anti Terörist Etnik Grupları (GAL) adıyla ortaya çıkan örgüttür. GAL’ın kurulmasıyla ETA İspanya çatışmasında *kirli savaş* olarak adlandırılan karşı terör eylemlerini başlatmıştır (Şenocak, 2006, s. 125). Bu örgüt; ETA’nın Fransa toprakları etrafında toplanıp gerçekleştirdiği şiddet faaliyetlerini arttırdığı; yapılan her ETA suikastında işledikleri cinayetlerin intikamının alacağını ifade etmiştir. GAL 1983-86 yılları arasında 28 kişi ETA üyesini öldürerek arındırmak ve Fransa Hükümeti’nin topraklarında bulunan ETA’lıları ülkeden uzaklaştırmaları ya da İspanya’ya teslim olmaları için uğraşmışlardır (Gücenmez, 2014, s. 87). Yapılan faaliyetlere karşı GAL ETA’nın eylemlerine engel olamamıştır.

1992 yılında İspanya ETA’ya en ağır darbeyi yaşatmıştır. Bu dönemde Fransa’nın Bask bölgesinde yer alan Bidart kasabasında ETA’nın üst düzey

mensuplarının yakalanması olmuştur (Erdoğan, 2018, s. 109). Yaşanan olaylar örgütün eylem ve planlarında ciddi değişimleri de beraberinde getirmiştir. ETA sadece silahların baskısı ile hür olma gayesinin imkansız olduğunu kabul etmiştir. ETA bu nedenle “*Demokratik Alternatif*” adıyla anılan bildiri yayınlamıştır. Bildiri çeşitli yeni istekler içeriyor ve örgütün bağımsızlığı elde etmek için Bask bölgesindeki milliyetçi güçlerle beraber hareket etmenin gerekliliğine vurgu yapıyordu. ETA’nın ateşkes ilan ettikleri yıllar; 1989, 1992, 1996, 1998 ve 2006’dır (Erdoğan, 2018, s. 109). Kuzey İrlanda Cumhuriyeti’ndeki Hayırlı Cuma antlaşmasından etkilenen ETA süre olmadan ateşkes ilan etmiştir. Sonuç ise, 1999 tarihinde örgüt ateşkesi iptal etmiştir. Bunun neticesinde, İspanya Devleti yeniden ETA’ya karşı yeni operasyonlar yapmayı planlayarak çalışmalarına hız vermiştir (Gücenmez, 2014, s. 88). Ateşkes zamanlarında örgüt, militan kadrosunu güçlendirmiş ancak barış sağlanacağını düşünen halk geri çekilmiştir (Türkeri, 2007, s. 133-140).

AB’nin terör örgütleri listesi dışında yer alan ETA Kanada ve İngiliz ETA, 2000-2003 yılları arasında 47 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bu yıllarda ETA’ya karşı Madrid Hükümeti tahakkümü iyice arttırmıştır. İlk olarak Herri Batasuna’nın kapatılmasına yönelik kararlar verilmiştir, sonra ise Baskça yayınlanan tek günlük gazeteyi ETA’ya finans desteği sağladığı gerekçesiyle kapatılmıştır (Türkeri, 2007, s. 146-150). ETA alınan önlemler karşısında yıpranmış ve halk desteğini de kaybetmesi ile 2003 senesi ile suikastlarını veya faaliyetlerini cinayetle sonlandırmamıştır. ETA, 2006 yılında süresiz diğer bir ateşkes imzalamıştır. Aralık 2006 yılında Madrid Barajas havalimanında patlama eylemi gerçekleştirmesiyle ateşkes iptal edilmiştir (Erdoğan, 2018, s. 110). 2007 yılının başlarında ise ETA’nın yaptığı saldırılar küçük çaplı olarak kalmış ve can kaybına neden olmamıştır (Özdemir, 2012, s. 66). Aynı senenin ortalarına doğru Fransız kuvvet kollarının Bordeaux’da gerçekleştirdiği operasyonlar neticesinde aralarında örgütün askeri kanat yetkilisi Lopez Pena’nın da yer aldığı 4 kişinin üst düzey olmak üzere ETA’nın 6 militanını daha yakalanmıştır (Abend’tan akt. Özdemir, 2012, s. 66). ETA örgütü 2010 yılında üçüncü kez (1996-2006 yıllarından sonra) ateşkes için adım atmıştır. Bunun üzerine örgütün yapmış olduğu ateşkese karşılık Bask partisi üyeleri olumlu yaklaşırsa da merkez parti üyeleri bu daveti yetersiz bularak ETA’ya kalıcı olarak silahı bırakması talimatını istemiştir. 20 Eylül 2011 tarihinde örgüt silahlı eylemleri tamamen bıraktığını duyurdu. İlk eylemini gerçekleştirdiği tarihten 1968-

2011 ateşkesi imzalanana kadar ETA gerçekleştirdiği eylem ve girişimlerde 829 kişinin canına kastetmiştir (Tremlett'den akt. Gücenmez, 2014, s. 89).

1.7.3. Ermenistan'ın Özgürlüğü için Gizli Ermeni Ordusu (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia-ASALA)

1870'li yıllarda Büyük Ermenistan kurma düşüncesiyle başlayan ve birçok masum sivilin canının yanması ile kayıplar neticesinde, Ermeni topluluğu, 1. Dünya Savaşı'nda zorunlu göçe maruz kalmışlardır. 1960 yılının ilk çeyreğine gelindiğinde Ermeniler terörü kendi çıkarları doğrultusunda strateji olarak kullanmışlardır. Bu örgütler; JCAG (Ermeni Soykırımını için Ermeni Adalet Komandoları), Ermeni etnik terör yapılı örgütü ASALA, ASALA-MR (ASALA-İhtilalci Hareketi), NAR, ARA, VEDO (Fransız kökenli), NUPA, GEGE (Beyrut kökenli) AHHRMG, Yeni Ermeni Uyanışı, Ermeni Yeraltı Ordusu isimli terör örgütleri yer almaktadır (Karaş, 2007, s. 32).

ASALA, Lübnan'da 20 Ocak 1975 tarihinde kurulan ve 1984'e kadar faaliyet gösteren milliyetçi terör örgütüdür. Agop Agopyan tarafından kurulan örgüt, Dünya Kiliseler Birliği'nin Beyrut Bürosu'na yapmış olduğu bombalı saldırı sonucunda ilk kez adını duyurdu (Türk-Ermeni Araştırma Merkezi). 20 Ocak tarihini kuruluş günleri ilan eden ASALA, Lübnan da resmen kuruldu. ASALA'nın kuruluşu sırasında yöneticiliğini Filistin kökenli George Habbaş'ın kurduğu FHKC (Filistin Halk Kurtuluş Cephesi)'nden yüksek oranda pratik ve teorik eğitimin dışında finansal destekte sağlanmıştır (Baran, 2019, s. 25). Uluslararası Terör Hareketi içinde yer aldıklarını varsayan, bunu başarmalarının tek yöntemi de ancak silahlı faaliyetler ile gerçekleştirebileceğini bildirmiştir (Baran, 2019, s. 24). Örgüt, ideolojik olarak sol görüşe sahip olan ve problemlerini Marksist temelli yöntemlerle çözmektedirler. ASALA, terörist eylemlerinin altında yatan gayeleri "4T" olarak adlandırılmakta ve aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Bağımsız Ermenistan'ı kurma çabası,
2. Türkiye ve dünyaya sözde soykırım söylemlerini empoze ederek Türkiye'den yüklü olacak şekilde tazminat almak,
3. Ermeni toplumuna milliyetçi düşüncesini aşılama ve yayma,
4. "Büyük Ermenistan" kurmak için, Türkiye topraklarında bulunan sözde işgal altındaki yerleri kurtarmaktır (Baran, 2019, s.26).

ASALA'nın tutum ve hareketleri yaygın olarak incelendiğinde terörü eksizsiz yansıtmaktadır. Yönetimin, tüm kademe ve aşamalarında terör ASALA için simgedir.

1975 yılında bilinen örgüt politik gelişmeleri iki aşamada aktif bir durum söz konusu olmuştur. 1979 tarihinde gelindiğinde Paris Ermeni konferansı esnasında elde ettiği yeni güçlerle kuvvetlenerek, 1983'te ise ikiye ayrılmıştır (Karaş, 2007, s. 49).

Örgüt yapısı, geleneksel Ermeni modeli terörist örgüttür. ASALA için önem verdikleri ilke gizliliktir. Öyledir ki Agop Agopyan diye bilinen kurucularının gerçek ismi bilinmemektedir. Örgütün üst yönetimini sahiplenen Lübnan Merkez Komitesidir (Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi). Bundan dolayı, örgüt merkez komiteye bağlı komuta grupları şeklinde hareket etmektedirler. Komuta merkezleri iki ana bölüme ayrılmakta: siyasi ve askeri merkezlerdir. Ülke ve bölge yetkililerine siyasi merkezde çalışanlar görevlendirilirken, bölgeler ise komuta bölümlerine bölünmektedir (Karaş, 2007, s. 46). Etkin olduğu dönemlerde Fransa ve Yunanistan'ın yardım etmektedirler. ASALA Sovyetler Birliği'nin yardımına ve korumasına sahip ve devletin yönetiminde olup, Ermeni sorunun devrimci hareketinin uluslararası bir parçası olarak görmektedirler. Örgütün finansal işlerini, Beyrut asıllı Ermeni Setrak Bogosyan ve Merkez Yönetim Kurulu Başkanlığını da Beyrutlu Aram Madeyan yapmaktadır (Tunçer, 2018, s. 92). Ermeni terörün en azılı örgütü olan ASALA saldırıları değişim isimlerle üstlenmek ve çoğu örgüt üyesinin birden fazla kod adı olmasının nedeni eylemlerini Ermeni diasporanın farklı yerlerinde farklı tepkilere sebep olmasıyla beraber eylemlerinin kendileri ile ilgili olmadığını dile getirmişlerdir. Örgüt, Marksist Habaş ve DEV-SOL gibi 21 adet terör örgütleri ile işbirliği yapmıştır.

ASALA'nın ilişkisi olduğu örgütler arasında (Tercüman'dan akt. Tunçer, 2018, s. 93);

- ABD-Kara Panterler,
- Arjantin-Montarenos,
- Batı Almanya-Baader Meinhoff-Kızıl Ordu Fraksiyonu,
- Bolivya-ELN,
- Brezilya-Halk Cumhuriyeti Bekçileri,
- Etiyopya-Eritre Kurtuluş Cephesi,
- Guatemala-MR 13,
- Hollanda-Kızıl Yardım,
- İrlanda-Cumhuriyetçi Ordu,
- İspanya-Bask,
- İşgal Edilmiş Körfezi Kurtarma Cephesi,

- İtalya-Kızıl Tugaylar,
- Kolombiya-Gerilla Grubu,
- Korsika-FLNC Nikaragua-Sandinista,
- Portekiz Milletlerarası Emekçiler Örgütü,
- San Salvador-Yeraltı Hareketleri,
- Şili-MIR,
- Türkiye-PKK&DEV-SOL,
- Uruguay-Tupamaros.

ASALA'nın faaliyetleri göz önünde olduklarında dış destekli ve şiddetli eylem yöntemlerine başvuran terör örgütü 1980'lerin ikinci çeyreğinde etkisi azalmıştır. Bununla beraber Ermeni terörist eylemlerinin yavaşlaması ve gerilemesi iç ile dış birçok faktörün rol oynadığı söylenebilir (Kantarıcı, 2003, s. 133). Örgütün sona gelmesindeki en büyük etkenlerden birisi de ASALA 'ya karşı olan Türkiye'nin yapmış olduğu gizli eylemler savları oluşturmaktadır (Karai, 2007, s. 83). Ayrıca, Orly katliamının ardından Avrupa'da yardım ve desteği kaybeden ve Türkiye'nin sabrının sonuna gelmesine neden olan ASALA 'ya mensup teröristler Türkiye Hükümetinin aldığı kararın ardından örgütün sonunun geldiği iddia edilmektedir.

2.BÖLÜM

İNGİLTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ

2.1. Birleşik Krallık Tarihinde Terörizmin İzleri

İngiltere, Birleşik Krallığın var oluşunda etin olan dört ülkeden biridir. İngiltere haricinde Birleşik Krallık; Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya ülkelerinden oluşmakta ve yaygın olarak İngiltere adıyla bilinmektedir. Kuzey İrlanda Krallığı ile Büyük Britanya Adasını kapsayan ülke ulusal ve uluslararası camiada çoğunlukla Birleşik Krallık olarak anılır. Ülke, Kuzeyinde İskoçya, Batısında Galler ile komşudur. İngiltere toprakları Britanya Adası ile İrlanda Adası’nın kuzeyinden oluşmaktadır. Britanya Adası’nda yer alan ülkelere (İngiltere, Galler ve İskoçya) “*Büyük Britanya*” denmektedir. İngiltere’nin güneydoğusunda Kelt Denizi yer alırken İrlanda Denizi ise ülkenin kuzeybatısındadır. M.Ö 6000 tarihinde Avrupa ana karasından ayrıldığı söylenmekte ve o dönemler de ülkenin buzullarla çevrili olduğu olasılığı bulunmaktadır. Üst Paleolitik dönemde keşfedilmiştir. İlk yerleşim ise M.Ö 4000’li yıllara denk gelmektedir. Germen kabileleri 5. yüzyılda bu bölgeye göçü başlamıştır. Kabileler arasında Angıllar ve Saksonlar, İngiltere kültürünün zeminini oluşturmuş ve zamanla Anglo-Sakson adını almıştır. Ülkeye adını Germen asıllı Angluslar vermiştir ve İngiltere 7. yüzyılla birlikte Hristiyanlaşmaya başlamıştır. 10. yüzyılda birleşik devlet konumuna gelmesinin sonucunda Keşifler Çağı’nın başlaması ile beraber ülke ve devletlerin arasında en geniş kültüre ve yasal etkiye sahip bölge konumunda yer almıştır (Britainusa, 2008). İngiltere, Birleşik Krallık içerisinde bulunan devletlerin hâkim gücüdür.

11. yüzyıla gelindiğinde bölgeyi Vikingler yönetirken, Büyük Knud bölgenin hâkimiyetini alarak Danimarka, Norveç ve İngiltere Kralı olmuştur (İnsamer, 2021). II. Henry 1154 tarihinde tahta çıkması ile İngilizler bölgedeki hâkimiyetini tekrar kazanmıştır. İngiltere için dönüm noktası olan Magna Carta (Büyük Özgürlükler) Sözleşmesi, Haziran 1215 yılında imzalanmış ve kralın yetkileri ilk defa kısıtlanarak günümüzdeki yasaların temelleri atılmıştır (İnsamer, 2021). 11. yüzyılın sonuna gelindiğinde I. Edward, İngiltere hakimiyetine Galler’i de dahil etmiştir. Normanların hâkimiyeti ile İngiltere’nin kıta Avrupası ile ilişkilerinin artmasının üzerine III. Edward’ın Fransa tahtını geçmek istemiştir. Bu olayın sonucunda, 1337-1453 yılları arası Yüzyıl Savaşları olarak adlandırılmıştır. 116 yıl süren savaşın ardından gül sembolü York ve Lancaster Hanedanları arasında sorun olarak ortaya çıkmış ve “Çifte

Gül” savaşının başlamasına neden olmuştur (Özdemir, 2017, s. 23). İngiltere’nin en parlak dönemi olarak tarihe geçen Tudor Hanedanlığı zamanında krallık otoritesi kurulmuş, deniz gücü tesis edilmiş ve reform hareketleri başlamıştır. I. Elizabeth döneminde, en güçlü donanmasına sahip olan İspanya’yı yenilgiye uğratarak dünya tarihinde de dönüm noktası sayılmıştır. Bunun neticesinde, ülke sömürgecilik faaliyetlerini arttırmış ve Büyük Britanya İmparatorluğu’nun kurarak küresel sömürge faaliyetlerinin zeminini hazırlamıştır (İnsamer, 2021). 17. yüzyılda Büyük Britanya İskoçya ve İngiltere yönetiminin birleşmesiyle Büyük Britanya İmparatorluğu kurulmuştur. 17. yüzyılın sonlarına gelindiğinde parlamenter monarşi sistemine geçilirken, 1707’de İngiltere Krallığı ile İskoçya Krallığı’nın bütünleşmesi ile Büyük Britanya Krallığı doğdu. İrlanda Krallığı’nın 1801’de dâhil edilmesiyle Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı kurulmuştur. İrlanda Krallığı 1922’de bağımsızlığının ilan edilmesiyle birlikte Birleşik Krallık ’tan ayrılmıştır (İnsamer, 2021).

Sanayi Devrimi’nin başlaması ile İngiltere, ulusal ve uluslararası siyaset de faaliyetlerini sürdürmüş, 19.yüzyılın başında, özellikle I. Victoria yönetiminde ki Krallık, “üzerinde güneş batmayan imparatorluk” unvanını alarak küresel bir sömürge güç haline gelerek dünyanın her yerinden, milyonlarca km² üzerinde birçok ülkeyi işgal eden İngiltere, bu dönem de milyonlarca sivilin hayatına son vererek, bu insanları köleleştirmek düşüncesiyle planlayan ülke, birçok insanı öldürerek tarih de en güçlü sömürge devleti olduğunu söyleyebiliriz (İnsamer, 2021). Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını lehine çeviren ülke, 1922 yılında İrlanda’nın bağımsızlaşması ile Kuzey İrlanda Cumhuriyetine dönüşmüştür. İngiltere’nin çağdaş dönemde büyük bir hamlesi olan Osmanlı toprakları üzerinde Fransa ile bölüşülen yerlerle bugün ki ekonomik ve siyasi yapı oluşmuş ve eş zamanlı Ortadoğu da bulunan enerji havzalarını denetlemeye başlamıştır (İnsamer, 2021). Bununla beraber Osmanlı Devleti’nin parçalanmasıyla hilafet ortadan kaldırılmış ve İslam dünyasının ayrışmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sömürgelerinin bir kısmından vazgeçen İngiltere; Asya, Afrika, Pakistan ve Hindistan gibi birçok ülkede bağımsızlığını kazanmıştır. Buna rağmen, bu ülkelerde yüzyıllardır süren İngiltere sömürgesinin bırakmış olduğu politikalar neticesinde günümüzde halen etkileri devam etmektedir. Tarih boyunca ulusal ve uluslararası terör dinamiğinin içerisinde gerek terörizmi destekleyen gerek ise terörizme karşı çıkan ülke konumunda olan İngiltere’nin en büyük terör problemi ise

İrlanda olmuştur. Birleşik Krallık'ın önemli gelişmeleri mevcuttur. Bu gelişmeler ise aşağıdaki bulunan Tablo 6.'da yer almaktadır.

Tablo 6: Birleşik Krallık'ta Dönemlere Göre Yaşanmış Olan Bazı Terör Olayları

DÖNEM	YIL-OLAY
20. Yüzyıla Girerken	1914: Birleşik Krallık ve Almanya savaşa girerek, Birinci Dünya Savaşı ortaya çıktı.
	1918:1. Dünya Savaşı bir mütareke ile son buldu. İngiltere de kayıplar yüzbinleri aştı.
	1921: İrlanda Cumhuriyeti'nin bağımsızlaşmasını kabul eden Birleşik Krallık Kuzey İrlanda'yı kendisine istedi.
	1924: İlk işçi partisi Donald kurdu.
	1929: Dünya borsaları çöküş yaşadı ve Birleşik Krallık da işsizlik fazlalaştı.
	1936: Milyonlarca kişinin işsiz kalmasına sebep olan ekonomik kriz yaşandı.
İkinci Dünya Savaşı	1939: İngiltere Almanya'ya savaş açtı.
	1940: Başbakan Winston Churchill oldu. İngiliz uçakları Alman hava saldırılarına karşı İngiliz uçakları devreye girdi. Buna rağmen Almanya'nın bombardımanından çok etkilenen Londra ve civardaki büyük kentler daha fazla etkilendi.
	1944:6 Haziran tarihinde müttefik kuvvetleri Fransa'ya çıkarma yapmak için İngiltere üzerinden yola çıktı.
Sömürge Döneminin Sonu	1945: İngiltere BMGK'nin daimi üyesi oldu.
	1947: Birleşik Krallığın sömürgesine en fazla maruz kalan Hindistan, bağımsızlığını kazandı.
	1949: İngiltere, NATO'nun kurucu üyesi oldu.
	1953: Kraliçe 2. Elizabeth tahta çıktı.
	1956: Birleşik Krallığın Süveyş Kanalı'na müdahale etmesi sonucunda ABD'nin baskısı sonucu geri çekildi.
	1969: Kuzey İrlanda'daki olayları bastırmak üzere asker sevk edildi.
	1973: Birleşik Krallık, AET katıldı.
Muhafazakârlar İktidarda	1979: Margaret Thatcher başbakan oldu.
	1981: Thatcher döneminde devlet bünyesindeki bazı kuruluşların özelleştirildi.

	<p>1983: İşsizlik çoğaldı, taşra kesimlerde hadiseler çıktı. Kuzey İrlanda'da şiddet sürüyordu. Thatcher yeniden başbakanlığa seçildi.</p> <p>1984: IRA, Brighton'da bulunan Thatcher'ım kaldığı otele suikast düzenledi. Bombalı eylemde birçok kişi yaşamını yitirdi ve yaralandı. Buna rağmen Thatcher saldırıdan yara bile almadan kurtuldu.</p> <p>1988: Lockerbie kasabasına İskoçya civarında Pan Am havayolunun yolcu uçağı düşürüldü. Yolculardan 259 kişi, kasabadan ise 11 kişi yaşamını yitirdi.</p> <p>1991: Körfez Savaşı'na katılan Birleşik Krallığın amacı Kuveyt'i Irak işgalinden kurtarmak.</p> <p>1993: Kuzey İrlanda konusunda açıklama yapan Başbakanlık, İrlanda hükümeti ile ortaklaşa bir belge hazırladı ve belgenin içeriğinde barış önerisi vardı.</p>
İşçi Partisi Dönemi	<p>1998: İrlanda Cumhuriyeti, Kuzey İrlanda sorunu üzerine çözüm arayışlarına başvuruldu. Neticesinde bir halkoylaması ve barış anlaşması kabul edildi.</p> <p>2000: İç savaş yaşayan Sierra Leone'ye müdahale de bulunuldu. Ayrıca, yabancıları korumak ve serbest bırakmak için askerler eğitim verdi.</p> <p>2001:1998'de Lockerbie yapılan saldırıya karşı Libya kökenli istihbarat ajanı Megrani suçlu bulundu.</p>
Blair'in İkinci Dönemi	<p>2001: Başbakan Washington, 11 Eylül Amerika Birleşik Devleti'ne yapılan saldırıların sonrasında terörle mücadele kampanyası öncüsüdür.</p> <p>2003: ABD önderliğinde Birleşik Krallık da Irak'a karşı yapılan askerî harekâta katıldı. Bunun sebebi, Irak'ın elinde kitle imha silahları temin etmek üzere BM gözetiminde yürütülen diplomatik çabaların yanıtız kalmasıdır.</p>
Irak Soruşturmaları	<p>2004: Yargıç Hutton, İngiliz Savunma Bakanlığı'nın İngiliz Savunma Bakanlığı'nın Irak'taki silahlar konusundaki uzmanı Dr. Kelly'nin ölümü ile alakalı soruşturmasının sonuçlarında hükümet temize çıktı. Ayrıca, BBC büyük ölçüde eleştirildi.</p> <p>2004: Irak Gözlem Grubu raporunda bu ülkenin, ABD öncülüğünde işgali edilmesi öncesi, kitle imha silahlarına sahip olmadığı sonucuna vardı. Başbakan</p>

	<p>Blair savaşın öncesinde Irak ile ilgili istihbaratlarının yanlış olduğunu söyledi fakat savaş geçerliydi.</p> <p>2005: Meclis tarafından onaylanan tartışmalı Terörle Mücadele Yasa Tasarısı, meclis Lordlar Kamarası'nın üzerinde tartıştığı tarihteki en uzun tasarı oturumu oldu. Bu yasa ile yenilikler meydana geldi. İngiltere hükümeti, zanlıları fiilen ev hapsinde de tutma yetkisine sahip olacaktır.</p> <p>2005: Blair'ın liderliğindeki İşçi Partisi, üçüncü kez genel seçimi kazandı. Yalnız, partinin Avam Kamarası'ndaki çoğunluğu eskiye nazaran azaldı.</p>
Londra Saldırıları	<p>2005: Londra'da olan intihar saldırılarında 52 kişi hayatını kaybetti ve yüzden fazla insan yaralandı.</p> <p>2005: IRA uzun süre boyunca İngiltere'nin Kuzey İrlanda hakimiyetine son vermek için bulunduğu silahlı mücadeleye son verdiğini açıkladı.</p> <p>2006: İngiltere'den ABD'ye giden yaklaşık on uçağın havada imhanın yapılacağını açıklayan İngiliz polisi toplu saldırının engellediğini açıkladı.</p> <p>2007: Blair, Irak'tan ilk kez İngiliz askerlerinin büyük kısmının çekileceğini açıkladı.</p> <p>2007: Kuzey İrlanda'da beş yıldan fazla süren ve askıda olan özerk yönetimi iktidar bir kez daha yerel siyasetçilere devredildi. Üyeler özerk olup göreve yemin ederek başladılar. Bağımsızlık taraftarı olan İskoç Ulusal Partisi, bölgesel ve yerel seçimlerin ardından İskoçya'daki en büyük parti seçildi.</p> <p>2008: İngiltere hükümeti Northern Rock'ı emlak kredi kuruluşunu kamulaştırdı.2007 yılının ortasında bankanın yaşadığı ekonomik sorunlar, İngiltere'de uzun yıllar sonra ilk defa bir bankanın kamulaştırılması sağlandı.</p> <p>2008: İktidarda yer alan İşçi Partisi, yerel seçimlerdeki son 40 yılın en kötü neticesini aldı.</p>

Kaynak: BBC,2004.

Tablo 6.'da yer aldığı üzere Birleşik Krallık'ın terör ile olan imtihanı 20. Yüzyıla kadar dayanırken devir değiştirecek cinsteki savaşlarında başında yer almaktadır. Birleşik Krallık ekseninde yaşanan terör eylemleri ulusal ve uluslararası boyutta ses

getiren hadiselerdir. En etkili ve uzun yıllar süre mukadelesini tabloda da görmüş olduğumuz üzere Kuzey İrlanda ile bağlantılı IRA ile vermiştir.

Tablo 6.'da yaşanmış terör eylemlerinin Birleşik Krallık tarafından yasaklanmış örgütler ise aşağıdaki maddeler ile gösterilmektedir.

- 17 Kasım Devrimci Örgütü-17N
- Abdallah Azzam Tugayları-AAB
- Ebu Nidal Örgütü
- Ebu Sayyaf Grubu-ASG
- El-Aştar Tugayları
- El-Cema'a El-İslamiyye
- El Ghurabaa
- Al Ittihad Al Islamia-AIAI
- Al-Mourabitoun
- Al-Mukhtar Tugayları
- El-Kaide
- El Shabaab
- Ansar al-Sharia
- Ansar Al Islam
- Ansar Al Sharia
- Ansar Al Sunna-AS
- Ensar Beyt el-Makdis-ABM
- Ansaroul Islam
- Ansarul Muslimina Fi Biladis Sudan
- Silahlı İslam Grubu-GIA
- Asbat Al-Ansar
- Babbar Khalsa (Birleşik Krallık)
- Bask Vatan ve Özgürlük-ETA
- Belucistan Kurtuluş Ordusu-BLA
- Boko Haram-BH
- Mısır İslami Cihad-EIJ
- Feuerkrieg Bölümü-FKD
- Küresel İslam Medya Cephesi-GIMF
- Groupe Islamique Combattant Marocain-GICM

- Hamas Izz al-Din al-Qassem Tugayları
- Harakat-Ul-Cihad-Ul-Islami-HUJI
- Harakat-Ul-Cihad-Ul-Islami-HUJI/B
- Harakat-Ul-Mücahidler
- Harakat Mujahideen-HM
- Haqqani Network-HQN
- Harakat Sawa'd Misr, Harakat Hasm ve Hasm ve Hasam
- Hizbullah
- İmarat Kavkaz-IK ya da Kafkasya Emirliği
- Hint Mücahidleri-IM
- Aden İslam Ordusu-IAA
- İslami Cihad Birliği-IJU
- Özbekistan İslam Hareketi-IMU
- Jaish e Mohammed (JeM) ve küçük grubu Khuddam Ul-Islam (Kul)
- Irak ve Şam'daki İslam Devleti-IŞİD
- Jamaah Anshorut Daulah
- Cemaat Nusrat el-İslam Vel-Müslimin-JNIM
- Cemaat ül-Ahrar-JuA
- Jamaat-ul Mücahid Bangladeş-JMB
- Jamaat Ul-Furquan-JuF
- İslam Halifeliği Ordusu-JKI
- Jeemah Islamiyah-JI
- Aksa Askerleri-JAA
- Halifenin Askerleri-JaK-A
- Ajnad al-sham ve Junud ar-KaK
- Lashkare Tayyaba-LT
- Tamil Eelam'ın Kurtuluş Kaplanları-LTTE
- Liwa al-Thawra
- Ansar al-Sharia-UK
- Doğu Endonezya Mücahidleri-MIT
- Ulusal Eylem
- Filistin İslami Cihad-Shaqaqi-PIJ
- Filistin Kurtuluş Halk Cephesi, Genel Komutanlık-PFLP-GC

- Çağrı ve Mücadele Selefi Grubu-GSPC
- Kürdistan İşçi Partisi-PKK
- Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi-DHKP-C
- Kaydedilmiş Tarikat veya Kurtarıcı Tarikat
- Sipah-e Sahaba Pakistan-SSP /Aka Millat-e Islami Pakistan-MIP
- Sonnenkrieg Bölümü-SKD
- Tehrik Nefaz-e Shari'at Muhammadi-TNSM
- Türkistan İslam Partisi-TIP
- Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi-THKP-C
- The Base-Üs (BBC, 2004).

Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda ile alakalı olan yasaklı terör gruplarının listesi ise aşağıda yer almıştır:

- **Cumann ve mBan (İrlandalı Kadınlar Konseyi):** 107 yıl öncesine dayalı bir tarihi olan grup Dublin'de kurulmuştur. Örgütün anayasasında belirtildiği gibi öncelikli amaçları arasında İrlanda özgürlüğü davasını ilerletmek ve bu amacın ilerletilmesinde İrlandalı kadınları örgütlemek yer almaktadır. Ayrıca, İrlanda'nın savunması için bir İrlandalı erkek grubunu silahlandırmaya ve donatmaya yardımcı olmak ve bu amaçlar için İrlanda Savunma Fonu olarak adlandırılacak bir fon oluşturmaktır. Cumhuriyetçi siyasi parti lideri olan Sinn Féin'in de örgüt ile arasında bir bağlantı bulunmaktadır. (Lowe, 2016). Cumhuriyetçi siyasi parti lideri olan Sinn Féin'in de örgüt ile arasında bir bağlantı bulunmaktadır (Euronews, 2020).
- **Süreklilik Ordu Konseyi:** 1986 yılında kurulan ve günümüzde devam eden örgüt, İrlanda Cumhuriyet'inde yasadışı olarak kuruldu. Kuruluşundaki düşünce ise, İrlanda milliyetçiliğidir.
- **Fianna Eireann (İrlanda Savaşçıları):** 16 Ağustos 1909 yılında Bulmwe Hobson Dublin'de kurmuş olduğu örgüt, şu anda Terörizm Yasası (2000) kapsamında Birleşik Krallık'ta yasaklanan terörist gruplar listesinde yer almaktadır.
- **İrlanda Halk Kurtuluş Örgütü:** Muhbir davalarının ardından fraksiyonları birleşen İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu'ndan ilişkisi kesilen ve istifa eden örgüt üyeleri tarafından 1986 tarihinde

kurulan paramiliter örgüttür. Cumhuriyetçiler arasında şiddet ve suç olaylarına karışan bir örgüt olarak tanınan, 1992 yılında Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu tarafından zorla dağıtıldı.

- **Loyalist Volunteer Forces (Sadık Gönüllü Kuvvetleri):** Billy Wright tarafından 1996 yılında, kendisi ve birimi ateşkesi bozduktan sonra Ulster Gönüllü Gücü'nden (UVF) ayrıldığında kuruldu. Hedeflerinden öncelikli olanları, Ulster'ın kendi kaderini tayin hakkını geri getirmek için ve Ulster çatışmasının Birleşik Krallık anayasasında geniş kapsamlı, temel ve belirleyici bir değişiklik için bir pota olarak kullanılmasıdır. 2000 Terörizm Yasası kapsamında Birleşik Krallık'ta yasaklanmış bir kuruluştur ve İrlanda Cumhuriyeti ve ABD hükümetleri tarafından bir terör örgütü olarak belirlenmiştir (US Department of State, 2005, s. 123).
- **Irish National Liberation Army (İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu):** 8 Aralık 1974 tarihinde kurulan İrlanda cumhuriyetçisi sosyalist paramiliter bir örgüttür. Amacı, Birleşik Krallık'ın yönettiği Kuzey İrlanda'yı ayırarak sosyalist İrlanda Cumhuriyetini kurmaktır. Örgüt 1970 sonu ile 1980 başında en verimli çağını yaşadı ve 1998 yılına doğru ise ateşkes ilan etti (BBC News, 1998). İrlanda'da yasa dışı bir örgüt olarak kabul edilen örgüt, Birleşik Krallık'ta terör örgütü listesinde yer almaktadır.
- **Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu):** Birleşik İrlanda devletini kurmayı hedefleyen İrlanda cumhuriyetçisi paramiliter bir örgüttür. IRA daha sonra 1919-1921 yılları arasında yaşanan İrlanda Kurtuluş Savaşı isyanını bastırmak ve tüm İrlanda'yı korumak için İngiltere'ye başkaldıran ve Birleşik Krallık tarafından yasaklanan terör örgütü listesindedir.
- **Orange Volunteers (Turuncu Gönüllüler):** 1998'de Belfast Anlaşmasına ve sadık ateşkeslere karşı çıkan kişiler tarafından kuruldu. Örgüt, Turuncu Düzen'in unsurlarıyla bağlantılı ve Protestan köktenci bir ideolojisi vardır. Turuncu Gönüllüler, 2000 tarihli Terörizm Yasası kapsamında Birleşik Krallık'ta yasaklanmış bir terör örgütüdür.

- **Kızıl El Komandoları:** Hedefi, İrlanda cumhuriyetçiliğine özellikle IRA'ya karşı gelerek, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık tarafından yönetilmesini devam etmesini sağlamaktır. Örgüt, başta Katolik sivilleri hedef alan silahlı ve bombalı saldırılar gerçekleştirdi. 2000 yılında Terörizm Yasası çerçevesinde Birleşik Krallık tarafından yasaklanmış terör örgütüdür. Ayrıca, Eylül 2017 tarihinde İngiltere'deki yasaklı örgütler listesinden çıkarılmak üzere başarısız bir başvuru da bulundu.
- **Kırmızı El Savunucuları:** 1998 yılında Belfast Anlaşmasına ve Sadık Ateşkeslere karşı kurulan örgütlenmedir. Üyeler arasında Sadık Gönüllü Gücünden ve Ultser Savunma Birliği'nden kişiler bulunmaktadır. 2000 tarihli Terörizm Yasası kapsamında Birleşik Krallık'ta yasaklanmış bir terör örgütüdür.
- **Saor İrlanda:** 1913 yılında IRA içerisinde yer alan komünist ideolojiye eğilimli üyeler tarafından kurulan sol siyasi destekli örgüttür.
- **Ulster Defence Association (Ulster Savunma Derneği):** 1971 yılında kurulan Kuzey İrlanda'daki en büyük Ulster sadakatçisi paramiliter örgüttür (BBC News, 2000). Örgüt, Eylül 1971 tarihinde kuruldu ve Kuzey İrlanda mücadelesinde 24 yıllık bir dönemde yer aldı. Örgütün başlıca amacı Ulster Protestan sadakatçisi olan bölgeleri korumak ve savunmaktır. (BBC News Channel, 2011) ve İrlanda cumhuriyetçiliği, özellikle IRA ile savaşmaktır. Birleşik Krallık'ın yasaklanmış terör örgütü listesinde yer almaktadır.
- **Ulster Özgürlük Savaşçıları:** 1973 yılında kurulan örgüt, ABD, Kanada ve Birleşik Krallık tarafından terör örgütü listesinde yer almaktadır. 2009 yılına kadar AB'de terör örgütü sayarken 2010 yılında terör örgütü listesinden çıkardı.
- **Ulster Volunteer Force (Ulster Gönüllü Gücü):** 500'e yakın kişinin hayatının kaybetmesine sebep olan örgüt, 1966 yılında kuruldu. Ulster Gönüllü Gücü, Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteren bir paramiliter gruptur. Örgütün başlıca hedefi Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallığa bağlılığını korumak ile İrlanda cumhuriyetçiliği ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ile savaşmaktır. ABD, Kuzey İrlanda ve Birleşik Krallık tarafından yasaklanan terör örgütüdür.

2.2. Birleşik Krallık'ın Hukuk Sisteminde Terör ve Terörle Mücadele Yasaları

Terörün uluslararası bir sorun haline gelmesi ile ulusal ve uluslararası boyutta hukukta düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Uluslararası düzeyde terörizmin bir tanımının yapılmaması ve hukuki bir düzenlemeye başvurulmamasının sebepleri arasında, bir hükümetin terör olarak gördüğü örgütün diğer bir hükümet tarafından siyasi mücadele, özgürlük savaşçısı ve bağımsız topraklarda hegemonya altında yaşamak istemeyen topluluk olarak kendi çıkarları yönünde yorumlamalarıdır (Şahin, 6, s. 155). Birleşik Krallık da uzun yıllardır devam eden terör olayları etnik temelli sebeplerden dolayı kentsel terörist eylemler haline dönüşmüştür. British Army Field Manual Countering Insurgency (Birleşik Krallık Ordusu) terörizmi tanımlarken, "var olan merkezi otoriteye karşı gelme, siyasi kontrolü etkilemek ya da önlemek için kullanılan organize, şiddetli bir yıkım" ifadesini kullanmaktadır (British Army, 2009, s. 1-5).

Birleşik Krallık'ta, terör çatısı altında bir tek tanımın mevcut olmasına dair girişimler, 1996 yılında Lord Lloyd tarafından hazırlanan Terörizmle Mücadele Hakkında Araştırma Raporu'nda yer almaktadır (Twelfth Report, 1996). Bunun üzerine farklı bir tanımın olması gerektiğini savunan Lloyd, farklı bir tanımın yapılması gerektiğini bu tanımın ise Federal Soruşturma Bürosunun, siyasi, sosyal ya da ideolojik hedeflere ulaşmak için; hükümeti, halkı ya da halkın belli bir kesimini korkutmak için kişilere veya mülklere karşı şiddet kullanmak ya da zorbalık ile tehdit etmek tanımını önermektedir (The Definition of Terrorism, 2007, s. 5-6). Fakat bu tanım geniş bir anlamda TACT-2000 Kanunu'nda yer almıştır. Özellikle, önceki terör tanımlarından farklı olarak uluslararası kalıcılığı yakaladığı gözlenmektedir.

9/11 tarihli terörün boyutunu değiştiren eylemlerin öncesinde, Birleşik Krallık'ın terörizm gruplarına ve terör eylemlerine karşı terörizmle mücadelesinde Kuzey İrlanda Sorunu ve Yasal Dayanıklılık ile 1996-2001 yıllarını kapsayan Yasal Dayanıklılık ve Anlayış Değişimi bu iki politikanın uygulandığı göstermektedir. IRA, dini ve etnik motifli bir terör örgütü olarak kurulan ve İngiliz hegemonyasından Kuzey İrlanda'yı kurtarma amacıyla terör eylemleri uygulayan bir örgüt olarak doğdu. Protestan İngilizler ile Katolik İrlandalılar arasında takriben 36 yıl süren bu dönemde, İngilizlerin 1941 tarihinde hazırladığı terörle mücadele kanunu ve kolluk kuvvetlerinin yetkileri terörle mücadele de bahsedilen ana konu olarak göze çarpmaktadır (Karaağaç, 2019, s. 238). Bu kanun ile verilen görevlerin bazıları şu şekildedir;

- IRA'nın desteğini indirgemek ve vazgeçirmek adına hükümlüler ile tutukluların af şartlarını hukuki açıdan zorlaştırmıştır.
- Kuzey İrlanda'da yaşayanların, kolluk kuvvetleri tarafından istenilen bilgileri vermemesi suçtur.
- Terör örgütünde bulunan kişilere mülakat yapılması ve yayınlanması yasaklanmıştır.
- Terör örgütünde yer alan üyelerin yaklaşık 10 yıla yakın hapis cezası alması öngörülmüştür.
- Halka açık mekânlar da terör örgütü ile alakalı işaret, sembol, giyilen kıyafetlerde örgütün renklerini seçenler, söz ve eylemleri ile terör örgütü üyesi ve yardım ettikleri düşünülen kişilere de 6 ay hapis cezası verilmesi söz konusudur.
- Terör suçlarının boyutlarını yayarak, terörün mali kaynaklarının önüne geçmek ve kesmek amacıyla, terör örgütlerinin mallarının kullanılmasını engelleme esası getirilmiştir.
- Kuzey İrlanda'da var olan bireyin, polis veya asker tarafından istenilen belge ve bilgileri vermemesi yasaktır.
- Adli suçlar ile alakalı arama yapma iştiraki belli bir saat kapsamında yazılı izinle yapılabilirken, terör ile bağlantılı suçlarda, araç ve şahıs aramalarında polise çok geniş yetkiler verilmiştir (Acar, 2012).

IRA, 1969'da terör eylemlerine başlayan ve 2005 yılında İngiltere ile anlaşarak silahlı eylemlere son verme kararı almıştır ve bu sürecin arka planında ABD'de yer alan İrlanda diasporasının her türlü maddi ve manevi desteği İngiltere baskısıyla engellemesidir (Demirel, 2015). Kuzey İrlanda'da var olan terör eylemleri ve saldırılarına karşı başlangıçta rutin metotlarla mücadele edilirken, 1969'dan itibaren "Durdur/Ara Yöntemi" devreye girdi. Birleşik Krallık Ordusu'nun Katolik olan sivillere karşı ölçsüz güç kullanarak evlerini terk etmelerine sebep olmuştur. Bunun sonucunda; Katolik olan halk ve Birleşik Krallık arasında güvensizlik ortamı oluşmaya başlamıştır. 1969 yılında şiddetin artmasıyla Ateşli Silahlar Yasası (The Firearms Act) ile (The Firearms Act (Northern Ireland), 1969) ve aynı yılda kabul edilen Birey ve Mülkün Korunması Yasası (Protection of the Person and Property Act (Northern Ireland), 1969) ile 1970 tarihli Patlayıcılar Yasası ile patlayıcı maddelerle alakalı yapılan faaliyetleri yasaklama kararları alınmıştır. Kuzey İrlanda'da 1970 senesinde etnik farklardan dolayı

çatışmalar arttığında, Nefret Eylemine Teşvikin Önlenmesi Yasası ortaya çıkmıştır ve 1971’de yine aynı adla çıkan yasa da (The Frimears Act, 1971); mühimmat ya da silah bulundurulması yasaklanmış ve yasal gaye için bulundurduğu takdirde ispatlamak şartıyla sanıktan beklendiği ifade edilmiştir. Bu yasa ile beraber, Kuzey İrlanda’da korku ve nefret uyandırmak amacıyla; halkın belli bir kısmına karşı inanç, renk, etnik veya ulusal köken sebebiyle, tehdit, hakaret ya da küçük düşüren yazılı yayının dağıtımı ile umumi alanda konuşma suç olarak nitelendirilmektedir.

İngiltere’de terör ile alakalı asıl olarak, iki ayrı bölgede iki farklı yasa uygulanmıştır. İlk olarak uygulanan yasa: 1974 Prevention of Terrorism adlı İngiltere’nin güney kısmında uygulanmaya devam etmektedir (Prevention of Terrorism, 1974). Diğer yasa: İngiltere’de terör olaylarının en çok yaşandığı Kuzey İrlanda’daki gelişmeler ile alakalı geçici veya süresiz bir yasa olmayan “*Prevention of Terrorism Act*” yasası 1973 yılında meydana getirilmiştir. Prevention of Terrorism Act yasasının sekizinci bölümünde yer alan (Evik, 2004, s. 179);

i) yasaklanmış olan örgüte üye olduğunu söyleyen,

ii) yasaklanmış bir örgüte parasal yahut başka bir biçimde destek olan yahut yasaklanmış örgüte bilinçli şekilde parasal yahut başka herhangi bir biçimde destek sağlayan veya kabul eden,

iii) yasaklanmış bir örgütün eylemlerini veya örgüt üyesi olarak bilinen kişileri destekleyen, özendirilen ya da gayelerini bildiği üç yahut daha fazla üyenin herhangi bir buluşmasını düzenleyen, hazırlayan ya da hazırlık aşamalarını destekleyen kişilerin eylemleri yaptırım altına alınmıştır (Prevention of Terrorism, 1974).

1973 senesinde Acil Durum Hükümleri Yasası’nda Kuzey İrlanda’da yapılan şiddet eylemleri yer almaktadır. 1973 ile 1974 tarihlerinde ise IRA eylemlerini daha çok Büyük Britanya’ya karşı yapmasından dolayı toplumunda tepkisine karşı Terörizmin Önlenme Yasası meydana gelmiştir. Yasa ile şiddetin azalmasına dair güvenlik önlemleri kapsamında, Birleşik Krallık’ta bireysel haklarda sınırlamaların getirilmesi, IRA’nın illegal olarak kabul edilmesine ve sınır güvenliği için tedbirler alınmasına dair hükümler yer almaktadır. Ayrıca, yasa polislerin haklarını genişleterek; tutuklama emri olmadan tutuklama hakkı, şüpheli durumdakilerin gözaltına alma ve gözaltını uzatma olanağı sağlamaktadır (Donouhe, 2001, s. 207-217). Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı, 1973 yılından itibaren 1974 Nisan ayına kadar, toplam 1292 kişinin terör suçundan

dolayı suçlandığını, yaklaşık 30 ton patlayıcı ve 1600 mühimmatın bulunduğunu açıklamıştır (Hewitt, 2008, s. 16-21).

Birleşik Krallık'ın, 1976 yılının Mart ayının 1. gününden itibaren terör olaylarından dolayı mahkum olanlara ayrıcalıklı bir hak uygulanmayacağını dile getirmesi ile beraber IRA; hapisane de bulunan elemanlarına karşı getirilen sınırlamaların kaldırılması, 'özel statü' hakkını geri almak, mahkum elbisesi giymeme, hapisanede çalışmama, kendisi ile aynı statüde olan mahkumlarla serbest iletişim, cezalarının %50 azaltılması, tahsisli alan, ziyaretçi kabulü, dinlenme ve eğitim tesisi taleplerinin karşılanması amacıyla, 27 Ekim 1980 tarihinde, yedi mahkum ile açlık grevini başlatmıştır (Özkan, 2020, s. 45). Bunun üzerine 21 Nisan 1981'de Birleşik Krallık'ın Başbakanı Thatcher; *"İngiliz Hükümeti açlık grevini tartışmak için İrlanda Parlamento üyeleri ile görüşmeyecek. Suçu için ceza alan insanlar için özel statü düzenlemez. Suç suçtur. Politik değildir"* (A Chronology of the Conflict, 1981) ifadeleriyle IRA'ya karşı tavrının kesin olduğunu göstermektedir. Birleşik Krallık için terörist grupların olası eylem planları, organizasyonu, üyeleri gibi malumatların olacağı kaynakların elinde bulunmasına özen göstermektedir (Teague, 2006). Ayrıca, terörizm eylem ve saldırılarına karşı, Birleşik Krallık Ordusunun sahada kullandıkları bilgi toplama yöntemlerinin en güçlüsü 'İnsan İstihbaratı (HUMINT)'dır.

Terör örgütleri ile alakalı bilgi kaynaklarına ulaşmaya çalışan Birleşik Krallık, bilgi kaynaklarını istihbarat olarak değerlendirmektedir. Bilgi kaynaklarının güdülenmesinin, sürekliliğinin, güvenilirliğinin ve dürüstlüğü arttırılması maksadıyla referansların kişisel meseleleri, terör örgütüne karşı negatif duyguları, terör örgütünün saldırıları sebebiyle yaşanan korku, tehdit ve maddi çıkar sağlama gibi faktörleri kullanmaktadır. Bunlara binaen, Birleşik Krallık'ın haklarında bilgi elde etme çabalarını öğrenen terör örgütleri ile teröristler arasında güvensizlik, şüphe, anlaşmazlık ve tedirginlik yaratılması sebebiyle, terör örgütlerinin faaliyetlerini etkilemesi beklenmelidir. Bu sebeple, IRA, Birleşik Krallık'ın bilgi topladığı kaynakları engellemek için, üyelerine karşı şantaj ve cebir yöntemlerini uygulamak mecburiyetinde kalmıştır (Hewitt, 2008, s. 25). Bunun yanı sıra, üyelerinden bilgi sağlanmasını engellemek maksadıyla, Birleşik Krallık Ordusu ve kolluk kuvvetlerine bilgi aktardığını isteyerek itiraf eden üyelerine dokunulmazlık hakkı verdiğini ilan etmesi ile Temmuz 1969- Aralık 2001 tarihleri arasında, Birleşik Krallık kolluk kuvvetlerine bilgi sağladığını iddia ettiği 58 üyesini/sözde muhbiri öldürmesi (Sutton, 1994), istihbarat

elde etme çabalarının terör örgütleri üzerinde yarattığı kaygıya bir örnektir. Sonuç olarak; 1974 tarihinden 1996 tarihine kadar onaylanan yasaların esasında büyük bir farklılık olmamıştır. 1996 yılından sonraki yıllarda EPA ve Terörizmi Önleme Yasası'nın (PTA) bir karışımı ile TM yasalarının daha ayrıntılı olarak ele alındığı görülmektedir.

Berwick Lordu Lloyd'un 1996'da yayınladığı Terörizmle Mücadele Hakkında Araştırma Raporu'nda, TM'de devamlı bir kanunun gerekli olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, yasa yaparken uyulması gerektiğine inandığı dört ilkeyi; Kalıcı TM mevzuatının, ceza kanunu ve usulüne mümkün olduğu kadar yakın olması gerektiği, sadece öngörülen bir tehdidi etkisiz hale getirmek için ilave suçlar ve yetkilerin yaratılması, güvenlik ihtiyacının bireysel haklara saygı ile dengelenmesinin gerektiği, ek güçlerin yanı sıra ek korumaların getirilmesi, Birleşik Krallık'ın uluslararası yükümlülüklerine uyması gerektiğidir (Select Committee on Delegated Powers and Deregulation Twelfth Report, 1996). Berwick Lordu Lloyd'un Raporu; Birleşik Krallık'ın 1950 senesinde imzaladığı Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve 1966'nın başında imzaladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uluslararası zorunluluklarına dikkat çekmektedir (Donohue, 2001, s. 259). Ayrıca, TM yasalarının uygulanmasında AİHM tarafından "*sorguya maruz kalan kişilerin; yoğun fiziksel ve zihinsel acı çekmesine ve sorgulama sırasında psikolojik rahatsızlıklara*" sebep olunduğunu saptaması (Ireland v United Kingdom 1979-1980, 2019), AİHM'de Birleşik Krallık'a karşıt açılan davalar, tartışmalara sebep olması, TM yasalarının sorgulanmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

2000 yılından 2019 tarihine kadar, Birleşik Krallık Parlamentosu, özellikle Kuzey İrlanda ile bağlantılı terör olaylarına odaklanmak yerine, yaygın olarak teröre yönelik bir dizi TACT onayladı. Yasaların sıralamasında; 11 Eylül 2001'de yapılan saldırı ve Londra'da 07 Temmuz 2005 tarihli yapılan bombalı saldırılarla terör eylemlerine karşı küresel verilen mücadelede izlenen politikanın da etkisi olduğu gözlenmektedir. Birleşik Krallık yönetiminde, 2000 yılından itibaren TM'nin hukuksal dayanağını oluşturan kanunlara bakıldığında, aralarında, terörle alakalı davalarda uygulanabilecek olağan suçlarla ilgili esasları içermesinin ötesinde, TM kapsamında, güvenlik kuvvetleri ile devletin ilgili ve kuruluşları için farklı yaklaşıma imkân veren terörizm tanımını da içermektedir. 2000 yılından 2019'a kadar kabul edilen ilgili yasalar:

- Terörizmle Mücadele, Suç ve Güvenlik Yasası 2001 (Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001)
- Terörizm Yasası 2006 (Terrorism Act 2006)
- Terörizmle Mücadele Kanunu 2008 (Counter-Terrorism Act 2008)
- Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Önlemleri Yasası 2011 (Terrorism Prevention and Investigation Measures Act 2011)
- Terörizmle Mücadele ve Güvenlik Yasası 2015 (Counter-Terrorism and Security Act 2015)
- Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası 2019 (Counter-Terrorism and Border Security Act 2019)

Bu özel yasalar haricinde, terörizm eylemlerine karşı sıradan ceza hukuku suçları da yaygın olarak kullanılmaktadır.

11 Eylül 2001’de yapılan saldırıların toplum üzerinde yarattığı etkinin yansıması olarak, halkın güvenliğinin sağlanması amacıyla güvenlik önlemleri arttırıldı ve sıkı bir şekilde uygulanması gerektiği kamuoyu tarafından araştırılmıştır. Birleşik Krallık (BK) halkı; ülkelerinin Irak'taki savaşa karışmasına şiddetle karşı çıkarken, yurt içinde TM’ye halktan ciddi destek gelmektedir. Birleşik Krallık’ın zamanın Başbakanı Tony Blair'in görevdeki 1997-2001 yılları arasında, karşı karşıya olunan ciddi meseleler olarak terörizm ve dışişleri konularının tanımlanma oranının ortalama %6'dan %31'e yükseldiği kamuoyu araştırmalarında ortaya konmaktadır (Özkan, 2020, s. 68). Birleşik Krallık, 2001, 2006 ve 2009 yıllarında değişen yasanın

1.maddesinde yer alan eylemlere başvurulduğu durumlarda (The Definition of Terrorism A Report, 2007, s. 5-6):

“a. Hükümeti veya uluslararası bir kamu kuruluşunun etkilemek, halkı veya halkın bir bölümünü korkutmak için tasarlanan tehdit veya eylem,

b. Siyasi, dini veya ideolojik bir nedene dayanan eylem veya tehdit.”

2. maddesinde aşağıdaki eylemlere başvurulursa;

“a. Bir kişiye karşı şiddet uygulanması,

b. Bir mülke ciddi zarar verilmesi,

c. Eylemde bulunan ve bulunulan kişiden başka üçüncü kişinin hayatının tehlikeye sokulması,

d. Halkın sağlığı, güvenliği veya halkın bir kısmı için ciddi risk oluşturulması,

e. Elektronik sistemlere müdahale edilmesi veya bunun tasarlanması.”

3. maddede ateşli silahların veya patlayıcıların kullanılmasını içermektedir.

4. maddede;

“a. Birleşik Krallık dışındaki eylemler,

b. Herhangi bir kimseye veya mülkiyetine yapılan eylemler,

c. Birleşik Krallık dışındaki bir ülkenin halkına yapılan eylemler,

d. Birleşik Krallık’a, Birleşik Krallık’ın bir bölümüne veya Birleşik Krallık dışındaki bir ülkenin yönetimine yapılan eylemler”

5. maddede yasaklanmış bir kurumun yararına icra edilen eylemler hükümleri uygulanmaktadır.

Kanun Kuzey İrlanda için olağanüstü hâl getiren ve “*Emergency Provisions Act*” çerçevesinde uygulanan bir kanun olup Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince İngiltere’nin terörizmle alakalı “aşırı” uygulamalarını mahkûm eden çok sayıda karardan dolayı 2001 yılının Şubat ayında yürürlüğe giren “*Terrorism Act-2000*” ile fesih edilmiştir (Kul, 2012, s. 449). Terörizm Act-200 yeni ve süresiz bir yasa olarak, uluslararası terörizm etkenli yaşanılacak eylemlere karşı mücadele etmeye yönelik hazırlanmıştır. Yasa çerçevesinde belli terör örgütlerini illegal olarak tanımlayarak, eylemlerini İngiltere sınırları kapsayan yasaklama yetkisi eski kanunlarla benzerlikler göstermektedir. Özellikle IRA etnik grubu söz konusu iken, El-Kaide gibi İslami örgütleri de kapsam dahilindedir. Yapılan yeni düzenlemeler eşliğinde Kuzey İrlanda ile alakalı olağanüstü hâl uygulaması feshedilmiştir. Ayrıca yeni yasada eskiye ait olan mahkûmiyete ilişkin düşük delil standartları, yargılama olmadan belirsiz süreli olarak tutuklama ile susma hakkının kaldırılması gibi mevzuatlar yer almamaktadır (Turan, 2006, s. 119). Ancak, yasada arama ya da tutuklama müzekkeresi bulunmadan mutlak düşünceden dolayı terörizm şüphelilerine yönelik arama ve tutuklama hükümleri yer almaktadır.

Terrorism Act 2000 Yasası’nda yaptırım altına alınan terör örgütleri ile ilişkili suç tipleri (üye olmak, yardım ve yataklık etme, bu örgütlerin üniformalarını giyme) Terrorism Act 2000’in 11 ila 13. bölümlerinde yer almaktadır (Terrorism Act, 2000). Bunların yanı sıra TACT-2000 yasasıyla yeni suç tipleri de kabul edilmiştir: Terörist eylemlere karar verme, ulusal veya uluslararası terörist neticelerle eğitim fırsatlarının araştırılması ya da hazırlanması; ateşli silahlar ve patlayıcı, kimyasal, biyolojik ve nükleer silah alanlarında eğitim faaliyetleridir. Ortaya çıkan yeni suç tipleri ve eski yasadaki korunan terörizmle alakalı suç tipleri yurtdışında da İngiltere halkının

işledikleri suçlar takip edilebilecek şekilde yeniden düzenlenmiştir (The National Archive, 2000).

11 Eylül saldırılarının etkisi ile İngiltere’de 2001’de farklı Antiterör Yasası ilan edilmiştir ki bu son yasa ile Terrorism Act 2000 adlı yasanın kaldırmış olduğu tartışmalı hükümler geri getirilmiştir. Irak yapılan savaşa karşı 15 Şubat 2003’de dünya çapında birden fazla vilayetlerde yapılan protesto gösterileri sırasında, Londra’da Birleşik Krallık tarihinin en büyük protesto gösterisi yapılmasına rağmen, BBC tarafından Nisan 2004 tarihinde, yurtiçinde TM hakkında yapılan ankette; katılanların %62’sinin yabancı terör zanlılarının süresiz olarak gözaltına alınmasını desteklediği, %63’ünün şüpheli Birleşik Krallık vatandaşlarının gözaltına alınmalarını desteklediği, %58’inin de terör şüphelileri ile bağlantılı kişilerin de gözaltına almasını desteklediği sonuçlarının alınması, Birleşik Krallık vatandaşlarının yurtiçindeki TM’nin tedbirlerine katkı sağladıklarını anlatmaktadır.

2005 yılının ağustos ayında The Guardian gazetesi için yapılan oylamada halkın %73’ü terör saldırılarına karşı daha fazla güvenlik önlemlerinin alınması bazı özgürlüklerin kısıtlanması, örgütleri yasaklama, sınır bölgelerinin dışına gönderme ve tutuklama gibi belli tedbirlerin alınmasına verilen desteğin %24 ile %48 arasında farklılık gösterdiği %52’sinin ise TM konusunda Parlamento bağımsızlığı düşüncesini desteklediği gözlemlenmektedir (Özkan, 2020, s. 104). Bu neticeler; güvenliğin sağlanması ve istikrarın devamlılığına öncelik verildiğini göstermekte ve Landman’ın sonuç olarak ifade ettiği gibi Birleşik Krallık’ın, terörizm tehdidi altındayken kamuoyunun özgürlüklerini koruyan bir yönetime kayması pek olası görünmemektedir (Landman, 2007, s. 89).

Prevention of Terrorism Act (PTA): Terör eylemlerinin engellenmesi ya da sınırlandırılmasına neden olacak kısıtlayıcı tedbirler alınmasına olanak sağlanmamaktadır (Prevention of Terrorism Act, 2005). Belli öğelerin elde bulundurulması ve birçok hizmetten faydalanmak engellenmiş, seyahat etme özgürlüğü kısıtlanmasına olanak sağlanmış ve daha fazla kısıtlamalar söz konusudur.

Counter-Terrorism Act 2008: Yasa ile ilgili birimlere, terör suçları ile alakalı bilgi toplama, paylaşma ve ilgili diğer konularda yetkileri genişleterek, terör üyesi şüphelilerinin gözaltına alınması, sorgulanmaları, kovuşturulmaları ve cezalandırılmaları hakkında da değişiklikler yapılmıştır. Bu yasa ile terör suçlarından mahkûmiyetlerine hükmolunmuş kişilere bildirim yükümlülükleri de öngörmüştür.

Ayrıca, yasa çerçevesinde teröristleri finanse etmeye ve kara para aklamaya karşı hükümler getirilmiştir. Yeni deliller meydana çıktığında Hazine'nin belli bazı kararlarının gözden geçirilmesi imkânının da getiren bu yasa soruşturma tekniklerini de değiştirmiştir (Kul, 2012, s. 451). Yine terörizmin tanımı da bu yasa ile yeniden şekillenmiştir. Terör suçlarıyla ilgili diğer bazı yasalara da değişiklik getiren bu yasa teröristlerin paralarına el koymaya ve müsadere etmeye ilişkin hükümlere de değişiklik öngörmüştür (Counter-Terrorism Act, 2008). Yine yasa kapsamında Kuzey İrlanda'da sanıklara özel avukatların atanmasına ilişkin hükümler de içermektedir.

Temporary Provisions Act 2010: 2010 tarihli yasa ile teröristlerin malvarlığı değerlerini dondurmaya ilişkin olan bu kanun (Kul, 2012, s. 452), 10 Şubat 2010 yılında ortaya çıkmıştır. Kanun süreli olduğundan dolayı yürürlükten kalkma tarihi 31 Aralık 2010 olarak kanun metninde yazmaktadır. Yasa, terörist eylemlere katıldığı hakkında şüphelilere mali kısıtlamalar getirerek geçici nitelikte hükümlerle çözüm aramaya başlamıştır. Temporary Provisions Act 2010, Birleşik Krallık Supreme Court'unun, United Nations Act, 1946 yılında kendi içinde baskılayıcı önlemlere yer vermeyen bir kanun olmasına rağmen bu kanuna dayanarak malvarlığı değerlerini dondurma kararları verilmesinin hukuka aykırı olduğuna 27 Ocak 2010'da hükmetmesi üzerine çıkarılmak durumunda kalınmıştır (Kul, 2012, s. 452). Supreme Court, yasa uyarınca öngörülmemiş olan bu tedbirleri esas haklara el atma niteliğindedir, dedikten sonra "*Temporary Provisions Act 2010*", 5 Şubat 2010'da Avam Kamarasına sunularak, 10 Şubat'ta Kraliyet tarafından onaylanmıştır.

Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Önlemleri Yasası (TPIMACT 2011): 14 Aralık 2011 yılında onaylanan yasa, 2005 tarihli Terörizme Önleme Yasası'nın çok daha katı olan 1. bölümü yerine geçmektedir (Kul, 2012, s. 110). Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Önlemleri Yasası 2011 aşağıdaki hükümleri içermektedir (Terrorism Prevention and Investigation Measures Act, 2016):

- Kontrol emirlerinin yürürlükten kaldırılması (Terörizmin Önlenmesi Yasası 2005),
- Terörizmi önleme ve soruşturma tedbirlerinin değiştirilmesi sisteminin getirilmesi,
- Aşağıdakiler de dahil olmak üzere önlemlere tabi kişilerin sivil özgürlükleri için artan koruma önlemleri,

- Uygulanacak önlemler için kontrol emirleri için mevcut olandan daha yüksek test,
- Maksimum 2 yıllık zaman sınırı- daha fazla önlem ancak kişi terörizme yeniden girişmişse uygulanabilir,
- Bireyin normal bir günlük yaşam modelini izleme yeteneğini etkileyen kısıtlamalar, halkı korumak için gereken minimumda tutulacak, orantılı ve alenen olacaktır.
- Bu kısıtlamaların hangisinin nasıl uygulanacağı ya da uygulanmayacağı konusunda,
- Uzun sokağa çıkma yasakları yerini daha esnek bir gece ikamet şartına bırakacaktır.
- Coğrafi sınırlar, belirli alanlardan sıkı tanımlanmış dışlamalar uygulamak için daha sınırlı güçle değiştirilecektir.
- Önlemlere tabi kişilere sabit hat, cep telefonu ve internet bağlantısı olan bir bilgisayara izin verilmelidir.
- Önlemlerin uygulanması (veya acil durumlarda uygulanan önlemlerin derhal onaylanması) için yüksek mahkeme iznine ihtiyaç duyulacaktır.
- Önlemlerin uygulanacağı her vakanın tam otomatik olarak gözden geçirilmesi olacaktır.
- Tedbirlerin iptali veya farklılık belirtmesi talebinin reddedilmesine karşı birey için temyiz hakları kazanmaktadır.
- Bir kişinin tedbirler uygulanmadan önce yargılanması olasılığı hakkında danışmak ve yürürlükteyken önlemlerin gerekliliğini gözden geçirmek için Dışişleri Bakanı'na karşı bir görev genişletildi.
- Terörizm mevzuatının bağımsız gözden geçireni, sistemin işleyişinin yıllık incelemesini yayınlar içermektedir.

Terörizmle Mücadele ve Güvenlik Yasası 2015: Yasa 2015 yılında meydana gelerek, altı alanda ana hükümler içermektedir.

Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası 2019: 2017 yılında Londra ve Manchester'da gerçekleşen saldırılarına müteakip, TM'nin bir parçası olarak Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası 2019 (Counter-Terrorism and Border Security Act, 2019) 375, 12 Şubat 2019'da kabul edilir.

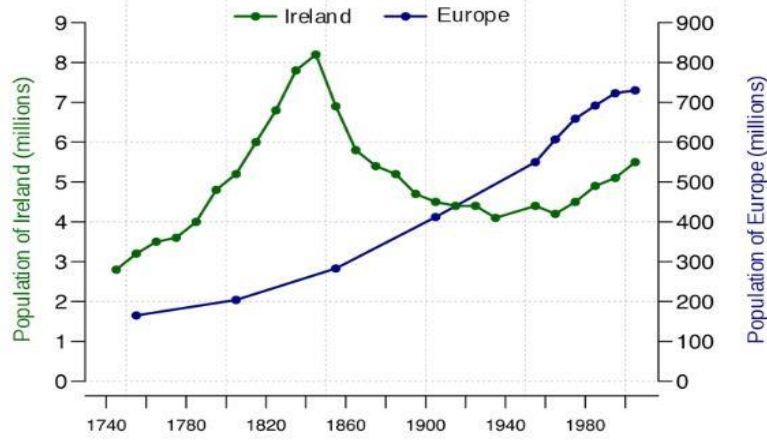
2019 yılına ait Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası (Counter-Terrorism and Border Security Act): İnsanların sosyal medya ve internet aracılığıyla terörist propagandasını seyretmeleri, yurt dışında belirlenmiş alanlara girmeleri ve illegal gruplar için övücü ifadeler kullanmaları gibi getirilen bir dizi tedbirler sebebiyle, insanların suçlanabilmesi ve cezalandırılmasının önü açılmaktadır. Ayrıca, türlü terör eylemleri için hapis cezaları artırılmakta, hükümlüler için otomatik olarak erken tahliyeyi sona erdirmekte ve serbest bırakıldıktan sonra daha sıkı izleme altına alınmalarına fırsat tanınmaktadır. Bunun yanında, terörizm eylemi yapan ya da hazırlayan bir kişi için faydalı olan bilgileri görüntüleme, materyali fiziksel olarak toplama, indirme veya dağıtımını da suç kapsamına alınması ile internet ortamı kontrol altına alınmakta, bireylerin bu alandaki özgürlükleri kısıtlanmaktadır (Norris, 2016).

2.3. İRLANDA CUMHURİYET ORDUSU (IRA)

2.3.1. İrlanda-Kuzey İrlanda

İrlanda Cumhuriyeti 6 Kasım 1921 tarihinde kurulmuştur. İskandinav Ülkeleri olarak bilinen Danimarka, Norveç, İzlanda, Finlandiya ve İsveç'in yakın coğrafyasıdır. Coğrafi konum olarak kara bağlantısı bulunmayan ve Avrupa'nın kuzeybatısında, İngiltere'nin batısında yer alan bir ada ülkesidir. Başkenti Dublin'dir. Para birimi Euro'dur. Ülkenin yüz ölçümü 69.797 kilometre karedir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu). Nüfusu 2020 yılı verilerine göre yaklaşık beş milyondur. İrlanda karma nüfus yapısına sahip bir ülkedir. Nüfus artışı doğum oranının yüksekliğiyle orantılı olarak Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden (Polonya, Litvanya, Letonya) gelen göçmenler ile 188 farklı ülkeden göçmen barındırmaktadır. Nüfusun artışı bakımından AB ülkeleri içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Nüfus yoğunluğu 63 kişi/km² ile Avrupa ortalamasının oldukça altında seyretmektedir. Toplam nüfusun yaklaşık üçte ikisi (%66,4) 15-64 yaş arasında, %21,6'sı 15 yaş altında ve %12'si 65 yaş ve üzerindedir (T.C Ticaret Bakanlığı, 2021). Avrupa'nın en genç nüfusuna sahipken, 65'in üzerinde bulunan nüfus oranı olarak da Avrupa'daki en düşük nüfus oranına sahiptir.

Grafik 1: Avrupa Nüfusu ile İrlanda Nüfusu Grafik Karşılaştırması

Kaynak: <https://egitimirlanda.com/haber/irlanda-nufusu/>

İrlanda'nın resmi iki ana dili bulunmaktadır: İngilizce ve Gaelce'dir. Gaelce dilini yerel halk tarafından kullanılmaktadır. Dil okullarında ve yükseköğretim kurumlarında kullanılmak zorundadır ama buna rağmen İngiliz dili baskın bir rol oynamaktadır. Ülkedeki din meselesi oldukça karmaşıktır. Genel olarak, dini mezheplerin İrlanda'nın oluşum tarihinde çok büyük bir etkisi olduğu söylenebilir. Ülkedeki ana din, Latin ayininin Katolikliğidir. Bugün, toplam nüfusun oldukça büyük bir yüzdesinin (yaklaşık %10'unun) kendilerini Protestan olarak gördüklerine dikkat etmek önemlidir. Protestan inancı, Büyük Britanya'dan gelen göçmenlerin aktif olarak İrlanda topraklarına taşınmaya başladığı yedinci yüzyılda yeniden geliştirmiştir. Çok fazla etnik nüfusa sahip olduğu için dini olarak da çeşitliliği vardır. Sınırlar içinde ayrıca küçük Müslüman toplulukları, Presbiteryenler, Ortodoks Hıristiyanları, Budistler ve Hindular yer almaktadır. İrlanda bayrağı, 29 Aralık 1937 tarihinde kabul edilmiştir (İnsamer). Bayraktaki renklerin anlamı vardır. İlk renk olan yeşil Katolikleri, turuncu renk Protestanları, beyaz renk ise farklı mezheplerin bir arada yaşayışlarını ifade etmektedir. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) örgütünün çıkış noktası olan İrlanda 1 Ocak 1973'den beri Avrupa Birliği üyesidir. Ülkenin üyesi olduğu belli başlı siyasi kuruluşlar arasında Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Avrupa Konseyi'dir (TC Dışişleri Bakanlığı).

Kuzey İrlanda, İrlanda Cumhuriyeti'nin kuzey bölgesinde yer alır. Birleşik Krallığa bağlı bir ülkedir. Kuruluş tarihi 3 Mayıs 1921'dir. İrlanda Cumhuriyeti 32 vilayetin 26'sına sahipken, Kuzey İrlanda 6 vilayete sahiptir. İrlandalılar buraya hiçbir zaman Kuzey İrlanda dememişlerdir. Bu altı vilayet Birleşik Krallık ile bir olmak

isteyenlerin ağırlıklı olduğu kesimlerdir ve ayırma işlemi önce 9 ili kapsayan Ulster bölgesinin tümünü içine alacak biçimde yapılacaktı; ancak birlikçiler bu kadar büyük bir bölgeyi kontrol edemeyeceklerini belirterek kapsamı 6 vilayet ile sınırlandırdılar (Sarp, 1998). Başkenti Belfast olan ülkenin toplam nüfusu 2018 verilerine göre yaklaşık 2 milyondur (İnsamer, 2021). Birleşik Krallığa bağlı olduğu için dili İngilizce fakat İrlanda Gaelcesi ve Ulster Scots dillerde kullanılır. İrlanda dilini kullanımı Katolik/Cumhuriyetçi desteklemelerine rağmen Birlik yanlılarının engellemeye çalışmıştır ve İrlanda nüfusun %95'i Katolik, %5'i Protestan'dır. Kuzey İrlanda nüfusunun yarısından biraz fazlasını Protestan olan Birlik yanlıları oluşturmaktadır (Sarp, 1998). Kuzey İrlanda son yüzyılın en önemli terör örgütü olan IRA'nın da merkezidir.

2.3.2 İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun Doğmasındaki Etkenler

Son yüzyılın terör örgütleri ele alındığında en önemli ismi İrlanda Cumhuriyet Ordusu'dur (IRA). Belli bir coğrafi bölgenin özerkliği uğruna verilen mücadele uzun yıllar dünyanın önemli devletlerinden birisi olan İngiltere'ye karşı başkaldıran IRA, tarihsel süreç içerisinde türlü aşamalardan geçerek gelişmiş ve değişmiştir. Tarihin ilk dönemlerinden bu yana farklı bir kültürel teşekkül içinde bulunan İrlanda, Orta Çağ'a geçene kadar İskoçya ile benzerdir. İrlanda topluluğunun etnik kökeninin Keltlere kadar uzanmaktadır. İrlanda adasına Demir Çağında yerleşen Keltlerin, İngiltere ve İrlanda kültürüyle bağdaştığı gözlenmektedir. Roma İmparatorluğu'nun başa geçmesinin ardından Kelt kültürünün Avrupa'da olan gücü azalarak sadece İmparatorluk haricindeki sınırlarlar da etkisini sürdürmüştür. Bu sınırlar İrlanda ve Britanya'dır (Cengiz & Kutlu, 2021, s. 368). İrlanda'daki meselesinin asıl nedeni olan Hristiyanlık, 432 yılından itibaren St. Patrick tarafından yaygınlaşmıştır (Şöhret, 2013). Etnik bir grubun haklarını muhafaza etmek amacıyla uzun bir dönem silahlı mücadeleyi seçen IRA, kendisine ilke olarak İrlanda milliyetçiliğini, hedef olarak ise bu milliyetçiliğin bütün haklarını korumak istemiştir. Dünyanın en eski terör örgütü olarak ortaya çıkan IRA, 24 Nisan 1916 yılında İrlanda'da 'bölücü' çatısı altında kurulmuştur (Şöhret, 2013). Örgütün temelleri 1858 yılında kurulan, İrlanda adasındaki İngiliz egemenliğini istemeyen Fenian Kardeşliği'ne dayanmaktadır. IRA'nın deklarasyonu olan Green Book (Yeşil Kitap), kiminle, neden mücadele içerisine girildiğini, bunun neden gerekli olduğu gibi temel mücadele metotlarını göstermiş ve aşağıda gösterilmiştir: IRA'nın 1916 yılından bu zamana kadar durumu, emperyalizm güçlerine

karşı direniş ve bitmeyecek düşmanlıkların adımı atılmış ve her daim dünyadaki en ileri devrimci düşünceyi ve en son gerilla savaşı tekniklerini ön planda tutmuştur (Melaugh, 2021). 1155 tarihinden itibaren Ada'da var olan İngiliz egemenliğini ve onun tüm oluşumlarını dağıtmaya yönelik terör eylemleri gerçekleştirmiştir, ayrıca 30'dan fazla silah çeşidine sahip olan ve operasyonel yeteneği yüksek olan örgüt (Jackson, 2005, s. 97), İngiliz hükümetinin adadaki oluşumları için terör eylemleri gerçekleştirmiş ve sivillere yönelik bombalı saldırılar düzenlemiştir (O'Neill, 2019). Şiddet içerikli eylemleri metot olarak kullanan IRA'nın gayri-resmi harici önemli finans kaynağı ise ABD'deki destekçilerinden elde ettiği fonlar olmuştur (Collins, 1986, s. 5).

Tarihin tozlu raflarında İrlanda meselesinin kökleşmesine neden olan en önemli faktörlerden biri de kıtlık dönemi diyebiliriz. İrlandalılar için kıtlığın iki önemli sonucu tekabül ettiği gözlemlenmektedir. İlk neticenin kıtlık nedeni İrlanda adasına yapılan göçün artması sonucunda Birleşik Krallık'ın adaya daha çok göçmen getirmesinin önünü açtığı, ikincisi ise, İrlanda'da Katolik nüfusunun azalması nedeniyle Katolik halkta dil, din kimlik öğelerinin asimile olması endişesinin oluşmaya başlamasıdır (Çınar, 2016, s. 99). Bunun sonucunda İrlandalıların kimliği konusunda duydukları kaygı ile bir lider arayışına girmelerinin önünü hızlandırmıştır (Phoenix, 2015).

1858 Fein Hareketi, İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşlik Derneği ve özellikle de Paskalya Ayaklanması IRA terör örgütünün temellerini hazırlayan olaylardır (Akaras, 2017, s. 345). Bunun yanında, toplumsal hayatın tüm dinamiklerinin Protestanların çıkarları doğrultusunda olması, IRA örgütünün oluşumuna neden olmuştur (Demirel, 2003, s. 150). Örgüt, yeraltında faaliyetlerini devam ederken Kuzey İrlanda'da da eylemlerine başlamıştır. Siyasi alanda Sinn Fein'i desteklemiştir. Bu tarihten sonra iki örgüt organik bir şekilde birbirine bağlanmıştır. 1500 yılından beri Avrupa'da reform hareketi ile başlayan mezhepsel ayrıcalıkların neticesinde İngiltere'nin Protestan Kilisesi'ni açması ile İskoçya ve Galler ada devletleri de Protestanlığı kabul etmiştir. Bunun üzerine İrlanda halkı Katolik olarak devam etmişlerdir. Bu süre zarfında Katolik Avrupa, İrlanda halkını Protestan İngiltere'ye karşı dolduruşa gelmesini sağlıyordu. Ayrıca bu dönemde İngiltere ve İspanya arasında sömürgecilik rekabeti söz konusuydu. İspanya'nın düşüncesinde rakibi olan İngiltere'yi İrlanda sorununu öne sürerek geride bırakacağını düşünüyordu.

1600'lü yılının ortasında adada iskân politikasını uygulayarak Protestan İngiliz ve İskoç topluluğunu adaya yerleştirmiştir. Katolikler ve Protestanlar arasında

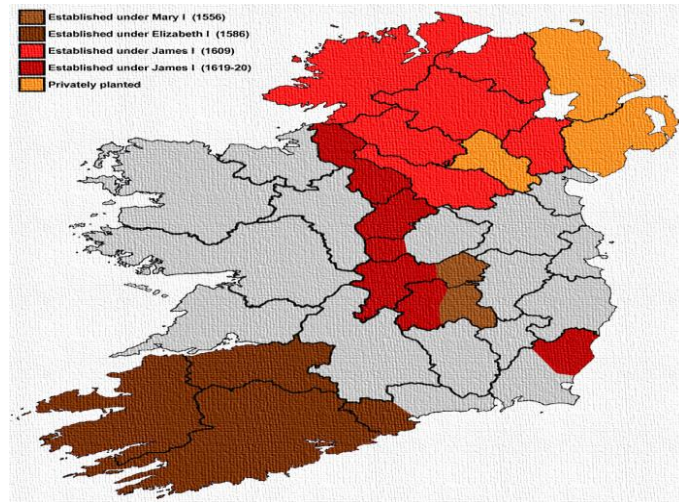
zamanında yaşanan meseleler mezheplerin tahallüne neden olmuş, kurdukları derneklerle ve yaptıkları eylemlerle bunu yansıtmaya çalışmışlardır. 1641 ve 1690 yılları arasında Protestanlar için mağduriyeti ve başarının sembolü olduğu sürelerdir. 1641 senesinde ortaya çıkan Katolik ayaklanması, 1610 yılında İrlanda adasına yerleştirilmesi düşünülen göçmenleri uzaklaştırmayı amaçlamıştır. Katolik papazların kılavuzluğundaki ayaklanma büyüyerek, 12.000 Protestan'ın hayatını kaybetmesi ile neticelenmiştir ve bu durum Protestanlar için “*Kuşatılmışlık Sendromu*” olarak değerlendirilmiştir (Bayat, 2020, s. 32). 17. yüzyıldan itibaren Kuzey İrlanda'nın sosyal yapısı değişime uğramıştır. Katolik nüfusun Fransa ve İspanya'dan gelen destekle isyan olabileceğini tahmin eden Birleşik Krallık adanın sosyal yapısına el atmanın emniyeti artıracak ve kontrol kolaylığı sağlayacağını düşünmüş, bu nedenle İskoçya ve İngiltere'den Kuzey İrlanda'ya göç yapılması gerektiğini öngörmüştür (Bayat, 2020, s. 33). Birleşik Krallık, bağımsız bir İrlanda'nın gerçekleşmesi için kullanılacak yöntem barışçıl yollar olarak belirlenmiş ve 1905 yılında temeli atılan Sinn Fein başta olmak üzere İrlanda milliyetçiliğini savunan siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşları temel aktörler olarak temsile çıkmıştır (Yetgin & Çakmak, 2021, s. 214).

Kral James 50 yılın ardından Katoliklerin desteğinin alarak Londonderry kuşatmasını gerçekleştirmiştir. Bunun üzerine 1690 tarihinde Protestan kesimi direniş göstererek Boyne Savaşında adada hâkimiyet kurmaya başlamıştır (Bayat, 2020, s. 35). İlerleyen zamanlarda sosyal kimliğin tefriki ve oluşumu sürerek, birlikçiler ve milliyetçiler arasında 1795'te Armagh şehrinde yaşanan Battle of Diamond Savaşı sonucundaki galibiyet bir sembol olmuştur ve yeni sistem “*Orange Order*” adını almıştır (White, 2003, s. 81). 18. yüzyılın başlarında adadaki milliyetçi akımlarını yaymak uğruna yeni başlangıçlara geçiş yapılmıştır. İngiltere bu süreçten sonra Protestanlara da tefrikçi siyaset yoluna gitmiştir. Bu durum Birleşik-İrlanda milliyetçiliğini kızıştıran bir sürecin başlangıcını oluşturmaktadır.

İrlanda toplumunun mezheplere dayalı ayrışması daha fazla derinleşirken, 18.yy. sonlarına doğru Protestan hukukçu Thomas Wolfe Tone, Protestanları ile Katoliklerin eşit hakları olmasını beyan etmiş ve İrlandalıları milliyetçilik ideolojisinde toplamayı hedeflemiştir (White, 2003, s. 81). Protestanlarla eşit konuma Kuzey İrlanda'daki Katolikler sadece siyasal ve ekonomik gücü elinde bulunduran sahip olmayı değil, milliyetçi duygularla hareket etmeleri nedeniyle İrlanda Cumhuriyeti ile de birleşmeyi de amaçlamakta olup, buna karşılık Protestanlar İngiltere ile birleşmeyi

savunmaktadırlar (Nolan, 2012, s. 139). Bu nedenle Katoliklere milletçi/cumhuriyetçi Protestanlara ise birlikçi (unionist) denilmiştir. Her ne kadar bütün birlik yanlıları Protestan ve bütün Milliyetçiler Katolik değilse bile, dinsel ve siyasi olarak her iki grup da büyük ölçüde homojenlik göstermektedir (Woodwell, 2005, s. 183). Fakat gayretler sonuçsuz kalarak, 1800 yılında İngiltere ile İrlanda'yı tek bir çatı altında yönetilmesini sağlayan Birlik Yasası çıkarılmıştır. Birlik yasasının yürürlüğe girmesi İrlanda halkının ikiye bölünmesine sebep olmuştur. Katolik kilisesinin içinde bulunduğu kesim birlik yasasını desteklerken Katoliklerin elde edeceği siyasi haklarla güçleneceğinden endişe duyan Protestanlar ile orta sınıf diyebileceğimiz tüccar ve esnaflardan oluşan Cumhuriyetçi kesim ise birlik yasasına karşı çıkmıştır (Baygın, 2019, s. 21). İngiltere Başbakanı William Pitt'in kendilerine vermiş olduğu siyasi hakların arttırılacağı sözüne güvenen Katolik İrlandalılar arasında tam bir fikir birliği oluşmamış olsa da yasa kabul edilmiştir. Bu yasasının uygulanması İrlanda'nın idari, mali ve dini yapısında köklü değişikliklere neden olmuştur. Birleşik Krallığın Kuzey İrlanda'ya Protestan grupları getirmesinden önce homojen bir yapıya sahip olan İrlanda adası Protestan grupların gelmesi, verimli topraklara ayrıca sanayide gelişmiş, ticaret imkânı bulunan yerlere yerleştirilmiştir. Bunun neticesinde Katolik olan yerli toplum kendileri açısından tehlikeli olarak kabul etmeleri, Katolik yerli halkın düşük gelirli işlerde istihdam edilmesi ayrıca merkezi yönetim tarafından Protestan grupların desteklenmesi Katolik halkın azınlık olarak kabul edilmesi ezenin dininin ezilenin dininden farklı olması dinsel bir milliyetçiliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1921'de yapılan göçün ardından ada nüfusu ikiye ayrılmıştır, çoğunluğu %65 ile Protestanlar oluşturmaktadır.

Görsel 2: İngilizlerin İrlanda'da Uyguladığı Yerleştirme Politikasına Ait Bir Harita

Kaynak: <http://www.maddybenny.com/images/plant2.gif>

19.yüzyılla beraber İrlanda'da Katolik nüfusu birlikleri bir arada tutmaya gayret göstermiştir. 1845 yılında adaya yapılan göçlerinde önemli ölçüde payı olan büyük kıtlık yaşanmaya başlamıştır. Katolikler uygulanan yanlış politikalarından dolayı çok zarar görmüştür. Bunun üzerine İrlanda adasında bulunan halkın büyük bir kısmı ABD'ye göç etmiştir ve göç neticesinde Fenianlar, Genç İrlanda Hareketi ve İrlanda Cumhuriyetçi gibi farklı oluşumlar meydana gelmiştir (Bayat, 2020, s. 37). Gelecek dönemlerde bu yapılar paramiliter kuruluşlar oluşmasında öncülük sağlanmıştır (Özçağatay, 1998, s. 41-42). Katolik ve Protestanların eğitim aldığı okullarında bir arada olmamasına özen gösterilmiştir. Katolik kesimin okulları çoğunlukla yerel ve özel şekilde kurulmuşken, Protestanlarınki devletin elinde olmuştur. 19.yüzyılın son çeyreğinde Fenian Hareketi ses getirmiştir. 1848 yılında küçük çaplı bir harekete de öncülük eden Genç İrlandalılar içerisinde radikal bir topluluk, New York ve Dublin şehirlerinde İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği meydana getirmişlerdir (Özdemir, 2012, s. 35). Grup adını İrlanda savaşı Fionn mac Cumhaill'den esinlenmişlerdir. Kural olarak dayanışma ve gizlilik esaslı ilerleyen Fenian Hareketi, ABD'de bulunan göçmen İrlanda halkıyla daha çabuk yaygınlaşmıştır. Biricik gayeleri İrlanda adasında bulunan İngiliz hegemonyasını yıkararak İrlanda'nın özgürleşmesine ulaşmak olan Fenianlar sosyalist düşünceden ilham almışlardır. Özgürlüğün İrlanda halkı için doğal olduğuna ve bu hakkı elde etmenin sadece silahlı mücadele ile elde edileceğine inanan Fenian hareketi eylemlerini gerçekleştirmesinde güvendiği topluluk işçi sınıfını oluşturan Katolikler olmuştur (Özdemir, 2012, s. 35). Aslında laik temele dayalı Fenian hareketi kiliseden bir beklentisi olmamakla birlikte, kilise de Fenianların sosyalist tutumlarından ürkerek İngiliz yönetimine destek olmuştur. Bunun neticesinde İrlanda'nın güneyinde kalan 26 vilayette Birleşik Krallık'a tabi ancak iç işlerinde özgür bir yapı meydana getirildi, kuzeyde kalan 6 vilayet de ise Birleşik Krallık'a bağlı *home rule* sahibi bir yapı var oldu (Hamisici, 2013).

Son yüzyılın en önemli örgütsel yapısı, stratejisi, taktik ve mücadele yöntemlerine bakıldığında terörsel manada kendini duyuran İrlanda Cumhuriyet Ordusu kısa adıyla IRA'nın çıkış noktası, 1913 Paskalya Ayaklanmasından doğan başkaldırıyı organize eden İrlanda Gönüllüleri ile başlamıştır. Gönüllülerden oluşan bu örgüt İrlanda'daki İngiliz hegemonyasına karşı halkı korumak için mücadelesine devam etmiştir. Bağımsızlık için oluşan bu grubun ilk IRA olmuştur. İngilizlerin Kuzey İrlanda'yı kendi kontrollerinde kalma şartı konulmasına rağmen İrlanda, I.Dünya

Savaşı'nda oluşan karmaşıklığı kendine fırsat bilerek İrlanda Cumhuriyetini kurmuştur. 1919'da iki yıl sürecek olan Birleşik Krallık, İrlanda Meclisi'ni tanımayarak Protestan olan İrlandılara karşı Cumhuriyetçi İrlanda savaşında tam verilere ulaşılmasada yaklaşık 300 İngiliz, 800 İrlandalının ölümünde de başrol oynamıştır (Gibbon, 1979, s. 77 akt. Gücenmez, 2014, s. 105). IRA'nın kök salmasına sebep olacak terör eylemleri ilk olarak 1919 da 14'e yakın polis öldürerek, 1920'de ise 13 üst düzey yetkilileri katlederek İngiliz istihbarat çetesini Dublin'de yok ederek tarihinde ki ilk başarılı operasyonunu gerçekleştirmiştir (Özçağatay, 1998, s. 63 akt. Gücenmez, 2014, s. 106). Yorucu olan bu dönem de kendini oyalanmış hisseden Kuzey İrlanda Katolikleri IRA'yı destekleyerek Birleşik Krallık başta olmak üzere terör olayları, İrlanda Cumhuriyeti topraklarında gerçekleşmeye başlamıştır (Uti, 2015, s. 44). 1921-1960 yılları arasında belirli periyotlarda IRA, Birleşik Krallık'a karşı eylemlerini sürdürmeye devam etmiştir. IRA faaliyetleri bazen zaman aşımına uğrasa da kendi politikacılarını, komutanlarını, stratejisyenlerini geliştirip oluşumunu "*Grand-Strategy*" yapısı olan bir örgüt olmuştur (Jennings, 2020). Bu stratejideki amaç örgütün varlığını uzun süreli olmasıdır. Kuzey İrlanda'da üstünlüğünü sürdürmeye çalışan Protestanlar seçim yapmaya karar vermiş ve Sadakatçiler (Loyalist) veya Birlikçiler (Unionist) Birleşik Krallığa bağlı bir Kuzey İrlanda talep ederken, Cumhuriyetçiler (Republicans) Ulster dâhil 6 ili Özgür İrlanda ile birleştirilmesini amaçlamışlardır (Bright,1994, s. 23 akt. Çınar,2016, s. 107). 1925'de yapılan seçim sonuçlarında Birlikçiler %55 oy alıp 32 sandalyeye sahip olurken, sadece 2 sandalye ile %5,4 oy alan Sinn Fein-Cumhuriyetçiler, Milliyetçilere %23,8 oy 10 sandalyeyi kazanmışlardır. (Pringle, 1980, s. 194 akt. Çınar, 2016, s. 108). Seçim tablosuna bakıldığında Protestan olan işçi grubu artık daha fazla hak elde edebileceklerdi. Milliyetçiler ise Sinn-Fein-Cumhuriyetçilerine göre mecliste söz hakları daha az indirgenmiştir. Sonrasında yapılan 1929 seçimlerinde boyut biraz farklılaşarak Birlikçilerin 1925 seçimlerine göre sandalye sayısı beş artarken, Milliyetçilerin sandalye sayısı bir artmıştır (Uti, 2015, s. 45). Fakat Cumhuriyetçiler artık mecliste söz sahibi olamıcaktır. Bundan sonra yapılacak olan seçimler sadece gerekliliğe ve zorunluluğa bağlı olup çok bir etkisi olmayacaktır.

1960'lara gelindiğinde örgütlenmede bazı bölünmeler meydana gelecektir. Bir tarafta siyasal alandaki mücadeleyi devam ettiren Sinn Fein varken, diğer tarafta silahlı mücadele devam etme kararı alan Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu (PIRA) yer alacaktır (Bulut ve Koca, 2015, s. 548). Sinn Fein amacı, çatışmanın sınıf mücadelesi ile

halka kabul ettirmek iken, PIRA temel cumhuriyetçiliği gündeme getirmeyi amaçlamıştır (Bourke, 2004 akt. Bulut & Koca, 2015, s. 548). Bu yaşanan bölünmeler en çok çevre halkını etkilemeye devam etmiştir. Protestanlar haklarından feragat etmek istemezken, Katolikler de haklarının artık Protestan halkıyla eşit olması için Kuzey İrlanda'daki mücadelelerini sürdürmek yolunda hız kesmemişlerdir. Protestanlar üzerinde devam eden pozitif ayrımcılık IRA'nın sesini kolay duyurmasına sebep olacaktır. Kuzey İrlanda ve Britanya hükümetlerinin Katolik halka yapmaya devam ettiği fizyolojik ve psikolojik şiddet politikası IRA'nın örgütünün büyümesini olumlu yönde etkileyecektir (Aktoprak, 2015, s. 341 akt. McEvoy, 2008, s. 36-72). 1968 yapılan hareket tamamen bu zaman ki dönemlere kadar olan siyasi olayları olumlu-olumsuz şekilde yorumlayarak farklı bir boyut kazandıracaktır. 1969 yılına gelindiğinde IRA sesinin duyulmasında doruk noktaya ulaşınca terör olayları da zirveyi görecektir. Her yıl düzenlenen Katolik hakların hiçe sayıldığı diğer yürüyüşlerden daha farklı olarak orantısız şiddet adı altında medya da yankı bulmuştur. 1968-1998 arası yılları kapsayan Troubles (Sorunlar) adlı bir döneme girerek, politik mücadeleye önem verdiği sırada bu yıllar arasında ki saldırılara hazırlıksız yakalanmıştır (Hamit, 2020, s. 32). Sıkıntı yılları olarak adlandırılan dönem 45 sene sürmüş ve sebepleri arasında güç, paylaşılan topraklarda ki eşitsizlik, mezhep ve fakirlik gibi sorunların yanısıra Birlikçiler ya da Milliyetçi olmak gibi sorunlarda yer almaktadır (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2015, s. 11). Can kaybının binlere ulaştığı dönem de insanlar bu yaşanan problemlerin etkisi altında kalmasına sebep olmuştur.

IRA'nın artık fitilini ateşleyen olaylar Kuzey İrlanda'daki Cumhuriyetçilik kavramını tekrar gündeme getirmiştir. 1970'ler de Sinn Fein ile ilişkilerini güçlendiren IRA, 1921'den sonraki en büyük parçalanmayı yine Sinn Fein Kongresiyle gerçekleştirecek ve İrlanda askeri planları biçimlenmeye başlayacaktır. IRA'nın parçalanışı Belfast merkezli yönetim dalında Dublin'de ki Ordu Yüksek Komutası'ndan ayrılıp sorunlar sırasında en aktif grup olan PIRA adının konulmasıyla başlamıştır. Örgütler PIRA kuzeyde, OIRA ise güneyde olmak üzere iki farklı yapı olarak parçalanmıştır. PIRA örgütüne desteğin göç eden İrlandalılar üzerinden geleceği de planlanmıştır. PIRA bazı örgütlerle de daha yakın ilişkiye girmiştir. Örgütler; Bask kökenli bir topluluğun kurmuş olduğu ETA, diğer örgüt FKÖ, son örgüt ise Kolombiya Devrimci Silahçı Güçleri (FARC) denilen Marksist-Leninist devrimci gerilla örgütüdür. PIRA'nın kuruluşunda ve gelişiminde uluslararası yaşanan olay ve ideolojilerden de

etkilenmiştir. İngiltere hükümeti karşı konulamaz şiddet, eylem ve kontrol altına alınamaz güç için 1 Ağustos 1971 tarihinde Alıkoyma (Internment) Yasası adında bir yürürlük ortaya koymuştur (Karadeniz, 2011, s. 144). Yasadan sonra 9-10 Ağustos tarihleri arasında Kuzey İrlanda'da ki sorunlar üzerine İngiliz Ordusu tarafından Demetriüs Operasyonu kurulmuştur. İngiliz devletine karşı Birleşik bir İrlanda için silahlı kampanya başlatan IRA hakkında mahkeme şüpheli 342 kişinin tutuklanmasını ve yargılanmadan hapis cezası içeren harekât Kuzey İrlanda Hükümeti teklifini İngiliz Hükümetine sunmuştur. 1973'ten itibaren Kuzey İrlanda'dan İngiltere'ye taşınan olaylar esnasında 3 milletvekili olmak üzere 100'e yakın insan ölmüştür. 1974 tarihinde İngiltere Hükümeti 'Terörizmi Önleme Yasası' polise ve İçişleri Bakanlığına ayrıcalık yetkiler tanıdığı ve yasanın asıl olan amacı baskı ve susturma olmasıdır (Karadeniz, 2011, s. 155).

Örgütün başladığı tarihten itibaren günümüze de önemli etkisi olan dünya politikaları bulunmaktadır. 1979 Dünya Ekonomik Krizi, 1991'de yaşanan Körfez Savaşı ve Sovyetlerin dağılışı, 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terör saldırıları ve 2003'te ki Irak Savaşı PIRA'nın değişmesinde etkili olan olaylardır (Bayat, 2020, s. 46). Yaşanan ekonomik krizler, savaşlar, ülkelerin dağılması ve terör olayları tek PIRA'yı etkilememekle kalmamış dünya içinde büyük sorunlara sebep olmuştur. IRA'nın bu yıkılıştan sonra ses getiren bir eylem 1984'te İngiliz başbakanı Demir Leydi lakaplı Margaret Thatcher'e yapılan suikast her ne kadar başarılı olamamışsa da, yapılan bu eylem Avrupa'da bölgenin tanınmasını sağlamıştır (Asilalmaz, 2013, s. 123).

Anglo-İrlanda Anlaşması (1985) barış için atılan menfaat ilişkisine dayalıdır. Protestanlar üzerinde İngiltere etki sağlamaya, Dublin'e artık daha yakın olan Kuzey İrlanda ve bu anlaşmayla İngiltere ilk defa İrlanda Cumhuriyeti'ni danışma statüsünde resmen tanıdığıdır. Aralık 1993'te Downing Street Bildirisi yayımlanır. Bu bildirge Kuzey İrlanda da bulunan halkın talep etmesi üzerine kendi haklarını tayin etme hakkı tanınacağını ve Birleşik Krallık'ın sahip olduğu hakların İrlanda Cumhuriyetine verilmesi ilanıdır (Gelişim, 2013, s. 15). Bildiri, birlikçi birkaç siyasi örgütün barış ilan etmesine sebep olmuştur. 10 Nisan 1998'de Hayırlı Cuma Antlaşması (Good Friday) Kuzey İrlanda'nın Belfast şehrinde Milliyetçi ve Birlikçilerin ortak karar aldığı ve kaynaklarda benzeri bir uzlaşmanın daha önce görülmediği anlaşmadır. Antlaşma, Kuzey İrlanda'daki her eve bir nüshası verilecektir. Anayasal 5 hükmü vardır:

- 1) Kuzey İrlanda'nın anayasal statüsü halkın elinde olacak.
- 2)Kuzey ve Güney İrlanda halkı birleşik bir İrlanda isteseydi, oy verirdi.
- 3)Kuzey İrlanda'nın mevcut anayasal konumu Birleşik Krallık da kalacaktır.
- 4)Vatandaşlar kendilerini tanımlarken 'İrlanda ya da İngiltere her ikisinin vatandaşı' olarak kabul edilme hakkına sahip olacaklardır.
- 5)İrlanda devleti Kuzey İrlanda konusundaki toprak talebini düşürecek ve bunun yerine İrlanda ulusunu topraktan ziyade insanlar açısından tanımlayacaktır. Onay ilkesi İrlanda anayasasına dâhil edilecektir (Darby, 2003).

Milliyetçi ve Birlikçi grupların haricinde Kuzey İrlanda'daki başlıca siyasi gruplar Ulster Birlikçiler Partisi, Ulster Demokratik Partisi, İlerici Birlikçiler Partisi, Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu, Kuzey İrlanda İttifak Partisi, Sosyal Demokratik İşçi Partisi arasında imzalanmıştır. Halkoyuna sunulan anlaşma Kuzey İrlanda'da %81 referanduma katılım oranı olup %71,2, referandum katılım oranı %51 olan İrlanda Cumhuriyeti'nde ise %94.39 oranında kabul onayı alan bir anlaşmadır (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2013, s. 37). İlginç bir şekilde anlaşma uzlaşmaya varılsa da ve yaşanan olaylar için çare olması ciddi problemlerle karşılaşılmasına neden olmuştur. Anlaşmaya kapsamında örgüt silah bırakmayı kabullenmişken İngiltere, IRA mahkûmlarını özgür bırakmayı, İrlanda'dan askerlerini çekmeyi ve en önemlisi Kuzey İrlanda'ya bağımsız bir yönetim hakkı onaylamıştır (Dünya Bülteni, 2009). Üç kısımdan oluşan anlaşma:

- İlk bölümde, Kuzey İrlanda'daki demokratik grupları,
- İkinci bölümde, Güney ve Kuzey İrlanda arasında Bakanlar Kurulu kurmak,
- Üçüncü bölümde ise, konsey (Britanya-İrlanda) ve konferansların(hükümetler arası) oluşmasını sağlamaktadır (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2013, s. 39).

Temel üç bölümün dışında mahkûmlar, polis güçleri, haklar, eşitlik ve özgürlükler, adalet hizmetleri vs. gibi konular da yer almıştır. Antlaşmaya rağmen Protestanlar ve Katoliklerin arasındaki güvensizlik problemi tamamen ortadan kalkmamıştır ve radikal partilerin oylarının artması sonucu Parlamento 2000 yılında bir kez ve 2001 yılında da iki kez geçici olarak erteleyip, 2002 de tam anlamıyla dondurulmuştur (Metkin & Çemrek, 2013, s. 289 akt. Sezgin, 2005, s. 35).

2005'in Temmuz ayında IRA silahsızlanma kararını medya aracılığıyla tüm halka duyuruyor ve birkaç terör yanlısı siyasi grup da bu karardan sonra silahsızlanma sürecine gitmektedir. IRA'yı silahsızlandırma iten önemli etken Thatcher döneminde

İngiltere'nin sert durumunu terk etmesi ve haksız mağduriyetler doğurmamak biçimde hedef seçmesi olmuştur (Alptekin, 2018, s. 143). Birleşik Krallık ordusu geri çekilme kararını 2007 yılında Kuzey İrlanda'ya bildirmektedir. IRA yaşanan bu tatsızlıklara yapılan şiddetlere ve terör eylemlerine rağmen tamamen etkisini yitirmemiştir. Örgütün kuruluş amacından her ne kadar taviz vermemiş olsada yapılan uluslararası ve lojistik ağının çökertilmesi sebebiyle savaşıma imkanı kısıtlanmış, oluşan uygun durumlarda Sinn Fein'in önceliği ele almasına izin verilmiş ve Britanya devletinin gerçekleştirdiği masada IRA'nın terör kampanyası sonlandırılmıştır (Alptekin, 2018, s. 144).

2.3.3. Sinn Fein ve IRA'nın Kurulmasında Etkili Liderler

Sinn Fein'in erken tarihi, İrlandalılar Partisi lideri olan Arthur Griffith ile bağlantılıdır. Arthur Griffith tarafından Ekim 1902 tarihinde Dublin merkezli toplantıda kurulan Sinn Fein siyasi partisi, İngiliz yönetimine karşı pasif direniş, vergilerin kesilmesi, İrlanda yönetim konseyi ve ulusal mahkemelerin kurulmasını istemiştir. Old Castle'da basılan gazete isminden esinlenmiştir. Anlamı "*Biz Kendimiz*"dir olan partinin hedefi İrlanda bağımsızlığının mücadelesidir. İrlanda'nın Birleşik Krallık yönetiminden ayrılması ve bağımsızlığını duyurması 1905 yılında Sinn Fein'in kurulmasıyla beraber gerçekleşmiştir. İrlanda halkı namına İrlandalıların egemenlik kuracağı bağımsız İrlanda hükümetini kurmayı hedefleyen parti ilk kurulduğu sıralarda toplum tarafında desteklenmiştir. Bunun esas sebebi ise yüzyıllardır devam eden İngiliz egemenliği çatısında görmüş oldukları zulüm politikalara siyasi boyutta seçenек konulmasıdır. Ancak netice İrlanda'nın belli bir kesiminin İngiliz hükümetine karşı bağımsızlığını duyurması kanlı çatışmalarla bitmiştir. Nisan 1916 tarihinde IRB önderliğinde Paskalya Ayaklanması çıkacak savaşın niteleyicisidir. Bu ayaklanmanın neticesinde vicdanları etkileyecek düzeyde yapılan idamlar İrlanda Milliyetçiliğinin gelişmesine ciddi katkılar da bulunmuştur. İrlanda da ise başarısız Paskalya Ayaklanmasının meyvelerini Sinn Féin toplamıştır (Özçığatay, 1998, s. 68).

1918'de yapılan seçimlerde İrlandalıların büyük kesimi, genel seçimlerde, Sinn Fein partisine oy vererek İngiliz baskısına mahsur kalmıştır. 1918 seçimlerindeki zaferden sonra Cumhuriyetçiler Eamon de Valera'nın önderliğinde bir paralel hükümet kurdular.

Ocak 1919 yılında Sinn Fein özgür İrlanda Partisi kurarak İrlanda Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsız yönetim, mahkeme ve bakanlıklar kuruldu. Bunun üzerinde aynı dönemde Savunma Bakanlığına bağlı bir

Cumhuriyet Ordusu haline gelmiştir. 1919 Ocak ayında Sinn Fein bağımsız bir İrlanda parlamentosu kurduğunu ve İrlanda Cumhuriyeti'nin egemenliğini ilan etmiştir (Sarp, 1998, s. 3). Bu gelişmelere karşı İngiliz yönetiminin cevabı, ilan edilen bütün kurum-kuruluşları engelledi ve İrlanda demokrasisine savaş açtı. İrlanda da bulunan Dublin, Belfast ve Cork vilayetlerindeki tüm IRA üyelerini katletti. İrlanda'nın büyük kısmında savaş yasaları ilan edildi, fabrikalar, yollar, köyler ve fabrikalar olmak üzere yakıldı, yıkıldı. Hapishanelerde bulunan mahkûmların çoğu öldürüldü ve toplama kamplarında zulümler yapıldı. 1919 yılından itibaren seçimlere giren Cumhuriyetçi Siyasi Parti (Sinn Fein), İrlanda Parlamentosunu gayrimeşru olarak nitelendirip, bu dönemden sonra seçimlere girerek kazandığı koltuklara oturmayarak Parlamento'ya bir karşı çıkış sergilemiştir. Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi (SDLP) karşısına büyük bir rakip olarak çıkmıştır (Aktoprak, 2009, s. 205).

İrlandalı liderler ile görüşme sağlayan İngiltere yönetimi teklif ettiği esaslar gereğince, IRA silahlanmayı bıraktı ve 1921'de ateşkes ilan edildi. İlerleyen dönemlerdeki toplantılarda İrlanda'nın ayrılmasını ancak bölünme sonucunda kabul edileceği bir anlaşma yapıldı. 1922 yılında IRA'da İrlanda Meclisi gibi taraflara ayrıldı ve iç çatışmada IRA, İrlanda'nın hepsinin özgürlüğü ile birleşik bir İrlanda'yı savundu (Sarp,1998, s. 3). Önceden aynı kulvarda yer alan insanlar, tüm iç savaşların trajedisini yaşayarak birbirlerine karşı vahşi davranışlar sergilediler. 1927 tarihinde De Valera'nın Fianna Fail adlı partiyi kurması Sinn Fein'inin sonunu getirmiştir. Ancak 2. Dünya Savaşı'ndan tekrar bir girişim oldu ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun yasal kolunu meydana getirdi (Büyük Larousse Cilt 20, 1986). Bu ordunun temeli cumhuriyetçi ve birlikçi olan Fenian Brotherhood'a kadar uzanmaktadır.

IRA ve Sinn Fein hem tarihsel hem de düşünsel manada birbiri ile sıkı bir bağ bulunmaktadır. IRA'nın silahlı bir yapı olması halkın desteğinin önüne geçmiştir. Sinn Fein bunun için destekleyici bir alt yapı konumundadır. 1948'den itibaren bu düşünce eyleme aktarılarak IRA'nın üst kademelerinde görevli kişiler partinin başına geçmiştir (Feeney, 2002, s. 161). Ayrıca parti bu durumun seyrine mâni olmayarak, tekrardan etkin hale gelme ihtimalindedir. 1956-1962 yılları arasında Kuzey İrlanda'da IRA silahlı eylemlerde bulunmuş ve eylemler başarısız olmuştur. Bundan dolayı Sinn Fein ve Cumhuriyet Ordusu'nun büyük bir kısmı ayrılmıştır (Feeney, 2002, s. 161). Sinn Fein'de 1948-1960 arasında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler nicel olarak ifade edilebilir. Üye sayısında herhangi bir değişim görülmemiştir. Ancak ideolojik manada

radikal değişimler söz konusudur. Sinn Fein ve Cumhuriyet Ordusu konjonktürün getirdiği sömürge fikrini karşı oluşları ve buna benzer eylemler değişime etki eden süreçlerdir (Öncü, 2019, s. 41). Görüşü sol tarafa yakın olan parti sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve barınma hakkı vb. gibi kamusal alanlarda iktisadi politikalar düzenlemiştir. IRA ve Sinn Fein'in bu yönde ilerlemeleri siyasal ve askerî açıdan bir gelişme göstermemiştir. Bundan dolayı Sinn Fein ve IRA için köklü bir değişim yapılması şart olmuştur. İlerleyen yıllarda yönetim kadrolarında değişikliklerin yapılması 1970'lerde ilerlemeye olanak sağlayacaktır (Öncü, 2019, s. 42). Bununla birlikte sol görüşler çoğalınca eski IRA militanı Gerry Adams'ın 1983'te Sinn Fein lideri olması milliyetçi tarafa daha meyilli hale gelmiştir ve örgütü barışa sürükleyen politikalar izlemiştir (Şöhret, 2009, s. 69).

2.3.3.1. Arthur Griffith

Dublin'de 31 Mart 1871 yılında doğmuş ve 12 Ağustos 1922'de hayatını kaybeden İrlandalı milliyetçi, gazetecidir. İrlanda bağımsızlığı için mücadele veren lider Sinn Fein partisinin kurucusudur. IRB'nin üyesi olan Griffith devrimci milliyetçilerle yakındı. Kültürel milleyetçilikle ilgilenen Griffith, İrlandalı çevresinin öz saygılarını tekrardan kazanmalarını sağlayacak adımlara öncülük etmiştir (The Editors of Encyclopaedia Britannica). Ayrıca, dil, tarih ve edebiyatlarını iyi öğrenmeleri bundan keyif almaları için uğraşlar vermiştir. Dağınık olan edebi ve siyasi grupları toplayarak teşkilat kurmayı hedeflemiştir. İrlanda'da bulunan İngiliz zorunlu askerliğine karşı çıkardığı kampanyalar sayesinde popülaritesini arttırmayı başardı (Central Statistics Office).

1896-1898 yılları arasında Güney Afrika'da bir madenci ve gazeteci olarak görev yaptı. Ardından yurduna dönüş yaparak yirmili yaşlarının ortalarında arkadaşı William Rooney ile “*Birleşik İrlandalılar*” adlı haftalık gazetenin düzenlenmesini yapmıştır (The Editors of Encyclopaedia Britannica). 1899 yılında Dublin'e geri döndüğünde, katkıda bulunanlar arasında Patrick Pearse, Maude Gonno ve Roger Casement'in isimlerinde yer aldığı United Irishmen adlı haftalık olarak yayınlanan milliyetçi bir gazete kurmuştur (Irish Central, 2021). Ardından Sinn Fein, Eire ve Nationality gazetelerinin editörlüğünde yer almıştır. Adam Griffith araştırmalarında daha çok Macaristan-Avusturya hükümetini incelemiştir ve Macaristan'daki halk direnişine beğeni duymuştur. Ayrıca Macaristan ile yazdığı “*Macaristan'ın Dirilişi*” adlı kitabında Avusturya-Macaristan ilişkilerini bütün boyutuyla irlemiştir ve ele aldığı konunun

Birleşik Krallık-İrlanda çözümü için örnek olacağını belirtmiştir (Griffith, 1918). Avusturya ile Macaristan 1867 yılında imzalanan antlaşmayla beraber ikili monarşik yapı kurmuşlardır ve antlaşmaya göre krallığın biri Budapeşte diğeri ise Viyana’da iki başkentli olarak yönetilecektir (Kwok, 2003). Adam Griffith’e göre, bu sistemi İrlanda ve Birleşik Krallık için bir örnek teşkil etmiştir. Bunun üzerine Griffith’inin düşünceleri, Dublin’de yaşayan entelektüeller tarafından destek görmüştür (Kaya, 2013, s. 45).

1903’de Griffith ve milliyetçi bir grup, Britanya Kralı 7. Edward’ın İrlanda’ya yapacak ziyaretini protesto etmek üzere Ulusal Konsey (National Council-NC) adında örgüt kurmuşlardır (O Broin, 2009, s. 177). 7.Edward’ın ziyaretinin ardından sonlanması için kurulan NC, beklenmedik bir boyutta destek alınca yoluna devam etmiştir (Kaya, 2013, s. 46). Şiddete dayalı ayaklanmayı reddeden Adam Griffith, gazetesini Sinn Fein partisine destek toplamak amacıyla kullanmıştır. 28 Kasım 1905 tarihinde parti, mevcut İrlandalı milletvekilleri Westminster’den çekilmesi doğrultusunda İrlandatoplumunun kendi kendisini yöneten bir devlete sahip olabileceğini ayrıca, İrlanda’nın Birleşik Krallık ithalatını vergilendirerek adil bir ulusal ekonomiye sahip olacağı ilkesi üzerine kurmuştur (Irish Central, 2021).

1912 yılında parlamentoya sunulan ve İrlanda’nın belli bir kesimine özerklik tanınmasını isteyen Yönetmelik Özerklik Yasası’na İrlanda’yı böldüğü gerekçesiyle karşı çıkmıştır (Öncü, 2019, s. 43). Yine aynı dönemde kurulan Ulster Gönüllüleri adlı örgüt İrlanda’yla Birleşik Krallık’ın birliğini savunmuştur. Bunun üzerine Griffith bu örgütün yapabileceği şiddet eylemlerine karşı çıkmak üzere İrlanda Gönüllüleri’nin örgütlemesine destekçi olmuştur (Öncü, 2019, s. 44). Ayrıca, 1913 yılında İrlanda Gönüllü birliğine katılarak Howth silah kaçakçılığında da yer aldı (Irish Central, 2021). Fakat Paskalya Ayaklanması’nda bulunmamasına karşı yinede tutuklandı ve sebebi İrlanda halkının ve yönetimin Sinn Fein partisinden ilham aldığını düşünmeleridir. Bu dönemlerde hızla genişleyen parti, daha çok duyulmak için politikalarında değişiklik yapmıştır. Adam Griffith, serbest kaldıktan sonra Ekim 1917 yılında Başkan Yardımcısı olarak Eamon de Valera’nın Başkanı olması için kenara çekilmiştir.

Haziran 1918 tarihinde, Doğu Cavan ara seçimlerinde Adam Griffith Sinn Fein’den milletvekili seçilmiştir. Aynı dönemde Genel Seçimlerde koltuğu elinde tuttu ve Tyrone Kuzey Batı koltuğuna geri döndü (Central Statistics Office). Aralık 1918 tarihli seçimlerde partinin büyük bir başarı kazanmasıyla birlikte Avam Kamarası’nın İrlandalı üyeleri Dublin’de kendi meclisleri Dail Eireann’ı (İrlanda Meclisi) oluşturdu.

ve Griffith'in planının da ötesine geçerek İrlanda Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan ettiler (Öncü, 2019, s. 44). De Valera cumhurbaşkanlığına, Griffith ise başkan vekilliğine getirilmiştir. 1919-1920 yılları arasında Adam Griffith, De Valera'nın Kuzey Amerika'da bulunmasından faydalanarak, yönetimi Collins ile beraber yürüterek Birleşik Krallık'a karşı pasif direniş programını uygulamıştır (Coogan, 2006, s. 9). 1921 Ekim aylarında Londra merkezli özerklik müzakerelerinde Griffith ve Collins beraber gitmiştir. İrlanda heyetine başkanlık etmeyi isteksiz de olsa kabul etti ve bu görüşmelerin sonunda Ulster bölgesindeki altı vilayetin İngiltere'ye bağlı kalması şartıyla dominyon statüsündeki Serbest İrlanda Devleti'nin kurulmasını öngören İngiliz-İrlanda Antlaşması imzalandı (Öncü, 2019, s. 44). Griffith, İngilizlerin şartını kabul eden ilk delege olmuştur. İngilizlerin dayattığı şartlara karşı çıkan De Valera ise anlaşmanın 7 Ocak 1922'de Dail Eireann'de onaylanması sonucunda istifa etmiştir (Öncü, 2019, s. 44). Stres ve aşırı çalışmadan dolayı bitkin düşen Griffith, 12 Ağustos 1922'de hayatını kaybetmiştir (Colum, 1959, s. 22).

2.3.3.2. Michael Collins

16 Ekim 1890 yılının Perşembe günü dünyaya gelen Michael Collins, İrlanda'nın County Cork şehrinde doğmuştur (Forester, 2006, s. 21). 8 çocuklu bir ailede doğan Collins, ailenin en küçük bireyi idi. 1874 yıllarının başında Londra'ya giderek bir Amerikan Bankası'nda işe başlamış, öncesinde ise İngiliz posta servisinde çalışmıştır (Central Statistics Office). Londra'da Gaelic Athletic Association (GAA) üyesi olmuştur ve Gal Birliği'ne katılmıştır (Coogan, 2002, s. 5). Daha sonra IRB'nin üyesi olmuştur. 1906-1916 yılları arasında İrlanda'ya dönene kadar Londra'da katiplik yapmıştır (Central Statics Office). Collins, Ocak 1916 yılında İrlanda'ya dönmüş ve Paskalya Ayaklanması'nda savaşarak esir alınmıştır (The Editors of Encyclopaedia Britannica). Collins, Paskalya Ayaklanmasının liderlerine (Count Plunkett ve Joseph Mary Plunkett) finansal danışmanlık yapmıştır. Collins ayaklanmada sırasında silahlar hazırlamış ve aynı zamanda askeri talim gibi görevlerde yer almıştır (Öncü, 2019, s. 43). Paskalya Ayaklanması Collins'in, milli sahada yer almasının nedeni olmuştur. Ayaklanma günü Dublin'de Genel Posta Ofisi'nde bulunmaktadır ve burada Patrick Pearse, James O'Connolly ve diğer liderlerle tanışmıştır (Coogan, 2006, s. 5). Ayaklanma başarısız olunca tutuklandı ve hapsedildi Aralık 1916'ya kadar Frongoch toplama kampında tutuldu. İrlanda yönetimi ayaklanmanın nedeni olarak Sinn Fein'i

suçlamıştır. Bununla birlikte ayaklanmaya destek olanlar partinin imajını kurtarmak amacıyla toplandılar ve Ekim ayının 1917 tarihinde Collins'i partinin lideri seçmişlerdir.

1914-18 yılları arasında (I.Dünya Savaşı ve sonrası), Michael Collins, ada halkının kontrolünü sağlayan bağımsızlık taraftarlarının askeri yönetici olmuştur (The Editors of Encyclopaedia Britannica). Collins 1918'de yapılan genel seçimlerde, South Cork'taki koltuğa geçmiştir. Genel seçimlerin sonrasında İçişleri Bakanı ve sonrasında Maliye Bakanı görevlerine getirildi, bu görev ile birlikte cumhuriyetçi yönetimi finanse eden son derece başarılı olan Dail kredisini düzenlemiştir (Never Such Innocence). Michael Collins, IRA liderliği ve İrlanda Bağımsızlık Savaşı esnasında İngiltere'ye karşı yapmış olduğu kampanya süresinde İstihbarat Direktörü olmuştur. Ayrıca Collins, mertebesi üst düzey olan İngiliz hedeflerine suikast düzenlemekle görevlendirilem bir 'manga' grubunu yönetmiştir ve 21 Kasım 1920'de bu kampanya Kanlı Pazar hadisesi ile sonuçlanmıştır (Öncü, 2019, s. 44).

Temmuz 1921 tarihinde İngiltere ile ateşkesinin ardından Collins ve Eamon de Valera, cumhuriyetçi İrlanda'da da bulunan en güçlü liderler arasında yer almışlardır. Dail kabinesi tarafından Londra'da barış şartlarını görüşmek üzere gönderilen beş tam yetkiliden birisidir. Aralık 1921 yılında Eamon de Valere, Londra'da ki ilk görüşmelere katılmış ve sonrasında Collins, Aralık 1921'de İngiliz-İrlanda Antlaşması'yla neticelenen İrlanda delegasyonuna öncülük etmiştir (Never Such Innocence). Collins'in ikna ediciliği, Dáil'deki küçük bir çoğunluk tarafından antlaşmanın kabul edilmesine sebep oldu ve başkanlığında geçici bir hükümet kuruldu, ancak etkili yönetim, antlaşma karşıtı cumhuriyetçilerin isyankar faaliyetleri tarafından engellenmiştir (The Editors of Encyclopaedia Britannica). 1922 yılının başlarında başkan olduğu süre zarfında geçici bir hükümet kurulmuş, fakat kısa süre sonra hükümet tarafından yıkılmıştır.

Dublin'deki Dört Mahkemeyi ele geçirmeye çalışan IRA isyancıları iç savaşa neden olana kadar eski yoldaşlarına karşı harekete geçmekten kaçınan Collins, 1922 yılının ortalarında ordunun konutasını üstlenmiştir ve başkomutanı olarak görev almıştır (Never Such Innocence). Bu olayların ardından beş hafta sonra, askeri teftiş denetlemesi sırasında 22 Ağustos 1922'de Michael Collins Cork Kontluğu'nda bir pusuda antlaşma karşıtı isyancılar tarafından vurularak öldürülmüştür (The Editors of Encyclopaedia Britannica & Never Such Innocence).

1916'dan 1922 yılına kadar süren son savaşlar sırasında Collins, bir dizi kilit rol oynadı: askeri stratejist, maliye bakanı ve anlaşma müzakerecisi (Never Such Innocence).

2.3.3.3. Eamon De Valera

İrlandalı devrimci lider ve devlet adamı olan de Valera, 14 Ekim 1882 yılında New York'ta doğmuştur (Encyclopedia, 2018). Babasının yaşamını yitirmesinin ardından İrlanda'ya (Limerick) akrabalarının yanına yerleşerek. İrlanda Ulusal Üniversitesi'nde matematik okumuştur (Dwyer, 1980, s. 2). Matematik öğretmeni ve İrlanda dil hareketinin hevesli bir destekçisi oldu. 1908'de İrlanda'ya olan bağlılığını simgeleşiren Gal Birliği'ne katılmıştır (Clare Country Library).

Üniversite de öğretim görevlisi olan de Valere, 1913 yılında Savunma Kuvvetleri'nde yer almıştır (Uachtaran Na Heireann, 2014). Temmuz 1914 tarihinde Asgard'dan gelen silahların çıkarılmasına katılarak mücadelelerde yerini almaya başlamıştır (Clare Country Library). Paskalya Ayaklanması esnasında Boland's Bakery'de komutan olan Eamon de Valera; teslim olmasının ardından ölüm cezasına çarptırıldı, fakat Amerika doğumlu olmasından dolayı cezası muhabbet olarak değiştirilmiştir (Encyclopedia, 2018). Hapishanede bulunduğu dönemlerde liderlik özelliklerini göstermeye başlamıştır. Haziran 1917 yılında Dartmoor hapishanesinden serbest bırakıldıktan sonra, Doğu Clare'de Sinn Féin'inde yerini alarak hemen ara seçimi kazandı ve Ekim 1917 tarihinde Sinn Féin partisinin ve İrlanda Gönüllüleri'nin başkanı seçilerek, 1 Nisan 1918'de ilk Dail'in başkanı oldu (BBC, 2014).

Şubat 1919'da Lincoln hapishanesinden kaçmasının ardından İrlanda Meclisi başkanı oldu (Öncü, 2019, s. 42). 1919 yılının Haziran ayında De Valera, İrlanda davasında çok fazla sempati ve mali destek kazanarak ABD'ne gitti ve burada İrlanda Cumhuriyeti'ni tanıtmayı başaramadı, ancak orada 5 milyon dolar fon toplamıştır (BBC, 2014). Aralık 1920'de ise Britanya ile olan gerilla savaşının son aşamasında Amerika'dan İrlanda'ya döndü yokluğunda IRA'ya başkanlık eden Michael Collins ile beraber İngiltere'ye karşı olan İrlanda Kurtuluş Savaşı'na liderlik etti (Encyclopedia, 2018 & Öncü, 2019, s. 42). De Valera, 1921'in Temmuz ayında İngilizlerin sunmuş olduğu ateşkes tekliflerini kabul ederek, barış anlaşmasını görüşmek üzere Londra'ya bir heyet göndermiştir (BBC, 2014). İngilizler, Britanya İmparatorluğu ile dış ilişki içinde bir İrlanda cumhuriyeti için uzlaşma planını kabul etmeyi reddetti ve bunun

yerine İrlanda için egemen olma statüsü ve sadık Kuzey İrlanda için dışlanma hakkı teklif etti (The Ultimate History Project).

6 Aralık 1921 tarihinde Anglo-İrlanda Antlaşması'nın imzalanmasına yol açan müzakereler başlamıştır. Antlaşma 7 Ocak 1922'de Dail'de 64 lehte ve 57 aleyhte kabul edilmiş ve antlaşmanın bir rakibi olarak de Valera, istifasını Dáil'e sundu (Uachtaran Na Heireann, 2014). Ardından Arthur Griffith, de Valera'nın yerine Başkan seçildi. Michael Collins yönetimindeki antlaşma taraftarı Geçici Hükümet ile muhalifleri arasındaki 1922-1923 İç Savaşı sırasında de Valera, antlaşma karşıtı Cumhuriyetçileri destekleyerek, Cumhuriyetçiler tarafından de Valera'nın başkan olduğu bir 'Acil Durum Hükümeti' kurulmuştur. Ardından Mayıs 1923'te Cumhuriyetçiler ateşkes ilan etti ve direniş sona ermiştir (Clare Country Library). De Valera, 15 Ağustos 1923'te Ennis'te bir konuşma yapmak üzereyken Kamu Güvenliğı Yasası uyarınca tutuklandı ve Temmuz 1924'e kadar hapiste kalmıştır, buna rağmen, Clare 27 Ağustos'ta yapılan genel seçimde de Valera'yı anketin başına getirmiştir (Gwynn, 2022). 1923 yılında De Valera, aktif siyasi kariyerinin geri kalanında Clare'i temsil etmeye devam etti. Bağımsızlık Savaşı'nı sona erdiren Anglo-İrlanda Antlaşması'nın bir parçası olarak, Oireachtas'ın tüm üyeleri Büyük Britanya Kralı'na bağlılık yemini (sadakat yemini) etmek zorunda kaldılar. 1925 yılının son çeyreğinde de Valera ve IRA bu konuda karşıt taraflarda olduklarını farkederek Sinn Fein'in ikiye bölünmesine neden olan durumdur (Britannica, 2022). De Valera, yeminin kaldırılması durumunda Dail Eireann'da oturacağını öne süren açıklamalar yapmıştır.

1926 yılına gelindiğinde aşırı Cumhuriyetçilerden kopan de Valera, Fianna Fail isimli bir anayasal muhalefet partisi kurarak 1927'de Dail'e girmiştir (Encyclopedia, 2018). Mayıs ayında kurulan bu siyasi partinin amaçları aşağıdaki maddelerde yer almaktadır (Clare Country Library):

1. Cumhuriyetçi bir Birleşik İrlanda kurmak.
2. İrlanda Dili'ne sahiğ çıkarak restore etmek ve İrlanda kültürünü geliştirmek.
3. Herkese eşit fırsat imkanı sunan sosyal bir sistem geliştirmek.
4. İrlanda'da adaletli arazi dağıtım sistemine sahip olmak.
5. İrlanda'yı tarım ve diğler endüstriler arasında uygun bir denge ile mümkün olduğunca kendi kendine yeterli hale getirmektir.

1932 yılında yapılan seçimlerde kazanan parti, on altı yıl sürecek bir hükümetin başlangıcı olmuştur ve Eamon de Valera İrlanda'nın başbakanı olmuştur (BBC,2014). De Valera, Başbakan olarak anlaşmanın getirdiği son kısıtlamaları kaldırarak, İngiltere'ye yapılan arazi ödemelerini reddetmiştir. İki ülke arasında ekonomik savaş meydana gelmiştir ve bu sayede İrlanda ekonomik olarak kendi kendine yetme planlarını sürdürmesini sağlamıştır. Ayrıca hükümetin sosyal hizmetlerini genişletmiş ve devlete yapılan tehditleri bastırmıştır. 1937 Haziran'ında İrlanda, egemen ve demokratik Eire Devleti getiren yeni bir anayasa düzenlemiştir (Encyclopedia, 2018). 1948 yılına gelindiğinde de Valera seçimleri kazanamamıştır ancak 1949'da İrlanda Cumhuriyeti kurulmuştur (Öncü, 2019, s. 42). 1951-1954, 1957-1959 yılları arasında başkanlık, 1959-1973' de cumhurbaşkanlığı yapmıştır (Gwynn, 2022).

1975 yılında yani 92 yaşında hayatını kaybeden, Eamon de Valera hayatının büyük kısmını İrlanda bağımsızlığı için adamıştır (Clare Country Library).

2.3.4. IRA'nın Hedefinde Bulunanlar ve Örgüt Yapısı

1958 yılında başlayan Fenian Hareketi, İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik Derneği ve Paskalya Ayaklanması ile gelen geleneğin devamı niteliğinde olan IRA 1919 tarihinde ulusal kurtuluş hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Savaşın sonlarına doğru ise radikallerin bir araya geldiği bir yapı haline dönüşmüştür (Northern Ireland, 1995). İlk başlarda İngiltere ile yapılan anlaşmaya verilen ödünlere sebebiyle karşı çıkmıştır. Özellikle, Kraliyete bağlılık yemini, İrlanda'nın egemenlik statüsü ve diğer verilen ödünlere karşı çıkmışlardır. Böylelikle kanlı iç savaşta anlaşmaya karşı olan grubun bir üssü olmuştur. IRA, bu tarihten sonra yeraltı görünümü alarak İrlanda siyasetinde alışagelmışin dışında bir hal alırken şekil değişikliği ile Kuzey İrlanda'da protesto ve eylemler yapmaya başlamıştır. ABD ve İrlanda'daki taraftarların desteği ile kaçırılan silahları kullanan IRA, 1950-1960 yıllarında güç boşluğundan ve Katolik nüfusun güvenlik arayışından da yararlanarak gücünü arttırmıştır.

1970 Belfast merkezli liderlik kolu Dublin merkezli Ordu Yüksek Komutasından ayrılarak PIRA kurmuştur. Bu tarihten itibaren PIRA Kuzey İrlanda'daki çatışmaların önemli bir kolu olmuştur. Örgütün resmi rakamlara nazaran aktif olarak sayılabilecek yaklaşık 2000-3000 üyesi olan örgütün eyleme hazır 500 üyesi bulunmaktadır (Alptekin, 2001, s. 45). Örgüt tek ve bütün olarak görüne de birçok alt gruptan oluşmaktadır. Başarısızlıklar çoğaldıkça gruplar ayrışmakta ve başka örgütler ortaya çıkmaktadır. Silahlı mücadeleler ABD'de bulunan İrlanda diasporasındaki halk ve sempatanlar

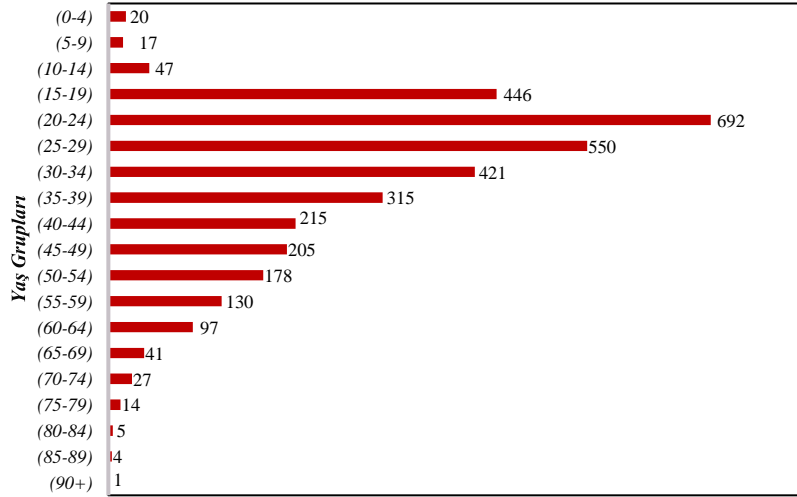
destelemektedir. Bunların içinde NORAID (İrlanda Kuzey Yardım Komitesi) en çok desteği sağlamaktadır (Northern Ireland, 1995). Amerika da yer alan İrlandalıların nüfusunun yaklaşık 40 milyona ulaştığı iddialarının olduğu düşünülürse desteklerin ve yardımların boyutu tahmin edilebilmektedir. ABD’de bulunan İrlandalıların bölgedeki radikal gruplara yardımı yeni bir olay olmuş olmasa da İrlanda’nın kurtuluşu açısından önemli bir destektir. 1970 tarihinin başlarından bu yana maddi destekte bulunan bir fon bile bulunmaktadır. Bunların dışında küçük büyük kuruluşlar doğrudan yardım da bulunmakla birlikte desteklemektedirler. Ayrıca, Beyaz Saray ve Kongre gözetiminde lobicilik yöneten derneklerde oldukça fazladır. Bunların haricinde, Libya yönetimi de IRA’ya destek vermektedir. Fakat Libya’nın desteği çok sınırlıdır. IRA’nın desteğini aldığı bir ülke de İrlanda’dır. Güney sınırda destekçileri bulunan IRA bu durumdan dolayı hem lojistik destek sağlamakta hem de maddi kaynak oluşturmaktadır. IRA’nın güçsüzleşmesi Serbest İrlanda Cumhuriyeti ile İngiltere arasında uzlaşma sağlanmasına neden olmaktadır. İngiliz güvenlik güçlerine göre hırsızlık, kaçakçılık, haraç ve Avrupa kaçak silah pazarları IRA’nın silah ve mühimmat açısından önemli kaynaklardır. Bunların yanı sıra, IRA asıl gelirini topladığı bağış ve haraçlardan sağlamaktadır. IRA’nın illegal usullerle finans ettiği gelir tahmini 15 dolardır (Alptekin, 2001, s. 46).

Yöntemleri açısından PKK benzeri bir terör örgütü olmuş olsa da IRA, PKK’ya nazaran daha inisiyatiflidir. PKK, çocuk, genç, yaşlı, suçsuz veya sivil dinlemeden bomba eylemlerinde bir sürü insanın hayatını katletmiştir. IRA cephesinde ise durum biraz daha yönetimle alakalıdır. IRA’nın eylemlerini yaptığı kişiler genellikle İngiliz güvenlik güçlerine mensup veya aktif olarak IRA karşıtı mücadele eden Protestanlardır. 1997 yılında IRA’nın Manchester’da yaptığı bomba eyleminde bombayı yerleştirdikten sonra hemen ardından güvenlik güçlerini arayarak yerleştikleri yerin yaklaşık koordinatlarını vererek civarda bulunan sivilleri uzaklaştırarak eylemi gerçekleştirmiştir. Böylelikle patlamanın ardından bir kişinin bile can sağlığında tehlike yaşanmamış fakat büyük ölçüde maddi hasar oluşmuştur. IRA ile PKK arasındaki diğer ayrım ise IRA’nın halk desteği almasıdır. Moxon Browne’ye göre özellikle kırsal kesimde bulunan halkın daha çok desteğini almış ve Protestanların eylemlerinden çekinen halk IRA’nın sahip çıkacağı düşüncesiyle desteklerini azaltmadılar (Browne, 1981, s. 151-152). IRA’yı bölgede meşrulaştıran en önemli etken, IRA’nın etrafındaki terör örgütlerinin bölgedeki varlığı olmasıdır. Bu hususta İngiltere ilk olarak IRA’nın

meşrulaşmasını sağlayan örgütleri temizlemek olmuştur. Bu konuda İngiltere'nin yavaş tutumu IRA'nın gücüne güç katmasına neden olmuştur.

IRA'nın kullandığı yöntemler arasında bir diğeri ise, sıradan kişiler ve kitlelerden ziyade toplumda tepkiye sebep olan isimleri, tanınmış kişileri ve mezhep çatışmasında alenen taraf olmuş kitleleri hedef olarak belirlemesidir. Ayrıca, IRA İngiltere'yi güç durumunda bırakarak güvenlik güçlerinin geri çekmesini sağlamak neticesiyle terör eylemlerine İrlanda dışında da devam etti. İngiltere'de yaklaşık 100'den fazla kişinin hayatına sebep olan IRA'nın kurbanları arasında milletvekilleri de yer almaktadır. IRA'nın Kuzey İrlanda ve İngiltere dahil olmak üzere eylemleri sonucunda yaklaşık 3500'ün üzerinde hayat kaybına neden olmuştur. Özellikle Belfast (Kuzey İrlanda başkenti) şehrinde 1 bin 521 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmışken, Kuzey İrlanda'da bulunan diğer bölgelerinde 1 bin 697, İrlanda Cumhuriyeti 105, Britanya da 125 ve diğer Avrupa ülkelerinde de 18 kişinin ölümü gerçekleşmiştir ve bunların 3 bin 145'i erkek olup 321'isi ise kadındır (Johnston, 1998). Ayrıca Grafik 2'de en fazla ölenlerin yaş aralığının istatistiksel verisi 20 ile 24'tür. Tablo 8'de ise, IRA'nın seçtiği kurban listesinin nelerden olduğunu göreceğiz.

Grafik 2: Ölenlerin Yaş Aralığı

Kaynak: https://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/past/troubles/troubles_stats.html

Tablo 7'de kayıplar görülmektedir.

Tablo 7: 1969-2010 Yılları Arasında Kuzey İrlanda Terörizm Eylemleri ve Çatışmalarındaki Can Kaybı

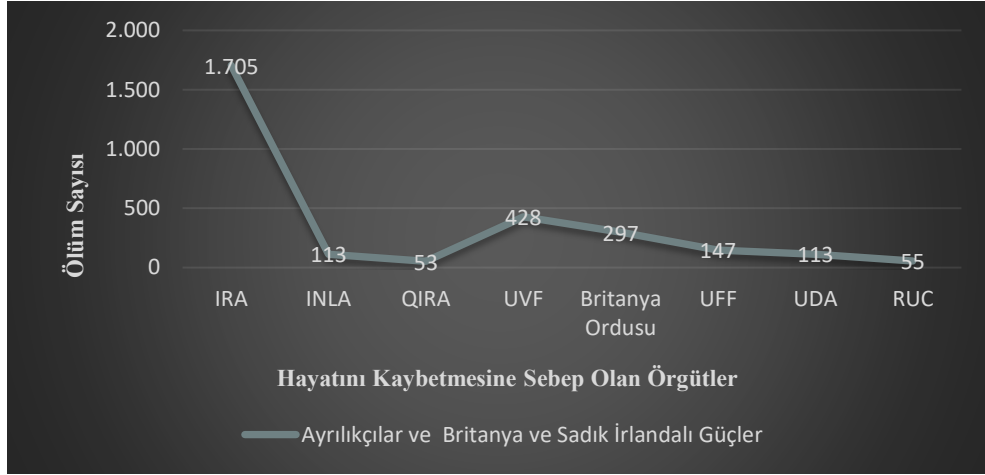
Yıl	Sivil	Britanya Güvenlik Güçleri	Cumhuriyetçi Paramiliter Unsurlar	Loyalist (Sadık) Paramiliter Unsurlar	İrlanda Güvenlik Güçleri	Toplam
1969	12	2	1	1	-	16
1970	17	2	6	-	1	26
1971	89	60	20	2	-	171
1972	249	148	70	11	1	479
1973	119	82	37	15	-	253
1974	191	73	23	7	-	294
1975	174	35	24	27	-	260
1976	207	61	17	9	1	295
1977	49	50	6	6	-	260
1978	40	35	7	-	-	82
1979	38	76	7	-	-	121
1980	34	37	6	2	1	80
1981	42	51	18	2	-	113
1982	36	58	10	5	1	110
1983	34	39	8	2	2	85
1984	22	32	13	1	1	69
1985	17	31	7	1	1	57
1986	27	25	7	2	-	61
1987	41	29	24	4	-	98
1988	38	46	15	5	-	104
1989	30	40	3	3	-	76
1990	36	34	8	3	-	81
1991	52	24	15	5	-	96
1992	58	11	17	3	-	89
1993	62	18	6	2	-	88
1994	48	7	3	6	-	64
1995	6	1	1	1	-	9
1996	6	1	8	2	1	18
1997	12	5	2	3	-	22
1998	46	2	2	5	-	55
1999	5	-	2	1	-	8
2000	8	-	1	10	-	19
2001	9	-	-	7	-	16
2002	9	-	-	2	-	11
2003	4	-	1	5	-	10
2004	3	-	-	1	-	4
2005	6	-	1	1	-	8
2006	3	-	-	-	-	3
2007	-	-	2	-	-	2
2008	-	-	-	-	-	0
2009	-	2	-	-	1	3
2010	-	-	1	-	-	1
Toplam	1.879	1.117	399	162	11	3.568

Kaynak: Alptekin, 2001, s. 66-67.

Tablo 7’de IRA terör örgütünün yaptığı eylemler sonucunda yıllara göre hayatını kaybeden kişilerin sayısı yer almıştır. En fazla can kaybı 1976 yılında gerçekleşmiş olup 2000 senesinden sonra eylemlerde bir nebze de olsa azalma gözlemlenmiştir. Sanchez –

Cuenca ve De la Cella topladığı bilgiler ışığında analizler yapmışlardır ve analizlere göre IRA'nın terör eylemlerinde 212 kişinin hayatını kaybetmesinde tabanı kontrol etme neticesiyle olup karşıt güçler ile işbirliği yapan veya örgütün kurallarına uymayan kişilere karşı işlenmiştir (Cella & Cuenca, 2006). IRA eylemleri neticesinde yaşanan cinayetlerin 256 kişisi ise ayırım gözetmeden öldürülen kişiler yer almıştır ayrıca, bunlar çoğunlukla bombalı eylemlerde patlama sonucunda yakın konumda bulunmalarından dolayı yaşamını yitirenlerdir (Alptekin, 2018, s. 68). Bahsi geçen cinayetlerin büyük çoğunluğu ise yani yüzde 59,2'si pozisyonel adı altında ifade ettiğimiz, kurbanların statü ve rollerinden dolayı hedef seçilmeleriyle gerçekleşmektedir (Alptekin, 2018, s. 68). Eylemler için kişinin polis, asker ya da sivil kamu görevlisi olması tek şarttır. IRA'nın bu kişiler haricinde neden olduğu cinayetler ise kaza veya hatalı hedef tespiti neticesinde yaşanmıştır. IRA terör örgütünün yürüttüğü silahlı mücadele esnasında ve diğer aktörlerin sebep olduğu cinayetlerin dökümü Grafik 3'te yer almaktadır.

Grafik 3. Ayrılıkçılar ve Britanya ve Sadık İrlandalı Güçler

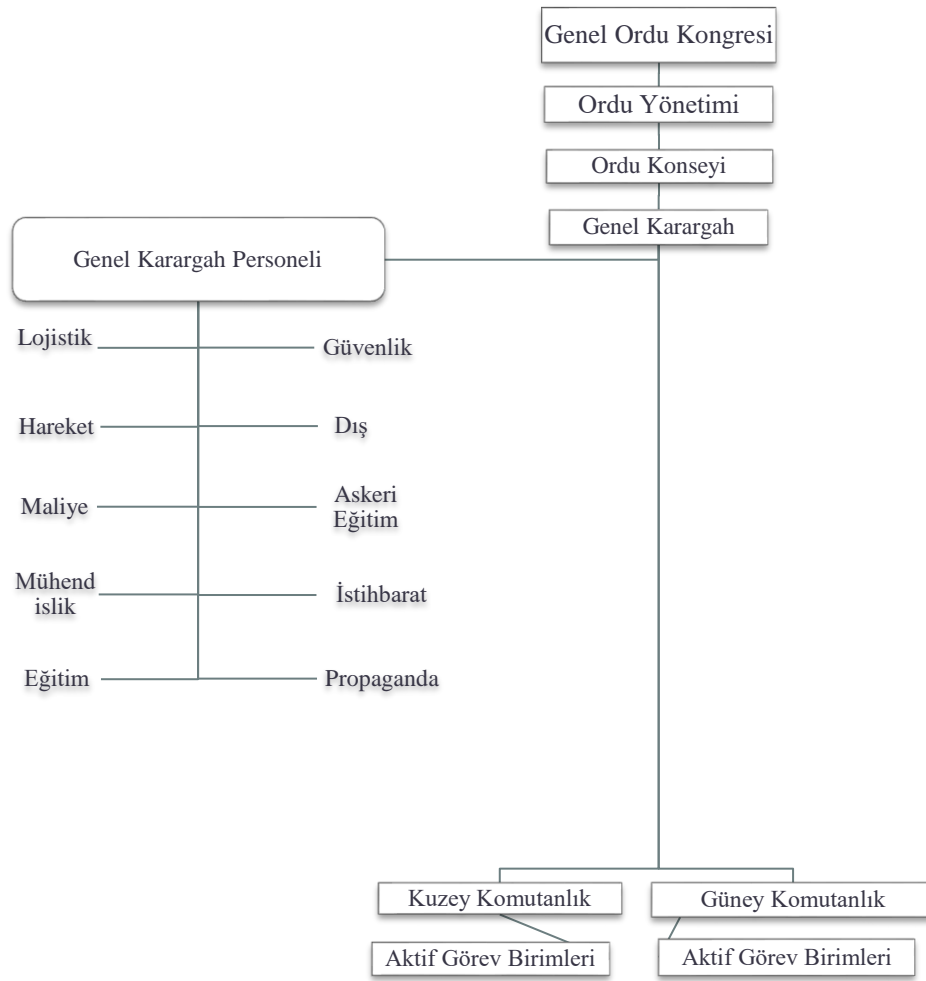

Kaynak: https://cain.ulster.ac.uk/sutton/tables/Organisation_Responsibile.html

IRA terör örgütüne ait olan The Green Book (Yeşil Kitap) adlı kitabın metninde kendisini Kuzey İrlanda'yı da içine katarak birleşik İrlanda Cumhuriyeti'nin ordusu olarak duyurmuştur. Diğer ordularda olduğu gibi IRA'da generaller, rütbesi düşük olan subaylar ve erlerden meydana gelmektedir. Bunun haricinde mevzubahis silahlı mücadelenin dayanağı ve lojistik dayanak alacağı bir destek kıtası mevcuttur. IRA'nın varlığını sürdürebilmek için, üyelerini ve kaynaklarını örgütleyebilmeli, çevresi ve karşıt görüşler hakkında bilgi elde edebilmeli, üyelerinin faaliyetleri için stratejik gayelerini belirleyebilmeli ve taktiklerini uygulayabilmelidir (Deligöz, 2015, s. 54). Sean Boyne'un gözlemlerine göre örgütün başında bir genelkurmay başkanı ile general rütbeli olarak adlandırılan liderlerin ve yöneticilerin oluşturduğu Ordu Konseyi bulunmaktadır

ve örgüt bu konseydeki yedi üst düzey idareci tarafından derlenmektedir (Boyne,1996). IRA'nın esas stratejisini Ordu Konseyi belirler ve uygulamak için alt kademelere bilgi verirdi. Konsey hem coğrafi olarak Güney ve Kuzey İrlanda'nın çeşitli bölgelerinin temsilcilerini ibate etmekte hem de IRA'nın siyasi ve askeri kanadı şeklinde tanınan Sinn Fein temsilcilerini kapsamaktadır (Moloney, 2000). Örgüt, 1980 yılının sonuna kadar Tugay/Alay/Tabur şeklinde biçimlenmiştir. Ancak bu yapının gizliliğini çığnemesi ve birçok militanın buna bağlı olarak yakalanması sebebiyle hücre yapılanmasına geçiş yapılmıştır (Özçağatay, 1998, s.132). Şekil 3'te İrlanda'nın örgüt yapısının nasıl şekilde yol aldığı ve kademelenmede kimlerin yer aldığı gösterilmiştir

Şekil 3: IRA'nın Örgüt Yapısı

Kaynak: Jackson, 2005, s. 96

Şekil 3'te görüldüğü üzere, IRA'nın örgütlenmesinde etkili 2 komutanlık yer almaktadır. Bunlar; Kuzey ve Güney Komutanlıklarıdır. Güney ve Kuzey Komutanlığı arasındaki farklar, Kuzey Komutanlığı Birleşik Krallığa bağlı 11 bölgede, Güney

Komutanlığı, İrlanda Cumhuriyeti içinde 21 bölgede faaliyetlerini gösterir. Ayrıca, Kuzey Komutanlığı Güney Komutanlığına göre personeli daha fazladır (Gücenmez, 2014, s. 104). Güney Komutanlığında Dublin Tugayı ve diğer bölgelerde daha küçük birimler mevcuttur. Her komutanlıkta olduğu gibi bu iki komutanlığın; komutanı, karargâhı ve lojistik destek birimi bulunmaktadır. IRA, bu gereklilikleri aşamalı bir yapı ile sağlamaktadır. Kuzey ve Güney Komutanlıkları arasındaki ilişki Merkez Karargâh tarafından düzenlenir (Gücenmez, 2014, s. 104). En üstte Genel Ordu Konseyi yer almaktadır ve 12 kişilik Ordu Yönetimini, Ordu Yönetimi de 7 kişilik Ordu Konseyini seçmektedir. Ordu Konseyi'nin de üstünde tüm politikaların belirlendiği IRA üyeleri ve Ordu Konseyi üyelerinin katılımı ile toplanan Genel Ordu Kongresi bulunmaktadır. Genel Ordu Kongresi, IRA'nın politikalarını iki yılda bir toplanarak değiştirir ve belirler (Boyne, 1996).

Ordu Konseyi örgütün izleyeceği taktik ve temel stratejisini belirlemektedir ve uygulamak üzere alt kademe de bulunan birimlere yönlendirmektedir. Operasyon birimleri ise hücrelerden oluşmaktadır. Her hücre görevin farklılığına göre 5-8 kişiden ya da daha fazla kişiden oluşur (Boyne, 1996). Örgütün, operasyonel kararları 40 kişinin olduğu bir subay ekibinden oluşmaktadır. Erlerin ise büyük kesimi Kuzey İrlanda, az kısmı İrlanda Cumhuriyeti ve nadiren Birleşik Krallık'ın diğer bölgeler de gönüllülük temeline dayalı olarak belirlenmiş ve hücrelere dağıtılmıştır (Alptekin, 2018, s. 40).

1996 yılından sonra bu hücrelere bağlı faaliyet gösteren militan sayısı yaklaşık 400 kişidir. Örgüt, geleneksel gerilla savaşı yürüttüğü dönemlerde militan sayısında dalgalanmalar yaşamış fakat hücresel yapılanmadan sonra sayı stabil kalmıştır. Karşıt görüşteki şehirlerde saklanmak zorunda kalan militan sayısı çoğaldıkça örgüt hiyerarşik yapısıyla ten baştan aşağıya doğru yayılan net bir buyruk komuta zinciri yerini esnek modellere bırakmıştır (Alptekin, 2018, s. 41). 1973 yılından itibaren, konvansiyonel savaş taktikleri ve piramit tarzı yapılanmanın vermiş olduğu güvenlik açığı örgütlenmenin şeklinde değişime sebep olmuştur (English, 2003, s. 119). Örgüt kendini her ne kadar bir ordu biçiminde tanımlayıp zaman zaman bir ordu yapısının gerektirdiği gibi örgütlenmiş olsa da şehirlerde canlı bir terör örgütü olarak yarı özerk, 2 veya 5 kişilik ve genellikle eylem faaliyetleri dışındaki zamanlarda hücrelerden oluşmuş bir hücresel yapıya doğru evrilme zorunda kalmıştır (Boyne, 1996). IRA faaliyetlerine tedbirden hücrelerde bırakılan karar alma organı haricinde yer alan tepedeki Ordu Konseyi tarafından karar alınmış ve hücrelere verilmiştir. Fakat örgütün keskin hiyerarşi

yapılanmasına rağmen operasyonel kararlarda tepe yönetiminin hücrelerdeki kontrolü saltık olmamıştır (Field, 2017, s. 11-23).

Örgütün bünyesine bağlı eylemlere katılan birimlerin bazıları şu şekildedir:

- IRA militanlarını silahlandırma gayesi ile yürütülen silah kaçakçılığında sorumlu birimler,
- Örgüte maddi ve lojistik desteği planlayan finans birimi,
- Eylemleri planlayan ve hazırlayan operasyon birimi,
- Hedefler hakkında bilgi toplayarak içeride yer alan ajanların ortaya çıkmasını sağlayan istihbarat birimi,
- Militanların eğitimine destek veren eğitim birimi,
- El yapımı mühimmat, patlayıcıları yapan ve depolamakla sorumlu olan mühendislik birimi olmak üzere eylemleri sınıflandırılmıştır (Field, 2017, s. 11-23).

2.3.5. IRA'nın Propaganda Eylemleri ve Eylem Yöntemleri

IRA'nın propaganda eylemleri örgütün gayesi için meşruiyet kurmayı ve bu netice ile destek sağlayan kitleyi büyütmeyi hedeflemiştir. Örgüt üyelerine dağıtılan Green Book adlı temel kitapçıkta IRA'yı Birleşik Krallık 'tan ayıran özelliğın gönüllülük esası olduğunu vurgulamıştır. Bununla beraber, IRA hem maddi destek hem de insan kaynağı açısından gönüllülük esasının temel alındığını belirtmiştir (IRA, 1977, s. 8). Bu nedenle Yeşil Kitap'ta aktif olarak faaliyet gösteren üyelerine ve pasif destek amacı ile politika geliştirmesi ve eğitim programları düzenlemesi haber verilmiştir (IRA, 1977, s. 9). Propaganda gayesiyle yapılan faaliyetlerin esasında vermek istediğı mesajı İrlanda'nın tam bağımsızlık hakkı olduğunu, bu hakkı ise sömürgeci ve işgalci olan Britanya yüzünden gerçekleştiremediğini dile getirmektir (Alptekin, 2018, s. 100). Örgütün propaganda faaliyetleri arasında videolar, pankartlar, duvar yazıları ya da posterlerden, süreli basın yayınları ve çeşitli kanallarla mesajlardan meydana gelmektedir. Hatta örgütün propaganda mesajlarının içeriğın belirleyen temel etken, mesajın anlaşılır şekilde ulaştırılması sağlanan kitlenin niteliğidir (Alptekin, 2018, s. 102).

Görsel 3: IRA Propaganda Eylemlerine Dayalı Afişler

Kaynak: <https://cain.ulster.ac.uk/images/posters/ira/index.html>

Coğrafi sebeplerden dolayı, kültürel ve toplumsal alanlarda farklılaşan Kuzey İrlandalılar, özgür İrlanda Cumhuriyeti ve ABD diasporasında yer alan İrlanda halkı farklı mesajlara maruz kalmışlardır. Yapılan bütün propaganda eylemlerine rağmen IRA haklı bir savaş yürüttüğü anlayışında değil Britanya Adası ile Kuzey İrlanda ve burada yaşayan Katolik İrlandalılara dahi aktarmamıştır. M.Tugwell'in deyimiyile zaman içerisinde şiddet araç olmaktan çıkarak bir maksat haline gelerek savaşı az miktarda bulunan kitle dışında kimse tarafından yasal ve zorunlu görülmemiştir (Tugwell, 1981, s. 24). Bunda kuşkusuz Britanya'nın işinde uzmanlaşmış reklam şirketleriyle anlaşarak (Briant, 2015, s. 76), IRA'nın kötülenmesi adına adımlar atmıştır.

Örgüt, eylemlerinde çok sayıda eleman yerine mobilitesi yüksek, hareket özgürlüğü olan küçük eylem grupları kullanmaktadır. Eylem yapacakları alanlara farklı gruplara dağılarak gidilmekte ayrıca eylemleri bittikten sonra ayrı güzergâh yollarını kullanmaktadırlar (Marques, 2003, s. 28). IRA'nın eylem sırasında giysileri; pantolon, savaş montu ve siyah kar maskesi şeklindedir. Ancak kostümlerini genellikle belirli olay

ve zamanda giymeyi tercih etmektedirler. Söz konusu durumlar, fotoğraflar, posterler ve diğer propaganda gayesiyle yapılan eylemler ve üyelerinin cenazeleridir. Eylem gerçekleşikten sonra, eylem sırasında üstlerinde bulunan kıyafetler ve kullanılan silahlar başka bir eylem üyesi tarafından direkt olay yerinden uzaklaştırılarak imha edilmektedir. Eylemlerinde Katolik kesiminin desteğini alan örgüt, eylem sonrası kaçış içinde Kuzey İrlanda da yer alan ve sınır bölgelerinde bulunan Katoliklerden destek almışlardır. Örgüt strateji olarak diğer örgütlerle benzer bir yöntemle Silahlı Hareket + Siyasi Hareket = Devrimci Hareket Stratejisi 'ni izlemiştir.

IRA'nın eylem yöntemleri ise, 1971 yılından sonra daha saldırgan bir yol izlemeye başlamıştır. IRA'nın 1977 yılında çıkarmış olduğu The Green Book adlı eğitim ve propaganda kitabında saldırgan stratejinin beş maddede özetlemiştir:

- Düşman kuvvetlerine karşılık verilebilecek en fazla kayba neden olmaya yönelik eylemler ile oldukça yoğun tahribat meydana getirmek, kayıp verdirerek düşman devletin himayesindeki toplumu geri çekerek yıpranmasını sağlamak,
- Düşmana karşı yurdumuzda bulunan finansal çıkarları karşılıksız duruma getirerek odaklara yönelik bombalama eylemi gerçekleştirerek saldırı dalgası yaratmak,
- Var olan altı yerleşkeyi, bugün ve geçmişte olduğu gibi sömürgeci sistemle yönetilmez hale getirmek,
- Savaşı sürdürmek, ulusal ve uluslararası propaganda ve tanıtım kampanyaları ile neticelerine ulaşmak için destek kazanmak,
- Özgürlük savaşımızı, suçluları, muhbirleri ve işbirlikçileri cezalandırarak kurtuluş savaşının devamını getirmek (IRA,1977: çev. Balcı, 2017, s. 11)..

Ayrıca, The Green Book'a göre, düşmanı sürekli kişi ve malzeme kayıpları verdirmeye uygun yöntemlerle vur-kaç mantığına dayalı gerilla yöntemleridir. Ayrıca, bu yöntemler küçük bir örgütün düşmana karşı kazanabilmesi için vazgeçilmez yöntemlerdir. Yukarıda yer alan maddeler de IRA'nın Kuzey İrlanda hükümetinin sonunu verecek ve Britanya'yı İrlanda Adası'ndan uzaklaştıracak yıpratma savaşı stratejisi ile düşmanları yok ederek örgütün tek temsilci olmasını sağlayan taktiklere bağlamaktadır (Alptekin, 2018, s. 139). Zira suçluları cezalandırılarak, muhbirleri de infaz ederek ortadan kaldırmak amaçlanmıştır (IRA,1977: çev. Balcı,2017, s. 15). Bu

kitapta provokasyon stratejisini, düşmanın yapmış olduğu hatalardan yararlanma ifadesiyle anlatmıştır (IRA,1977). Örgüt, 3-5 Temmuz 1970 tarihinde İngiltere güçlerinin Belfast da yer alan Falla bölgesinde eylemler yapmaya başlamıştır. Yerel halkın mukavemetine karşın eylemlerin şiddetini çoğaltan ordu yaklaşık 3 bin eve zorla girerek, 36 saatlik sokağa çıkma yasağı başlatmıştır (Alptekin, 2018, s. 139).

1971 yılının gelmesi ile beraber savunma yönteminden saldırı stratejisine geçiş yapan IRA'nın yapmış olduğu eylem yöntemlerinde suikast, gasp, adam alıkoyma, yağmalama ve soygun gibi eylemler yerini bombalı saldırılara bırakmıştır. Bunun üzerine, örgütün bombalı saldırı stratejisine geçtikten sonra İrlanda'dan Britanya'ya sarkmıştır. IRA terör örgütü farklı zaman dilimlerinde eylem stratejilerinin yönünü değiştirmiş ve şartlara göre farklı eylem tarzları kullanmıştır. IRA, tarafından yaygın olarak kullanılan saldırı metotları, keskin nişancılarla İngiliz askerlerine ve Ulster Kraliyet Polisine yönelik yapılan saldırılar, araçlarla ya da bir yere bırakılan bombalarla yapılan saldırılardır. 1980 yılının başlarında örgütün askeri hedeflere yönelik saldırılar yapması, IRA'nın söylemlerinde belirttiği ulusal bağımsızlık mücadelesine yönelik yasal savaşın içinde olduğunu ilgili tüm hedef kitlelere ulaştırmayı amaçlamışlardır (Pockrass, 1987, s. 347).

IRA, Britanya Hükümetini, örgütün isteklerini yerine getirmeye zorlamak ve Kuzey İrlanda sorunun İngiliz kamuoyunda da adını duyurmaya devam etmek için Kuzey İrlanda toprakları dışında da eylem yapmaya başlamıştır. Bu hususta Londra merkezli bombalama eylemlerini farklı zamanlarda gerçekleştirmiştir. 1982'de Hyde Park ve Regenst Park'ta yapılan törende bulunan atlı askerlere yapılan eylem sonucunda 11 asker hayatını kaybetmiş ve kırktan fazla asker ve törene izlemeye gelen siviller yaralanmıştır (Macleod, 2013). Dönemin İngiltere Başbakanı Thatcher'e yapılan suikast girişimi başarısız olmuştur. Yine Başbakan Thatcher'e yönelik 1984 yılında yapılan otel saldırısında kabine ve partisindeki 5 kişi hayatını kaybetmiş ve birçok kişinin de yaralanmasına sebep olmuştur (Gürçam, 2016, s. 45). IRA eylemlerinde temel strateji, İngiltere halkında korku, panik ve umutsuz yarınlar hayal ettirip güven duygusunun zedelenmesini sağlayarak İngiltere Hükümeti uzlaşmaya zorlamaktır. Silahlı düzenlenen faaliyetlerden sonra 1981 yılında IRA ses getiren eylemler de bulunmuştur. Bu hususta cezaevindeki koşulların düzeltilmesi ve Özel Statü Kategorisi uygulamasının tekrardan başlaması için cezaevinde bulunan örgüt üyelerinin açlık grevi yapmak amacıyla harekete geçmesidir (Gürçam, 2016, s. 46). Terör suçlarının 1960'ın sonuna doğru “Özel

Statüli Kategori”den çıkarılması ve diğer hükümlere bağlı olması zorunlu kılınmıştır (Moen, 1999).

Sinn Fein seçim sonrasında oy oranında yükselme olunca açlık grevinde yer alan bazı IRA militanları parlamento da yerini almıştır. Kuzey İrlanda meseleleri çözüm bulma çabaları 1998 Hayırlı Cuma Anlaşması ile yol almıştır. Özellikle IRA taktik ve eylemlerini yeniden şekillendirmeye başladı. Bu hususta 1 Haziran 2002 yılında, IRA terör örgütü 1972 yılında Kanlı Cuma olarak adlandırdığı eylemlerinin 30. seneyi devriyesinde faaliyetlerinde hayatını kaybeden kişilerin ailelerinden ve akrabalarından özür dileyerek bir ilki gerçekleştirmiştir (Rowen & Burner & Imbornoni, 2007). 28 Temmuz 2005 tarihinde IRA terör örgütü, 1998’de imzalanan Belfast Anlaşmasının ardından Kuzey İrlanda’da tatbik konulan siyasi gelişmeler ışığında "*silahlı mücadeleden vazgeçeceğini, gayelerinin tamamen barışçıl yöntemler doğrultusunda siyasal ve demokratik yollardan gerçekleştirmeye çalışacağını ve üyelerinin de kesinlikle başka yollara başvurmamalarını*" kamuoyuna duyurmuştur (Mullin,1999).

Tablo 8: 1969-2000 Yılları Arasında IRA Terör Örgütünün Eylem Yöntemleri

Yıl	Bombalı Eylemler	Silahlı Soygun	Ateşli Silahlarla Eylemler
1969	10	-	73
1970	170	-	213
1971	1.515	489	1.756
1972	1.853	1.931	10.631
1973	1.520	1.317	5.019
1974	1.113	1.353	3.208
1975	635	1.325	1.803
1976	1.192	889	1.908
1977	535	676	1.081
1978	633	493	755
1979	564	504	728
1980	400	467	642
1981	529	689	1.142
1982	332	693	547
1983	367	718	424
1984	248	710	334
1985	215	542	238
1986	254	839	392
1987	384	955	674
1988	458	742	538
1989	420	604	566
1990	286	492	557
1991	368	607	499
1992	371	739	506
1993	289	643	476
1994	222	555	348
1995	2	421	50

1996	25	405	125
1997	93	401	225
1998	343	369	211
1999	160	431	125
2000	5	50	4
Toplam	15.351	21.049	35.798

Kaynak: Alexander,2002, s. 202.

Tablo 8’de yer alan IRA’nın eylem türleri arasında bombalı saldırılar neticesinde yıllara göre değişiklik göstermekte ve toplam 15.351 kişinin ölümüne sebebiyet vermiştir. Ayrıca örgütün en çok başvurduğu eylem türüdür. Bununla beraber yapmış olduğu eylemler de bombalı saldırı (1.154), sabotaj (291), silahlı saldırı (302) ve suikast (858) yöntemlerini kullanmıştır (Alptekin, 2018, s. 141). Sözkonusu olan eylem sayısı Tablo 10’da verilen eylem sayılarının düşük olmasının sebebi kodlamadaki ayrımlardır. Kuzey İrlanda güvenlik güçleri büyüklü küçüklü, etkili etkisiz bütün faaliyetleri kodlarken GTD medyaya aktarılmış ve daha büyük faaliyetleri veri tabanına kaydetmiştir (Alptekin, 2018, s. 141). Örgütün eylemleri bombalı eylemlerinde köprü, polis ve askeri karakollarını havaya uçurma gibi kır gerillasını anımsatan eylemler söz konusu olsa da IRA’nın temel asimetrik savaş stratejileri suikast ve oturlan mahallelerde el yapımı teçhizatlar ile düzenlenen bombalı eylemler yer almaktadır (Merari, 1993, s. 213-251).

2.3.6. Birleşik Krallık ve İrlanda’nın Tarihsel Boyuttaki İlişkisi

Birleşik Krallık ve İrlanda ilişkisine tarihin tozlu sayfalarına bakıldığında 1688-1697 tarihler arasında Dokuz Yıl Savaşları adıyla başlamıştır. IRA’nın varoluşuna kadar iki ülke arasındaki mücadele hem siyasi, hem asker ve dini alanlar da devam etmiştir. Birleşik Krallıktan gelen muhacirler İrlanda’da adasını 12.yüzyılda ele geçirmeye başlamıştır. Bu yüzyıldan sonra İrlanda topraklarına hâkimiyetini sürdürmeye devam edecek olan Birleşik Krallık için sonuçlar olumlu yönde ilerlemeye başlayacaktır. İrlanda adası halkının 12-13. yüzyıllar arası durumun çok farkında olmaması sebebiyle İngilizlerin adadaki hükümranlılığı baş göstermiştir. Bu yüzyıllar arasında yaşanan göç hareketleri 14. ve 15. yüzyıllarda son bulmaya başlamıştır. Bunun üzerine İrlanda halkı 16. yüzyıla doğru tekrardan egemenliğini kazanacaktır.

17.yüzyıla gelindiğinde işlerin boyutu mezhepsel açıdan karışmaya başlayacaktır. 1688 yılında Katolik kralı olan II. James İrlanda halkı tarafından desteklenerek, İngiltere Protestanları başa William of Orange (III. William) getirmiş ve II. James yaşanan bu olaylardan dolayı İrlanda'ya sığınmıştır (Doğan, 2014, s. 10). İplerin kopmaya başlamasıyla Katolik-Protestan mezhep çatışması ilerlemeye devam edecektir. 1690 yılına gelindiğinde ise Katolik olan II. James'in Protestan olan III. William'a karşı kaybettiği, Katoliklerin benliğinin sonu, Protestanların da doğuşu olarak bilinen Boyne zaferinden sonra İngilizler tam olarak adaya yerleşmeyi planlamışlardı (Abdurrahmanlı, 2018, s. 104 akt. Şöhret, 2013, s. 39-76). 18.yüzyıl sonlarına doğru İrlanda'da yaşanan mezhep sorunları kritik bir hal alırken, İrlandalı Protestan bir hukukçu Wolfe Tone iki mezhebin haklarının benzer olması gerektiğini söylemiştir ve bunun üzerine İrlandalıları milliyetçilik adı altında birleştirmeye çalışmıştır (Bayat, 2020, s. 24 akt. White, 2003, s. 81). Başarılı olamayan çabalar karşısında İngilizler tarafından “*Act Unicon*” adı verilen Birlik Yasası ile İngiltere'nin İrlanda'ya yaptığı sömürgeci tutum değişmiş tek bir devlet haline getirilmiştir (Bayat, 2020, s. 24). Bu yasa ile ekonomik olarak güçlenen Protestanlar, durumu kötü olan Katolik halkı için Katolik Derneği Daniel O'Connell tarafından kurulmuştur (Abdurrahmanlı, 2018, s. 104). O'Connell'un bir takım planları bulunmaktadır. Bu planlar arasında 1843 yılından sonra Katoliklerin iptalini istediği Birlik Yasası için milyonlarca insanı toplayıp yavaş yavaş silahlanmaya giden bir protesto düzenlemeye başlanmıştır. 1843 yılında Tara'da gerçekleşecek olan bu protesto hareketini İngiliz birlikleri engellemek için bu durumun ölümle son bulacağını söylemişlerdir (Arargüç, 2006, s. 34). Protesto başlamadan olumsuzluklarla son bulmuştur.

Bir diğer taraftan bu kadar çatışmanın sonucu olarak 1845-1850 yıllarında yaklaşık beş yıl sürecek olan “*Büyük Kıtık*” (The Great Famine) meydana gelecektir. İrlanda'nın en trajik olaylarından biri sayılan “*Büyük Kıtık*” diğer adıyla “*Patates Kıtığı*” bir mantar parazitin mahsülü mahvetmesiyle ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu acı olay en çok zararı milliyetçiliği en çok savunan İrlandalı çiftçiler yaşar. Patates ile geçinen kesim ölümü göze alacak kıvama gelecektir. Bu kıtlık yaklaşık bir milyon kişinin ölümüne sebep olmuştur. Tahmini %20 oranında insan bu yıllar arasında bir kısmı açlık sebebiyle, bir kısmı ise ABD ve İngiltere'ye yapılan göç hareketlerinden dolayı nüfusun azaldığı gözlemlenmiştir (Bayat, 2020, s. 24). Yaşanan bu olaylar İrlanda'nın demografisini değiştirmiştir. Bu olaylardan sonra: “*1845, 1846,1848'deki*

Patates salgınları ülkenin nüfus artışını sağlayacak nesli yok etmiştir ve 1845 ile 1850 arasında kötü beslenmeye bağlı olarak bir milyon insan ölürken 1845 ile 1855 arasında da iki milyon insan göç eder” ifadeleri yer almaktadır (Arargüç, 2006, s. 35 akt. Christopher, 1999, s. 506).

Geleneksel İrlanda tarihinde bu felaketin baş suçlusunu İngiliz Hükümeti gösterirler (Davies’den akt. Demirci, 2005). İrlanda da meydana gelen bu toprak kaybını önlemek için yoksul olan kiracı çiftçilere yardım amaçlı, 1879 yılında yeni bir siyasi örgüt yapısının kurulmasına sebep olmuştur. İrlanda Toprak Ligi (Irish Land League) adı altında toplanan bu örgüt üç İrlanda milliyetçisi olan Michael Davitt, Charles Stewart Parnell ve James Daly tarafından inşa edilmiştir. Örgütün amaçları arasında en belirgin olanı İrlanda’daki toprak ağını bir son vermek ve kiracı olan yoksul çiftçilerin üzerinde çalıştığı toprağı satın almalarına çalışmaktır. Bu örgütün hareketi “3-F” sloganı çatısı altında toplanmıştır:

1)Adil kiralama(fair rent)

2)Serbest satış(free sale)

3)Kiralaların esnekliği(fixity of tenure) (Şöhret, 2013, s. 51).

İrlanda Toprak Ligi kurucuları Londra ve İrlandalı milliyetçiler için bağımsızlık yolunda bir umut ışığı olmuşlardır. Önemli boykot yapma yeteneğine sahip olan örgüt 1881 yılında İrlanda Toprak Yasası(Irish Land Act)’nın yürürlüğe girmesiyle zaferini başarıyla tamamlamıştır ancak olası yasal değişikliklere karşın toprak alanındaki problemler tam anlamıyla çözüme kavuşmamıştır (Şöhret, 2013, s. 51).

Bu kıtlık sonrasında önemli bir politik reformist ve İngiltere Parlamentosunda yer alan liberal lider William Ewart Gladstone İrlanda’nın yenilenmesi için sorunlara çözüm arayışı bulacaktır. 1881’de Avam Kamarası üyelerine toprak kanunundan daha verimli gözüken bir kanun sunmuş fakat bu kanun üyelerce oy çokluğu kullanılarak yok sayıldı (Doğan, 2014, s. 22). Kamaranın vermiş olduğu red cevabı üzerine olaylar hız kazandı. Bu dönemde Charles Stewart Parnell liderliğinde İrlanda Vatan Partisinin ortaya çıkmasıyla Gladstone beklemiş olduğu desteği arkasına alamaz ve 1885’de İrlandalıların Birlik konusunda hemfikir olabileceklerini anlamışlardır (Arargüç, 2006, s. 38). Artık tek çözümün Home Rule (İrlanda İç İdare Hareketi) hareketinin kanun tasarısını Başkan Parnell ile birlikte Parlamento’ya sunar ve avam kamarası otuz oyla tasarıyı kabul etmemişlerdir. Bu sefer de 1893 yılında İrlandalı milletvekillerinin yardımıyla bir tasarı daha sunmuştur. Tasarı bu sefer Avam Kamarası tarafından kabul

cevabı alırken, Lordlar Kamarası tarafından yine red cevabı verilmiştir (Arargüç, 2006, s. 38). Yasaların yine reddedilmesi üzerine 1894 yılında Gladstone istifasını vermiştir. Yaşanan bu sorunlar İngiltere'nin gündeminde uzun bir süre yer aldı.

Yaşanılan bu sorunlar devam ederken 1905 yılında İrlanda'ya önemli katkı sağlayacak Sinn Fein adında bir parti meydana gelecek. Partinin kurucusu Arthur Griffith adında bir İrlandalıdır. Parti isminin bir gazete olan Old Castle'den almıştır. IRA'nın alt yapısını oluşturan Fenianlar vermiş olduğu bağımsızlık mücadelesine sahip çıkıp Gael kültüründen de etkilenmiştir (Doğan, 2014, s. 24). Parti kurulduğundan itibaren İrlanda adasının bir bütün olduğunu söylemiştir (Çınar, 2016, s. 102). Patric Pearse yönetiminde İrlanda gönüllüleri adı altında askeri kanatla birlikte bağımsızlık ve milli idealler uğruna Dublin şehrinde 1916 Paskalya Ayaklanması başlamıştır (Doğan, 2014, s. 24). Diğer yandan bu ayaklanmanın sebebi 1. Dünya Savaşı esnasında İrlanda meselesinin ulusallaştırılmasıdır (Çınar, 2016, s. 104). Her ne kadar askeri olarak İngiliz yönetimine karşı başarısızlıkla sonuçlanan bir ayaklanma olsa da İrlanda'nın bağımsızlığı için kilit rol oynamıştır. Ayaklanma sonrası devrimciler çok fazla kayıp vermiş, liderleri olarak görülen ve aralarında enternasyonalist devrimci James Connolly'nin de bulunduğu 15 kişi idam edilmiştir (Köksal, 2005). Bu devrimcilerin yanı sıra da yaklaşık 7500'e yakın kayıp verilirken, Protestanlar İngiltere'ye yaklaşırken, Katolikler milliyetçiliği artış göstermiştir (Çınar, 2016: 105 akt. Hart, 1997, s.142).

İrlanda için I.Dünya Savaşı'nda adını duyurmaya sebep olan bir ayaklanma olarak tarihe geçmiştir. Savaşın bitmesini beklemeden Lloyd George, ayaklanmadan hemen sonra İrlanda'nın bağımsızlığını kabul etmesinin sebebi İrlanda'nın kökenli ABD nüfusuna sahip olması ve çıkarları doğrultusuna kabul ettiği söylenebilir (Çınar, 2016, s. 104). İrlanda da 1918 yılında yapılan seçimlerde Cumhuriyetçi Sinn Fein temsilcilerini, İngiliz parlamentosuna göndermeyerek, Geçici olarak İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Kurduklarını beyan etmişlerdir (Bayat, 2020, s. 26). Bağımsız bir Birleşik İrlanda için kurulan ve Kuzey İrlanda'yı siyasi ve silah zoruyla Birleşik Krallık'tan ayırmak isteyen askeri ve düzensiz bir örgüt olan PIRA'dır.

2.3.7. İngiltere'nin İstihbarat Faaliyetleri

İngiltere, Dünya'nın en eski istihbarat servisleri arasında yer alan ülkedir. Ülkede gizli servislerin kökeni 1530 yılında Adalet Bakanı Thomas Cromwell tarafından kurulmuştur. İleri dönemde başa gelen Kral III. George'unun Baş Müşaviri olan Pitt o dönemde oluşturulan istihbarat servisini tekrar düzenleyerek eksikliklerini gidermiştir

(Strategic Security, 2020). İngiltere'de terörle mücadele alanında birçok bakanlığın görevi olmakla birlikte İçişleri, Dışişleri ve Savunma Bakanlarının görev ve sorumlulukları, özellikle güvenlik boyutu göz önüne alındığında daha ön plandadır. Ülke içindeki güvenlik çerçevesinde ise terörle mücadeleden sorumlu bakanlık İçişleri Bakanlığıdır. İçişleri Bakanlığı bünyesinde Organize ve Uluslararası Suçlar Genel Müdürlüğü yer almaktadır ve bu Genel Müdürlük içinde bulunan Terörizme Karşı Savunma Birimi (Terrorism Protection Unit) terörle mücadele görevini yürütmektedir (Taylor, 2002, s. 190). Birinci Dünya Savaşı'na kadar İngiltere'de bulunan gizli istihbarat birimler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Foreign Office Intelligence Service: Dışişleri Bakanlığı istihbarat servisi. Özellikle siyasi istihbaratın üzerine çalışmalar mevcuttur.
- War Office Intelligence Service: Askeri çalışmaların ağırlıklı olduğu Milli Savunma istihbarat servisi.
- Colonial Intelligence Service: Sömürgeler Bakanlığı'nın istihbarat servisi. Daha çok sömürgelerin İngilizlere karşı tavırlarını, tasarılarını ve amaçlarını, orada yaşanan karşıt gelişmeleri, milliyetçilik hareketlerini ve sabotaj hareketlerini organize eden servistir.
- Board of Trade Intelligence Service: Ticaret Bakanlığı istihbarat servisi. Endüstriyel, ekonomik ve ticari olayları yürüten, devlet içinde bulunan olumsuzlukları araştıran servistir (Strategic Security, 2020).

Dışişleri Bakanlığı'na bağlı istihbarat servisi baya bir süre eleştirilmiş ve bunun neticesinde dağıtılmıştır. Ancak yaşanan Çek buhranı olayı gizli servisin tekrardan kurulmasına neden olmuştur. İngiltere'nin 1938 yılında gizli servislere ayırdığı bütçe 400.000 sterlin civarındadır (Strategic Security, 2020). Paranın belli bir kısmı ise ajan olarak gelenlerin yakalanması için ayrılmıştır.

Terör örgütlerinin sınıflandırılmasına göre Terörizme Karşı Savunma Birimi de kendi içerisinde örgütlenmiştir. 1970 yılının sonlarına doğru ise gizli istihbarat servislerine yenileri eklenmiştir ve aşağıda gösterilmiştir:

MI: Askeri İstihbarat Servisleri (Military Intelligence) MI1'den MI12'ye kadar uzanan kara ordusu istihbaratıdır. Sadece MI11 gizli siyah propaganda ile görevlidir

NI: ABD'de bulunan ONİ adlı kuruluşun karşılığı olan deniz kuvvetleri istihbarat servisi. Denizlerde yaşanan casusluk olaylarına karşı çıkarak güvenlik önlemlerini alır ve şifreleri gizlemektedir (Strategic Security, 2020).

AI: Hava Kuvvetleri gizli istihbarat servisidir ve Herhangi bir hava saldırısı durumunda haber vermektedir.

İngiltere'nin en önemli istihbarat oluşumu Special Intelligence (Special Branch), adını verdikleri özel bir birimdir. 1829 yılında Robert Peel'in çıkarmış olduğu kanunla Scotland Yard adlı Londra polis teşkilatının ilgili birimleri yer almaktadır (Encyclopedia). 7 Temmuz 2005 yılında yaşanan Londra metro saldırısının ardından istihbarat zafiyeti ve personel azlığı konusunda çalışmalar yapan İngiltere, başbakana bağlı, bakanlar kuruluna karşı sorumlu olan istihbarat birimlerine yenisini eklemiştir. Yapılan değişikliklerin sonrasında İngiliz istihbaratı iki birime ayrılmıştır; ana ve alt birimler.

Ana Birimler;

MI5: İç İstihbarat (Military Intelligence, Section Five)

SIS-MI6: Dış İstihbarat (Military Intelligence, Section Six)

GCHQ: Dünya İletişim İstihbarat (Government Communication Head Quarters)

Alt Birimler;

D: Ön Uyarı Komitesi

DI: Savunma İstihbaratı ve Güvenlik Merkezi

DIS: Savunma İstihbaratı

MI9: İngiliz Kaçma ve Kurtulma Servisi

MS: Askeri Savunma İzleme Ajansı

NCIS: Ulusal Kriminal İstihbarat Servisi

SAS: Özel Hava Gücü

JIC: Ortak İstihbarat Komitesi (Karataş, 2018, s. 220).

Bu birimlerin en üst tabakası sırasıyla; MI5, MI6 ve GCGQ yer almaktadır. Birleşik Krallık İstihbarat Servisi eski ve karmaşıktır. MI5 ve MI6, İngiliz istihbarat yapısının en iyi bişelenleridir, ancak bunlar geniş bir istihbarat aygıtının iki temel parçasıdır. Komuta ve kontrol, en az dört birim aracılığıyla çalışmaktadır: Merkez İstihbarat Makineleri, İstihbarat Servisleri Bakanlar Komitesi, İstihbarat Servisleri Sekreterler Komitesi ve Ortak İstihbarat Komitesidir (Encyclopedia). Hükümet Haberleşme Merkezi (GCHQ), Haberleşme İstihbaratı ve Haberleşme Elektronik Güvenlik Grubu ile yakın şekilde çalışmakta, ayrıca Savunma Bakanlığı himayesinde bulunan askeri istihbaratı da yönetmektedir.

Başbakanlık Kabine Ofisi'nde yer alan Merkezi İstihbarat Makineleri, İngiliz istihbaratında bulunan başlıca gözetim komiteleridir. Merkezi İstihbarat Makineleri, komuta ve kontrolün en üst kademesidir, İstihbarat Servisleri Bakanlar Komitesi, istihbarat faaliyetlerini düzenli olarak sürekli gözetim altında tutmakla yetkilidir ve bu komite aracılığıyla, Başbakan, Kabine Sekreteri'nin yardımıyla, bir bütün olarak İngiliz istihbarat ve güvenlik topluluklarının günlük operasyonları üzerinde yetki kullanabilmektedir. İçişleri Bakanı MI5'i, Ulusal Suç İstihbarat Teşkilatı'nı ve Scotland Yard'ı denetlerken, MI6 ve GCHQ Dışişleri ve Milletler Topluluğu Sekreterine hesap verir (Enclyopedia). Bu bakanlar, İstihbarat Servisleri Daimi Sekreterler Komitesi'nden yardım alırlar. Son olarak, Ortak İstihbarat Komitesi veya JIC, Ulusal İstihbarat Tahminlerini hazırlayan Amerika Ulusal İstihbarat Konseyi'nden farklı değildir (Strategic Security, 2020). JIC, GCHQ ve MI6 tarafından karşılanması gereken genel istihbarat ihtiyaçlarını belirlemektedir. MI5 ve iç güvenlik, iki ana İngiliz güvenlik servisinin (MI5 veya Güvenlik Servisi ve MI6 veya Gizli İstihbarat Servisi) bulunduğu "MI", askeri istihbarattaki ortak kökenlerine atıfta bulunur (Enclyopedia).

Military Intelligence Section Five (MI5- Askeri İstihbarat Birimi 5)

MI5, İngiltere'nin ulusal güvenliğine karşı tehdit içeren ögeler ile alakalı görevlendirilen ve 14 yaşında bir ordu komutanı olan Vernon Kell tarafından 1909'da kurulmuştur (Abdurahmanlı, 2018, s.96). Ulusal boyutta terörle mücadele, suç örgütlerini belirleme ve karşı istihbarat faaliyetlerini yürütmek için kurulan birimin merkezi Londra Thames Nehri kıyısında Millbank 1.Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından, Savaş Dairesi 1916 yılında MI5 Ana Bölümünü devralmıştır (Enclyopedia). 1. Dünya Savaşı sırasında MI5, Alman casus ve sabotajcılarının yakalanmasında başarılı bir rol oynamıştır. Ayrıca, Soğuk Savaş döneminde SSCB ajanlarının istihbarat eylemlerini engellemede de başarılı olmuştur. Ana hatlarıyla FBI (Amerika iç istihbarat) birimine benzeyen MI5, FBI'dan ayıran en önemli özelliği yurtdışında casuslağa karşı koyma (kontrespiyonaj) faaliyetlerinin bulunmamasıdır (Karataş, 2018, s. 254).

Görsel 4: ‘‘Military Intelligence Section 5’’ Amblem

Kaynakça: <https://www.mi5.gov.uk/>, 2018.

1989 yılında İngiltere Güvenlik Hizmetleri Yasası birimin amaçlarını şu ifadelerle sıralamıştır (Security Services Act 1989, 2000):

‘‘Ulusal güvenliği casusluk, terörizm sabotaj gibi faaliyetlerden, dış güç ajan faaliyetlerinden, siyasi, sinai veya şiddet içeren yollarla parlamenter demokrasiye son verme veya zayıflatma gayesi bulunan faaliyetlerden korumak ve ülkenin ekonomik refahını koruma altına almak.’’

Terörle mücadelede yetki ve bütçe açısından üstün kurum olan MI5, 8 ayrı bölge ofisini kurarak, İngiliz istihbarat bilgilerini toplama çalışmalarında organize sağlamıştır (Cuthbertson, 2006, s. 116). 11 Eylül saldırılarından sonra İngiliz istihbaratının bütçeleri artarak ilerlemiş ve 9/11 saldırılarından önce 950 milyon Sterlin bütçesi olan güvenlik ve istihbarat ünitelerinin bütçesi 2004-05’de 1,5 milyar Sterlin, 2007’de ise 2,1 milyar Sterlin olarak belirlenmiştir (Gürçam, 2016, s. 77). MI5 artırılan güvenlik kapsamında bütçe arttırımı haricinde personel açısından da yeni kadro alımları yapmıştır. 2008’den itibaren MI5, 3200 personel kadroya dahil edilmiş ve %75 terörle mücadelede görevlendirilmiştir (Gürçam, 2016, s. 78). MI5 2011 olayının ardından, kamuoyunda ön plana çıkarak önleyici ve koruyucu güvenlik meselelerinde, sanayi ve ticaret özel sektörde danışmanlık hizmetlerinde de yer almıştır. MI5’in resmi internet sitesinde terör ve diğer yetki alanına giren güvenlik konularında İngiliz halkına bilgi vermektedir (Bal & Özeren, 2014, s. 272-273).

Sorumluluğu iç istihbarat olan MI5, İngiltere’deki casusluk olaylarında, büyük suçlarda, güvenlik ve karşı istihbaratla ilgilenmektedir. Bunun dışında Kuzey İrlanda’ya

ilişkin terörle mücadele uluslararası terörizm ve istihbarat toplama, işleme ve üretme faaliyetlerinden sorumludur (Ateş, 2012, s. 80). Esas görev alanı ise, İngiltere’de yer alan İngiliz sırlarının yabancı devletlere karşı koruyarak, içte meydana gelen sabotajlara karşı koymak ve devlet sırlarının çalınmasını engellemektir (Aydın, 2008, s. 403). Bugün MI5, terörle mücadele ve Kuzey İrlanda'daki grupların yanı sıra Orta Doğu'da ve dünyanın diğer bölgelerinde yerleşik terör örgütlerine karşı karşı casuslukla ilgilenmektedir.

Military Intelligence Section Six (MI6- Gizli İstihbarat Servisi)

1900 yılının başlarında İngiltere yapılan tehditlere karşı zayıf kalmış ve İngiliz hükümeti, Alman casuslarından korunmak amacıyla Başbakan Herbert Asquith İmparatorluk Savunması Komitesi dış istihbaratı kurumunun açılmasını önerdi (Abdurahmanlı, 2018, s. 98). Bunun üzerine Temmuz 1909 yılında dış istihbarat faaliyetlerini üstlenmek üzere Gizli Servis Bürosu kurulmuştur ve kurumun adı MI6 olmuştur (Encyclopedia). Kurumun kurulmasıyla birlikte iki önemli görevi bulunmaktadır. İlk görevi (the home section), ülke içinde bulunan casusluk faaliyetleri, ikinci görevi (the foreign section) ise potansiyel düşmanlar ile ilgili dış istihbarat toplamaktır (Karataş, 2018, s. 221). 1922’de yapılan değişiklik sebebiyle Secret Intelligence Service (SIS) olarak başka bir ad konulmuş olsa da MI6 olarak kullanılmaya devam etmiştir (Ateş, 2012, s. 80).

İkinci Dünya Savaşı şartlarında MI6 veya SIS olarak adlandırılan birim o dönemde yaşadığı başarısızlıklara rağmen sonrasında önemli görevlerde yer alarak ismini duyurmuştur. MI6’nın merkezi, Londra Thames Nehri’nin güney yakasında bulunmaktadır. Kuruluş ilkesi ise, İngiltere’nin ulusal güvenliğini ve ekonomik refahını koruması, devletin gayesinin desteklenmesi, geliştirilmesi ve devletin gizli kapasitesini global çapta güçlendirmek için denizaşırı operasyonlar yapmaktır (Karataş, 2018, s. 221-222). Dünya çapında duyulması ise James Bond serisi dışında yazılan birçok kitap, yapılan belgeseller önayak olmuştur (Çimen, 2011, s. 81). Kazanılan bu ün İngiliz İstihbarat Teşkilatı tarafından propaganda aracı olarak kullanılmıştır. MI6, MI5, GCHQ ve diğer İngiliz istihbarat servisleri Ortadoğu’da önemli bir yere sahiptir (Aydın, 2008, s. 404). MI6, yaptıkları görevler bakımından değerlendirildiğinde, Ortadoğu açısından geniş çalışmalar yapıldığı gözlemlenmektedir (Ercan, 2011, s. 96).

Görsel 5: “Military Intelligence Section Six” Amblem

Kaynak: <https://www.sis.gov.uk/>

MI6'nın Görevleri Arasında;

Siber Saldırlara Engel Olma: Olası dış kaynaklı herhangi bir tehdit de uydu ve internet yayınlarının, ayrıca telekomünikasyon ağlarının güvenliğini sağlayarak, gerek içeriden gerek dışardan gelebilecek siber saldırılara karşı takipte bulunmak önemli görevleri arasındadır (Karataş, 2018, s. 224).

Terörle Mücadele Etmek: MI6 istihbaratı, İngiliz Hükümeti'nin oluşturduğu Ulusal Güvenlik Strateji ile belirlenmiş hedef ve amaçların yerine getirilmesi için faaliyet göstermektedir. Belirlenen hedefler doğrultusunda olası terör eylemlerini önceden belirleyerek, engellemeye ve ilgili birimlere aktarmaya çalışmak diğer bir görevidir (Karataş, 2018, s. 223).

Uluslararası Kaosa Engel Olma: İstihbarat sadece savaş durumlarında değil uzun süreli gerçekleşecek huzur ortamını sağlamada da faaliyet göstermektedir. Olası herhangi bir kaos ortamında yaşanabilecek etkilerin zararını önceden engeleyebilmek için, İngiliz Hükümeti, MI6 yardımıyla hazırlıklar yapar.

Nükleer Silahlara Sınırlama Getirmek: Dünya ülkelerinin silahsızlanmaya veya sınırlı silah kullanmaya yönelik vermiş oldukları kararlar yönünde biyolojik, kimyasal ve nükleer silah almak isteyen hükümetlerle görüşerek taahhütleri hatırlatmak ve elinde çok fazla nükleer barındıran ülkelere azaltmaları konusunda çabalamak ve yardımcı olmak görevleri arasındadır. Yasa dışı örgütlerin elinde bulundurdukları silahları tespit, takip ve

gerekli durumlarda el konulmasında da faaliyet gösteren MI6, bu amaçla birçok kez bu yasa dışı örgütlerin arasına sızarak bilgi toplamaya da çalışmıştır (Karataş, 2018, s.224).

MI6 veya SIS, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na bağlı görev yapmaktadır ve MI6'nın yürüteceği operasyonları Birleşik İstihbarat Komitesi (Joint Intelligence Committee-JIC) tarafından belirlenmektedir (Gürçam, 2016, s. 77).

İrlandalı Profesör Keith Jeffery, MI6 arşivlerini inceleyerek bir kaniya varmıştır; MI6'yı da konu alan James Bond karakterinin, Atatürk'ü takip eden eski Ajan Wilfred Dunderdale'den esinlendiğini iddia etmiştir (Sıvış, 2010). Bunun üzerine bir gazete röportajında yöneltilen bir soruya;

“Benim söylemiş olduğum cümleleri ilk ağızdan James Bond karakterinin yaratıcısı olan Ian Fleming onayladı. 1920’de Mustafa Kemal’i izleyen Ajan Wilfred Dunderdale’den ilham alarak yarattığı James Bond’u açıkladı,” diyerek iddiasını vurgulamıştır (Karataş, 2018, s. 235). İngiltere ajanlarının, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü bu denli araştırmalarının ve takip etmelerinin nedeni o dönemde İngiltere için çok büyük bir tehdit olarak görülmesidir. Bundan dolayı, İngiltere'nin esas ilgisi olan Türkiye'nin stratejik pozisyonundan, İngiltere'nin Akdeniz'deki ve tabii ki Ortadoğu'daki emperyal çıkarlarından kaynaklanmaktadır ve bu nedenlerden dolayı İngiltere, Mustafa Kemal döneminde casuslarını İstanbul'a yerleştirmiştir (Sıvış, 2010).

MI6 bugün bile Rus FBS ve CIA aksine, bu istihbarat birimi hakkında çok az şey bilinmektedir. Dışişleri Bakanlığı binyesinde daha fazla gizlilik hizmetine yer vermektedir. Başsavcı MI6 direktörüne başkanlık etmektedir. Ancak hizmet Başbakan'a ait olmakla birlikte şu anda Dışişleri Bakanı faaliyetlerini doğrudan koordine şeklinde yürütmektedir. MI6'nın 87 civarında tanınmış rezidansı ve merkezi yer alırken yurtdışında yaklaşık 85'i Alberta Embankment'te bulunmaktadır (History of Conspiracy).

MI5 ile MI6 arasındaki temel farkın, MI6'nın İngiltere'ye yabancı istihbarat sağlaması gereken güvenlik istihbarat servisi olduğu, MI5'in ise, MI6 altında görev yapan bir istihbarat teşkilatı olmasıdır (Andrew, 2010). MI6, İngiltere'ye yabancı istihbarat sağlarken, MI5 amaç ve hedeflere ulaşmalarına yardımcı olur. Pek çok kişinin görüşüne göre, MI5 İngiltere içindeki tehditlerle ilgilenirken, MI6 İngiltere dışındaki tehditlerle ilgilenir.

2.4. BREXİT SÜRECİ VE İNGİLTERE

O zaman kullanılan adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1992 tarihinde imzalanan Maastricht Antlaşması'yla AB ismini alan ekonomik ve siyasal ulus-üstü yapılanma, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Batı Almanya, Hollanda ve Belçika'nın önderliğinde hayata geçirilmiş ve Birleşik Krallık bunun dışında kalmıştır (Konuralp & Adaş, 2018, s. 520). Kurucu olan devletler, geleneksel yapıyla kurulan ulus devlet anlayışından koparak bazı erkleri müşterek bir biçimde kullanmışlardır (Dinan, 2014, s. 6). Savaşta aldığı yıkımı onarmaya çalışan Almanya için bu olay Avrupa bütünleşmesi, kurtuluş ve uluslararası yenilenme süreci olmuştur. Bu durum Fransa için ise ülkenin kendisini yerleşmiş ve dominant bir güç görme durumundan temelli bir kopuş söz konusudur (Dinan, 2014, s. 6).

Birleşik Krallık'ın AET'nin dışarıda bulunmasındaki temel neden, o dönemde yönetimde 'ulusal çıkar' anlayışının mevcut olmasıdır (Dinan, 2014, s. 6). 1957 yılında Topluluğun kurulması Roma Antlaşması'na giden süre zarfında Avrupa'nın yükselen önemini kavrayan fakat görüşünü Avrupa ile sınırlandırmayan Birleşik Krallık hükümetinin vizyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Young, 1993, s. 55). Birleşik Krallık yönetimi 1950-1954 yılları aralığında uyguladığı ortak pazarlanma 'katılmadan yararlanma' terk etmek durumunda kalsada kendisini Topluluğun altı kurucu üyesinden biri olan Batı Almanya'nın ulus-üstü siyasetini terk etmesi gerekliliği gibi beyhude bir yaklaşımda bulunarak uzaklaştırmıştır (Konuralp & Adaş, 2018, s. 521). Üstüne üstlük Süveyş sorunundan dolayı Fransa'nın karşılaşmış olduğu tavır ve ABD'yi hoşnut etme arzusu ülkeyi AET'de üyesi olmaktan alıkoyan olaydır (Young, 1993, s. 56). Birleşik Krallık'ın Roma Antlaşması'na karşı olması Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaulle tarafından 1963 ve 1967 tarihlerinde iki kez ret cevabı almasına neden olmuştur (Konuralp & Adaş, 2018, s. 521). Birleşik Krallık'ın üye olması ise 1973 yılında gerçekleşmiştir. Üyeliğin onaylanması ile 1974 ve 1975 yıllarında AET ve Birleşik Krallık yönetimi arasında üyelik koşulları ve Birleşik Krallık için ayrıcalıklar ile ilgili pazarlıklar dillendirildi. Uzun görüşmeler neticesinde İngiltere Topluluk 'tan özellikle tarımsal ürünlerle ilgili imtiyazlar elde ederek Avam Kamarasının onayından geçirilmiştir (Soytürk, 2017, s. 77). Bunun ardından yapılan halk oylamasında seçmenin büyük bir kısmı (%67,2) AET'de kalmayı tercih etmiştir (The Guardian, 1975). Lakin bu neticeye karşı Birleşik Krallık, Topluluğu'n bütünleşme sürecine dâhil olmadı. Margaret Thatcher'in başbakanlığı süresinde Avrupa Topluluğu'nun Federal Avrupa

arzusu, iktisadi birlik ve ortak para sistemi vb. gibi reformlara karşılık mevzu bahis (Zengin, 2016, s. 2).

Günümüze kadar herhangi bir Avrupa Birliği ülkesinin üyelikten çekilmemesi söz konusu iken İngiltere'nin AB üyeliğinden kopuşu bir ilke imza atacaktır. AB ile İngiltere'nin gerek ekonomi gerek ticari ve sosyal ilişkileri aşikârdır. Bununla birlikte İngiltere'nin üyelikten ayrılışı daha yakın ilişkinin başlangıcı olması anlamına gelmektedir. Brexit olarak adlandırılan bu sürecin Oxford Sözlüğünde karşılığı, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması veya çekilmesi anlamına gelmekte ve kelimenin kökeni 2012 yılına uzanmaktadır. Ayrıca 2012 yılında tartışma konusu olan "Grexit" yani Euro bölgesi ve AB'den ayrılan Yunanistan'ın ekonomik krizinin etkili olması anlamında ifade edilen Greece ve Exit terimlerinin bir arada kullanılması modeline bağlı olarak geliştirilmiştir (Oxford Living Dictionary). Cambridge Sözlüğü ise Brexit sözcüğünü iki şekilde tanımlamıştır. "Hard Brexit" anlamına göre, Avrupa tek pazarının üyesi olmaktan ayrılan Birleşik Krallık göç ve kanun yapma bendinde bütün kontrolleri ele alması, "Soft Brexit" ise Brexit öncesinde İngiltere'nin AB ile ilişkilerinin hız kesmeden yakın olmalarının devam etmesidir (Cambridge Dictionary). Yapılan tanımlar neticesinde İngiltere'nin AB'den kesin olarak yollarını ayırması belirtilmektedir. Buna nazaran, günümüzde hala devam eden Brexit sürecinin çıkaracağı sorunlar neticelenmemiştir.

Birleşik Krallık, 2010 yılına kadar AB ile ilişkileri ve bu açıdan yaşadığı meseleler David Cameron başkan olana kadar incelenmiştir. AB, Birleşik Krallık ile çok fazla problem içindedir. Birleşik Krallık'ta AB ile ilgili şüphecilğe sebep olan

Siyasi sebepler;

- Yabancı düşmanlığı: Serbest dolaşım hakkı sebebiyle ülkeye gelen AB yurttaşlarının ülke yatırımları ve sosyal politikalarını negatif yönünde etkilediği fikri
- Federalizm karşıtlığı: Bağımsızlığına düşkün olan İngiltere için bütünleşmenin devam etmesi neticesinde federal bir yapıya düşme tedirginliği
- Ulusüstücülük karşıtlığı: bağımsızlık ve egemenliğin kısıtlanması kaygısı

Ekonomik sebepler;

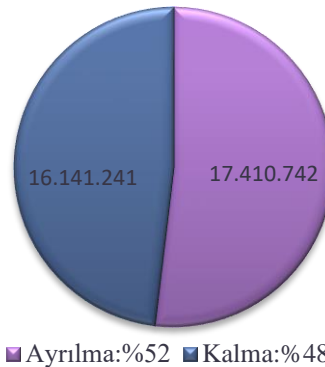
- Gümrük Birliğinin İngiltere'nin ticari ilişkilerindeki özgürlüğünü kısmen kısıtlaması: İngiltere ithalat ve ihracatta AB'nin zorla kabul ettiği bir sistemle

değil, vergi ve tarife ücretlerini kendinin belirleyeceği bir sistem istiyordu (Anderson & Juden & Rogerson,2016, s. 15).

- Serbest dolaşım: bu haktan faydalanan Avrupalı vatandaşların İngiltere'ye gelerek ülke ekonomisine yük olduğu düşünülmekteydi (Khurana, 2001, s. 28- 41).
- Senelik katkı payı: İngiltere ödediği katkı payının karşılığını tam olarak alamadığını düşünmekteydi.
- Göçmen meselesi: İngiltere'nin aşırı göç alması ülke vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirinin azalmasına neden oluyordu (Bale, 013).
- Ulusal Güvenlik sorunu: Birleşik Krallık çok mesele çıkararak ülke olarak görülebilmeye rağmen ilişkilerde bütün sorunların kaynaklandığı ülke olduğu söylenemez.
- AB ile yaşanan meselelerde Birleşik Krallık'ın karşısında çoğu zaman Fransız-Alman koalisyonu yer almıştır. Fransız-Alman koalisyonu Birleşik Krallığın hep diğer tarafında olmuştur. Anlaşmazlıklarda tek taraflı oyunbozanlığın olduğunu söylemek mümkün değildir. Meselenin hangi ülkeden kaynaklandığından çok, ilişkilerin problemlili olduğunu kanıtlamak daha doğrudur. Bu bölümde yaşanan meseleler sonucunda ortaya çıkan üyelik referandumu incelenecektir. Yine bu bölümde referandumun ortaya çıkışın sebebi, tekrardan görüşmelerin yapılması, seçimin taraflarının oluşturulması ve referandumun sonuçlarına değinilecektir (Alıbaylı, 2019, s. 54).

Grafik 4'te Birleşik Krallık'ta yapılan referandum sonucunda 46.501.241 seçmen oylamaya katılmıştır. Bunun neticesinde %52 oy ile Brexit sürecine adım atılmıştır.

Grafik 4: Birleşik Krallık Referandumunun Resmi Sonucu

Kaynak: BBC News

23 Haziran 2016 yılında yapılan ikinci referandumun sonucunda %72,2'lik bir katılımıla %48 ayrılma yönünde %52 oyla ise kalınması söz konusu olup Brexit lehine çıkan sonuçta Brexit 'in kesinleşmesi ile AB ve İngiltere'nin kopuşu İngiltere AB sonucunda düzenlenecek bir anlaşma için yapılacak müzakerenin hazırlıkları başlandı.

Başbakan Cameron bunu bir kaybediş olarak ifade edip istifa da bulunmuştur. Bu bağlamda Avrupa Komisyon Başkanı Juncker 2016 yılının temmuz ayında Birleşik Krallık'ın AB'den tamamen ayrılması durumunda AB ile yapılacak görüşmelerde AB heyetine Fransız muhafazakâr politikacı Barnier'in öncülük etmesine karar verildi (İktisadi Kalkınma Vakfı). Deneyimli bir müzakereci ve pazarlıkçı olan ve geniş iletişim ağı ve iyi ilişkileri sayesinde Birleşik Krallık ile yeni bir ortaklık kurmak konusunda başarılı olacağı beklentisiyle görevlendirilen Barnier'nin göreve başlayabilmesi için Lizbon Antlaşması'nın 50'nci Maddesi'ne bağlı olarak BK'nın AB'den ayrılma kararını AB Konseyi'ne bildirmesi gerekiyordu. Müzakereler ancak bu aşama sonrasında başlayabilecekti. Britanya gibi siyasi ve ekonomik açıdan AB içindeki lider ülkelerden biri olan bir ülkenin AB'den ayrılmasının, AB'nin geleceği açısından önemli etkileri olacağı açıktır. AB bu süreçten, kendi içinde birliğini ve bütünlüğünü güçlendirerek de çıkabilir; ancak bu kararın diğer bazı AB ülkelerinin Birliğe olan bağlılığını olumsuz etkilemesi de önemli bir risk olarak AB'nin karşısında durmaktadır. 2017 yılının mart ayında Başbakan May, Birleşik Krallık'ın AB'den kanun esaslarına dayalı çekilme müzakerelerini başlatacak süreci AB Anayasası'nın 50.maddesi gereğince yürürlüğe koymuştur (Bulmer & Quaglia, 2018, s. 1089).

Grafik 5'te Birleşik Krallık'da bulunan ülkelerin Avrupa Birliği'nde kalma ya da ayrılma ilgili oy sonuçları yer almıştır.

Grafik 5: Ükelere Göre Referandum Sonuçları

Kaynak: BBC News

Grafik 5.'de Brexit'ı takiben parlamento egemenliği söylemleri ve 'Brüksel'den geri alınan egemenliğin ülkede tekrar kurmaya yönelik yürütülen katı eseme, AB üyeliğinden ayrılması Birleşik Krallık'ta yetki paylaşımına yönelik tartışmaların alevlenmesine sebep olmuştur (Yavaş, 2021). Bu yaklaşım ileri dönemlerde Westminster ile Brexit'e %54 oy ile 'hayır' diyen Kuzey İrlanda ve İskoçya'nın %62 oranla 'hayır' demesi ulusal parlamentolar arasındaki uzlaşya negatif olarak etki edebilir (Yavaş, 2021). AB'nin ortak ticaret siyasilerine tabi olan Kuzey İrlanda üzerinde Birleşik Krallık'ın egemenlik savları ve Kuzey İrlanda Protokolü'nün uygulanmasına yönelik olumsuz tutumu, meselelerin büyük bölümünü oluşturmaktadır. Birleşik Krallık'ın sınır güvenliği konusundaki isteksizliği, 2021 Ağustos ayında hem AB ile gerilime hem de bölgede bulunan Protestanların ayaklanmasına neden olmuştur (Yavaş, 2021). Diğer mevzu, AB ortak pazarının haricinde kalma ihtimali olan Kuzey İrlanda'nın halkı AB'den ayrılmama kararına zıt düşmektedir. Aynı şekilde İskoçya'daki egemenlik söyleminin yeniden gündeme gelmesi Birleşik Krallık'ın içinde

bulunmak yerine daha çok AB’nde kalma oranının daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Birleşik Krallık’ın AB üyeliğinden çekilmesi ile ilgili müzakereler 19 Haziran 2017 yılı ile başlamış ve müzakerelerin ilk oturumu dört gün devam etmiştir (Brexit Müzakereleri Bugün başlıyor,2017). Müzakerelerin ilk aşamasında, halkın akları, ayrılığın mali kısımları ve “*Kuzey İrlanda-İrlanda Cumhuriyeti*” sınırı ile ilgili (İngiltere ve AB, Brexit Müzakerelerinde İkinci Aşamaya Geçiyor, 2017) ayrıca diğer sorunlar ele alınarak karara bağlanan durumlar söz konusu olmuştur (Köker, 2017; Velthuisen, 2018, s. 3). Bu noktada anlaşmaya gidilen bir diğer konu ise Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılması dolayısıyla ödeyeceği tazminatın en az 35 milyar sterlin civarında olmasıdır (Türko & Gökçenoğlu, 2020, s. 577). AB ve İngiltere hükümeti müzakerelerin ikinci aşamasında 6-8 Şubat 2018 tarihinde bir oturum gerçekleştirmişlerdir. Müzakerenin konusu AB Konseyinin onaylamasıyla Geçiş Dönemi Müzakereleri Çerçeve Belgesi’ne geçiş dönemi ile alakalı düzenlemeler söz konusu olmuştur (Türko & Gökçenoğlu,2020, s. 577). İngiltere’nin AB’den ayrılması 29 Mart 2019 tarihi ile başlamış ve geçiş döneminin ise 31 Aralık 2020’de bitmesine karar verilmiştir (Elbir, 2018, s. 2). Cambridge Analytica (CA) siyasi konularda bağımsız araştırmalar yapmada ciddi sorunları ortaya koymuştur (Laterza, 2018). İngiltere merkezli şirketin, veri analizi ile, kamuoyunda algı oluşturarak, Brexit referandumunda evet çıkması için çabaladığı ve bu çabasında verilerin manüpülatif ve spekülatif bir şekilde toplanıp, medya yolu ile kampanyaya servis edildiği şaibeleri olmuştur.

24 Aralık 2021 tarihinde AB ile olan ilişkilerinin devamlılığı esas alınacak şekilde Birlik-Ticaret ve İşbirliği Anlaşması imzalandı. Bu tarih ile beraber, Birleşik Krallık’ın üyeliği süresince ileri sürdüğü, AB’nin ulus üstü müesseselere karşı egemenlik hakları ve otoritedeki üstünlüğün geri kazanılması haklarıyla alakalı taleplerine destek sağlanmıştır (Yavaş,2021). Brexit süreci sonrasında, Kuzey İrlanda protokolü gereğince Kuzey İrlanda ile olan ticaretin denetleme süresinde olması, iki ülke arasında bulunan sınıra ve İskoçya’da bağımsızlık söylemlerinin yeniden meydana çıkması gibi sorunlarla alakalı olarak İngiliz siyasetçiler, egemenlik ifadelerini hala devam ettirmektedirler. Brexit bağlamında egemenlik, genellikle, devlet ile alakalı düşüncelere ve olgulara dayalı olarak kullanılmış, siyasi yasa sağlayıcı terim olarak karşımıza çıkmıştır (Yavaş, 2021).

Sonuç olarak, Brexit süreci ve ardından egemenlik, siyasi ifadelerle genellikle konuşulsa da hem anayasal hem de toplumsal ve siyasi düzeylerde bir zme ulaşıması beklenen meseleleri ortaya çıkarılmıştır. Bunun neticesinde Birleşik Krallığı gerek genel gerekse iş siyasi hayatında ve AB ilişkilerde muhtemel zorlu günlerin başlangıcı olacağını işaret etmektedir.

SONUÇ

Günümüzde hala bir sorun olan terör, bir bütün olarak mercek altına alındığında, olumsuz yönlerinin o kadar fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak terör olgusunun varoluşunu ve terörün yapılarının kullanılması örgütlerin etkisi üzerinden neler olduğu ele alınmıştır. Terörün türlerinin kaçça ayrıldığı ve altında yatan etmenlerin neler olduğu ayrıntılarla incelenmiştir. Terörü önlemede ülkelerin nasıl bir yol izlediğine dair planlamalar ve hukuksal boyutta yapılan yaptırımlar mevcuttur. Bu yaptırımları karşılığın terör eylemine sebep olan örgütlerin ulusal ve uluslararası boyutta ne gibi etkilerinin olduğu araştırmada yer almıştır.

Dünyada yer alan etnik tabanlı terör örgütleri işlenerek hepsinin ayrı ayrı çıkma sebepleri ele alınmıştır. Yaşanan terör olaylarının altından bağımsızlık arzusunun ve yönetimdeki kişinin indirilmesi çıkarı genellikle eylemlerin yapılmasında ön plandadır. Yeni ve eski terörizm arasındaki ayrımlar tablolarda gösterilmiş ve arada değişen metotlar incelenmiştir. Ancak dünyadaki etnik grup sayısı, ulus devlet sayısının birkaç katıdır (Somersan, 2004). Terör eylemlerine neden olan örgütlerin ülkelere istihbarat teşkilatları kurarak önemi ve terörle mücadele politikaları ortaya konulmuştur. İrlanda meselesinin kökeninin mezhep farklılığından kaynaklandığını ve bu meselenin terör saldırıları olarak karşımıza çıkması Birleşik Krallık'ın İrlanda'yı ikiye ayırarak 1921'de İrlanda'nın bağımsızlık elde etmesi ile sonuca varılmıştır. Birleşik Krallık'ın IRA'ya yönelik Terörle Mücadele Politikası ve IRA'nın yaptığı eylemler yıllara göre ele alınarak şekillerle gösterilmiştir. İrlanda'nın bağımsızlığı için IRA'nın terör eylemleri gerçekleştirmesi bu sorunu giderek derinleştirdiğini göstermektedir. Dünyanın genel kesiminde 19. ve 20. yüzyıllar boyunca var olan ve kitleleri yönlendiren ideoloji milliyetçilik anlayışı hâkim olmuştur. Uluslararası sistemin temel birimi, etnik homojenleşmeyi hedef alan ulus devletlerdir.

Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde aşağıda belirtilen problem cümleleri kurulmuştur. Çalışmamızın ikinci bölümünde içerik analiz yöntemi ile elde edilen bulgular neticesinde ilgi problemlerimiz aşağıdaki gibi sonuçlandırılmıştır:

İngiliz halkının, istihbarat örgütlerinin (MI5-MI6) terörle mücadeledeki güvenlik faaliyetlerine yönelik olumlu algıları var mıdır? Halkın istihbarat algılarıyla ilgili önemli endişeleri bulunmaktadır. Bunun sebebi, doğrudan istihbarat tahminlerinin son derece politikleşmiş doğasından kaynaklanmasıdır. Literatür araştırması yaptığımızda İngiliz halkının, istihbaratlarla ilgili kamuoyunda makul bir açıklamasının olmadığını

gözlemlendi. Siyasal güven yurttaşlar için kendi siyasal sistemlerinin bir değerlendirilmesi olarak görülmektedir. Graeme A.M. Davies & Robert Johns bu konu ile ilgili yaptıkları anket sonucunda analizlerde elde ettikleri sonuçlarda İngiliz kamuoyunun istihbarata olan güveni ile hükümetin istihbarata olan güveni arasında farklılıklar olduğunu vurgulamışlardır. Bunun üzerine MI6 ürettiği zeka konusunda güven oldukça üst düzeydeyken ankete katılanların %11 MI6'nın sadece istihbaratına güven duyan kısımda yer almıştır (Davies & Johns, s. 678-679). Ankete katılan kişilerin görüşleri genellikle hükümetin istihbarat kullanımına güvenmediğini göstermektedir. MI5 ile ilgili de kamuoyunda güven konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Nazizme karşı başarı elde eden MI5'in Soğuk Savaş döneminde başarısız olması 2005 yılında Londra metrosunda meydana gelen saldırıda önceden önlem almaması vurgulanmıştır (Karataş, 2018, s. 256). 1980'lerin sonuna doğru ise Andrew'e göre MI5 biriminin öncelikli hale geldiğine dikkat çekmektedir (Andrew, 2010). Bunun neticesinde, İngiliz halkının istihbarat birimlerine karşı güven duygusu muallak olarak gözlemlenmiştir.

Kuzey İrlanda halkının, IRA'nın örgütsel yapısı ve Sinn Fein üzerine olumlu bir algısı var mıdır? IRA yapmış olduğu “*Kanlı Cuma*” eyleminin ardından seksen dakika içerisinde Belfast'ta yirmi altı bomba patlatmış, on bir kişinin hayatını kaybetmesine ve 130 kişinin yaralanmasına neden olmuştur, bunun üzerine görüşme halka duyurularak IRA'ya karşı uyarılmıştır (Powell, 2014, s. 55). Çatışmalar hem Kuzey İrlanda hem de Britanya için büyük bir sorun olmuş bir yandan sosyal hayatı ve güvenliği olumsuz etkilerken diğer yandan büyük ekonomik kayıplara neden olmuştur. IRA'nın halk desteği alması, güçlenmesinde en önemli etkidir. Moxon Browne'ye göre özellikle kırsal kesimde bulunan halkın daha çok desteğini almış ve Protestanların eylemlerinden çekinen halk IRA'nın sahip çıkacağı düşüncesiyle desteklerini azaltmadılar (Browne, 1981, s. 151-152). Yaşanan kanlı çatışmaların ve İngiltere baskısının artmasıyla Sinn Fein İrlanda'da ön plana çıkarak 1918 seçimlerinde galip gelmiştir. IRA ve Sinn Fein hem tarihsel hem de düşünsel manada birbiri ile sıkı bir bağ bulunmaktadır. IRA'nın silahlı bir yapı olması halkın desteğinin önüne geçmiştir. Sinn Fein bunun için destekleyici bir alt yapı konumundadır. 1948'den itibaren bu düşünce eyleme aktarılarak IRA'nın üst kademelerinde görevli kişiler partinin başına geçmiştir (Feeney, 2002, s. 161). IRA'nın hiyerarşik olan örgüt yapılanmasına halkın bakış açısı olumludur (Jackson, 2005). Araştırmadan elde edilen bulgular göstermiştir ki Kuzey İrlanda

halkının IRA'nın örgütsel yapısı ve Sinn Fein'in yapmış olduğu katkılar bu problem cümlesini olumlu şekilde doğrulamıştır.

İrlanda halkının IRA üzerinde olumlu bir algısı var mıdır? İlk başlarda olumlu bir düşüncesi olan İrlanda halkının ilerleyen zamanlarda yaşanan ölüm sebepleri sonucunda algıyı olumlu ve olumsuz olarak ikiye bölmektedir. 1950-1960 yıllarında Kuzey İrlanda ekonomik olarak gelişme gösteriyordu ancak bu gelişmeler büyük oranda Protestan halkın lehine oluyordu. Ayrımcılık artarken IRA'nın şiddeti de artıyordu fakat bu saldırılar daha çok küçük çaplı saldırılar olarak gerçekleşti. 1962 yılında İrlanda ve İngiltere hükümetleri saldırılara karşı birlikte hareket ederek eylemlerin kesilmesini sağlamıştır (Türben). Sonraki yıllarda IRA daha çok Katoliklerin demokratik haklarını talep eden, baskı ve ayrımcılığın son bulmasını savunan bir örgüt olarak ön plana çıkmıştır. Ancak 1968'de çatışmalar tekrar başlamış ve bu kez halk tarafından daha çok destek bulmuştur. Zaman geçtikçe İrlanda'daki Britanya birliklerinin sayısı arttırılmıştır. 1972'de ise İngiltere, Kuzey İrlanda'daki parlamentoyu kapatarak tüm yetkiyi Londra'ya aktarmıştır. İngiltere'nin müdahaleleri sorunu çözmek bir yana daha da büyümesine neden olmuştur (Türben) .

İngiltere'nin terörle mücadelesinde IRA'nın siyasallaşmasının ülkedeki barış ve güvenliğe olumlu etkisi var mıdır? Birleşik Krallık'ın, yarı federal bir devlet olarak iç güvenliğe ilişkin yetki ve sorumluluklarının dağınık ve çok parçalı halde bulunması, hükümeti daha çok koordinasyon ve işbirliğine yöneltmiştir. Diğer taraftan özellikle geçmişte IRA terör örgütüyle yaptığı mücadelelerde kazandığı tecrübelerden, aldıkları karar ve uygulamalardan da faydalanmaktadır (Ak, 2018, s. 80). Geçmişte IRA terör örgütüyle gerçekleştirdikleri mücadeleler ile son olarak 2017 yılında Londra ve Manchester'da terörist saldırılara maruz kalması Birleşik Krallık'a devlet bünyesinde koordine ve işbirliğinin zorunluluk olduğunu hatırlatmıştı. Özgürlüğün İrlanda halkı için doğal olduğuna ve bu hakkı elde etmenin sadece silahlı mücadele ile elde edileceğine inanan Fenian hareketinin eylemlerini gerçekleştirmesinde güvendiği topluluk işçi sınıfını oluşturan Katolikler olmuştur (Özdemir, 2012). Bu bulgu tam olarak doğrulanamasa da, Brexit süreci sonraki gelişmelerin izlenilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İlgili çalışmada güvenlik konusunda olumlu etkilerinin olduğu gözükse de ülkede yaşanan kaos ve iç huzursuzluk ortamı halkı etkilemiştir. Lakin İrlanda'nın bağımsızlığını kazanması ülkede güven ve barış ortamında olumlu etkisi olmuştur

Brexit döneminin Birleşik Krallık halkı açısından güvenlik yönüyle olumlu bir algısı var mıdır? Halk tarafından yapılan referandum sonucunda ayrılmak istediklerini belirtmiştir. Fakat Birleşik Krallık'ın 2010 yılında yapılan sınır güvenliği konusundaki isteksizlik, Ağustos 2021 tarihli Protestan ayaklanması olumsuz bir algısı olduğunu göstermektedir (Yavaş, 2021). Bununla beraber, Brexit referandumunda hayır sonucunun çıkmasını destekleyen önemli argümanlardan biri, göçmenlerle ilgili duyulan endişelerdir. Brexit, İngiltere halkını 17. yüzyıldaki iç savaştan bu yana görülmedik şekilde böldü. Zira referandum ve sonrasındaki tartışma, insanların kimlikleri, ülkelerinin dünyadaki rolü, daha küreselleşmiş bir dünyada daha büyük sıkıntılar çekip çekmedikleri, çok fazla etnik yapıdan ve ırktan insanların yaşadığı bir ülkede kendilerini rahat hissedip hissetmediklerine yönelik çok temel soruları da beraberinde getirdi. Ayrıca referandum sonuçları incelendiğinde, Londra ve benzeri büyük kentlerde AB yanlılarının, taşra bölgelerinde ise Brexit yanlılarının ağır bastığı görülmektedir. Bu da, ülkede ikili bir siyasi yapının ortaya çıkmasına ve ilerleyen yıllarda kent-taşra ayrımının keskinleşmesine neden olabilir (Örmeci, 2018, s. 59). Kuzey İrlanda'da ise Brexit, zaten kırılmalı olan siyaseti istikrarsızlaştırdı ve Birleşik Krallık'ta, Başbakan Boris Johnson'ın AB'nin tek pazarından ve gümrük birliğinden ayrılma kararı - ki bu sert Brexit olarak ifade ediliyor- ülkesi ve AB arasında bir yerde düzenleyici bir sınır oluşturulması anlamına geliyordu (Watson, 2021).

Bu çalışmada, bir ulus devlet sınırlarında yaşayan ancak hâkim etnik grubun baskısı altında yaşayan bunun sonucunda baskının bitmesini isteyen Kuzey İrlanda halkının isyanı yer almaktadır. Uzun ve tarihsel bir arka plana sahip olan Birleşik Krallık ve İrlanda arasında ulusal dava dünyaya yayılmıştır. Bu çalışmada terörün alt tabanı anlatılmış ve bunun neticesinde Birleşik Krallık'ın terörle mücadelesi sorununa inilmiştir.

Çalışmanın birinci temel meselesi, terörün tanımının ülkelere neden farklılık gösterdiği ve tanımlanmasının neden uluslararası boyutta farklı olduğu ele alınmıştır. Ulusal kimliğin önemi, bağımsızlık olgusunun toplum üzerinde etkisini incelenerek bir neticeye varılmaya çalışılmıştır. IRA konusunda özellikle ulusa noktada çalışmaların çok yetersiz olması nedeni ile bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Brexit sonrası İrlanda sorunun nasıl gelişeceği araştırmacılara öneri olarak sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- Abdurahmanlı, E. (2018). *İstihbarat teşkilatlarının terör örgütlerine sızması: IRA örneği*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Abdybaeva, M. (2005). *Hukuki bakımdan terör ve 11 Eylül saldırısı*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Acar, Ü. & Urhal, Ö. (2007). *Devlet güvenliği istihbarat ve terörizm*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Acar, Ü. (2012). *A'dan Z'ye terörizm*, Ankara: Kripto Basın Yayın.
- Acar, Ü. (2019). Yeni dünya düzeninin taşeronu: terör örgütleri. *Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi*, 3, 1450-1474.
- Acer, Y. & Kaya, İ. (2010). *Uluslararası hukuk: ders kitabı*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Adaş, S. & Konuralp, E. (2018). Ya brexit sonrası? Birleşik Krallık'ın AB'den kopuş dönemeci ve alternatifleri, *BEÜ-SBE Dergisi*, 2, 518-540.
- Ağaoğulları, M. A. (1989). Fransız devriminde birey devlet ilişkisi 1789-1794. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3, 195-228.
- Ağkaya, O. (2017). Yeni terörizm kavramı ve uluslararası ilişkiler disiplinindeki yeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 54, 212-214.
- Ak, T. (2018). Dünyada iç güvenlik yaklaşımının değişimi ve iç güvenlik yönetimine etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Akın, D. (2012). *Uluslararası terörizmin tarihi*, Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Aktoprak, E. (2009). *Devletler ve ulusları: Batı Avrupa'da milliyetçilik ve ulusal azınlık sorunları*. Ankara: Tan Kitapevi.
- Aktoprak, E. (2015). Din ve millet: Kuzey İrlanda örneğinde bir azınlık milliyetçiliği olarak katoliklik. *Alternatif Politika Dergisi*, 2.
- Akutay, S. & Ateş, D. (2013). Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının hukuki çerçevesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3, 109-146.
- Al, A.K.(2012). *Uluslararası terörizm ve Türkiye*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Alexander, Y. (2002). *Combating Terrorism : Strategies Of Ten Countries*. (ed.) Terence Taylor, Michigan: University of Michigan Press.
- Alıbaylı, S. (2019). *İngiltere-Avrupa Birliği ilişkileri: Brexit*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Alp, İ.A. (2013). Terörün ekonomik etkileri. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1, 1-21.
- Alptekin, H. (2018). *Etnik terör ve terörle mücadele stratejileri*. İstanbul: Seta Kitapları.

- Altay, F. (2016). Brexit - İngiltere'nin AB'den ayrılması sorunsalı Türkiye'ye olası etkileri. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, 29, 44-47.
- Altınak, Prof. Dr. O. (2004). *Siber terörizm*. İstanbul: Tasam Raporu.
- Altuğ, Prof. Dr. Y. (1995). *Terörün anatomisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Altun, F.M & Karaman, Ö. (2011). *Etnik ayrılıkçı terörle mücadele politikaları kapsamında Türkiye ve İspanya analizi*, Oğuzhan Başbüyük, M. Alper Sözer, Nurullah Altır (Der.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Altun, H.M. (2010). *Terörle mücadele sırasında temel hak ve özgürlüklerin korunması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altuntaş, N. (2007). Siyasal islam, milliyetçilik ve terör. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 267-294.
- Anderson, M., Juden, M., & Rogerson, A. (2016). After Brexit: New opportunities for global good in the national interest. *CGD Policy Paper*.
- Andrew, C. (2010). *The Defence of the Realm: The Authorized History of MI5*. Londra: Penguin Books Ltd.
- Arargüç, B. (2006). *Sömürgecilik sorunu ışığında ırlanda: "azizler ve âlimler"*, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Asılalmaz, M. (2013). *Hâkimiyet-İ Milliye Gazetesi'nde İrlanda ihtilali(1920-1934)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü , Muğla.
- Aslan, E. (2017). Avrupa Karşısında 'Terör' Karşısında Avrupa. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 3,189-203.
- Aşcı, B. (2017). Olasılık yönetimi: senaryo ve analizi. *21.Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Dergisi*, 17, 375-394.
- Atabey, S.Ö. & Ulutaş, A. (2011). Terörizmin önlenmesinde önemli bir araç olarak avrupa terörizmin önlenmesi sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 97, 339-352.
- Ateş, H. (2012). *Kamu güvenliğinde istihbarat sisteminin değerlendirilmesi*, Yüksek lisans tezi, Atılım Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atlı, D. (2002). *Terörle mücadele toplam kalite yönteminin uygulanabilirliği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale .
- Avşar, Z. (1991). "Türkiye'de terörün görünümü ve kitle iletişim araçlarına yansımaları", Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aybar, S. (2016). Brexit sonrası, İngiltere, AB ve ötesi. *Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)*.
- Aydın, N. (2008). *İstihbarat ve İstibaratçı*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Ayhan, H. (2015). Terör kavramı, güvenlik konseyi ve genel kurul özelinde birleşmiş milletler'in 2001 sonrası terör yaklaşımı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 21, 117-142.

- Bal, İ. & Özeren, S. (2014). *Dünyadan örneklerle terörle mücadele*. İstanbul: Uşak Yayınları.
- Bal, İ. (2006). *Alacakaranlık terörle mücadele ve komplo teorileri*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Bale, T. (2013). *European politics: a comparative introduction*. London: Macmillan International Higher Education.
- Banlaoi, R. C. (2006). Ebu seyyaf grubu: haydutluktan gerçek terörizme. *Güneydoğu Asya İşleri*.
- Baran, R.S. (2019). *ASALA terör örgütü ve analizi*. Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Bayat, S. (2020). *Ayrılkçı etnik çalışmalar: ETA ve IRA analizi*. Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bayer, E. (2007). *Terörist örgütlerde örgütsel öğrenme*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta .
- Baygın, A. (2019). *İrlanda-İngiltere ilişkileri (1845-1852)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Bozkurt, E. & Kanat, S. (2007). *Uluslararası toplumun paradoksu: terörizm, insan hakları, güvenlik ve 11 Eylül sonrası meydana gelen değişiklikler*. Ankara: Asil Yayınları.
- Bölügiray, N. (1996). *Anarşi ve terör nasıl önlenir?* İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Browne, M.E. (1981). Terrorism in northern Ireland the case of the provisional IRA, Juliet Ladge (ed.), *Terrorism: A Challenge to the State Civil Liberties*”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, s.7, ss.111-126.
- Bulut, E. & Koca, M. (2015). İrlanda’da terör. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4.
- Calle D. & Cuenca S.I. (2006). *The Production of Terrorist Violence: Analyzing Target Selection with the IRA and ETA*. Madrid: Juan March Institute.
- Caşın, M. H. , (2008), *Uluslararası Terörizm*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cengiz, Ç. & Kutlu, E. (2021). İrlanda sorunu’nun tarihsel kökleri ve Brexİt sonrası İrlanda sorunu: birleşik bir krallık mı, birleşik bir İrlanda mı?. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 12, 365-383.
- Chaliand, G. & Blin, A. (Ed.) (2007). *The history of terrorism: from antiquity to al qæda*. (Çev. E. Schneider, K.Pulver, J.Browner). Los Angeles: University Of California.
- Cirhinlioğlu, Z. (2004). *Terör ve toplum*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Collins, T. (1986). *The IRA: An examination of a terrorist organization*. Washington: Defense Intelligence Collage.
- Coogan, T. (2006). *Michael Collins part 1*. London: Paperview U.K. Ltd. in association with the Irish Independent.

- Coogan, T. P. (2002). *The man who made Ireland: the life and death of Michael Collins*. Roberts Rinehart Publishers.
- Cuthbertson, I. M. (2006). *National counter-terrorism strategies: legal, institutional and public policy dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia*. (Ed.) R. W. Orttung & A. Makarychev. Netherlands, Amsterdam: IOS Press.
- Çağlar Turan M.(2018). *Toplumsal inşacı yaklaşım açısından yeni terörizm*. Meral Balcı ve Arzu Al (Ed.), İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Çapan, T. (2015). *Karşılaştırılmalı terörle mücadele stratejileri: İspanya'nın ETA, İngiltere'nin IRA sorunu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Turgut Özal Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çelik, O. (2015). *Dini istismar eden terör örgütlerinin radikalleşme süreci*. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22, 99-122.
- Çemrek, M. & Metkin, K. (2013). *Kuzey İrlanda: Bitmeyen Bir Barış Hikâyesi*, Barışı Konuşmak, (Ed.) Nezir Akyeşilmen Odtü Yayıncılık, 277-294.
- Çenberci, E. ve Gövdere, B. (2017). *Göç Krizinin, Brexit Kararına ve Avrupa Birliği'nin Geleceğine Muhtemel Etkileri*. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22, 1427-1442.
- Çeşme, A. (2005). *Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü Psikolojik Harekat ve Pkk*. İstanbul: Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*. Ankara: Sam Yayınları.
- Çınar, Y. (2016). *Çatışmayı dönüştürme safhasında rehabilitasyon süreci: Kuzey İrlanda örneği*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çimen, A. (2011). *Tarihi Değiştiren Gizli Servisler*. İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Çitlioğlu, E. (2008). *Gri Tehdit Terörizm*. Ankara: Destek Yayınları.
- Darıcı, A. B. (2020). *Küresel Terörün Teknolojik Yönü: Siber Terörizm*. Hasan Acar (Ed.), Ankara: Nobel Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2016). *Uluslararası Güvenlik Ve Strateji*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Deligöz, E. (2015). *IRA terör örgütünün dil politikası*. Yüksek lisans tezi, Kara Harp Okulu Komutanlığı / Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara .
- Demirel, E. (2003). *Dünyada terör*. İstanbul: IQ Kültürsanat Yayıncılık.
- Demirel, E. (2015). *Dünya'da terörizm sözlüğü*. İstanbul: Renk Yayıncılık.
- Dilmaç, S. (2011). *Terörizmde tanım sorunu ve yaklaşımlar*. Yayımlanmamış doktora tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara..
- Dinan, D. (2014). *Europe recast: a history of european union*. U.S.A: Lynne Rienner Publishers.
- Donouhe, L.K. (2001). *Counter terrorist law and emergency powers in the U.K*. Dublin: Irish Academic Press.
- Dwyer, T. R. (1980). *Eamon de Valera*. Dublin: Gill and Macmillan.

- Efegil, E. (2019). *Terörizm ve terörle mücadele yöntemleri (ders notları)*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Ekici, K. (2012). *Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele yöntemleri*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ekici, N., Sözer, A. & Atak, S. (2010). İdeoloji ve örgütsel yapının örgüte elemen kazanma üzerindeki etkisi: Türkiye'de Dhkp\C ve Hizbullah örneği. *Uluslararası Güvenlik Terörizm Örgüsü Dergisi*, 1, 35-57.
- English, R. (2003). *Armed struggle: the history of the IRA*. Hampshire: Pan Books.
- Ercan, H. (2006). *Tarihi derinlik içinde soğuk savaş sonrası dünyada yeni istihbarat kavramı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kara Harp Okulu Komutanlığı/Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, M. (2004). Din ve terör üzerine. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 20, 9-12.
- Erdoğan, Ç. (2018). *Avrupa'da etnik terörle mücadele yöntemleri: ETA ve IRA örnekleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Erendor, M. E. (2016). Risk toplumu ve refleksif modernleşme çerçevesinde siber terörizm: tanımlama ve tipoloji sorunu. *Cyberpolitik Journal*, 1, 114-134.
- Ergil, Prof. Dr. D. (1980). *Türkiye'de Terör ve Şiddet*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Ercal, Prof. Dr. M.E (2000). Etniklik ve terör. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 26, 43-53.
- Evik, V.S. (2004). *Çıkar amaçlı örgütlenme suçu*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Feeney, B. (2002). *Sinn Fein a hundred turbulent Years*. Dublin: The O'Brien.
- Field, A. (2017). The hollow hierarchy: problems of command and control in the provisional IRA. *Journal of Terrorism Research*, 3, 11-23.
- Forester, M. (2006). *Michael Collins: the lost leader: a biography of Irish politician Michael Collins*. İreland: Gill Books.
- Gofas, A. (2012). Old vs. New terrorism: what's in a name?. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 32, 17-32.
- Gücenmez, Yzb.B. (2014). *Terörizmin finansmanı: PKK, ETA ve IRA terör örgütlerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Kara Harp Okulu Komutanlığı/ Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günçecek, B. (2015). *Terörün ekonomik etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Gürçam, S. (2016). *Terörle mücadele faaliyetleri üzerine bir inceleme (Japonya, İngiltere ve İspanya Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler, İstanbul.
- Gürel, M.M. (2008). *Küreselleşen dünya ve terörizm*. Yüksek lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürler, R.T. & Özdemir, B. Ö. (2014). El Kaide'den Post-Kaide'ye dönüşüm: IŞİD. 1, 113-154.
- Gürses, E. (2007). *Etnik terör: uluslararası sistemin işleyişi*. İstanbul: Profil Yayıncılık.

- Güvenlik Başkanlığı (2001). *Anarşi, terör ve uluslararası terörizm*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Güzel, C. (2017). *Silinen yüzler karşısında terör*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Halaçoğlu, Y.(2003). *Türkiye’de terörizm dünü bugünü, gelişimi ve alınması gereken tedbirler, bildiriler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Han, A. K. (2011). Sovyet işgali ve sürekli özgürlük: Afganistan’da süpergüç müdahalelerinin uluslararası sisteme etkileri üzerine karşılaştırmalı bir jeopolitik inceleme. *Ortadoğu Etütleri*, 2, 57-95.
- Hewitt, S. (2008). *The British war on terror : terrorism and counter-terrorism on the home front since 9/11*. London: Continuum Publisher.
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Horsley, R.A. (1979). Ancient jewish terrorists. *The Journal Of Religion*, 59, 435-458.
- IRA (1977). *The Green Book*. (çev.) Çağatay Balcı.
- İçli, T.G. (2002). *Terörün sosyal yapılar üzerindeki etkileri, dünyada ve Türkiye’de terör konferansı*, Ankara: Tcmb Bankot Matbaası.
- İğdır, A. (2017). Uluslararası terörizm ve IRA örneği. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 34, 321-329.
- Jackson, B.A. (2005). *Provisional Irish Republican Army*, Brian A. Jackson (ed.), Santa Monica: RAND Corporation.
- Kalem, A. (2011). *PKK terör örgütünün ETA ve IRA terör örgütleri ile karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kalender, A. (2001). Organize suçlar ve terör. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dünü/Bugünü/Yarını*, 53.
- Kantarcı, Ş. (2003). *Ermeni sorunu el kitabı*, Ankara: Ankara Üniv. Basımevi.
- Karaağaç, Y. (2019). Terörizmle mücadele yöntemleri: İngiltere ve Kolombiya örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1, 231-242.
- Karaaslan, A. (2014). İfade özgürlüğü bağlamında terör propagandasının yasaklanması sorunu. *Uyuşmazlık Mahkeme Dergisi*, 4, 311-349.
- Karadeniz, F. (2011). Uluslararası terörizm ile mücadelede hukuk ilkelerinin etkisi: İngiltere örneği. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Karaş, Z. (2007). *Ermeni terör örgütü: ASALA*. Yüksek lisans tezi, Atılım Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara..
- Karataş, K. (2018). *İstihbarat örgütleri*. İstanbul: Ege Basım Yayın.
- Katman, Prof. Dr. F. & Karaman, İ. (2019). Terörizm ile mücadelede uluslararası polis işbirliği. *Social Sciences Studies Journal*, 50, 6701-6712.
- Kaya, A. (2003). 11 Eylül bağlamında Avrupa Birliği’nin terörizmle mücadeleye karşı bakış tarzı. *Polis Bilim Dergisi*, 1, 75-90.

- Kaya, A. (2013). *Ulus inşa sürecinde etnik partiler: Sinn Fein ve BDP*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, İ. (2005). *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Kaya, S. (2005). Interpol, Europol ve uluslararası terörizm. *Güvenlik Strateji Dergisi*, 2, 31-49.
- Kaya, S. (2017). Uluslararası terörizmin gelişimi ve dini motivasyonlu terör olgusu. *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 53-79.
- Kedikli, U. & Akça, M. (2017). Soğuk Savaş sonrası Avrupa’da artan İslamofobi . *TESAM Akademi Dergisi* , 1, 57-95 .
- Kekilli E. & Ömer H. & Abdoulaye İ.B (2017). *Bir örgütün anatomisi Boko Haram*. Ankara: Seta Yayınlar.
- Kılıcı, E. N. (2018). Brexit; Birleşik Krallık ve Euro-Bölgesi açısından sonuçlarının değerlendirilmesi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 1, 1-26.
- Koncagül, İ. (2021). Terörizmin unutulmuş yüzü: devlet terörizmi. 39, 323-353.
- Kul, C.M. (2012). Birleşik Krallık’ta organize suçla ve terörizmle mücadeleye ilişkin gelişmeler ve yasal düzenlemeler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 445-470.
- Kurt, S. (2019). Yeni terörizm’in geleceğin güvenlik ortamına etkileri: DAESH Örneği. *Gazi Akademik Barış Dergisi*, 25, 133-161.
- Kurt, S.(2018). Yeni terörizm ve uluslararası güvenliğe etkileri. V1. Uluslararası mavi karadeniz kongresi.
- Kurum M. & Avcı E. (2018). Radikalizm ve aşırıcılıktan terörizme: siyasal şiddetin araçsallaştırılması, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 28, 37-90.
- Kuyaksil, Yrd. Doç. Dr. A. (2014). Terör örgütlerinin ideoloji unsuru olarak kullandığı bazı dini kavramlar. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 1, 79-114.
- Landman, T. (2007). *The United Kingdom: the continuity of terror and counterterror*. Berkeley: University of California Press.
- Laquer, W. (1979). *Terrorism*. London: Little Brown And Company.
- Laquer, W. (1987). *The age of terrorism*. Boston: Little Brown And Company.
- Laquer, W. (2002). *Terörizmin yorumlanması*. Cemal Güzel (Ed.), *Silinen yüzler karşısına terör*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Laterza, V. (2018), Cambridge Analytica, independent research and the national interest. *Anthropology Today*, 34, 1-2.
- Macleod, J. (2013). Britishness and Commemoration: National Memorials to the First World War in Britain and Ireland. *Journal of Contemporary History*, 4, 647-665.
- Mango, A. (2005). *Türkiye’nin terörle savaşı*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Martin, G.(2020). *Understanding terrorism: challenges, perspectives and issues*. London: Sage Publications.

- Medd, R. & Golstein, F. (2017). International Terrorism On The Eve Of A New Millennium. *Studies in Conflict and Terrorism*. 3, 281-316.
- Merari, A. (1993). Terrorism as a strategy of insurgency. *Reprinted from Terrorism and Political Violence*, 4, 213-251.
- Moen, D. (1999). Irish political prisoners and post hungerstrike resistance to criminalisation. *The British Criminology Conference: Selected Proceedings, Liverpool*.
- Moloney, E. (2003). *A secret history of the IRA*. Harmondsworth: Penguin.
- Msozcan, Phd. (2017). *Din, şiddet, radikalizm eksenli ideolojisinin alt yapısı kan dökmenin kutsallaştırılan istismarı terör*. İstanbul: Yeniüzyıl Yayınları.
- Muğlu, İ. (2020). *Terör ve Derin Siyaset*. İstanbul: Motto Yayınları.
- Newell, W. R. (2019). *Tyrants - a history of power, injustice and terror*. (Ed.) Önder, D. çev. Şendil, D., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nye, J.(2005). *Yumuşak güç, dünya siyasetinde başarının yolu*. R.İ.Aydın (Çev.). Ankara: Elips Kitap.
- Onay, Y.(2009). *Etki odaklı hareket terör*. İstanbul: Yeniüzyıl Yayınları.
- Öktem, E. (2007). *Terörizm: insancıl hukuk ve insan hakları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ökten, T. (2016). Rapoport'un dalga teorisi çerçevesinde ABD'nin terörizm tanımının evrimi. *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 53-79.
- Öncü, Ç. (2019). *Kuzey İrlanda sorunu: etnik milliyetçilik ve kimlik*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Örmeci, O. (2017). Brexit referandumunu sonrasında Birleşik Krallık'ın geleceği. *Euro Politika Dergisi*, 49-64.
- Özçağatay, L. (1998). *Kuzey İrlanda ve IRA silahlı mücadeleden siyasal çözüme*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Özçer, A. (1999). *İspanya siyasi tarihinde Bask milliyetçiliği (I. Cilt 1895-1975)*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Özdemir, H. (2017). Büyük Britanya ve Birleşik Krallık'ında ulus devletin oluşumları ve sorunları üzerine bir değerlendirme. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 16-41.
- Özdemir, Ö.B. (2012). *Avrupa'da milliyetçi ayrılıkçı hareketler: IRA ve ETA örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özkan, K.M. (2020). Birleşik Krallık'ın terörizmle mücadele stratejisinin 11 Eylül 2001 saldırıları öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı analizi. Doktora Tezi.
- Özman, R. & Açıl O. (2019). Sicarii örgütü ve faaliyetleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38, 21-42.
- Öztürk, S. & Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1, 89-111.
- Pockrass, R. M. (1987). *Terroristic murder in Northern Ireland: Who is killed and why terrorism*. 4, 341-359.

- Polat, Ş.D. (2015). Uluslararası terörizmle mücadele yaklaşımları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 117-131.
- Powell, J. (2014). *Teröristlerle konuşmak silahlı çatışmalar nasıl sona erdirilir*. çev. Nuray Önoğlu, İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Rapoport, D. C. (2004). *The four waves of modern terrorism*. Washington: Georgetown University Press.
- Richardson, L. (2006). *What terrorists want: understanding the enemy, containing the threat*. New York: Random House Publishing.
- Sak, Y. (2009). Birleşmiş Milletler anti terör yaptırımlarının temel hak ve özgürlüklere aykırılığı ve bireylerin korunması: uluslararası hukuk ve Avrupa Birliği hukuku. *Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Dergisi*, 1, 165-210.
- Sakharkar, M. “Chapter 1: What Is Terrorism? Terrorism: Origin Of The Word”
- Saraçlı, Arş. Gör. M. (2007). Uluslararası hukukta terörizm. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-2, 1049-1078.
- Sarp, E. (1998). İngiliz emperyalizmi ve İrlanda Kurtuluşu. *Gelenek Dergisi*, 57.
- Schmid, Alex P. & Albert J. J. (1988). *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories and literature*. Amsterdam: Transaction Publishers.
- Sefer, Ö. (2014). Birleşik Krallık-Avrupa Birliği ilişkileri üzerine bir inceleme. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 47-61.
- Selvi, H.(2011). Terör eylemlerine tarihsel bir yaklaşım: Osmanlı Devleti’nde Ermeni terör eylemleri ve yurtdışı bağlantıları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1, 39-56.
- Soytürk, M. (2017). Büyük Britanya’nın Avrupa Birliği ile ilişkisi ve Brexit. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2, 72-82.
- Şahin, S. (2017). Terörizm ve terör örgütleri ile mücadele: Türkiye’nin DAESH (İŞİD) terör örgütüyle mücadele politikası. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, Y. (2015). Terörizm: tanım(lanamaması), tarihsel dönüşümü, uluslararası hukuktaki yeri ve mücadele yöntemleri. *Güvenli Çalışmaları Dergisi*, 3, 145-171.
- Şen, F. (2015). Terörün toplumlar üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerine bakış: PKK terörü ve Ağrı gerçeği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 17-70.
- Şöhret, M. (2013). Etno-dinsel milliyetçilik bağlamında İrlanda sorunu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, s.4, ss. 39-76.
- Taheri, A.(1990). *Kutsal terörün iç yüzü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Taner,T.(1939). Tedhişçilik ve 16 ikinci teşrin 1937 cenevre mukavelenameleri. *İühfm*. (Cemil Birsal’e Armağan), 461-487.
- Taş, D. (2014). *Türkiye’de terörle mücadelede Türk kamu yönetiminin işlevleri üzerine genel bir değerlendirme: PKK örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası teröriste karşı devletlerin kuvvete başvurma yetkisi*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Taşdemir, F. (2020). 21. Yüzyılda eski ve yeni terörist tartışmaları: Aktörler ve dinamikler. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 14, 173-243.
- Tunçer, A.S. (2018). Asala örgütü. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 243, 85-104.
- Turanlı, E. (2008). 11 Eylül 2001 terör saldırısına ilişkin gazete yazı türlerinin içerik analizi. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi/ Aosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Türk Barolar Birliği Rapor, (2006). *Türkiye ve terörist*. Ankara: Tbb.
- Türkeri, Z. (2007). *Bask meselesi: bir tarih, bir otonomi, bir sorun*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Türko, E.S. & Gökçenoğlu, S. (2020). Avrupa Birliği tarihinde bir geri adım: Brexit. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 574-589.
- Urhal, Ö. (2008). *Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat Ve Örgütlü Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Uti J.Yzb. Ramazan (2015). *İrlanda İle İngiltere arasında yürütölen IRA terör müzakereleri ve kullanılan metinlerin söylem analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu/Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ündücü, C.A (2011). Uluslararası sistem ve terörist arasındaki ilişki. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırma Dergisi*, 1.
- Velthuijsen, J. W. & Thoen, J. W. & Helsen, G. (2018). Brexit Update Walking the Tightrope – A European View on Brexit. PwC
- Yalçiner, S. (2006). Soğuk savaş sonrası uluslararası teröristin dönüşümü ve teröristle mücadele. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 98-119.
- Yavuz, F. (2009). *Osmanlı devleti dış politikasında Ermeni sorunu: 1896 Osmanlı bankası baskını örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yayla, A. (1990). Terörist: kavramsal bir çerçeve. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 1, 335-386.
- Yetgin, M. & Çakmak, S. (2021). Birleşmiş Milletlerin teröristle mücadelesinde 1972-2020 yılları arasına dair raporlarının analizi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 207-229.
- Yetgin, M. A. & Baştuğ, M. (2021). Devlet teröristi bağlamında tarihsel vakaların iç ve dış etkilerinin analizi: BM güvenlik konseyi üyeleri örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 955-980.
- Yiğit, Y. (2008). *Din, anarşi ve terör*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Young, J. W. (1993). *Britain and European unity 1945-1992*. New York: Macmillan Education.
- Zeitlin, S. (1962). Zealots And Sicarii, *Journal Of Biblical Literature*, 4, 395-398.
- Weinberg, L. Pedahzur, A. & Hirsch- Hoelfer (2004). The challenges of conceptualizing terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 4, 777-794.
- White, J.R. (2003). *Terrorism: an introduction*. Toronto: Thomson Wadsworth.
- White, R. (2001). *Social and role identities and political violence*. Richard D Ashmore, Lee Jussim, David Wilder (ed.), *Social Identity, In-tergroup Conflict and Conflict Reduction*, New York: Oxford University Press.
- Wilkinson, P. , Alexander Y. , David C.(1979). *Terrorism: theory and practice*. Colorado: Westview Press.

İnternet Kaynakları, Rapor, Sözleşme, Sözlük

- Akman, Ü. G. (2019). *Teknoloji savaşları: siber terör nedir?* 04 Ağustos 2021 tarihinde <https://www.stratejikortak.com/2017/05/siber-teror.html> adresinden alındı.
- BBC New (2018). *Russian spy poisoning: what we know so far*. 27 Mart 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/news/uk-43315636> adresinden alındı.
- BBC News (1998). *UK and Ireland welcome INLA ceasefire*. 13 Şubat 2022 tarihinde http://news.bbc.co.uk/2/hi/events/northern_ireland/latest_news/156435.stm adresinden alındı.
- BBC News (2000). *Who are the loyalist paramilitaries?*. 13 Şubat 2022 tarihinde http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/893094.stm adresinden alındı.
- BBC News (t.y.). *AB Referandumunu*. 17 Mayıs 2022 tarihinde https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results adresinden alındı.
- BBC News Channel (2011). *A History of the UDA*. 13 Şubat 2022 tarihinde http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/8442746.stm adresinden alındı.
- BBC(2014). *Eamon Valera*. 11 Haziran 2022 tarihinde https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/de_valera_eamon.shtml adresinden alındı.
- Boyne, S. (1996). *Uncovering the Irish Republican Army*. 5 Nisan 2022 tarihinde <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ira/inside/weapons.html> adresinden alındı.
- Brexit Müzakereleri Bugün Başlıyor (2017). 14 Mayıs 2022 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/brexit-muzakereleri-bugun-basliyor-40522451> adresinden alındı.
- Brexit Müzakerelerinde İkinci Aşama (2017). *Merkez Gazetesi*, 14 Mayıs 2022 tarihinde <http://www.merkezzgazetesi.com.tr/haber/brexit-muzakerelerinde-ikinci-asama-166290.html> adresinden alındı.
- Bulmer, S. & Quaglia, L. (2018). *The Politics and Economics of Brexit*. 17 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2018.1467957> adresinden alındı.

- Cambridge Dictionary, 6 Mayıs 2022 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/ingilizce/brexit> adresinden alındı.
- Darby, J. (2003). *Northern Ireland: The Background To The Peace Process*. 17 Mayıs 2020 tarihinde <https://Cain.Ulster.Ac.Uk/Events/Peace/Darby03.Htm#Agreement> adresinden alındı.
- Davies, S. “Büyük İrlanda Kıtlığı. 18 Nisan 2020 tarihinde <https://www.ekodialog.com/Makaleler/buyuk-irlanda-kitligi-makale.html> adresinden alındı.
- Demokratik Gelişim Enstitüsü, “Çatışma Çözümünde İrlanda Tecrübesi” 15-18 Şubat 2015 Tarihleri Arasında İrlanda Cumhuriyeti'nin Başkenti olan Dublin'de Gerçekleştirilen Karşılaştırmalı Çalışma Ziyaret Raporu.
- Demokratik Gelişim Enstitüsü, “Hayırlı Cuma Anlaşması” Haziran 2013 tarihinde Yapılan Karşılaştırmalı Çalışma Ziyaret Raporu.
- Dünya Bülteni, *İngiliz Ordusu Kuzey İrlanda'ya Geri Dönüyor*. 23 Mayıs 2022 tarihinde https://www.dunyabulteni.net/arsiv/ingiliz-ordusu-kuzey-irlandaya-geri-donuyor_h69153.html adresinden alındı.
- Dünya Dinleri (2014). *Yahudi Suikastçılar: Sicarii Gizli Cemiyeti*. 22 Haziran 2022 tarihinde <https://www.dunyadinleri.com/tr-TR> adresinden alındı.
- Elbir, Ç. H. (2018). *Brexit Süreci Yürüyor ama İngiltere Avrupa'dan Çıkmak İstemiyor*. 18 Mayıs 2022 tarihinde <https://avim.org.tr/tr/yorum/brexit-sureci-yuruyor-ama-ingiltere-avrupa-dan-cikmak-konusunda-tereddutlu> adresinden alındı.
- Encyclopedia, (2018). 11 Haziran 2022 tarihinde <https://www.encyclopedia.com/people/history/british-and-irish-history-biographies/eamon-de-valera> adresinden alındı.
- Erdem, S. (2017). *Din Motifli/Referanslı Terör*. 23 Mayıs 2022 tarihinde <https://sahipkiran.org/2017/08/28/dini-motifli-teror/> adresinden alındı.
- Erdem, S. (2017). Etnik ve Dini Yapılar. 28 Ağustos 2021 tarihinde <https://sahipkiran.org/dini-motifli-teror/> adresinden alındı.
- Euronews (2020). *Historical Result In Irish Elections: Sinn Fein, The Political Wing Of The IRA, Is The First Party For The First Time*”. 16 Şubat 2022 tarihinde <https://tr.euronews.com/2020/02/11/irlanda-secimlerinde-tarihi-sonuc-ira-nin-siyasi-kanadi-sinn-fein-ilk-kez-birinci-parti> adresinden alındı.
- Export Turkey (2021). *Terör Örgütleri*. 30 Ocak 2022 tarihinde <https://exportturkey.net/teror-orgutleri/> adresinden alındı.
- Güneş, B. (2020). *Uluslararası Hukukta Terörizm, Devlet-Dışı Aktörler ve Şiddet*. 06 Ağustos 2021 tarihinde <https://www.teram.org/Icerik/uluslararasi-hukukta-terorizm-devlet-disi-aktorler-ve-siddet> adresinden alındı.
- Güzel, T. (2020). “Nedir Terörizm?”. 11 Mart 2021 tarihinde <https://www.istiklal.com.tr/kose-yazisi/nedir-terorizm/522939> adresinden alındı.
- Gwynn, D. R. (2022). *Eamon de Valera*. 11 Haziran 2022 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/Eamon-de-Valera> adresinden alındı.

- Hamisici, M. (2013). *Kuzey İrlanda Deneyimi: 25 Yıllık Çatışma, 13 Yıllık Barışma*. 27 Nisan 2022 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130115_peace_process_8 adresinden alındı
- Ireland and United Kingdom 1979-80 (2021). 18 Mart 2022 tarihinde <https://www.lawteacher.net/cases/ireland-v-uk.php> adresinden alındı.
- Irish Central (2021). *On This Day: Arthur Griffith, founder of Sinn Féin, died in 1922*. 09 Haziran 2022 tarihinde <https://www.irishcentral.com/roots/history/arthur-griffith-sinn-fein> adresinden alındı.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, 9 Mayıs 2022 tarihinde https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=1552&id=1585 adresinden alındı.
- Jennings, B. (2020). *İrlanda Nasıl İlerliyor?*. 18 Mart 2021 tarihinde <https://www.tesadernegi.org/irlanda-nasil-ilerliyor.html> adresinden alındı.
- Karaokay, K. (2014). *Terörizm ve Siber Terör*. 04 Ağustos 2021 tarihinde <http://kubrakayaokay.blogspot.com/2014/03> adresinden alındı.
- Katrancı, S. (2012). *Etnik Terör*. 29 Haziran 2021 tarihinde <https://www.tuicakademi.org/etnik-teror/> adresinden alındı.
- Köker, İ. (2017). *Brexit Müzakereleri AB'nin Hazırladığı Çerçeve İlerleyecek*. 17 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40336341> adresinden alındı.
- Köksal, B. (2005). *İrlanda: 1916 Paskalya Ayaklanması*. 27 Aralık 2021 tarihinde <https://marksist.net/TRH/ireland.htm> adresinden alındı.
- Lowe J. (2016). *Continuity Ira: Four Things You Need To Know About The Group Responsible For The Dublin Scale Murder*. 10 Şubat 2022 tarihinde <https://www.newsweek.com/dublin-shooting-continuity-ira-424166> adresinden alındı.
- Milliyet Gazetesi (2021). *Etnisite Nedir?*. 29 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/egitim/etnisite-nedir-etnisite-ornekleri-nelerdir-irk-ile-etnisite-farklari-nelerdir-6486630> adresinden alındı.
- Mullin, J. (1999). *Freedom for the Brighton Bomber*. 21 Nisan 2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/uk/1999/jun/23/northernireland.johnmullin> adresinden alındı.
- Norris, M. (2016). *Fifteen Years On From 9/11, How The UK Bypassed Justice To Become A Counter-Terrorism State*. 27 Mart 2022 tarihinde <https://www.newstatesman.com/world/2016/09/fifteen-years-911-how-uk-bypassed-justice-become-counter-terrorism-state> adresinden alındı.
- O'Neill, J. (2019). *The Provisional IRA: How 1969 Sparked Deadly Campaign*. 27 Nisan 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-49299060> adresinden alındı.
- Örmeci, O. (2013). *David Cameron'ın Tehlikeli Oyunu*. 14 Mayıs 2022 tarihinde <http://politikaakademisi.org/2013/12/16/david-ameronin-tehlikeli-oyunu/> adresinden alındı.

- Özpek, B. (2019). *Etnik Terörü Liberaller Nasıl Çözer?*. 24 Mayıs 2022 tarihinde <https://daktulo1984.com/yazilar/etnik-teroru-liberaller-nasil-cozer/> adresinden alındı.
- Sayar, K. (2010). 06 Temmuz 2021 tarihinde <https://kemalsayar.com/insana-dair/terorun-psikolojisi> adresinden alındı.
- Sıvış, E. (2010). 21 Haziran 2022 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/james-bond-ataaturk-e-karsi-16346658> adresinden alındı.
- Stern, R. (2019). *New U.K. Border Security Law: A Frightening Response to the Skripal Poisoning*. 27 Mart 2022 tarihinde <https://www.justsecurity.org/63305/new-u-k-border-security-law-a-frightening-response-to-the-skripal-poisoning/> adresinden alındı.
- Stratejik Güvenlik, (2020). *İstihbarat Dosyası: Yabancı İstihbarat Servisleri Hakkında Kısa Bilgiler//Sısmi-Sıside-Bnd-Dgse-Mı5-Mı6*. 2 Haziran 2022 tarihinde <https://stratejiguvencilik.com/2020/04/26/istihbarat-dosyasi-yabanci-istihbarat-servisleri-hakkinda-kisa-bilgiler-sismi-siside-bnd-dgse-mi5-mi6-4/> adresinden alındı.
- Sutton, M. (1994). *Revised and Updated Extracts from Sutton's Book*. 11 Mart 2022 tarihinde <https://cain.ulster.ac.uk/sutton/book/index.html> adresinden alındı.
- Şahin, C. (2019). 04 Temmuz 2021 tarihinde <https://istiraki.blogspot.com> adresinden alındı.
- T.C İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (2017). “*Güvenlik Terimleri Sözlüğü*”. Ankara: Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, 04 Eylül 2020 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/irlanda-kunyesi.tr.mfa> eri adresinden alındı.
- Teague, M. (2006). *Double Blind*. 10 Mart 2022 tarihinde <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/04/double-blind/304710/> adresinden alındı.
- Tempest, M. (2005). *IRA Orders End To Armed Campaign*. 27 Nisan 2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/politics/2005/jul/28/northernireland.devolution3> adresinden alındı.
- Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele ve Araştırma Merkezi (2020). *Yeni Terörizm*. 16 Mart 2021 tarihinde <https://www.teram.org/Icerik/yeni-terorizm> adresinden alındı.
- Terörle Mücadele Kanunu (1982). *Terör Maddesi, Türkçe Sözlük*. Ankara: Terörle Mücadele Kanunu.
- The Guardian (1975). *Twin Crisis Clouds Europhoria*. 16 Mayıs 2022 tarihinde <https://static.guim.co.uk/sysimages/Guardian/Pix/pictures/2015/6/4/1433414893468/Europhoria-7-May-1975-001.jpg> adresinden alındı.
- Tirengo. (2012). *Dünyada Siber Terörizm*. 11 Kasım 2021 tarihinde <http://tirengo.blogspot.com/2012/07/dunyada-siber-terorizm.html> adresinden alındı.
- Tören, D. (2016). 05 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.tuicakademi.org/gerilla-savasi-ve-pkk-teror-orgutu/> adresinden alındı.

- Tuplin, C.J. (2020). *Ksenofon Britannica Ansiklopedisi*. 20 Haziran 2021 tarihinde <https://www.britannica.com> adresinden alındı.
- Türben, A. *IRA Sorunu ve IRA*. 21 Haziran 2022 tarihinde https://www.ustakademi.org/newBlogPost-page_zxX7f308gglmvjG3mb_Mm adresinden alındı.
- Tüysüzoğlu, G. (2013). *İngiltere AB'den Kopuyor Mu?*. 14 Mayıs 2022 tarihinde <http://politikaakademisi.org/2013/01/31/ingiltere-abden-kopuyor-mu> adresinden alındı.
- Twelfth Report (2000). *Terrorism Bill*. 12 Aralık 2021 tarihinde [House of Lords - Delegated Powers and Deregulation - Twelfth Report \(parliament.uk\)](https://www.parliament.uk) adresinden alındı.
- US Department of State (2005). *Country Reports on Terrorism 2004*. 14 Şubat 2022 tarihinde <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/bureau-of-counterterrorism/> adresinden alındı.
- Warbletoncouncil. 22 Haziran 2021 tarihinde <https://tr.warbletoncouncil.org/zelotes-16819> adresinden alındı.
- Yavaş, G. (2021). “İngiltere’de Egemenlik Anlayışı Brexit ve Sonrası”, 18 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/09/02/ingilterede-egemenlik-anlayisi-brexit-ve-sonrasi/> adresinden alındı.
- Zalman, A. *Sicarii: İlk Yüzyıl Teröristler Effërit*. 24 Haziran 2021 tarihinde <https://tr.eferrit.com/sicarii> adresinden alındı.
- Zengin, C. (2016). *Brexit: Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’ndeki Geleceği mi?*. 16 Mayıs 2022 tarihinde Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, <https://docplayer.biz.tr/17295229-Brexit-birlesik-krallik-in-avrupa-birligi-ndeki-gelecegi-mi.html> adresinden alındı.

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1: RAPOPORT'UN "DÖRT DALGA TEORİSİ" KARŞILAŞTIRMALI ÖZET TABLOSU.....	14
TABLO 2: "YENİ" vs. "ESKİ" TERÖRİZM (İDEAL ÇEŞİTLERİ)	15
TABLO 3 : TERÖR ÖRGÜTLERİNİN SINIFLANDIRILMASI	36
TABLO 4: DÜNYA'DA EN ÇOK SALDIRI YAPAN TERÖR ÖRGÜTLERİ	40
TABLO 5: BASK ÇATIŞMASINDA ÖLÜMLERDEN SORUMLU OLAN BAŞLICA SİLAHLI	44
TABLO 6: BİRLEŞİK KRALLIK'TA DÖNEMLERE GÖRE YAŞANMIŞ OLAN BAZI TERÖR OLAYLARI	52
TABLO 7: 1969-2010 YILLARI ARASINDA KUZAY İRLANDA TERÖRİZM EYLEMLERİ VE ÇATIŞMALARINDAKİ CAN KAYBI	92
TABLO 8: 1969-2000 YILLARI ARASINDA IRA TERÖR ÖRGÜTÜNÜN EYLEM YÖNTEMLERİ.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: TERÖRİZMİN TANIMI.....	12
ŞEKİL 2: TERÖR ÖRGÜTLERİNİN HİYERARŞİK YAPISI.....	28
ŞEKİL 3: IRA'NIN ÖRGÜT YAPISI.....	94

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Gaziantep'te Ayfer ve Ahmet'in ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. İlkokul, ortaokul, lise öğrenimini Gaziantep'te tamamladı. 2014-2019 yılları arasında İngilizce hazırlık da dahil olmak üzere Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde okudu. 2018 yılında T.B.M.M'de stajyer olarak görev yaptı. 2019 yılının Eylül ayında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü, Politik Ekonomi Anabilim dalında Yüksek Lisans Programı'na başladı. Ayrıca bu süreçte 2020 yılının Ocak ayında Asya'da Güvenlik ve Çatışma Analizi Üzerine Stratejik Araştırmalar kitabında (Ed. Doktor YETGİN) Asya ve Terör Sorunları çalışmasıyla bölüm yazarlığı yaptı.